

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΧΡΙΣΤΟΥ Ν. ΜΠΟΥΚΗ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1978

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων στή διατύπωση τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καί ἐξακολουθεῖ νά καθοδηγεῖ τήν Ἐκκλησία στήν πορεία τῆς γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ τελικοῦ προορισμοῦ τῆς. Τό ἴδιο Πνεῦμα φωτίζει τόν ἄνθρωπο νά ἀναγνωρίσει στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τό Θεάνθρωπο Λυτρωτή, γιατί ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος «Κανείς δέν μπορεῖ νά πεῖ Κύριον τόν Ἰησοῦν παρά διά τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου» (Α΄ Κορ. 12, 3).

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό ἅγιον,
βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ,
ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν,
ἀλειεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν,
ὄλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας.
Ὅμοούσιε καί ὁμόθρονε τῷ Πατρί καί τῷ Υἱῷ,
Παράκλητε, δόξα σοι»

(Ἰδιόμελο τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς).

(Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο χορηγεῖ ὅλα τά ἀγαθά.
Εἶναι κατάμεστο ἀπό τό χάρισμα τῆς προφητείας. Τελειοποιεῖ τούς ἱερεῖς.
Δίδαξε σοφία στούς ἀγραμμάτους.
Ἀνέδειξε τούς ψαράδες θεολόγους.
Ἐνώνει ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία.
Ὅμοούσιε καί ὁμόθρονε μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό
Παράκλητε, δόξα σέ σέ).

«Ἐλα φῶς, ἀληθινό. Ἐλα, αἰώνια ζωή.
Ἐλα, κρυμμένο μυστήριον. Ἐλα, ἄρρητε θησαυρέ.
Ἐλα, ὦ διαρκῆς χαρά... Ἐλα, αἰώνια ἀγαλλίαση...
Ἐλα, ἐσύ πού διακαῶς ἐπιθύμησες καί ἐπιθυμεῖς τήν ἄθλια ψυχή μου.
Ἐλα, ἐσύ «Μόνε» σέ κάποιον ἄλλο, πού εἶναι μόνος...
Ἐλα, ἐσύ πού ἐγινες ἡ ἐπιθυμία μου...»

(Ἐπικληση στό ἅγιο Πνεῦμα Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου).

·Ο Ἀρχάγγελος Μιχαήλ,
φορητή εἰκόνα τοῦ 13ου αἰ-
ῶνα στήν Ἱ. Μονή τῶν Ἰβή-
ρων τοῦ ἁγίου Ὁρους.

7. Ο ΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

α) Τό λατρευτικό ἢ δοξολογικό ἔργο τῶν Ἀγγέλων

Σύμφωνα μέ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰώβ ὅταν δημιουργήθηκε τὸ ἀστρικό σύμπαν ὅλοι οἱ ἄγγελοι μέ μεγάλη φωνή ὕμνησαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ (Ἰώβ 38, 7). Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὴ γέννηση τοῦ Θεανθρώπου, οἱ ποιμένες τῆς Βηθλεέμ εἶδαν ξαφνικά πληθος ἀγγέλων νά ὕμνουν τὸ Θεό μέ τὴ δοξολογία: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2, 13-14). Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ χαίρουν καὶ δοξάζουν τὸ Θεό, γιατί ἐνώθηκαν σέ μία Ἐκκλησία:

«Διά τοῦ Σταυροῦ σου Χριστέ,
μία ποιμνη γέγονεν. (ἔχει γίνει) Ἀγγέλων καί ἀνθρώπων
καί μία Ἐκκλησία
Οὐρανός καί γῆ ἀγάλλεται (χαίρεται)
Κύριε δόξα σοι».

Ὁ ὕμνος αὐτός τῶν αἰῶνων τῆς Τετάρτης τοῦ πρώτου ἤχου παρουσιάζει τήν *ἐνότητα* ἀγγέλων καί ἀνθρώπων, πού πραγματοποιήθηκε μέ τή σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ. Στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέν ἀνήκουν μόνο ἄνθρωποι, ἀλλά καί τά ἀσώματα λειτουργικά πνεύματα, οἱ ἄγγελοι. Καί ὅπως τό κύριο ἔργο τῆς ἐπίγειας Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεία λατρεία, πού ἐκφράζει τήν ἀνοδική πορεία τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τό Θεό, ἔτσι καί τῆς οὐράνιας Ἐκκλησίας ἔργο εἶναι ἡ *αἰώνια δοξολόγηση τοῦ Θεοῦ*. Ἡ ἀγγελική λατρεία εἶναι ἀκατάπαυστη, ἀσίγητη δοξολόγηση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μέ τόν ὕμνο:

«Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος
Κύριος Σαβαώθ,
πλήρης ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ τῆς δόξης σου».

Ἡ ἐπίγεια Ἐκκλησία ἐνώνει τή φωνή της μέ τή φωνή τῶν ἀγγέλων κατά τήν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ψάλλοντας τόν ἴδιο δοξολογικό καί ἐπινίκιο ὕμνο.

Ἡ δοξολογία αὕτη εἶναι ἡ ἀπάντηση ὁλόκληρης τῆς δημιουργίας στή θεία ἀγάπη.

β) Τό ἔργο τῶν ἀγγέλων στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι *πνεύματα* πού ὑπηρετοῦν τό Θεό καί ἀποστέλλονται γιά ὑπηρεσία πρὸς ἐκείνους πού πρόκειται νά κληρονομήσουν τή σωτηρία (Ἐβρ. 1, 14). Ἡ Ἁγία Γραφή ὁμιλεῖ πολλές φορές γιά ἐμφανίσεις ἀγγέλων σέ ἀνθρώπους. Ἀναφέρουμε τούς *τρεῖς ἀγγέλους* πού ἐμφανίστηκαν στόν Ἀβραάμ καί πού συμβολίζουν τήν Ἁγία Τριάδα, τόν Ἀρχάγγελο Γαβριήλ, πού ἐμφανίστηκε στό Ζαχαρία, γιά νά τόν προειδοποιήσει γιά τή γέννηση τοῦ Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου, τόν ἴδιο Ἀρχάγγελο πού ἔκανε τόν Εὐαγγελισμό στή Θεοτόκο, τοὺς ἀγγέλους πού ἐμφανίστηκαν στόν κενό τάφου τοῦ Ἰησοῦ, τόν ἄγγελο πού παρουσιάστηκε στοὺς Μαθητές κατά τήν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου κτλ. Οἱ ἐμφανίσεις αὐτές τῶν ἀγγέλων ἀποσκοποῦσαν στή σωτηρία τοῦ κόσμου.

Είναι φυσικό οι άγγελοι να ενδιαφέρονται για τη σωτηρία του ανθρώπου και να χαίρονται για τη μετάνοια και επιστροφή των ανθρώπων στο Θεό (Λουκ. 15, 10), εφόσον, όπως είδαμε, μετέχουν στην Έκκλησία και βρίσκονται σε στενή σχέση μαζί μας.

Η Άγία Γραφή μας αποκαλύπτει ότι ο κάθε άνθρωπος και μάλιστα ο πιστός έχει το δικό του φύλακα άγγελο. Υπάρχουν δέ και άγγελοι φύλακες εθνών, πόλεων και Εκκλησιών. Γι' αυτό και υπάρχουν ειδικές προσευχές που απευθύνονται στο φύλακα άγγελο του ανθρώπου. Στη θεία Λειτουργία παρακαλούμε το Θεό να μας αποστείλει «άγγελο ειρήνης, πιστόν οδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν».

γ) Ἡ προστασία καὶ βοήθεια τῶν ἀγγέλων πρὸς τοὺς πιστοὺς

Στόν «Ίκετήριο κανόνα εἰς τόν Ἅγγελον», πού συνέταξε ὁ μητροπολίτης Ἰωάννης Μαυρόπουλος, βλέπουμε ὅτι ἡ προστασία καὶ βοήθεια πού προσφέρουν οἱ ἄγγελοι στόν πιστό εἶναι κυρίως πνευματική καὶ ἡθική. Ὁ πιστός αἰσθάνεται τόν ἄγγελο ὡς φρουρό, σύνοικο, συμπαραστάτη καὶ συνοδό στή ζωή του. Μὲ τὴ βοήθειά του ἀναχαιτίζει τίς ὀρμητικές ἐφόδους τῶν δαιμόνων. Ὡς φίλος καὶ προστάτης ἰκετεύει τὸ Θεό γιὰ τὴν ἡθική καθαρότητα τοῦ πιστοῦ, ὥστε αὐτός νά μπορεῖ «νά καθορᾷ τόν Θεόν». Ὁ ἄγγελος εἶναι ἐκεῖνος πού παρακινεῖ τόν ἁμαρτωλό σέ μετάνοια, πού τρέπει τὴν ἔφεση τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ οὐράνια καὶ πού διαρκῶς παιδαγωγεῖ, νοουθετεῖ καὶ διδάσκει. Αὐτός, τέλος, μὲ πρόσωπο πού μειδιᾷ καὶ βλέμμα ἱλαρό, ὑποδέχεται τόν πιστό στήν αἰωνιότητα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ένας ἄγνωστος σ' ἐμᾶς ἀριθμός ἀγαθῶν, ἀρχικά, ἀγγέλων δὲν τήρησαν τὴ φυσική τους ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ Δημιουργό καὶ τὴ θεληματική παραμονή τους κοντὰ του. Ἀπὸ ἐγωισμό καὶ ὑπερηφάνεια ἀποστάτησαν μὲ τὴ θέλησή τους ἀπὸ τὸ Θεό πρῶτος ὁ Ἐσωφόρος καὶ τὸν ἀκολουούθησαν καὶ ἄλλοι ἄγγελοι. Αὐτοὶ θέλησαν νά γίνουν θεοὶ ἀπὸ φθόνου καὶ ἐγωιστικὴ ἐπαρση. Ἐτοὶ ξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἀρχική τους φύση, ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ Θεό καὶ τὸ ἀγαθὸ καὶ μεταβλήθηκαν σέ κακοὺς καὶ πονηροὺς δαίμονες. Μετὰ τὴ θεληματικὴ τους ἐκπτώση διαστράφηκαν, ἡ βούλησή τους παγιώθηκε σὸ κακὸ καὶ δὲν μποροῦν πλέον νά θελήσουν καὶ νά πράξουν τὸ ἀγαθόν. Φθονοῦν τὸ Θεό καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀντιδροῦν σὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τους. Παρακινοῦν διαρκῶς τοὺς ἀνθρώπους σὸ κακὸ, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νά τοὺς ἐξαναγκάσουν σ' αὐτό.

Τὸ κράτος καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ διαβόλου περιορίζεται συνεχῶς μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ καὶ πρόκειται νά καταργηθεῖ ὀριστικά κατὰ τὴ Δευτέρα Του Παρουσία.

Ο Ἀρχάγγελος Μιχαήλ, ὁ Μέγας ~~Ταξάρχης~~ ^{ἀνυψωτικός}
 Εἰκόνα τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν
 (14ος αἰώνας).

ΥΜΝΟΙ

« Ἀγγελικῶς οἱ ἐν κόσμῳ πανηγυρίζοντες,
τῷ ἐπὶ θρόνου δόξης Θεῷ ἐποχου-
μένῳ,

βοήσωμεν τόν ὕμνον·
ἅγιος εἶ, ὁ Πατήρ ὁ οὐράνιος·
ὁ συναϊδὺς Λόγος ἅγιος εἶ.
καὶ τό Πνεῦμα τό Πανάγιον.

(Ἐκ τῶν Ἑσπερινῶν τῆς συνάξεως τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ κτλ.).

« Ὡς ὥραιος τῷ κάλλει
καὶ γλυκύς καὶ χαρίεις,
ἡλιόμορφος νοῦς,
φαιδρῶς παράστηθί μοι,
προσώπῳ μειδιῶντι,
ἰλαρῷ τε προσβλέμματι,
ἡ νίκα μέλλω τῆς γῆς ἀπαίρειν
ὁδηγέ μου».

(Ἀπὸ τὸν κανόνα εἰς τὸν Ἀγγελον...).

(Ἐμεῖς πού θρισκόμαστε στὸν
κόσμο καὶ πανηγυρίζουμε σάν τοὺς
ἀγγέλους, ἅς ψάλλουμε στὸ Θεό,
πού φέρεται πάνω σὲ θρόνο δόξας,
τὸν ὕμνο: Ἅγιος εἶσαι σὺ ὁ οὐρά-
νιος πατέρας, ἅγιος εἶσαι σὺ ὁ αἰώ-
νιος Λόγος καὶ τό Πανάγιο Πνεῦμα).

(Σὺ πού εἶσαι ὥραιος καὶ γλυκύς
καὶ χαριτωμένος, σὺ πού εἶσαι ἡλι-
όμορφος νοῦς, σέ ἱκετεύω, ὁδηγέ
μου, νά μοῦ παρασταθεῖς μέ χαρά
καὶ πρόσωπο χαμογελαστό καὶ μέ
βλέμμα χαρωπὸ, ὅταν πρόκειται ν'
ἀναχωρήσω ἀπὸ τῆ γῆ).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά εἶναι ἡ σημασία τῆς ἀγγελικῆς δοξολογίας; *δὲν εἶναι*
- 2) Ποιά εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἁμαρτίας; *τὸ ἡμάρταν*
- 3) Γιατί ὁ διάβολος δὲν μπορεῖ νά ἐξαναγκάσει τὸν ἄνθρωπο στὸ κακό; *γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἁγίος*

α) «Πιστεύω εις ένα Θεόν... ποιητήν ούρανοῦ καὶ γῆς»

Στό πρώτο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογοῦμε πίστη σέ ένα Θεό πού εἶναι Δημιουργός τῶν πάντων.

«Πιστεύω εις ένα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητήν ούρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

Ἡ ἀλήθεια αὐτή εἶναι ἡ βάση καὶ ἡ προϋπόθεση ὅλων τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ.

Ὁ κόσμος δὲν ἐγίνε μόνος, ἀπό τόν ἑαυτό του, οὔτε εἶναι αἰώνιος, ἀλλ' εἶναι προϊόν τῆς ἀγάπης, τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς θελήσεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ: «Αὐτός εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν, αὐτός ἐνετείλατο (= πρόσταξε) καὶ ἐκτίσθησαν» (Ψαλμ. 148, 5).

Στῇ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου *συμμετέχουν καὶ τὰ τρία πρόσωπα τῆς θεότητος*: «Ὁ Πατήρ δι' Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τὰ πάντα». Ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων, ὁ Υἱός μεσολαβεῖ καὶ ἀποπερατώνει τὴ δημιουργίαν καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δίνει στὴν ὕλη τὴ μορφή καὶ τὴ ζωή.

β) Ἡ δημιουργία ἔργο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ

Ὁ Θεός δημιούργησε τον κόσμο ἀπό ἀγάπη καὶ γιὰ τὴ δόξα του. Ὁ σκοπός, δηλαδή, γιὰ τόν ὁποῖο ἐγίνε ὁ κόσμος εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ὅλα ἐγιναν γιὰ τὸ Θεό: «Ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα». (Ἀπὸ αὐτόν δημιουργήθηκαν, μέ τὴν πανσοφία του κυβερνῶνται καὶ στὴ δόξα του ἀποβλέπουν τὰ πάντα. Ρωμ. 11, 36).

Αὐτὸ ~~δὲν~~ εἶναι βέβαια ἐγωιστικό γιὰ τὸ Θεό, γιατί ἡ δοξολόγηση τοῦ Θεοῦ *συμπίπτει μέ τὴν εὐδαιμονία καὶ μακαριότητα τῶν λογικῶν ὄντων*, ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων. Τὰ λογικά ὄντα δοξάζουν τὸ Θεό στό βαθμό πού εἶναι εὐδαίμονα καὶ μακάρια. Ὅσο περισσότερη εἶναι ἡ εὐδαιμονία, τόσο περισσότερη εἶναι καὶ ἡ ἀναγνώριση καὶ ἡ ἐξύμνηση τῆς θείας ἀγαθότητος. Καὶ ὅσο μεγαλύτερη ἡ ἐξύμνηση τῆς θείας ἀγαθότητος τόσο μεγαλύτερη καὶ ἡ μακαριότητα. Συνεπῶς, ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ὁποία δημιουργήθηκε ὁ κόσμος δὲν ικανοποιεῖ προσωπικὴ ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ Θεός ὡς ἀπόλυτο ὄν δὲν ἔχει ἀνάγκες, εἶναι «ἀνενδεής». Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀποβλέπει στὴν εὐδαιμονία τῶν λογικῶν ὄντων. Τὰ λογικά ὄντα πετυχαίνουν

τήν εὐδαιμονία, ὅταν ἀναφέρονται, ὅταν διευθύνονται πρὸς τὸ Θεὸ ὡς τὸν τελικὸ τους σκοπὸ.

Ἄλλ' ἡ δημιουργία εἶναι ἔργο καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώθηκε ἀρχικά στὴν τάξη τῆς δημιουργίας. Γιατί, ὡπως μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ Ἁγία Γραφή (Γένεση), ὁ κόσμος δημιουργήθηκε σὲ διάστημα ἑξὶ *ἡμερῶν – περιόδων* προοδευτικά ἀπὸ τὰ ἀτελέστερα καὶ ἀπλούστερα πρὸς τὰ τελειότερα καὶ συνθετότερα. Στὴν ἀρχὴ δημιουργήθηκε μὲ μόνο τὸ λόγο τοῦ Παντοδύναμου Θεοῦ ἡ ἄμορφη ὕλη. Κατόπιν δημιουργήθηκαν τὰ φυτὰ, τὰ κατώτερα εἶδη τῶν ζώων, τὰ ἀνώτερα καὶ τέλος ὁ ἄνθρωπος.

Τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ διαπιστώνουμε ὅπουδῆποτε στρέψουμε τὴν προσοχή μας. Τὰ πάντα διηγοῦνται τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνο ὁ *μακρόκοσμος*, τὸ ἀστρικό σύμπαν, ἀλλὰ καὶ ὁ *μικρόκοσμος*, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἄτομο τῆς ὕλης. Ὅλα τὰ ζῶα, καὶ τὰ πιο μικρά, παρουσιάζουν ἐντεχνη, ἀρμονικὴ καὶ σκόπιμη κατασκευὴ. Τίποτε τὸ περισσὸ καὶ ἄχρηστο δὲν ὑπάρχει. Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται ἄχρηστα καὶ ἐπιβλαβή ἔχουν τὸ λόγο τῆς υπάρξεώς τους, ὅπως εἶχαν διαπιστώσει καὶ οἱ στωικοὶ φιλόσοφοι στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἐχοντας ὑπόψη ὁ Μέγας Βασίλειος τὴν τάξη καὶ τὴ σκοπιμότητα ποὺ παρατηρεῖται σ' ὁλόκληρὴ τὴ δημιουργία εἶπε ὅτι ὁ κόσμος δὲν εἶναι μόνο ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἓνα *ἐκπαιδευτήριον*, μέσα στοῦ ὁποῖο φοιτοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ διδάσκονται τὴ θεογονώσια. Ὁ κόσμος ὡς τεχνικὸ κατασκευάσμα ἀνυψώνει τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Δημιουργό: «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμά» (Ψαλμ. 18, 1), λέγει ὁ Δαυίδ. Ὁ ἴδιος ὑμνητὴς τοῦ Θεοῦ, ἐκπληκτὸς μπροστὰ στοῦ θαῦμα τῆς δημιουργίας, ἀναφωνεῖ:

«Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε»

πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας» (Ψαλμ. 103, 24).

(Πόσο μεγάλα καὶ θαυμαστά εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε.

Ὅλα τὰ δημιουργήσεις μὲ σοφία).

γ) Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος»

Στὴν εὐχὴ τοῦ τρισάγιου ὕμνου εἶδαμε ὅτι ὁ Θεός «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ σύμπαντα». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ μηδέν, δηλαδὴ ὄχι ἀπὸ ὕλη ποὺ προϋπήρχε. Καὶ αὕτῃ ἡ πρώτη καὶ ἄμορφη ὕλη δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ Θεό.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρεται ὅτι «ἐξ οὐκ ὄντων (= ἀπὸ τὸ μηδέν)

ἐποίησεν αὐτά ὁ Θεός» (Β' Μακ. 7, 28). Καί στήν Καινή Διαθήκη γίνεται λόγος γιά τή δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπό τό μηδέν (Ἑβρ. 11, 3).

Ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά συλλάβει μέ τό νοῦ του δημιουργία ἀπό τό μηδέν, ἐπειδή πάντοτε χρησιμοποιεῖ τήν ὑπάρχουσα ὕλη, γιά νά κατασκευάσει ὅ,τιδήποτε. Τήν ἀλήθεια αὐτή ἀποδεχόμεστε μέ τήν πίστη. Πάντως ἡ διδασκαλία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἀπό τό μηδέν δέν ἀντιτίθεται στό λογικό ἀξίωμα «ἀπό τό μηδέν δέν παράγεται τίποτε», γιατί *αἰτία* τῆς δημιουργίας τῆς ὕλης εἶναι ὁ Θεός. Οὔτε καί μέ τήν κοσμολογία ἐρχεται σέ σύγκρουση ἡ «ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργία», γιατί ἡ κοσμολογία ὁμιλεῖ γιά τή διαμόρφωση καί ἐξέλιξη τοῦ κόσμου, ὄχι γιά τήν προέλευση τῶν ἀρχικῶν ὑλικῶν στοιχείων.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου τόν Κύριον.
Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης
σφόδρα·
ἐξομολόγησιν καί μεγαλοπρέπειαν
ἐνεδύσω.
ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον,
ἐκτείνων τόν οὐρανόν ὥσει δέσπριν...

.....
ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς
ὁ ἥλιος ἔγνω τήν δύσιν αὐτοῦ...

.....
ὡς ἐμεγαλύνθη τά ἔργα σου Κύριε·
πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας,
ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου

.....
ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας,
εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ·

.....
ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου,
ψαλῶ τῷ Θεῷ μου, ἕως ὑπάρχω.
(Ψαλμός 103)

Δόξασε, ψυχὴ μου, τόν Κύριον.
Κύριε, Θεέ μου, δοξάστηκες πάρα
πολύ· ἔχεις ἐνδυθεῖ αἶνο καί μεγα-
λοπρέπεια.

Περιβάλλεσαι ἀπό τό φῶς σάν ἱμά-
τιο, ἐκτείνεις τόν οὐρανό σάν δερ-
μάτιν σκηνῆς...

.....
Δημιούργησε τῇ σελήνῃ γιά νά προσ-
διορίζονται οἱ ἐποχές, ὁ ἥλιος γνω-
ρίζει τήν ὥρα τῆς δύσεώς του.

.....
Πόσο θαυμαστά εἶναι τά ἔργα σου
Κύριε· ὅλα μέ σοφία τά δημιούρ-
γησες, γέμισε ἡ γῆ ἀπό τά κτίσμα-
τά σου.

.....
Ἄς εἶναι αἰῶνια ἡ δόξα τοῦ Κυρί-
ου, ἄς εὐφραίνεται ὁ Κύριος μέ τά
ἔργα του.

.....
Θά ψάλλω ἄσματα στόν Κύριο ὅ-
λη τῇ ζωῇ μου, θά ψάλλω ὕμνους
στό Θεό μου ὅσο ζῶ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά σχέση υπάρχει ανάμεσα στη δόξα του Θεού και τη μακαριότητα του ανθρώπου;
- 2) Τι διδάσκονται οι άνθρωποι από τη φύση και τόν κόσμο;
- 3) Ποιοί επίσημονες έπρεπε να είναι πιό πιστοί απ' όλους στο Θεό και γιατί;

9. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΣΗ ΘΕΟΥ

α) 'Ο άνθρωπος ως εικόνα Θεού

Στήν 'Αναφορά της Λειτουργίας του Μεγάλου Βασιλείου και συγκεκριμένα στην ευχή που ακολουθεί τόν επινίκιο ύμνο ('Άγιος, άγιος, άγιος Κύριος Σαβαώθ κτλ.) γίνεται λόγος γιά τίς άπειρες εύεργεσίες και δωρεές του Θεού πρός τό ανθρώπινο γένος. 'Ως πρώτη δωρεά αναφέρεται ή δημιουργία του ανθρώπου «κατ' εικόνα» του Θεού: «Πλάσας τόν άνθρωπον χούν λαβών από της γής και εικόνι τη σή ό Θεός τιμήσας...» (άφου έπλασες τόν άνθρωπο από χώμα της γής και τόν τιμήσες μέ τη δική σου εικόνα κτλ.). 'Η μνεία της δωρεάς αυτής στη θεία Λειτουργία δείχνει τη μεγάλη σημασία που έχει ή διδασκαλία αυτή. 'Ο άνθρωπος άπευθύνεται στό Θεό ως *εικόνα δική του*.

'Ο άνθρωπος βρίσκεται *ανάμεσα στό φυσικό και πνευματικό κόσμο* και άποτελεί την *κατακλείδα* και την *άποκορύφωση* της δημιουργίας. 'Αποτελείται από υλικό σώμα και άυλη ψυχή και έτσι συγγενεύει και μέ τό φυσικό κόσμο και μέ τόν κόσμο του πνεύματος. Είναι, όπως λένε οι Πατέρες της 'Εκκλησίας, μικρός και συγχρόνως μεγάλος, δηλαδή *μικρόκοσμος*. Την υπέροχη θέση του ανθρώπου στόν κόσμο υποδηλώνει ιδίως ό τρόπος μέ τόν όποιο δημιουργήθηκε. 'Ενώ δηλαδή τά ζώα δημιουργήθηκαν μέ μόνη τη θέληση του δημιουργού από τά γήινα στοιχεία, τόν άνθρωπο δημιουργεί ό Θεός μέ *ιδιαιτερη ένέργεια και άγάπη*. «Και έπλασεν ό Θεός τόν άνθρωπον χούν από της γής και ένεφύσησεν εις τό πρόσωπον αυτού πνοήν ζωής, και έγινετο ό άνθρωπος εις ψυχήν ζώσαν (= έμψυχον όν)» (Γεν. 2, 7). Μέ τίς εικονικές αυτές έκφράσεις έξαιρείται όχι μόνο ό στενός σύνδεσμος του ανθρώπου μέ τη γή και μέ τό Θεό, αλλά και ή υπέροχη σωματική και πνευματική του φύση.

Τριμωρφον. Τοιχογραφία τοῦ 16ου αἰώνα. στήν Ἱ. Μονή Δοχειαρίου τοῦ Αγ. Ὁρους.
Ὁ Κύριος μέ τῇ Θεοτόκῳ καί τόν Ἰωάννη τόν Πρόδρομο.

Ἐκεῖνο ὅμως πού δίνει στόν ἄνθρωπο ἀνυπολόγιστη ἀξία εἶναι ἡ θεία εἰκόνα πού ὑπάρχει στό ἐσωτερικό του. Ὅπως ἔχουμε μάθει, στό πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως παρουσιάζεται ὁ Θεός νά διαλογίζεται τήν πλάση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐξῆς: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν».

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διδάσκουν ὅτι ἀνάμεσα στήν εἰκόνα καί στήν ὁμοίωση ὑπάρχει διαφορά. Τό «κατ' εἰκόνα» ἀναφέρεται στόν ὅλο ἄνθρωπο καί ἰδιαίτερα στόν πνευματικό του κόσμο, πού ἔχει τήν ιδιότητα νά στρέφεται πρὸς τόν Θεόν καί ν' ἀναζητεῖ σ' Αὐτόν τήν κατασίγηση τῆς νοσταλγίας του. Καί ἐπειδή ὁ νοῦς καί ἡ ἐλευθερία εἶναι οἱ ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, πολλοί Πατέρες διδάσκουν πῶς ἡ θεία εἰκόνα εἶναι συγκεντρωμένη στήν ψυχή, στό νοῦ καί τὸ αὐτεξούσιο.

Τά κυριότερα γνωρίσματα τῆς εἰκόνας εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ἀρετή, ἡ σοφία, ἡ μακαριότητα τῆς ἀθανασίας, ἡ δικαιοσύνη, ἡ καθαρότητα, ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀγάπη καί ὅ,τι γενικά ἀνήκει στήν ἀνώτερη φύση τοῦ ἀνθρώπου. Μεταξύ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν διακρίνονται, ὅπως εἶπαμε, τό λογικό καί ἡ ἐλευθερή βούληση. Μέ τό λόγο ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται τόν Θεόν καί ἐρευνᾷ τή

φύση τῶν πραγμάτων. Μὲ τὴν ἐλεύθερη βούληση ἐκλέγει καὶ ἀποφασίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του, αὐτοκαθορίζεται. Ἐκλέγει ἐλεύθερα τὸ ἀγαθὸ ἢ τὸ κακὸ, ἀποφασίζει νὰ ζήσει κοντὰ στὸ Θεὸ ἢ μακριὰ ἀπ' Αὐτόν. Γι' αὐτὸ οἱ πράξεις του ἔχουν ἀξία καὶ ἀποφασιστικὴ σημασία.

Ἐκφραση τῆς θείας εἰκόνας εἶναι καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὰ ζῶα καὶ σ' ὁλόκληρη τὴ φύση.

Μὲ τὴ θεία εἰκόνα, μὲ τὴν ὁποία κατακοσμήθηκε ὁ ἄνθρωπος, ἔγινε *οἰκεῖος* καὶ *συγγενής* τοῦ Θεοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἐπιθυμεῖ Αὐτόν. Ὁ ψυχικὸς του κόσμος εἶναι *προσαρμοσμένος* πρὸς τὸ θεῖο κόσμο.

β) Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου

Ἐνῷ ἡ θεία εἰκόνα ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὸν ἄνθρωπο καὶ ἐκφράζει τὴν τωρινὴν κατάστασή του, τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» δὲν ὑπάρχει σήμερα ἀποτελειωμένο ἀλλὰ ἐκφράζει τὴ *δυνατότητα* ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ὁμοιάσει στὸ μέλλον μὲ τὸ Δημιουργό του, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατό στὴν ἀνθρώπινη φύση.

Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ἀναπτύξει τὸ «κατ' εἰκόνα» στὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Ἡ ἐξαιρετικὴ κατάσταση τῶν πρωτοπλάστων, τὴν ὁποία περιγράψαμε στὴν προηγούμενη παράγραφο, δὲν ἦταν τέλεια καὶ ἀνεπίδεκτη προόδου. Ἡ γνώση ποὺ εἶχαν γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸν κόσμον δὲν ἦταν τέλεια σοφία. Οἱ ἠθικὲς τους δυνάμεις ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ ἐμπεδωθοῦν ἔτσι, ὥστε νὰ σταθεροποιηθοῦν στὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τὸ Θεό. Ἡ θέληση τῶν πρωτοπλάστων εἶχε βέβαια σταθερὴ διεύθυνση πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸ ἀγαθό, ἀλλὰ δὲν εἶχε σταθεροποιηθεῖ τόσο στὸ ἀγαθό, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ πράξουν τὸ κακόν. Καὶ οἱ πρωτόπλαστοι, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ *ἀναπτύξουν* μὲ τὴ βοήθεια τῆς θείας χάριτος τὸ «κατ' εἰκόνα» στὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

Τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» εἶναι ὁ *τελικὸς σκοπός* τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι κάτι ποὺ θὰ τὸ πετύχει ὁ ἄνθρωπος στὸ μέλλον, κάνοντας σωστὴ χρῆση τοῦ «κατ' εἰκόνα», δηλαδὴ τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων καὶ χαρισμάτων, μὲ τὰ ὁποία τὸν προίκισε ὁ Θεός.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἔχει προορισμὸ νὰ ὁμοιάσει μὲ τὸ Θεό, ὅσο εἶναι αὐτὸ δυνατό στὴν ἀνθρώπινη φύση, ὁ Θεός εἶναι τὸ ἄπειρο, τὸ ἀσύλληπτο, τὸ ἀπόλυτο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, ὅσο καὶ ἂν τελειοποιηθεῖ ἠθικά καὶ πνευματικά, ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσει νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τὸ Θεὸ πλήρως. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ θὰ παραμείνει «*πεπερασμένος*» ἐνῷ ὁ Θεός εἶναι ἄπειρος. Συνεπῶς, ὁμοίωση εἶναι ἡ *ἀδιάκοπη* ἀνάβαση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεόν, ἡ διαρκὴς ἐπέκτασή του πρὸς Αὐτόν.

Ἡ πορεία αὐτὴ δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴ θέληση καὶ τὶς πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὁμοίωση πετυχαίνει ὁ ἄνθρωπος μέσα τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, «μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους». Μὲ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ μας στὴν πνευματικὴ καὶ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴ μυστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν ψυχὴ μας θὰ κατορθώσουμε νὰ προχωρήσουμε ἀπὸ «τὸ κατ' εἰκόνα» στὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν; ἡλάττωσας αὐτόν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξη καὶ τιμὴ ἐστεφάνωσας αὐτόν καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ» (Ψαλμ. 8. 5-6).

(Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ τὸν θυμᾶσαι; Ἡ τί εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ τὸν φροντίζεις; Τὸν ἐπλασες λίγο κατώτερο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, μὲ δόξα καὶ τιμὴ τὸν στεφάνωσες, καὶ τὸν ἀνέδειξες κυρίαρχο ἐπὶ ὅλων τῶν κτισμάτων σου. Ὅλα τὰ ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του).

«Ὁ δημιουργὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ δύο συστατικά, δηλαδὴ τὴν ἀόρατη καὶ τὴν ὁρατὴ φύση, δημιουργεῖ ἓνα ζωντανὸ πλάσμα, τὸν ἄνθρωπο· καὶ ἀφοῦ πῆρε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλη, ποὺ ἤδη εἶχε δημιουργηθεῖ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε μέσα σ' αὐτὸ πνοὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του..., τὸν τοποθετεῖ πάνω στὴ γῆ, ὥς ἓναν κατὰ κάποιο τρόπο δεῦτερο κόσμο, μεγάλο αὐτόν μέσα σὲ μικρὸ κόσμο, ἓναν ἄλλο ἄγγελο, προσκυνητὴ γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἐπιτηρητὴ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, μνημένο ὁμῶς στὰ μυστικά τοῦ ἀόρατου κόσμου, θασιλιά τῶν ἐπιγείων, ἀλλὰ ὑπήκοο στὴν ἄνω βασιλεία, ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, πρόσκαιρο καὶ ἀθάνατο, ὁρατὸ καὶ ἀόρατο, στὴ μέση μεγαλείου καὶ ταπεινότητος· τὸν ἴδιο πνεῦμα καὶ σάρκα, μιὰ ζωντανὴ ὑπάρξη, ποὺ στὸν κόσμο ἔδω ἔχει τὴ θέση του, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τόπο μετακινεῖται (ἀποδημεῖ) καὶ πού, κι αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ μυστηρίου, φτάνει στὴ θέωση του μὲ τὴν κλίσση του πρὸς τὸ Θεό»

(Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος 38 PG. 36. 321-322).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποῦ ὀφείλεται ἡ νοσταλγία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ Θεό;
- 2) Τί δίνει ἀξία στὶς πράξεις μας;
- 3) Ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴ γῆ;

α) Ἡ συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητος.

«Τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διάπαντός» (Ψαλμ 50:5)

Ὁ στίχος αὐτός ἀνήκει στὸν πεντηκοστό ψαλμό, τὸν ψαλμό τῆς μετανοίας, ποὺ συνέθεσε ὁ Δαυὶδ, ὅταν συναισθάνθηκε τὶς σοβαρές ἀμαρτίες ποὺ διέπραξε. Πρόκειται γιὰ ψαλμό μεγάλης θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀξίας! Μέσα σὲ λίγες γραμμές περιέχονται πολλές καὶ θεμελιώδεις θρησκευτικὲς ἀλήθειες. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας χρησιμοποιεῖ σὲ πολλές λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις τῆς τὸν ψαλμό αὐτό. Στὸν Ὁρθρο ψάλλεται μετὰ ἀπὸ τὸ ἐωθινὸ Εὐαγγέλιο καὶ στὴ Λειτουργία ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὸν ἱερέα πρὶν ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Εἰσοδῷ.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση στὸν πεντηκοστό ψαλμό εἶναι ἡ βαθιὰ συντριβὴ τοῦ Δαυὶδ, ἡ συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητός του, ἡ εἰλικρινὴς του ἐξομολόγηση καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ συνείδηση τῆς ἀμαρτωλότητος εἶναι βαρκὸ γνῶρισμα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ. Ὅταν ὁ πιστὸς ἀμαρτάνει, συναισθάνεται ὅτι ἀμαρτάνει μπροστὰ στὸ Θεό:

Σέ σένα μόνο ἀμάρτησα

καὶ ἐκεῖνο ποὺ διέπραξα

εἶναι πονηρὸ στοὺς ὀφθαλμοὺς Σου.

Οἱ εὐαίσθητοι ἠθικὰ ἄνθρωποι αἰσθάνονται τὴν ἀμαρτία ὡς τραγωδία, δηλαδὴ σὰν ἓνα θλιβερό γεγονός, ποὺ θλίβει καὶ βασανίζει τὴν ψυχὴ. Τὴν τραγικότητα τῆς ἀμαρτίας ἐκφράζουν οἱ λόγοι τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Αἰσθάνομαι μεγάλη εὐχαρίστηση στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ μέσα μου, ἀλλὰ βλέπω ἄλλο νόμο στὰ μέλη μου ποὺ ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ λογικοῦ μου καὶ μέ αιχμαλωτίζει στὸ νόμο τῆς ἀμαρτίας ποὺ ὑπάρχει στὸ ἐσωτερικὸ μου» (Ρωμ. 7, 22, 23).

Τὰ ἴδια συναισθήματα ἐξωτερικεύουν καὶ οἱ ἱεροὶ ὑμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναφέρουμε ὡς παράδειγμα τὸ τροπάριο «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή», ποὺ συνέθεσε ἡ μοναχὴ Κασσιανή καὶ τὸ ὅποιο ψάλλεται στὴν ἀκολουθία τῆς ἐσπέρας τῆς Μεγ. Τρίτης, καὶ τὸ Μεγάλον Κανόνα τοῦ Ἀνδρέα Κρήτης, ποὺ ψάλλεται στὸν Ὁρθρο τῆς Πέμπτης τῆς Ε' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν (Μεγ. Τεσσαρακοστή).

Στὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς τὴν τραγικότητα τῆς ἀμαρτίας ἐξωτερικεύουν οἱ στίχοι:

« Ἀλίμονο, ὦ καρδιά!
Μέσα μου είναι ἀπέραντη νύχτα,
μανιώδης πόθος ἀκολασίας,
σκοτεινός καὶ ἀσέληνος ἔρως τῆς ἁμαρτίας... »

Στὸ Μεγάλο Κανόνα ἡ ἁμαρτία παρουσιάζεται ὡς πνευματικὴ γύμνωση, ἀμαύρωση τῆς ὁμορφιάς τῆς ψυχῆς, ἀπώλεια τοῦ πρωτόκτιστου (= ἀρχικοῦ) κάλλους, ἀρρώστια τῆς ψυχῆς κτλ.

β) Τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον τῆς ἁμαρτίας καὶ οἱ συνέπειές της

Ἡ ἁμαρτία εἶναι παρακοή καὶ παράβαση τοῦ θείου θελήματος, ἀνυποταξία καὶ ἀρνήσις τῆς κοινωνίας μετὰ τὸ Θεὸ καὶ, ἄρα, ὑβρὴ καὶ προσβολὴ τοῦ Θεοῦ. Πηγὴ τῆς ἁμαρτίας καὶ κινητήρια δύναμις τῆς εἶναι ἡ φιλαυτία καὶ ὁ ἐγωισμὸς. Σύμφωνα μετὰ τὴ διήγησιν τῆς Γενέσεως, οἱ πρωτόπλαστοι θέλησαν νὰ γίνουν θεοί, ἀλλὰ χωρὶς τὸ Θεὸ καὶ τὴ θεία χάριν, στηριζόμενοι ἀποκλειστικὰ στὶς δικές τους δυνάμεις.

Με παραστατικότητα καὶ δραματικότητα παριστάνει ἡ Γένεσις (κεφ. 3) τὰ ἐπακόλουθα τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, ποῦ ἦταν ἡ ἐπίγνωση τῆς γυμνότητος καὶ τῆς ἐνοχῆς τους, ἡ φυγὴ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἡ διαστροφή τῶν σχέσεών τους μετὰ τὴ φύσιν καὶ τέλος ἡ ἐξορία τους ἀπὸ τὸν παράδεισον. Τὸ βαθύτερον νόημα ὅλων αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία εἶχε ὡς συνέπεια τὴν ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θεὸ, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀπὸ τὸ συνάνθρωπό του καὶ τέλος ἀπὸ τὴ φύσιν. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν του κατέστρεψε τὴν κοινωνίαν μετὰ τὸ Θεὸ καὶ ἔχασε τὴ θεία χάριν, ἀχρείωσε καὶ ἐφθειρε τὸ «κατ' εἰκόνα», τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν του φύσιν. Ὁ νοῦς του σκοτίσθηκε καὶ στρέφεται περισσότερο πρὸς τὴν κτίσιν καὶ ἐλάχιστα πρὸς τὸν Κτίστη καὶ Δημιουργό. Ἡ βούλησίς του δὲ διευθύνεται πλέον πρὸς τὸ ἀγαθὸ σταθερὰ, ἀλλὰ κυρίως πρὸς τὸ κακόν. Ἔτσι ἡ προσωπικότητά του διχάστηκε. Ἐνῶ πρῶτα στὴν ψυχὴν του ὑπῆρχε μόνον τὸ ἀγαθόν, τώρα συνυπάρχουν μέσα του τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ κακόν. Αὕτη εἶναι ἡ ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν του φύσιν, ποῦ εἶναι τὸ «κατ' εἰκόνα». Ὅταν ὁμῶς ὁ ἄνθρωπος ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ Θεόν, ἀποξενώνεται καὶ ἀπὸ τὸ συνάνθρωπό του, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴ φύσιν. Πολλές φορές ὁ ἄλλος ἄνθρωπος γίνεται σὲ μᾶς ἐχθρὸς ἢ ξένος.

Μετὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν ἀρχισεν μίᾳ ἄλλῃ ἐποχῇ, ἡ μεταπτωτικὴ ἐποχὴ. Οἱ ἄνθρωποι κληρονομοῦν τὴν κατάστασιν ἁμαρτίας, ποῦ χαρακτηρίζεται γιὰ τὴν ἰσχυρὴν κλίσιν πρὸς τὸ κακόν. Ἐτεῖ ἡ μεταπτωτικὴ ἐποχὴ δια-

κρίνεται γιά τήν επικράτηση τοῦ ἡθικοῦ καί φυσικοῦ κακοῦ, τῆς ἀγωνίας καί τοῦ ἀγχους, τοῦ φόβου καί τῆς μελαγχολίας.

γ) Τό φυσικό κακό

Τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου στήν ἀμαρτία, δηλαδή τό ἡθικό κακό, ἀκολούθησε τό φυσικό κακό. "Όταν λέμε φυσικό κακό ἐννοοῦμε τά φαινόμενα ἐκεῖνα πού ἀπειλοῦν τήν ὑγεία καί τή ζωή τῶν ἀνθρώπων (σεισμοί, πλημμύρες, ἀνομβρίες κλπ.), τίς ἀσθένειες, τή φθορά γενικότερα τοῦ ὀργανισμοῦ, τά βλαβερά ἢ ἐπικίνδυνα φυτά καί ζῶα κτλ. Τό μεγαλύτερο ὅμως φυσικό κακό, μέ τό ὅποιο τιμωρεῖται ἡ κληρονομική ἀμαρτία, εἶναι ὁ θάνατος, πού διακρίνεται σέ *φυσικό* (σωματικό), *πνευματικό* καί *αἰώνιο*. Πνευματικός θάνατος εἶναι ἡ ἀποκοπή τοῦ συνδέσμου πού συνδέει τόν ἄνθρωπο μέ τό Θεό, ἡ ὑποδούλωση στήν ἀμαρτία, ἡ πνευματική καί ἡθική ἀθλιότητα. Αἰώνιος θάνατος εἶναι ὁ αἰώνιος χωρισμός τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό. "Όσοι ἀπομακρύνονται διά τῆς ἀμαρτίας ἀπό τό Θεό δέν ἔχουν τό δικαίωμα καί τή δυνατότητα νά λάβουν μέρος στή δόξα καί τή μεγαλειότητα τῆς βασιλείας του.

Ὁ φυσικός θάνατος, μολοντί εἶναι συνέπεια τῆς ἀμαρτίας, εἶναι προσωρινός καί παραχωρήθηκε ἀπό τό Θεό, γιά νά μὴ διαιωνισθεῖ τό κακό. Ἐξάλλου τό φυσικό κακό ἔχει θεραπευτική ιδιότητα γιά τόν ἄνθρωπο. Ἐμπρός στό θάνατο, στήν ἀσθένεια καί σέ ὅ,τι γενικά ἀπειλεῖ τήν ὑπαρξή του, ὁ ἄνθρωπος διεγείρεται ἐσωτερικά καί μεταστρέφεται ἀπό τά ἀπατηλά στηρίγματα τῆς φαινομενικῆς εὐτυχίας πρὸς τό Θεό. Ἐτοί τό φυσικό κακό ὑπηρετεῖ τελικά τό γενικότερο συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐλέησόν με, ὁ Θεός,
κατά τό μέγα ἔλεός σου
καί κατά τό πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
σου ἐξάλειψον τό ἀνόμημά μου.

.....

ὅτι τήν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω
καί ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστι
διαπαντός.

Ἐλέησέ με, Θεέ μου, σύμφωνα μέ
τό μεγάλο σου ἔλεος καί σύμφωνα
μέ τήν ἀπέραντη φιλανθρωπία σου
ἐξάλειψε τήν ἀμαρτία μου.

.....

Ἐγὼ τώρα γνωρίζω τήν ἀνομία μου
καί ἡ ἀμαρτία μου εἶναι διαρκῶς
ἐμπρός μου.

Σοί μόνῳ ἤμαρτον

Ἐναντίον σου μονάχα ἀμάρτησα

καί τό πονηρόν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καί νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Ἀπόστρεψον τό πρόσωπόν σου ἀπό τῶν ἁματιῶν μου καί πάσας τάς ἀνομίας μου ἐξάλειψον.

καρδιαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καί πνεῦμα εὐθές ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.

Μή ἀπορρίψης με ἀπό τοῦ προσώπου σου καί τό πνεῦμά σου τό ἅγιον μή ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.

Κύριε, τά χεῖλη μου ἀνοίξεις, καί τό στόμα μου ἀναγγελεῖ τήν αἴνεσίν σου.

(Ψαλμός 50).

Ἐναντίον σου μονάχα ἁμάρτησα καί ἔπραξα τό πονηρό ἐνώπιόν σου, (τά ὁμολογῶ δέ αὐτά) γιά νά δικαιωθεῖς στούς λόγους σου καί νά νικήσεις, ὅταν (οἱ ἄνθρωποι ἀπό ἄγνοια) σέ ἐπικρίνουν.

Κρύψε τό πρόσωπό σου ἀπό τίς ἁμαρτίες μου καί ἐξάλειψε ὅλες τίς ἀνομίες μου.

Δημιούργησε μέσα μου καθαρή καρδιά, Θεέ μου, καί ἀνανέωσε πνεῦμα εὐθές στό ἐσωτερικό μου.

Μή μέ ἀπορρίψεις ἀπό τό πρόσωπό σου καί μή μοῦ ἀφαιρέσεις τό ἅγιό σου Πνεῦμα.

Κύριε ἀνοίξε τά χεῖλη μου γιά νά ἀπαγγεῖλει τό στόμα μου τόν ὕμνο σου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πῶς παριστάνει ἡ Γένεση τά ἐπακόλουθα τῆς ἁμαρτίας;
- 2) Γιατί ἡ ἁμαρτία ἀποξενώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τό Θεό καί ἀπό τό συνάνθρωπό του;
- 3) Ποιά εἶναι τά χαρακτηριστικά τῆς μεταπτωτικῆς ἐποχῆς;

Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων. Τοιχογραφία Λίας Παπαγεωργίου
 Ἱ. Ναός Ἁγίων Ἀγγέλων Ἐκάλης

**α) «Καταδεξάμενος διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν
σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου ... ἀτρέ-
πτως ἐνανθρωπήσας»**

(Ὁ Μονογενῆς Υἱός...)

Στό πρῶτο μέρος τῆς θείας λειτουργίας, πού ὀνομάζεται λειτουργία τῶν κατηχομένων, μετὰ τό δεῦτερο ἀντίφωνο (Σῶσον ἡμᾶς, Υἱέ Θεοῦ κτλ.), ψάλλεται ὁ ὕμνος:

«Ὁ μονογενῆς Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων,
καί καταδεξάμενος, διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν, σαρκωθῆναι ἐκ
τῆς ἁγίας Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρω-
πήσας· σταυρωθεῖς τε, Χριστέ ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας,
εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καί τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς»

(Ὁ μονογενῆς Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, πού εἶσαι ἀθάνατος καί κα-
ταδέχτηκες γιά τή σωτηρία μας νά σαρκωθείς ἀπό τήν ἁγία Θεοτόκο καί
Παρθένο Μαρία καί νά γίνεις ἄνθρωπος χωρίς νά μεταβληθεῖς, Χριστέ ὁ
Θεός, πού σταυρώθηκες, καί μέ τό θάνατό σου κατανίκησες τό θάνατο,
οὐ πού εἶσαι ἕνα ἀπό τά πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος καί συνδοξαζεσαι
μέ τόν Πατέρα καί τό ἅγιο Πνεῦμα, σῶσε μας).

Ὁ ὕμνος αὐτός ἀναφέρεται περιληπτικά στό σωτήριο ἔργο τοῦ Χριστοῦ
στόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στή σάρκωσή του. Καί τό περιεχόμενο καί ἡ με-
λωδία τοῦ ὕμνου ἔχουν τόνο χαρούμενο καί θριαμβευτικό. Ἡ Λειτουργία
εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα ἡ χαρμόσυνη σύναξη ἐκείνων πού ἀνταμώνουνε μέ τό
σαρκωμένο, σταυρωμένο καί ἀναστημένο Χριστό.

**β) Τό μήνυμα τῶν Χριστουγέννων ὅπως παρουσιάζ-
εται στό τροπάριο τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ
τῶν Χριστουγέννων «Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ
Κυρίῳ...»**

«Ἐλάτε νά γεμίσουμε χαρά ἀπό τόν Κύριο,
διηγούμενοι τοῦτο τό μυστήριον·
ὁ μεσότοιχος τοῦ φραγμοῦ διαλύθηκε,
ἡ πύρινη ρομφαία ἐστρεψε τά νῶτα,
καί τά χερουβεὶμ ἐλευθέρωσαν τό ξύλο τῆς ζωῆς.

Ἔτσι κι' ἐγὼ μετέχω στὸν παράδεισο τῆς τρυφῆς
ἀπ' ὅπου ἡ παρακοή μέ εἶχε διώξει.
Γιατί ἡ ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Πατέρα,
ὁ χαρακτήρας τῆς αἰωνιότητάς του,
παίρνει τοῦ δούλου τῇ μορφῇ,
ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ μητέρα Παρθένο
χωρὶς νὰ πάθει μεταβολή:
Ἐκεῖνο πού ἦταν ἔμεινε,
Θεὸς ἀληθινός·
κι' αὐτό πού δέν ἦταν, προσέλαβε:
ἐγινε ἄνθρωπος ἀπὸ φιλανθρωπία.
Σ' αὐτὸν λοιπὸν ἄς κραυγάζουμε:
Θεέ πού γεννήθηκες ἀπὸ Παρθένο
ἐλέησέ μας.

Στὸν ὕμνο αὐτό ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζεται ὡς μυστήριο καὶ ὡς θαῦμα, πού εἶναι ἀπρόσιτο στὴν ἀνθρώπινη διάνοια. Ἕνας ἄλλος χριστουγεννιάτικος ὕμνος διευκρινίζει τὴ λέξη μυστήριο ὡς ἐξῆς: «Πῶς νὰ ἐκφράσω τὸ μεγάλο μυστήριο; Ὁ ἄσαρκος σαρκώνεται, ὁ Λόγος ἀποκτᾷ ὕλικές διαστάσεις, ὁ ἀόρατος γίνεται ὁρατός, ὁ ἀψηλάφητος γίνεται ψηλαφητός καὶ αὐτός πού δέν ἔχει ἀρχὴ ἀποκτᾷ ἀρχή».

Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίαση πού φέρνει τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων ὀφείλεται στὸ γκρέμισμα ἐνὸς φραγμοῦ: «ὁ μεσότοιχος τοῦ φραγμοῦ διαλύθηκε». Πρόκειται γιὰ τὸ μεσότοιχο πού εἶχε ὑψωθεῖ ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ Θεό.

Μὲ τὴν ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων ὁ ἄνθρωπος ἀρνήθηκε τὴν κοινωνία μέ τὸ Θεό καὶ ξέπεσε ἀπὸ τὴ θεία ζωή. Ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας δημιουργήθηκε μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἓνα χάσμα, πού δέν ἐπέτρεπε στὸν ἄνθρωπο νὰ ἐπιστρέψει στὸ Δημιουργό, στὴν πηγὴ καὶ τὴ ρίζα τῆς υπάρξεώς του. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό. Ἡ ζωὴ ὅμως μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό εἶναι κόλαση καὶ θάνατος.

Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἐγιναν μιά φορά μέτοχοι τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, δέν ἔπρεπε νὰ χαθοῦν. Γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν ἔπρεπε νὰ ἀνανεωθεῖ ἡ θεία εἰκόνα μέσα τους. Ἡ ἀνανέωση ὅμως αὐτὴ δέν μπορούσε νὰ γίνει οὔτε ἀπὸ ἄνθρωπο οὔτε ἀπὸ ἄγγελο, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸ Χριστό «τὴν ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Πατέρα». Τὸ θαυμαστό ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐπῆρε «τοῦ δούλου τῇ μορφῇ», δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ θεία του ὑπόσταση. «Ἐκεῖνο πού ἦταν ἔμεινε, Θεὸς ἀληθινός». Γιατί καὶ μετὰ τὴ σάρκωσή του παρέμεινε Υἱός,

Παναγία ή Γλυκοφιλούσα.
Φορητή εικόνα της
Θεοτόκου του 15ου
αἰώνα της Νέας Σκήτης
του ἁγ. Ὁρους.

τό δεύτερο πρόσωπο της Θεότηας. Ἐγινε ὁμως ἐκεῖνο πού δέν ἦταν πρὶν τῇ σάρκωσῃ, δηλαδή ἄνθρωπος. Καί τοῦτο «ἀπό φιλανθρωπία».

γ) Τό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου καί ὁ ρόλος της στή σάρκωση τοῦ Λόγου

Τό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου ἀπολαμβάνει στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέγιστη τιμή γιά τό μοναδικό ρόλο πού διαδραμάτισε στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. Οἱ Πατέρες, οἱ ὑμνογράφοι καί οἱ ἁγιογράφοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρόσφεραν στήν Παρθένο Μαρία τίς καλύτερες ἐμπνεύσεις τους. Ἀναφέρουμε ὡς παράδειγμα τόν Ἀκάθιστο Ὑμνο, τοῦ ὁποῖου ὄχι μόνο ἡ θρησκευτική ἀξία, ἀλλά καί ἡ λογοτεχνική εἶναι ἀπαράμιλλη.

Ἡ πίστη στή θεανθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ μᾶς ὑποχρεώνει νά τιμοῦμε καί τό ὄργανο τῆς ἐνανθρωπήσεως, τῇ Θεοτόκῳ. Ἡ ἀνανέωση τῶν σχέσεων Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἡ ἀνακαίνιση τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή θεία φύση τοῦ Χριστοῦ, ἄρχισε μέ τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ στά σπλάχνα τῆς Παρθένου Μαρίας. Ἔτσι ἡ Θεοτόκος ἐγινε ἡ ἀρχή τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό καί ὁ ποιητής τοῦ Ἀκαθίστου ψάλλει:

«Χαίρε κλίμαξ έπουράνιε, δι' ής κατέβη ό Θεός»
χαίρε γέφυρα μετάγουσα τούς έκ γής πρός ούρανόν».

Η Παρθένος Μαρία έγινε συνεργός του Θεού στο έργο της σωτηρίας του ανθρώπου. Γιατί ό Θεός έσωσε τόν κόσμο μέ τή συγκατάθεσή του. Οί λόγοι, λοιπόν, τής Παρθένου: «Ίδού ή δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατά τό ρήμα Σου» (Λουκά 1, 38) έκφράζουν όχι μόνο τή δική της συγκατάθεση, αλλά και τή συγκατάθεση όλόκληρου του κόσμου.

Από τό άλλο μέρος ή Παρθένος Μαρία είναι ή άγνότερη και πολυτιμότερη προσφορά αύτου του κόσμου πρός τό Θεό. Ό Νικόλαος Καβάσιλας (1322-1391;) γράφει στο έργο του «Ή Θεομήτωρ» τά εξής: «Βίος πανάμωμος, ζωή πάναγνη, άρνηση κάθε κακίας, άσκηση όλων των άρετών... σώμα έντελώς πνευματικό, λαμπρότερο από τόν ήλιο, από τόν ούρανό καθαρώτερο... Θεϊός έρωσ, πού άπορρόφησε και άφομοίωσε κάθε άλλη έπιθυμία τής ψυχής. Κτήμα του Θεού, ένωση μέ τό Θεό... Έτσι, έχοντας στολίσει μέ τέτοιο κάλλος και τό σώμα και τήν ψυχή της, κατορθώνει νά έλκύσει επάνω της τό βλέμμα του Θεού. Ανέδειξε, χάρις στή δική της ώραριότητα, ώραία τήν κοινή ανθρώπινη φύση». (Μετάφραση Παν. Νέλλα.)

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Χριστός γεννᾶται, δοξάσατε·
Χριστός έξ ούρανών άπαντήσατε.

Χριστός επί γής, ύψώθητε.
Άσατε τῷ Κυρίῳ πάσα ή γῆ
και έν εύφροσύνη άνυμνήσατε λαοί·
ότι δεδόξασται»

(ώδη α' από τις Καταβασίεις των Χριστουγέννων)

«Θεός ὦν ειρήνης
Πατήρ οικτιρμών
τῆς μεγάλης βουλῆς σου τόν άγγε-
λον,
ειρήνην παρεχόμενον
άπέστειλας ἡμίν,

(Ό Χριστός γεννιέται, δοξάστε·
Ό Χριστός (έρχεται) από τούς ού-
ρανούς, συναντήστε τον.
Ό Χριστός επί γής, σηκωθήτε.
Ψάλλετε τόν Κύριο όλη ή γῆ
και μέ εύφροσύνη ύμνήστε λαοί,
γιατί έχει δοξαστεί).

(Θεέ τῆς ειρήνης,
Πατέρα τῆς εύσπλαχνίας,
μάς έστειλες τόν Υιό σου ὡς Άγ-
γελο τῆς μεγάλης βουλῆς σου
γιά νά μάς χαρίσει τήν ειρήνη.

ὄθεν θεογνωσίας
πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες,
ἐκ νυκτός ὀρθρίζοντες
δοξολογοῦμεν σε φιλάνθρωπε»

Γι' αὐτό κι' ἐμεῖς ποῦ ὀδηγηθήκαμε
στό φῶς τῆς θεογνωσίας,
ἀπό πολύ πρωΐ
σέ δοξολογοῦμε, φιλάνθρωπε).

(ὡδή ε' ἀπὸ τίς Καταβασίς τῶν Χριστουγέννων).

«Τὴν ὠραιότητα τῆς Παρθενίας σου
καὶ τό ὑπέρλαμπρον τό τῆς ἀγνείας σου,
ὁ Γαβριήλ καταπλαγεῖς,
ἐβόα σοι Θεοτόκε,
ποῖον σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπάξιον;
Τί δέ ὀνομάσω σε; ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι.
Διὸ ὡς προσετάγην βοῶ σοι·
Χαῖρε ἡ Κεχαριτωμένη»
(Θεοτοκίον τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου).

(Ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου
καὶ τὴ λαμπρότητα τῆς ἀγνότητάς σου
ὁ Γαβριήλ κατεπλάγη καὶ ἐκραύγαζε Θεοτόκε.
Ποῖο ἄξιο ἐγκώμιο νά σοῦ προσκομίσω;
Πῶς δέ νά σε ὀνομάσω; Ἀπορῶ καὶ ἐκπλήσσομαι.
Γι' αὐτό ὅπως διατάχθηκα κραυγάζω σέ σένα:
Χαῖρε, χαριτωμένη).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποῦ ὀφείλεται ἡ χαρά τῆς Ἐκκλησίας γιά τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ;
- 2) Ποῖο εἶναι τό νόημα τῆς συγκαταθέσεως τῆς Θεοτόκου νά γίνει μητέρα τοῦ Χριστοῦ;
- 3) Πῶς ἀνανεώθηκε ἡ θεία εἰκόνα στόν ἄνθρωπο;

α) «Ὁ Θεός ἄνθρωπος γίνεται, ἵνα Θεόν τόν ἄνθρωπον ἀπεργάσθαι»

(Δογματικό Θεοτοκίο Ἑσπερ. Σαββάτου πλ. Β' ἤχου)

Ὁ στίχος αὐτός τοῦ ὕμνου ἐκφράζει τήν πίστη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας σχετικά μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου. Ὁ Θεός ἐγινε ἄνθρωπος, γιά νά δώσει σέ μᾶς τή δυνατότητα τῆς θεώσεως. Σκοπός τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, δέν ἦταν μόνο ἡ λύτρωση, τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τά δεινά τῆς ἁμαρτίας, ἀλλά ἡ θεοποίηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ λύτρωση καταλήγει στή θέωση. Ἐτσι ὁ Χριστός ξαναρχίζει ἐκεῖνο πού σταμάτησε ἡ πτώση στήν ἁμαρτία, τή θεοποιό κοινωνία.

Μολονότι ἡ φανέρωση τοῦ Θεανθρώπου στόν κόσμο εἶναι μυστήριο, ἰκανοποιεῖ τοὺς βαθύτερους πόθους καί τίς οὐσιωδέστερες ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου καί συγκεκριμένα τήν ἀσβεστή δίψα του γιά τήν τελειότητα καί τήν αἰώνια ζωή. Ὁ Χριστός εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο ἀπόλυτη ἀνάγκη. Στό πρόσωπό του μᾶς φανερώνει τόν ἀληθινό Θεό καί τόν ἀληθινό ἄνθρωπο. Μᾶς φανερώνει πρῶτα-πρῶτα τό Θεό ὡς Πατέρα πού ἀγαπᾷ. Μᾶς δείχνει κατόπιν καί τόν ἄνθρωπο στήν τελειότητά του. Ὡς Θεάνθρωπος ὁ Χριστός δέν ἦταν μόνο τέλειος Θεός, ἀλλά καί τέλειος ἄνθρωπος, ἀναμάρτητος καί ἀπόλυτα ἅγιος.

Μέ τό Θεάνθρωπο Χριστό δέν ἰδρύθηκε μόνο ἡ χριστιανική Ἐκκλησία, ἀλλά ἐγκαινιάστηκε καί ἓνας ὁλόκληρος πολιτισμός, ὁ ὀρθόδοξος πολιτισμός, πού ἀποβλέπει στή μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου.

**β) Ἡ Θεανθρώπινη φύση τοῦ Κυρίου
(Σύνοψη διδασκαλίας)**

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Θεάνθρωπος, δηλαδή τέλειος Θεός καί τέλειος ἄνθρωπος. Τῇ θείᾳ φύσει εἶχε ὡς ὁμοούσιος Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπό τό Θεό-Πατέρα, ἀπό τόν ὁποῖο γεννήθηκε πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Τήν ἀνθρώπινη φύση ἔλαβε ἀπό τήν Παρθένο Μαρία. Ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ ἦταν ὅμοια μέ τή δική μας χωρίς τήν ἁμαρτία, ἀφοῦ γεννήθηκε μέ ὑπερφυσικό τρόπο. Οἱ δύο τέλειες φύσεις, ἡ θεία καί ἡ ἀνθρώπινη ἐνώθηκαν σέ ἓνα πρόσωπο ἢ σέ μιά ὑπόσταση, στό πρόσω-

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ (τοιχογραφία) Λίας Παπαγεωργοπούλου - ΜΠΑΜΠΕΖΙΚΑ! Ναός Αγίας Παρασκευής Καρύστου.

πο η υπόσταση του Υιού και Λόγου του Θεού, χωρίς καμιά σύγχυση χωρίς καμιά μεταβολή ή διαίρεση ή χωρισμό των φύσεων αυτών. Αυτό είναι το νόημα του ύμνου: «φύσει Θεός υπάρχων και φύσει γενόμενος άνθρωπος δι' ἡμᾶς· οὐκ εἰς δυάδα προσώπων τεμνόμενος» (Ήταν πραγματικός Θεός και έγινε γιά μᾶς πραγματικός άνθρωπος, χωρίς νά διαιρεθεῖ σέ δύο πρόσωπα). Μέ τό νά προσλάβει ἡ θεία φύση τοῦ Χριστοῦ τήν ἀνθρώπινη φύση δέν ἔπαθε καμία ἀπόλύτως ἀλλοίωση καί μεταβολή. Ὅμως ἡ ἀνθρώπινη φύση μέ τήν ὑποστατική ἐνωση της μέ τή θεία φύση ἐγινε τέλεια.

Ὁ Χριστός εἶχε, ὅπως εἶπαμε, δύο φύσεις καί δύο φυσικές ἐνέργειες (θεία καί ἀνθρώπινη) καί δύο φυσικά θελήματα (θεῖο καί ἀνθρώπινο), τά ὁ-

ποῖα ὅμως δέν ἦταν ἀντίθετα μεταξύ τους, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα ἐναρμονιζόταν καὶ ὑποτασσόταν στὸ θεῖο καὶ παντοδύναμο θέλημά του.

γ) «Ἡ ἄμπελος καὶ τὰ κλήματα». Ἡ σημασία τῆς παραβολῆς.

«Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἀληθινὸ ἀμπέλι καὶ ὁ Πατέρας μου εἶναι ὁ γεωργός. Κάθε κλῆμα μου ποῦ δέν φέρνει καρπὸ, τὸ ἀφαιρεῖ καὶ καθένα ποῦ φέρνει καρπὸ τὸ καθαρίζει, γιὰ νὰ φέρει περισσότερο καρπὸ... Μείνате ἐνωμένοι μαζί μου καὶ θὰ εἶμαι κι' ἐγὼ μαζί σας. Καθὼς τὸ κλῆμα δέν μπορεῖ νὰ φέρει καρπὸ μόνο του, ἂν δέν μένει στὸ ἀμπέλι, ἔτσι οὔτε καὶ σεῖς, ἂν δέν μένετε ἐνωμένοι μ' ἐμένα. Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἀμπέλι, σεῖς τὰ κλήματα. Ἐκεῖνος ποῦ μένει ἐνωμένος μ' ἐμένα ὅπως καὶ ἐγὼ μὲ ἐκεῖνον, αὐτὸς φέρνει πολὺ καρπὸ, γιατί χωρὶς ἐμένα δέν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε...» (Ἰω. 15, 1-6).

Τὸ θέμα τῆς παραβολῆς εἶναι ἡ μυστικὴ, ἡ ἐσωτερικὴ *ἐνωση* τῆς ψυχῆς μὲ τὸ Χριστό. Ὅπως τὰ κλήματα συνδέονται ὀργανικά μὲ τὸ ἀμπέλι, ἔτσι καὶ οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοὶ συνδέονται ὀργανικά μεταξύ τους καὶ μὲ τὸ Χριστό. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ πραγματοποιεῖται μέσα στὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν προσευχή, τὴν κοινὴ λατρεία καὶ τὰ μυστήρια, ἰδιαίτερα δὲ μὲ τὴν κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὸς ποῦ συνδέεται πνευματικά μὲ τὸ Χριστό ἔχει τὴν αἴσθηση ὅτι ζεῖ μέσα του ὁ Θεάνθρωπος. «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», ὁμολογεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Γαλ. 2, 20). Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζουν τὸ βίωμα αὐτὸ τῆς ἐνώσεως μὲ τὸν Κύριο *μετουσία* ἢ *μέθεξη*.

Τὸ βίωμα αὐτὸ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ εἶναι *ἀνικανοποίητο*. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ αἰσθάνθηκε τὸ Θεὸ μέσα του, δέν παύει νὰ ἐπιθυμεῖ Αὐτόν καὶ νὰ τὸν πλησιάζει διαρκῶς.

Ἡ πνευματικὴ ἐνωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν θέωσή του. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει πὼς ὅταν δεχόμαστε τὸ Θεὸ μέσα μας, γινόμαστε ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ὁ Θεός. Ἀπὸ τότε ποῦ μὲ τὴ θεῖαν Ἐνανθρώπηση ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀναλήφθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ Λόγο, οἱ ἄνθρωποι ἐγιναν «θεοειδεῖς», (ὅμοιοι μὲ τὸ Θεό) καὶ δεκτικοὶ τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεόν

ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ νῦν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱόν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον· οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἑνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱόν καὶ Μονογενῆ, Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν».

(Δόγμα (δρος) Δ' Οἰκουμ. Συνόδου)

(Ἀκολουθώντας τοὺς ἁγίους πατέρες στὸ νὰ ὁμολογοῦμε ἓνα καὶ τὸν ἴδιο Υἱό, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁμόφωνα ὅλοι διδάσκουμε ὅτι ὁ ἴδιος (ὁ Χριστός) εἶναι τέλειος κατὰ τὴ θεότητα καὶ τέλειος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα (ἀνθρώπινη φύση). Εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος μὲ λογικὴ ψυχὴ καὶ σῶμα. Εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητα καὶ ὁ γικὴ ψυχὴ καὶ σῶμα. Εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητα καὶ ὁ ἴδιος ὁμοούσιος μὲ μᾶς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, σ' ὅλα ὅμοιος μὲ μᾶς, χωρὶς ἁμαρτία. Ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητα πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους γεννήθηκε ὁ ἴδιος ἀπὸ τῆς Μαρίας τὴν Παρθένου, τῆ Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, γιὰ τὴ σωτηρία μας. Εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Χριστός, Υἱός, Κύριος, Μονογενής, ποὺ ἔχει δύο φύσεις (μία θεία καὶ μία ἀνθρώπινη) χωρὶς σύγχυση, μεταβολή, διαιρέση καὶ χωρισμό. Σὲ κανένα μέρος δὲν καταργήθηκε ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως διασώθηκαν οἱ ιδιότητες καθενὸς φύσεως καὶ συναντήθηκαν σὲ ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόσταση. Δὲ μερίζεται οὔτε διαιρεῖται σὲ δυὸ πρόσωπα, ἀλλ' εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος Υἱός καὶ Μονογενής, Θεὸς Λόγος, Κύριος Ἰησοῦς Χριστός).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιὸς καρποὺς φέρνει αὐτός ποὺ εἶναι ἐνωμένος μὲ τὸ Χριστό;
- 2) Γιατί ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν πιστὸ δὲ λήγει ποτέ;
- 3) Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ: «Χωρὶς ἔμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε.» (Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, Ἰω. 15, 6).

α) Τά τρία αξιώματα του Σωτήρα

Τό κοσμοσωτήριο έργο του πραγματοποίησε ό Κύριος μέ *όλόκληρη* τή ζωή του πάνω στή γή, γιατί όλες οι φάσεις και όλες οι έκδηλώσεις τής θείας παρουσίας του στον κόσμο αυτό έχουν λυτρωτική δύναμη και σημασία. Βέβαια, ή σωτηρία του κόσμου άρχισε, όπως είδαμε, μέ τήν ένσάρκωση του Λόγου του Θεού, γιατί μέ τό νά γίνει ό Θεός άνθρωπος κάλεσε κοντά του τό όμοιο διά του όμοίου, δηλαδή τόν άνθρωπο διά του έαυτού του, αφού ήταν όχι μόνο τέλειος Θεός, αλλά και τέλειος άνθρωπος.

“Όλες οι ενέργειες του Χριστού γιά τή σωτηρία του κόσμου συνοψίζονται στα *τρία* *θεία* *του* *αξιώματα*, τό *προφητικό*, τό *άρχιερατικό* και τό *βασιλικό*. Πρόκειται γιά τρεις μορφές τής θείας ενέργειας του Σωτήρα, τις όποιες εξετάζουμε μεμονωμένα μόνο γιά λόγους μεθοδολογικούς, γιατί τό έργο του είναι ένιαίο και άδιαίρετο.

β) ‘Ο Χριστός ως προφήτης και διδάσκαλος

‘Ο Χριστός ως διδάσκαλος αποκάλυψε στον άνθρωπο τήν αλήθεια και έτσι τόν έλευθέρωσε από τήν άγνοια και τήν πλάνη και φώτισε τό νοϋ του.

‘Η θεία σοφία του Χριστού έκδηλώθηκε γιά πρώτη φορά, όταν δωδεκαετής επισκέφθηκε τό Ναό των ‘Ιεροσολύμων και παρέμεινε κοντά στους διδασκάλους συνομιλώντας μέ αυτούς, προφανώς πάνω σέ θρησκευτικά θέματα. “Όπως μās λέγει ό εύαγγελιστής Λουκάς (2, 47), “Όλοι όσοι τόν άκουαν, θαύμαζαν γιά τή νοημοσύνη και τις άπαντήσεις του”. “Όταν κατόπιν, μετά τή βάπτισή του, άρχισε νά διδάσκει στις Συναγωγές ή στο ύπαιθρο, οι άνθρωποι θαύμαζαν γιά τή διδασκαλία του, γιατί τούς διδασκε ως ένας που έχει έξουσία και όχι όπως οι γραμματείς (Ματθ. 7, 29). “Όσοι τόν γνώριζαν από μικρό παιδί, και έπειδή ήξεραν ότι δέν είχε σπουδάσει, άπορούσαν πολύ περισσότερο και ρωτούσαν: “Από ποϋ του ήλθε αυτή ή σοφία και οι θαυματουργικές δυνάμεις;” (Ματθ. 13, 54), και “Πώς αυτός ξέρει γράμματα, αφού δέ σπούδασε;” (‘Ιω. 7, 16). Και όλοι παραδέχονταν και όμολογοϋσαν ότι “κανείς άνθρωπος δέ μίλησε ποτέ όπως μιλεί αυτός ό άνθρωπος” (‘Ιω. 7, 46).

‘Αλλά και τό *περιεχόμενο* τής διδασκαλίας Του άποκαλύπτει ότι ό Χριστός δέ μιλούσε ως άνθρωπος, άλλ’ ως Θεάνθρωπος. Τό ύψος, ή καθαρό-

τητα καί ἡ πληρότητα τῆς διδασκαλίας του γιά τόν ἕνα καί Τριαδικό Θεό, τόν πνευματικό κόσμο, τήν ἀξία τῆς ψυχῆς, τήν ἀνάσταση, τήν κρίση καί τή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, γιά τήν ἀγάπη, ἀνεξικακία, συχώρεση, ἀγνόητα κτλ. δέ συγκρίνονται μέ καμιά ἄλλη διδασκαλία. Ἡ διδασκαλία αὐτή ἔχει τήν ιδιότητα νά διεγείρει τίς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων καί νά μεταμορφώνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς σέ ἁγίους. Ὅταν κάποτε ὁ Χριστός ρώτησε τοὺς Μαθητές του ἂν θέλουν νά φύγουν, ὁ Πέτρος ἀπάντησε ὡς ἐξῆς: «Κύριε, σέ ποιόν νά πάμε; Ἐχεις λόγια ζωῆς αἰώνιας» (Ἰω. 6, 68).

Ὡς προφήτης εἰδικότερα ὁ Χριστός ἀποκάλυψε πολλές φορές πῶς γνωρίζει τὰ πάντα. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν διαπίστωσε τήν ὑπερφυσική αὐτὴ δύναμη τοῦ Κυρίου, ὁμολόγησε: «Κύριε, σὺ τὰ ξέρεις ὅλα» (Ἰω. 21, 17). Ὅτι προεῖπε γιά τὰ πάθη του, τήν ἀνάστασή του, τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν ἰδρυση τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς διωγμοὺς τῶν Μαθητῶν του, τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλὴμ κτλ. πραγματοποιήθηκαν μέ ἀκρίβεια.

Τῇ θεῖα διδασκαλίᾳ του ἐπισφράγιζε ὁ Χριστός μέ τήν ἁγία ζωὴ του καί τὰ θαύματά του, πού φανέρωναν τήν ἀπειρὴ πρὸς τόν πάσχοντα ἄνθρωπο ἀγάπη του. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ μόνος διδάσκαλος, πού εἶπε γιά τόν ἑαυτό του: «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνος πού μέ ἀκολουθεῖ δέ θά περπατήσει στό σκοτάδι, ἀλλὰ θά ἔχει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰω. 8, 12).

γ) Ὁ Χριστός ὡς Μεγάλος Ἀρχιερέας. Τὸ λυτρωτικό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως παρουσιάζεται στὴ θεία λατρεία

(ΣΤ' ὥρα)

Τὸ ἀρχιερατικό ἀξίωμα περιλαμβάνει ὅλα τὰ παθήματα πού ὑπέφερε γιά τὴ σωτηρία μας ὁ Χριστός ἀπὸ τότε πού γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ μέχρι τὸ τέλος καί κυρίως τὸ σταυρικό θάνατο, γιά τόν ὁποῖο θά γίνει ἰδιαίτερος λόγος στὸ ἐπόμενο μάθημα.

Πρὶν ἀκόμη γεννηθεῖ ὁ Ἰησοῦς, ἄγγελος προεῖδοποίησε τόν Ἰωσήφ ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία θά φέρει στὸν κόσμο υἱὸ πού θά σώσει τὸ λαὸ του ἀπὸ τίς ἁμαρτίες του (Ματθ. 1, 21). Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἐπανελημμένα μίλησε γιά τὴ λυτρωτικὴ θυσία του: «καθὼς ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸ φίδι στὴν ἔρημο, ἔτσι πρέπει νά ὑψωθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καθένας πού πιστεύει σ' αὐτόν νά μὴ χαθεῖ, ἀλλὰ νά ἔχει αἰώνια ζωὴ» (Ἰω. 3, 15).

Αὐτὸ εἶναι τὸ λυτρωτικό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, πού ἀναπτύσσεται μέ διάφορες παραλλαγές στίς ἱερὲς ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Καί γιά τὸ λόγο αὐτὸ ὁ πένθιμος τόνος τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν ἀμβλύνεται ἀπὸ τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ

τό Θεό. Ἀπό τή θλίψη τοῦ σταυρικοῦ μαρτυρίου ξεπηδαίει ἡ χαρά τῆς ἀναστάσεως καί τῆς λυτρώσεως.

Τό στοιχείο αὐτό διαφαίνεται καί σ' αὐτήν ἀκόμη τή μελαγχολική προφητεία τοῦ Ἰησοῦ, πού διαβάζεται στήν ἀκολουθία τῆς ἑκτης Ὁρας τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς: «Αὐτός σηκώνει τίς ἁμαρτίες μας καί γιά χάρη μας πάσχει καί ἡμεῖς τόν θεωροῦσαμε τραυματισμένο καί πληγωμένο καί ταλαιπωρημένο. Αὐτός τραυματίστηκε γιά τίς ἁμαρτίες μας... μέ τίς πληγές του ἡμεῖς θεραπευτήκαμε. Σάν πρόβατο ὁδηγήθηκε στή σφαγή καί σάν ἀμνός ἄφρονος μπρός στό σφαγέα του δέν ἄνοιξε τό στόμα του». Καί τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα στήν ἴδια ἀκολουθία ὁμιλεῖ γιά τά εὐεργετικά ἀποτελέσματα τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τό θάνατό του, λέγει ὁ Παῦλος, ἀπάλλαξε τοὺς ἀνθρώπους ἀπό τό φόβο τοῦ θανάτου καί ἀπό τήν ἀνησυχία καί ἀγωνία, πού εἶχαν σ' ὁλόκληρη τή ζωὴ τους, μήπως πεθάνουν καί στερηθοῦν καί τήν παρούσα ζωὴ καί ὑποστοῦν καί τά δεινά τῆς καταδίκης μετὰ τό θάνατο. Γιά τό λόγο αὐτό καί ἡ ἀκολουθία τῶν Παθῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τελειώνει μέ τό ἀπολυτίκιον:

«Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου,
τῷ τιμῷ σου αἵματι·
τῷ Σταυρῷ προσηλωθεῖς
καί τῇ λόγχῃ κεντηθεῖς,
τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις.
Σωτήρ ἡμῶν, δόξα σοι».

(Μᾶς ἐλευθέρωσες μέ τό τίμιο αἷμα σου ἀπό τήν κατάρα, πού ἦταν συνέπεια τῆ παραβάσεως τοῦ θείου Νόμου. Μὲ τό νά καρφωθεῖς στό Σταυρό καί νά τρυπηθεῖς μέ τή λόγχη, ἔκανες νά πηγάζει ἡ ἀθανασία γιά τοὺς ἀνθρώπους. Δόξα σέ σένα, Σωτήρα μας).

δ) Ὁ Χριστός ὡς αἰώνιος Βασιλέας, τό Α καί τό Ω τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ κόσμου

Στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου ὁ Χριστός παρουσιάζεται ὡς τό Α καί τό Ω, ἡ ἀρχὴ καί τό τέλος τοῦ κόσμου. «Ἐγώ εἰμαι τό Α καί τό Ω, ἡ ἀρχὴ καί τό τέλος... αὐτός πού ὑπάρχει, πού ὑπῆρχε καί πού θά ἔλθει, ὁ παντοκράτορας». (Ἀποκ. 1, 8).

Ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἰδρυτής καί ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό βασιλεῖο τῆς χάριτος. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποδίδει στό Μεσσία βασιλικές ιδιότητες καί τόν θεωρεῖ βασιλέα πού κάθεται στό θρόνο τοῦ Δαυὶδ καί

χορηγεί αγαθά σ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὀνομάζεται ὁ Χριστὸς βασιλέας ἀπὸ τὸν ἄγγελο πού εὐαγγελίστηκε τὴ Θεοτόκο. Κατόπιν οἱ Μάγοι ζήτησαν νὰ προσκυνήσουν τὸ νεογέννητο βασιλέα τῶν Ἰουδαίων. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος καλεῖ τὸ Χριστὸ βασιλέα τῶν βασιλέων καὶ Κύριο τῶν Κυρίων. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασή του εἶπε στοὺς Μαθητὲς του: «Μοῦ δόθηκε πλήρης ἐξουσία στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῇ» (Ματθ. 28, 18).

Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ. Μέλη της εἶναι οἱ πιστοὶ ὅλων τῶν αἰώνων χωρὶς καμιὰ διάκριση. Ὡς κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστὸς συνεχίζει τὸ κοσμοσωτήριο ἔργο του μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου του καὶ μὲ τὴ μετάδοση τῆς Θείας Χάριτος στοὺς πιστοὺς μὲ τὰ μυστήρια. Μὲ τὸ Χριστὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διαρκῶς αὐξάνει καὶ λαμβάνει ὅλες τὶς διαστάσεις τῆς Θείας ζωῆς. Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Χριστὸ στὴ θέωση, πού εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. 4, 13).

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρόν, ὁ Ἀριμαθείας καθεῖλε, τὴν τῶν ἀπάντων ζωὴν, σμῦρνη καὶ οἰνῶνι σε, Χριστέ, ἐκήδευσεν· καὶ τῷ πόθῳ ἠπείγετο, καρδία καὶ χεῖλει, σῶμα τὸ ἀκήρατον σου περιπτύξασθαι· ὅμως συστελλόμενος φόβῳ, χαίρων ἀνεβόα σοι· Δόξα τῇ συγκαταβάσει σου φιλάνθρωπε»

(Ἀπόστιχο Μ. Παρασκευῆς).

(Ὅταν ὁ Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθείας κατέβασε ἀπὸ τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ σέ πού εἶσαι ἡ ζωὴ ὅλων, σέ κήδεψε μὲ σμῦρνα καὶ σεντόνι. Καὶ ἀπὸ τὸν πόθο βιαζόταν μὲ τὴν καρδιά καὶ τὰ χεῖλη νὰ ἀγκαλιάσει τὸ σῶμα σου τὸ ἀμόλυντο. Ὅμως διστάζοντας ἀπὸ φόβο κραύγαζε πρὸς σέ μὲ χαρὰ. Δόξα στὴ συγκατάθεσίν σου, φιλάνθρωπε).

«Ὅτε ἐν τῷ τάφῳ τῷ καινῷ, ὑπὲρ τοῦ παντός κατετέθης, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ παντός, Ἀδὴς ὁ παγγέλαστος, ἰδὼν σε ἐπηξεν· οἱ μοχλοὶ συνετριβήσαν, ἐθλάσθησαν πύλαι, μνήματα ἠνοιχθήσαν, νεκροὶ ἀνίσταντο. Τότε ὁ Ἀδάμ εὐχαρίστως χαίρων ἀνεβόα σοι· Δόξα, τῇ συγκαταβάσει σου, φιλάνθρωπε»

(Ἀπόστιχο Μ. Παρασκευῆς).

(Ὅταν στὸν καινούριο τάφο κατατέθηκες γιὰ χάρη τοῦ κόσμου, Λυτρωτὴ τοῦ παντός, τότε ὁ Ἀδὴς ὁ καταγέλαστος, μόλις σέ εἶδε συμμαζεῦτηκε. Οἱ μοχλοὶ συντρίφηκαν, ἔσπασαν πύλες, μνήματα ἀνοιχτήκαν, νεκροὶ ἀναστήθηκαν. Τότε ὁ Ἀδάμ μὲ εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ ἐκραύγαζε πρὸς σέ: Δόξα στὴ συγκατάθεσίν σου, φιλάνθρωπε).

- 1) Τι αποδεικνύει τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ;
- 2) Ποιός εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ;
- 3) Ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ κατά τόν προφήτη Ἡσαΐα;

14.

Η ΣΤΑΥΡΙΚΗ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

α) Ἡ σταυρική θυσία στή λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας

Οἱ ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀποκαλύπτουν τό πῶς αἰσθάνθηκε καί ἐζησε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τό μαρτύριο, τό θάνατο καί τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Ἰδιαίτερα συγκινεῖται ἡ εὐσεβὴς ψυχὴ ἀπὸ τό γεγονός ὅτι ἡ θυσία τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἐκούσια. Ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ θέλησε νά γίνει ἄνθρωπος καί νά ταπεινώσει τόν ἑαυτό του «γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2, 6-9). Τὴν ἐκούσια προσφορά τοῦ Κυρίου ὑμνεῖ ἡ Ἐκκλησία σὲ διάφορες εὐκαιρίες. Ἐνα τροπάριο τῶν αἰνῶν τοῦ ὁρθοῦ τῆς Μεγ. Δευτέρας (ψάλλεται τό βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων) ἀρχίζει μὲ τό στίχο «Ἐρχόμενος ὁ Κύριος πρὸς τό ἐκούσιον πάθος...». Σὲ ἄλλο τροπάριο τῆς ἀκολουθίας τῶν ἁγίων Παθῶν («Ἐν τῷ δειπνῶ τούς μαθητάς διατρέφων») γίνεται λόγος γιὰ τὴ θεληματικὴ παράδοση τοῦ Ἰησοῦ στοὺς ἐχθροὺς του.

Ἐντονα ζεῖ ἡ Ἐκκλησία τὰ ἀγαθὰ ποὺ πῆγασαν ἀπὸ τό Σταυρὸ τοῦ Γολγοθᾶ καί τὰ ὅποια εἶναι ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων μας μὲ τό Θεό, ἡ ζωὴ, ἡ πνευματικὴ καί ἡθικὴ ἀπελευθέρωση, ἡ δυνατότητα τῆς ἀναστάσεως καί ἡ τελικὴ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου. Οἱ ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ποὺ περιέχονται στὸ Τριῶδιο, ἀποτελοῦνται ἀπὸ κατανυκτικοὺς ὕμνους, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα ὑμνεῖ τό Σωτῆρα Χριστό γιὰ τὴ νέα ζωὴ ποὺ ἐγκαίνιασε μὲ τὴ σταυρική του θυσία καί τὴν ἀνάσταση. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τό τροπάριο, ποὺ ψάλλεται τὴν ἑσπέρα τῆς Μεγ. Πέμπτης:

«Ὁ Σταυρός σου Κύριε,
ζωὴ καὶ ἀνάστασις
ὑπάρχει τῷ λαῷ σου·

Ἡ Ἀποκαθήλωση. Εἰκόνα τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους
(16ος αἰώνας)

καί ἐπ' αὐτῷ πεποιθότες,
σέ τόν σταυρωθέντα
Θεόν ἡμῶν ὑμνοῦμεν·
ἐλέησον ἡμᾶς».

(Ὁ Σταυρός σου Κύριε εἶναι ζωὴ καὶ ἀνάστασις γιὰ τὸ λαό σου. Καί σ' αὐτόν ἔχοντας ἐμπιστοσύνη, σέ τόν σταυρωμένο Θεό μας ὑμνοῦμε. Ἐλέη- σέ μας)

β) Τό νόημα τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ

Ὅπως εἶδαμε στό προηγούμενο μάθημα, ὁ Χριστός ὡς Ἀρχιερέας ἔσω- σε τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπό τῆ δουλεία τῆς ἁμαρτίας καί τὰ δεσμά τοῦ θά- νατου μέ τὰ Ἅγια Πάθη του καί μέ τῆ σταυρική θυσία του.

Ἡ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς ἀπό τοὺς πρωτόπλαστους εἶχε τὸ νό- ημα τῆς ἀρνήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου τῆς κοινωνίας μέ τὸ Θεό. Ἡ ἄρνησις αὐτὴ δημιούργησε τὴν κατάστασις ἁμαρτίας, πού σημαίνει στέ- ρησις τῆς κοινωνίας μέ τὸ Θεό, τὴν ἐρημία τῆς θείας χάριτος, τὴν ἀχρεί- ωσι τοῦ κατ' εἰκόνα, τὸ σκοτισμὸ τοῦ νοῦ καί τὴν ἐξασθένησι τῆς βου- λῆσεως, τὴ διαρκή ροπὴ πρὸς τὸ κακὸ καί τέλος τὸν πνευματικὸ καί ἡθι- κὸ θάνατο.

Μέ τίς δικές του δυνάμεις ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος δέν μπορούσε οὔτε τὸν ἑαυτό του νὰ σώσει οὔτε τὸ γένος του. Ἡ σωτηρία του μόνο ἀπὸ τὸ Θεό μπορούσε νὰ προέλθει. Ἐταί ὁ Θεὸς βρίσκει τὸ μέσο τῆς σωτηρίας, τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου του. Ὁ Χριστὸς μέ τὴν πρόσληψι τῆς ἀνθρώπινης φύσεως χωρὶς τὴν ἁμαρτία ἀντισταθμίζει μέ τὰ ἅγια πά- θη του, πού ὑπέστη γιὰ μᾶς, τὴν ἐνοχλή καί τίς ποινές τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ καί ὁ θάνατός του, θάνατος θεανθρώπου, εἶναι ἀντίρροπο τοῦ αἰ- ώνιου θανάτου, πού ὀφείλε νὰ ὑποστῇ τὸ ἁμαρτωλὸ γένος τῶν ἀνθρώ- πων.

Ὡς Ἀρχιερέας ὁ Χριστὸς πρόσφερε ἀληθινὴ θυσία, τὴ θυσία τῆς ζωῆς του, τὴν ὁποία πρόσφερε γιὰ τὴ ζωὴ καί τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν κα- τὰ τοῦ νόμου μέ τὸ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος γιὰ χάρις μας κατὰρα (Γαλ. 3, 13), μέ τὸ νὰ ἀναλάβῃ τίς συνέπειες τῆς ἁμαρτίας, τὴν ὁποία αὐτὸς δὲ γνό- ρισε.

Ὅπως ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Λόγου εἶναι μυστήριον, ἔτσι καί ἡ ἐξιλέωσι τοῦ ἀνθρώπινου γένους μέ τὴ σταυρική θυσία καί τὸ θάνατο τοῦ Σωτήρα εἶναι μυστήριον, πού δέν ἐπιδέχεται περισσότερη λογικὴ ἀνάλυσι. Ἡ Ὁρ- θόδοξι Ἐκκλησία βλέπει τὴ σταυρική θυσία ὡς ἐκδήλωσι τῆς θείας ἀ-

γάπης. Ο Εὐαγγελιστής Ἰωάννης γράφει: «Μὲ τοῦτο φανερώθηκε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σ' ἐμᾶς: ὅτι τὸν Υἱό του τὸν μονογενῆ ἔστειλε ὁ Θεὸς στὸν κόσμο, γιὰ νὰ ζήσουμε δι' αὐτοῦ. Σὲ τοῦτο συνίσταται ἡ ἀγάπη... ὅτι αὐτὸς μᾶς ἀγάπησε καὶ ἔστειλε τὸν Υἱό του ὡς ἱλασμὸ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας» (Α' Ἰω. 4 9-10).

Ἀλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεση τῆς λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ δεύτερη εἶναι ἡ *παράδοση* τοῦ ἑαυτοῦ μας στὸ Θεὸ καὶ ἡ τέλεια ὑποταγὴ μας στὸ θέλημά του. Τὶς δύο αὐτές ὁψεις τῆς λυτρώσεως βλέπουμε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ: Ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν» ἀπὸ ἀπειρὴ ἀγάπη πρὸς τὸν κόσμο. Καὶ ὡς ἄνθρωπος «ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2, 7-9).

γ) Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ στὴ Θεία Εὐχαριστία

Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ, πού προσφέρθηκε στὸ Γολγοθᾶ, *ἐπαναλαμβάνεται καὶ συνεχίζεται* στὸν Οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ. Στὸν Οὐρανὸ ὁ Θεάνθρωπος μεσιτεύει στὸ Θεό-Πατέρα γιὰ νὰ γίνουν τὰ ἀγαθὰ τῆς σταυρικής του θυσίας προσιτά σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (Ἑβρ. 7, 25). Στὴ γῆ *ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐφαρμόζεται* ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ μέ τὴ Θεία Εὐχαριστία, πού εἶναι *μυστήριον καὶ θυσία*. Μυστήριον εἶναι γιατί σ' αὐτὴν εἶναι *πραγματικά παρὼν* ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς στὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μέ τὴ μεταβολὴ τους σὲ σῶμα καὶ αἷμα Του. Καὶ εἶναι θυσία, καθόσον ὁ Σωτήρας Χριστὸς ὡς *θύτης* καὶ *θύμα* προσφέρει στὸ Θεό – Πατέρα τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου. Ἔτσι ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἡ θυσία τῆς Θείας Εὐχαριστίας συμπίπτουν, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἔχουν τὸν ἴδιο προσφέροντα καὶ προσφερόμενο, θύτη καὶ θύμα, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Διαφορὰ ὑπάρχει μόνο στὴ μορφὴ καὶ τὸ σκοπὸ τῆς θυσίας. Στὸ Γολγοθᾶ πρόσφερε ὁ Κύριος τὴ σωματικὴ του ζωὴ. Ἡ θυσία του ἐκείνη ἦταν αἱματηρὴ. Στὴ Θεία Εὐχαριστία θυσιάζει τὸν ἑαυτὸ του με *ἀναίμακτο καὶ μυστηριώδη* τρόπο. Μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία πραγματοποίησε ὁ Κύριος γενικὰ τὴν ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ Θεία Εὐχαριστία σκοπὸ ἔχει τὴν *προσωπικὴ σωτηρία* τοῦ καθενὸς ἀνθρώπου καὶ τὴ μετάληψη τῶν σταυρικῶν ἀγαθῶν.

Ἡ Θεία Εὐχαριστία εἶναι Ἀναφορά, «ἀνέβασμα» τῆς ζωῆς μας πρὸς τὸν Οὐρανὸ. Στὴ Μεγάλῃ Εἰσοδὸ δὲν παρακολουθοῦμε ἀπλῶς τὴν πορεία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ Γολγοθᾶ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκολουθοῦμε στὸ μαρτύριον καὶ τὴ δόξα τῆς Ἀναστάσεως. Τέλος, ἡ συμμετοχὴ στὴ Θεία Εὐχαριστία εἶναι συμμετοχὴ στὸ *Μυστικὸ Δεῖπνον*, στὸ δεῖπνον τῆς βασιλείας (Λουκᾶ 14, 15-24), κοινωνία καὶ μυστικὴ ἔνωση μέ τὸ Χριστό.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Εὐχή τοῦ καθαγιασμοῦ τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου:

«Ἐτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν» κατάπεμψον τό Πνεῦμά σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα

Καὶ ποιήσον τόν μέν ἄρτον τοῦτον Τιμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν.

Τό δέ ἐν ποτηρίῳ τοῦτω Τιμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν.

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματι σου τῷ Ἁγίῳ. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα...»

«Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον, Υἱέ Θεοῦ, κοινωνῶν με παράλαβε· οὐ μὴ γάρ τοις ἐχθροῖς σου τό μυστήριον εἶπω· οὐ φίλημά σοι ὧσω· καθάπερ ὁ Ἰούδας· ἀλλ' ὥς ὁ ληστής ὁμολογῶ σοι Μνήσθητι μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιὸς ἦταν ὁ χαρακτήρας τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ ποιῆς οἱ συνέπειές της;
- 2) Ποιῆς εἶναι οἱ προϋποθέσεις τῆς λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους;
- 3) Ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ σταυρική θυσία καὶ τῇ Θεῖᾳ Εὐχαριστίᾳ;

15. Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΚΑΙ Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

α) Πῶς ζεῖ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ

Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μιά ἀνάμνηση καὶ πραγμάτωση τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἀνάσταση ἀποτελεῖ τό κεντρικὸ θέμα τῆς λατρείας τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάσχα καὶ ὅλων τῶν Κυριακῶν τοῦ ἔτους.

Ἀς δοῦμε πρῶτα πῶς ζεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὴν Ἀνάσταση τίς ἡμέρες τοῦ Πάσχα.

Οἱ ἀναστάσιμες ἀκολουθίες ἀπὸ τό Πάσχα μέχρι τὴν Πεντηκοστή ἔχουν ἐξαιρετικὰ χαρούμενο καὶ θριαμβευτικὸ τόνο. Σὲ κάθε ἀκολουθία ψάλλεται

πολλές φορές ὁ παιάνας «Χριστός ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας», πού φανερώνει τήν ἀμετρη χαρά καί τήν ἀκλόνητη βεβαιότητα τῆς Ἐκκλησίας γιά τή νίκη τοῦ Χριστοῦ κατά τοῦ θανάτου.

Τή νύκτα τῆς Ἀναστάσεως οἱ πιστοί καί ὁλόκληρη ἡ δημιουργία ζοῦν μέσα σ' ἓνα ἀπλετο φῶς καί σ' ἓνα πέλαγος χαρᾶς καί εὐφροσύνης. Τά συναισθήματα αὐτά εἶναι ἐκδηλα στόν Κανόνα τῆς Ἀναστάσεως, πού συνέθεσε ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν Λαοί! Πάσχα Κυρίου, Πάσχα». Οἱ οὐρανοί εὐφραίνονται, ἡ γῆ ἀγάλλεται καί ὁλόκληρος ὁ κόσμος, ὁ ὁρατός καί ὁ ἀόρατος, γιορτάζει. «Νῦν πάντα πεπληρῶται φωτός, οὐρανός τε καί γῆ καί τὰ καταχθόνια» (Τώρα ὅλα ἐχουν γεμίσει ἀπό φῶς, ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί τὰ πιο βαθιά μέρη τῆς γῆς).

Γιατί ὅμως ἡ τόση χαρά καί τό τόσο φῶς; Τήν ἀπάντηση βρίσκουμε πάλι στούς ἀναστάσιμους ὕμνους. Μέ τήν ἐνδοξη ἀνάστασή του ὁ Χριστός νίκησε τό θάνατο, τό μεγαλύτερο ἐχθρό τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ ἄνθρωπος, πού ἦταν ὑπόδουλος στό φόβο τοῦ θανάτου καί τῆς φθοράς, ἐλευθερώθηκε. Ὁ θάνατος, μολοντόι ὑπάρχει ἀκόμη, ἔχει οὐσιαστικά συντριβεῖ. Ἡ φθορά νικήθηκε ἀπό τήν ἀφθαρσία. Τῇ φωνῇ τοῦ θριαμβοῦ τῶν ἐλευθερωμένων ἀπό τὰ δεσμά τοῦ θανάτου πιστῶν συνοψίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στόν περίφημο Κατηχητικό του Λόγο πού διαβάζεται στό τέλος τῆς Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα: «Κανείς ἄς μή φοβᾶται τό θάνατο, γιατί μᾶς ἐλευθέρωσε τοῦ Σωτήρα ὁ θάνατος. Κατεχόμενος ἀπ' αὐτόν τόν ἐξαφάνισε. Κατέβηκε στόν Ἀδη καί τόν λαφυραγώνησε... Ποῦ εἶναι, θάνατε, τό κεντρί σου; Ποῦ εἶναι, Ἀδη, ἡ νίκη σου; Ἀνέστη ὁ Χριστός καί σύ ἔπεσες. Ἀνέστη ὁ Χριστός καί γκρεμίστηκαν οἱ δαίμονες. Ἀνέστη ὁ Χριστός καί χαίρουν οἱ ἄγγελοι. Ἀνέστη ὁ Χριστός καί κυριαρχεῖ ἡ ζωή».

Ἀλλ' ὅπως εἶπαμε πιο πάνω, τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ γιορτάζουμε κάθε Κυριακή. Τά Εὐαγγέλια τοῦ Ὁρθρου ὅλων τῶν Κυριακῶν, τά λεγόμενα ἐωθινά (=πρωινά) Εὐαγγέλια, εἶναι ἀναστάσιμα. Στό σημεῖο αὐτό τοῦ Ὁρθρου ἡ ἀκολουθία ἔχει ἓνα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Γίνεται πραγματική ἀναπαράσταση τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ὁ ἱερέας, σάν ἄλλος ἄγγελος, ντυμένος μέ λευκά ἄμφια, διαβάζει τό Εὐαγγέλιο ἀναγγέλλοντας τό χαρμόσυνο γεγονός. Καί τό διαβάζει στά δεξιά τοῦ θυσιαστηρίου, πού συμβολίζει τόν τάφο τοῦ Χριστοῦ, στό σημεῖο ἀκριβῶς πού στέκταν ὁ ἄγγελος, πού ἀναγγεῖλε τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ στίς μυροφόρες γυναῖκες. Καί ἡ ἀναπαράσταση συνεχίζεται. Ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, πού δέχτηκε τό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως, καλεῖται νά προσκυνήσει τό Χριστό. Τό Εὐαγγέλιο, τό σύμβολο τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ, βγαίνει ἀπό τό Βῆμα, ὅπως ὁ Χριστός ἀπό τόν τάφο, ἐμφανίζεται καί στέκει ἀνάμεσα στό λαό τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Χριστός στό μέσο τῶν Μαθητῶν του καί δέχεται τόν

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Φορητή εικόνα Λίας Παπαγεωργοπούλου - Ί. Ναός Αγίου Βασιλείου οδού Μετσόβου)

άσπασμό και την προσκύνησή μας, όπως δέχτηκε και Έκείνος μετά την ανάστασή του την προσκύνηση των Μυροφόρων και των Μαθητών. Μετά τον πεντηκοστό ψαλμό ψάλλεται τό πασχαλινό τροπάριο: «Άναστάς ό Ίησοῦς από του τάφου κτλ.». Τά έωθινά Εὐαγγέλια έπηρεάζουν και άλλα σημεία του Όρθρου της Κυριακής. Τά ανάστασιμα *έξαποστειλάρια* και τά *δοξαστικά* των αΐνων έμπνέονται και έξαρτώνται άπ' αυτά.

Άλλ' όπως είδαμε και σέ άλλο μάθημα, και στή θεία Λειτουργία έξαιρείται ή ανάσταση του Χριστού.

β) Η σημασία της αναστάσεως του Χριστού για την Έκκλησία και τή ζωή μας

Ή Άνάσταση είναι τό θεμέλιο της Έκκλησίας. Ό Χριστιανισμός και ή

Ἐκκλησία υπάρχουν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὸ λέγει καθαρά: «Ἐάν ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστήθηκε, τότε εἶναι χωρὶς νόημα τὸ κήρυγμά μας, εἶναι καὶ ἡ πίστις σας χωρὶς νόημα» (Α' Κορ. 15, 14).

Ἀνάμεσα στὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἀνάσταση εἶναι τὸ μεγαλύτερο. Ὅλα τὰ ἄλλα θαύματα πηγάζουν ἀπὸ αὐτὸ καὶ συνοψίζονται σ' αὐτό. Οἱ Μαθητὲς ἐγκατέλειψαν τὸ Χριστό, ὅταν ἀπέθανε, καὶ ἐπέστρεψαν σ' Αὐτόν, ὅταν ἀναστήθηκε. Ἡ Ἀνάσταση μετέβαλε τοὺς δειλοὺς ψαράδες σὲ ἡρώες τῆς πίστεως. Ὁ δῦσπιστος Θωμᾶς ὁμολόγησε τὸ Χριστό ὡς Κύριο καὶ Θεό του, ὅταν τὸν εἶδε ἀναστημένο καὶ ζωντανό. Ἀπὸ τότε χριστιανοὶ γίνονται ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν στὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ. Τὸ θαῦμα τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ σ' ὅλο τὸν κόσμο, χωρὶς ἐξωτερικὴ βία, ἡ πίεση ψυχολογική, μὲ μόνο τὸ κήρυγμα, ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση. Ἡ πίστις ποὺ νίκησε καὶ νικᾷ ἐπὶ 20 αἰῶνες τώρα τὸν κόσμο τῆς ἀπιστίας, τῆς ἀθείας καὶ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ πίστις στὸν ἀναστημένο Χριστό. Ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ ἱστορία ἐνός θαύματος, τοῦ θαύματος τῆς Ἀναστάσεως.

Ἀλλ' ἡ Ἀνάσταση εἶναι καὶ τῆς *προσωπικῆς* μας ζωῆς τὸ θεμέλιο. Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ σημαίνει γιὰ μᾶς τὴν πιδὸ βαθιὰ καὶ οὐσιαστικὴ *μεταμόρφωση*. Πρόκειται γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάστασή μας ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς. Ἡ Ἀνάσταση μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα τῆς ἀποφθαρτοποιήσεως. Πολλοὶ ἀναστάσιμοι ὕμνοι ὁμιλοῦν γιὰ τὴν ἀφθορία καὶ τὴ ζωὴ, ποὺ λάβαμε ἀπὸ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, καὶ γιὰ τὴν ἀνακαίνιση καὶ ἀφθαρτοποιήση τῆς φύσεώς μας, ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία φθαρεῖ. Στὸ ἐξῆς κάθε φορὰ ποὺ ὁ πιστὸς νικᾷ τὴν ἁμαρτία, νικᾷ καὶ τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορά καὶ ἔτσι γίνεται περισσότερο ἀφθαρτος.

Ἡ ἀφθορία ποὺ μᾶς χάρισε μὲ τὴν ἀνάστασή του ὁ Θεάνθρωπος ἐκτείνεται στὸν ὅλο ἄνθρωπο, ὄχι μόνο στὴν ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ στὸ σῶμα. Κατὰ τὴ Δεύτερη Παρουσία τοῦ Χριστοῦ οἱ νεκροὶ θὰ ἀναστηθοῦν. Οἱ ψυχὲς θὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰ σώματά τους, ποὺ θὰ ἀναστηθοῦν καὶ θὰ γίνουν πνευματικὰ καὶ ἀφθαρτα, ὥστε ὁ ὅλος ἄνθρωπος νὰ ἀπολαύσει εἴτε τὴν μακαριότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἴτε τὴ δυστυχία τῆς ζωῆς μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Πρέπει αὐτὸ ποὺ εἶναι φθαρτὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀφθορία καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι θνητὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀθανασία» (Α' Κορ. 15, 53).

Ἡ Ἀνάσταση μᾶς χάρισε τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν προσδοκία τῆς κοινῆς ἀναστάσεως: «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν...». Ἡ προσδοκία αὐτὴ μᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸ παράλογο καὶ τὴν ἀπελπίσια.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ίδού στεκόντουσαν τότε οἱ γυναῖκες
καί κύτταζαν προσεχτικά στό σπήλαιο,
ὅταν τοὺς ἀποκρίθηκε ὁ ἀσώματος.
Ἄνέστη αὐτός πού θέλετε.
Κί' ἂν δέν τό πιστεύετε
κί' ὡς φάντασμα μέ παίρνετε,
ἐμπρός, ἀκολουθήστε
καί κυττᾶτε τόν τόπο
πού βρισκότανε ὁ Κύριος.
Ὅταν μέσα ἐμπήκαν αὐτές,
τότε κι' ἐμεῖς ἐφύγαμε
καί τοῦτα εἶπαμε:
Ἐάν σάν δούλος ἦρθε
κί' ὅλη τή γῆ τήν τράνταξε,
τί ἄραγε θά ἔκανε
ὅταν ἀνέστη ὁ Κύριος.»

(Κοντάκιο Ρωμανοῦ Μελωδοῦ. Μετάφραση Π. Α. Σινοπούλου)

«Κύριε, ἐσφραγισμένου τοῦ τάφου
ὑπό τῶν παρανόμων,
προήλθες ἐκ τοῦ μνήματος,
καθὼς ἐτέχθης ἐκ τῆς Θεοτόκου·
οὐκ ἔγνωσαν πῶς ἐσαρκώθης
οἱ ἀσώματοί σου ἄγγελοι·
οὐκ ἤσθοντο πότε ἀνέστης
οἱ φυλάσσοντές σε στρατιῶται·
ἀμφοτέρω γάρ ἐσφράγισται τοῖς ἐρευνῶσι,
πεφανέρωται δέ τὰ θαύματα
τοῖς προσκυνούσιν
ἐν πίστει τό μυστήριον·
ὁ ἀνυμνοῦσιν, ἀπόδος ἡμῖν ἀγαλλίασιν
καί τό μέγα ἔλεος»

(Τροπάριο αἰνων ἡχου πλ. α').

(Κύριε, ἐνῶ ὁ τάφος εἶχε σφραγισθεῖ ἀπό τοὺς παράνομους σταυρωτές σου, σὺ βγήκες ἀπὸ τό μνήμα, ὅπως γεννήθηκες ἀπὸ τῆ Θεοτόκο. Κί' ὅπως δέν ἔμαθαν πῶς σαρκώθηκες οἱ ἀσώματοί σου ἄγγελοι, ἔτσι δέν κατάλαβαν πότε ἀκριβῶς ἀναστήθηκες οἱ στρατιῶτες πού σέ φύλαγαν. Γιατί καί τὰ δύο

αὐτά γεγονότα εἶναι ἀκατάληπτα γιὰ ἐκείνους πού τά ἐρευνοῦν μέ τή λογική. Τά θαύματα ὅμως αὐτά ἔχουν φανερωθεῖ σέ ἐκείνους πού προσκυνοῦν μέ πίστη τό μυστήριον. Δόσε, λοιπόν, σέ μᾶς, πού ὁμολογοῦμε αὐτό τό μυστήριο, τήν ἀγαλλίαση καί τό μέγα σου ἔλεος).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ὁ θάνατος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρός τῆς ἀνθρωπότητας;
- 2) Πῶς μᾶς ἐλευθερώνει ἡ Ἀνάσταση ἀπό τό φόβο τοῦ θανάτου;
- 3) Γιατί ἡ νίκη κατὰ τῆς ἁμαρτίας εἶναι νίκη κατὰ τῆς φθοράς;

16.

ΕΙΔΟΜΕΝ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟΝ

α) Τό γεγονός καί ἡ σημασία τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου

«Εἶπε ὁ Κύριος πρὸς αὐτούς... θά λάβετε δύναμη, ὅταν ἔλθει τό ἅγιον Πνεῦμα ἐπάνω σας καί θά εἴστε μάρτυρές μου στήν Ἱερουσαλήμ καί σ' ὅλοκληρην τήν Ἰουδαία καί Σαμάρεια καί ὡς τά πέρατα τῆς γῆς. Τοὺς ὡδήγησε δέ ἔξω ὡς τή Βηθανία καί ἀφοῦ σήκωσε τά χέρια του τοὺς εὐλόγησε. Καί ἐνῶ τοὺς εὐλογοῦσε, ἀποχωρίστηκε ἀπ' αὐτούς καί φερόταν ἐπάνω στόν οὐρανόν... καί ἐνῶ ἐκεῖνοι τόν κυττοῦσαν, σηκώθηκε στόν ἀέρα καί ἕνα σύνεφο τόν ἀπέκρυψε ἀπό τά μάτια τους. Καί καθὼς κυττοῦσαν μέ προσοχή πρὸς τόν οὐρανόν, ἐνῶ αὐτός ἀνυψωνόταν, ξαφνικά δύο ἄνδρες μέ λευκά ἐνδύματα στάθηκαν κοντά τους καί τοὺς εἶπαν: Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, γιατί στέκεσθε καί κυττάζετε στόν οὐρανόν; Αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς πού ἀναλήφθηκε ἀπό σᾶς στόν οὐρανόν, θά ἔλθει μέ τόν ἴδιο τρόπο, ὅπως τόν εἶδατε ν' ἀνεβαίνει στόν οὐρανόν. Τότε ἐπέστρεψαν μέ μεγάλη χαρά στήν Ἱερουσαλήμ ἀπό τό ὅρος πού ὀνομάζεται ὅρος τῶν Ἐλαιῶν καί εἶναι κοντά στήν Ἱερουσαλήμ καί ἦταν πάντοτε στό ναό, δοξολογώντας καί εὐχαριστώντας τό Θεόν» (Λουκ. 24, 50-53 καί Πρ. 1, 1-11).

Μέ αὐτές τίς ἀδρές γραμμές ὁ εὐαγγελιστής Λουκάς περιγράφει στό τέλος τοῦ Εὐαγγελίου του καί στήν ἀρχή τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τήν τελευταία ἐμφάνιση τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ στοὺς Μαθητές του. Ἡ Ἀνάληψη κλείνει τήν ἱστορία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ καί ἀνοίγει τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ ἄλλα λόγια τό θαυμαστό αὐτό γεγονός εἶναι ὁ συνδετικός κρίκος, ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ μία φάση τοῦ σωτηριῶδους ἔργου τοῦ Χριστοῦ στήν ἄλλη. Ἡ πρώτη σκηνὴ κλείνει καί ἀνοίγει ἡ δευτέρα.

β) Τά συναισθήματα πού προκαλεῖ ἡ Ἀνάληψη

Ἡ Ἀνάληψη εἶναι τό γεγονός καί ἡ γιορτή τῶν μεγάλων καί διαφορετικῶν συναισθημάτων. Ἡ χαρά, ἡ λύπη καί ἡ ἐλπίδα εἶναι τά συναισθήματα πού κυριαρχοῦν στό γεγονός αὐτό.

Καί πρῶτα κυριαρχεῖ ὁ τόνος τῆς χαρᾶς, τῆς δόξας καί τοῦ θριάμβου. Ὁ Χριστός τελειώνει τό ἀπολυτρωτικό του ἔργο. Ὑψώνεται ὡς νικητής καί θριαμβευτής ἐπάνω ἀπό τή γῆ πού ἔσωσε, ὁ Πατέρας τόν ὑποδέχεται καί οἱ ἄγγελοι δοξολογοῦν τό νικητή καί θριαμβευτή. Τόν τόνο αὐτό τῆς χαρᾶς γιά τήν ἐνδοξη Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου ἐκφράζει τό πρῶτο τροπάριο τῆς ἑορτῆς, τό στιχηρό τοῦ Ἑσπερινοῦ (πλ. β' ἤχου).

«Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς οὐρανοῦς
ἵνα πέμψῃ τόν Παράκλητον τῷ κόσμῳ.
Οἱ οὐρανοί ἡτοίμασαν τόν θρόνον αὐτοῦ,
νεφέλαι τήν ἐπίβασιν αὐτοῦ.
Ἄγγελοι θαυμάζουσιν,
ἄνθρωπον ὀρῶντες ὑπεράνω αὐτῶν.
Ὁ Πατήρ ἐκδέχεται,
ὃν ἐν κόλποις ἔχει συναῖδιον.
Τό Πνεῦμα τό ἅγιον
κελεύει πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ
Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ἡμῶν.
Πάντα τά ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας·
ὅτι ἀνέβη Χριστός, ὅπου ἦν τό πρότερον».

(Ὁ Κύριος ἀναλήφθηκε στούς οὐρανοῦς, γιά νά στείλῃ τόν Παράκλητο στόν κόσμο. Οἱ οὐρανοί ἐτοίμασαν τό θρόνο του, καί οἱ νεφέλες τό ὑποστήριγμα του. Οἱ ἄγγελοι θαυμάζουν, βλέποντας ἄνθρωπο ἐπάνω ἀπ' αὐτούς. Ὁ Πατέρας παραλαμβάνει αὐτόν πού ἔχει αἰώνια στούς κόλπους του. Τό Πνεῦμα τό ἅγιο παραγγέλλει σ' ὅλους τοὺς ἀγγέλους: Σηκώστε τίς πύλες, γιατί φθάνουν οἱ ἄρχοντές μας. Ὅλα τά ἔθνη κτυπήσατε τά χεῖρια ἐπιδοκιμαστικά, γιατί ἀνέβηκε ὁ Χριστός ἐκεῖ ὅπου ἦταν πρὶν).

Ἡ χαρά ὅμως γιά τή δόξα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀνάμικτη μέ τή λύπη γιά τό χωρισμό. Καί τό θρῆνο αὐτό τῶν Μαθητῶν ζωγραφίζει παραστατικά τό τέταρτο στιχηρό τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναλήψεως:

«Κύριε, οἱ ἀπόστολοι ὡς εἰδόν σε
ἐν νεφέλαις ἐπαιρόμενον,
ὁδυρμοῖς δακρύων, ζωοδότα Χριστέ,
κατηφείας πληροῦμενοι, θρηνοῦντες ἔλεγον·

Δέσποτα, μὴ ἐάσης ἡμᾶς ὀρφανούς,
οὓς δι' οἶκτον ἠγάπησας δούλους σου,
ὥς εὐσπλαχνος
ἀλλ' ἀπόστειλον, ὥς ὑπέσχου ἡμῖν,
τό πανάγιόν σου Πνεῦμα,
φωταγωγοῦν τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

(Κύριε, ὅταν οἱ ἀπόστολοι σέ εἶδαν νά ὑψώνεσαι μέσα σέ νεφέλες μέ θρήνους καί δάκρυα καί γεμάτοι ἀπό σκυθρωπότητα ἔλεγαν· Κύριε μὴν ἀφήσεις ὀρφανούς ἐμᾶς τοὺς δούλους σου, ποῦ ἀπὸ οἴκτο μᾶς ἀγάπησες ὥς φιλόανθρωπος. Ἄλλα στείλε, ὅπως μᾶς ὑποσχέθηκες τό Πανάγιό σου Πνεῦμα νά φωτίσει τῖς ψυχές μας).

Δέν κυριαρχεῖ ὅμως μόνο ἡ χαρά καί ἡ λύπη, ἀλλά καί ἡ ἐλπίδα. Οἱ πιστοὶ ἐλπίζουν ὅτι ὁ Χριστός θά εἶναι ἀοράτως μαζί τους. Σύμφωνα μέ τὴν ὑπόσχεσή του θά στείλει τὸν Παράκλητο γιὰ νά μένει μαζί τους μέχρι τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἐλπίζουν ἀκόμη ὅτι τὴν ἐνδοξη Ἀνάληψη θά ἀκολουθήσει ἡ δυναμικὴ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο, ὅπως ψάλλει τροπάριο τῆς ἐορτῆς:

«Σὺ, Κύριε, ποῦ ἀνέβηκες στοὺς οὐρανοὺς
ἀπ' ὅπου καὶ κατέβηκες
μὴ μᾶς ἀφήσεις ὀρφανούς.
Ἄς ἔλθει τὸ Πνεῦμα σου
νά φέρει τὴν εἰρήνην στὸν κόσμο.
Δεῖξε στοὺς γιούς τῶν ἀνθρώπων
ἔργα τῆς δυνάμεώς σου,
Φιλάνθρωπε Κύριε».

γ) Ἡ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ - Πατέρα

Ἡ χαρὰ τῆς Ἀναλήψεως δέν εἶναι μόνο χαρὰ γιὰ τὴ δόξα καί τὸ θρίambo τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι καὶ χαρὰ γιὰ τὴ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί σὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ θεώθηκε καὶ ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς ἡ ἀνθρώπινη φύση. Ἀνεβαίνοντας ὁ Κύριος στοὺς οὐρανοὺς ἀνεβαίνει μαζί μέ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα του, μέ τὴ σάρκα του ποῦ θεώθηκε.

Νά πῶς ὁ ὑμνογράφος σχολιάζει τὸ παράδοξο γεγονός:

«Σοῦ τὴν θεωθεῖσαν σάρκα
ὀρώντες Χριστέ ἐν τῷ ὄψει οἱ Ἄγγελοι,

ἀλλήλους διένευον

Ἀληθῶς οὗτος Ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν».

(Βλέποντας τὴ θεωθεῖσα σάρκα σου Χριστέ στοὺς οὐρανοὺς οἱ ἄγγελοι ὁ ἓνας στὸν ἄλλο ἔγνεφε· ἀλήθεια, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας).

Σ' ἓνα ἄλλο τροπάριο τῶν αἰῶνων παρουσιάζονται οἱ ἄγγελοι ν' ἀποροῦν καὶ νὰ διερωτῶνται: «Τίς ἡ θεὰ αὐτῇ; ἀνθρώπος μὲν τῇ μορφῇ ὁ ὀρώμενος· ὡς δὲ Θεός, ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, μετὰ σώματος ἀνέρχεται» (Τί εἶναι αὐτό ποῦ βλέπουμε; Ἀνθρώπος στὴ μορφὴ ἀλλ' ὡς Θεὸς μὲ σῶμα ἀνέρχεται πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς).

Τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀνεβάζει στὸν οὐρανὸ ὁ Χριστὸς καὶ συγκαθίζει στὸ ὕψος τῆς Θεότητος. Καὶ ἔτσι γίνεται πρωτοπόρος τοῦ ἀνθρώπινου γένους στὴ δόξα τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως μὲ τὴν ἀνάστασή του ἔγινε πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. Ἀφοῦ θέωσε τὴν ἀνθρώπινη φύση τὴν ὁδήγησε στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα. (τῷ Θεῷ καὶ Πατρί προσήγαγε).

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν αἴσθησι τῆς παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου. Ἐφυγε ἀφοῦ προηγουμένως μᾶς διαβεβαίωσε: «Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ἡμῶν εἰμί πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28, 20). (Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰμαι μαζί σας ὅλες τίς ἡμέρες μέχρι τὸ τέλος τοῦ κόσμου).

ΚΕΙΜΕΝΑ:

«Ὁ προαιώνιος Θεὸς καὶ ἀναρχος, ἡνπερ ἀνείληφε, φύσιν ἀνθρώπειον, θεοποιήσας μυστικῶς, σήμερον ἀνελήφθη. Ἄγγελοι προτρέχοντες, Ἀποστόλοις ἐδείκνυνον, τοῦτον πορευόμενον, εἰς οὐρανοὺς μετὰ δόξης πολλῆς· αὐτῷ δὲ προσκυνήσαντες ἔλεγον· δόξα Θεῷ τῷ ἀναληφθέντι».

(Τροπάριο Ὁρθροῦ τῆς Ἀναλήψεως).

(Ὁ προαιώνιος καὶ ἀναρχος Θεός, τὴν ἀνθρώπινη φύση ποῦ ἀνέλαβε μὲ τὴ σάρκωσή Του, ἀφοῦ τὴν ἐθεοποίησε κατὰ τρόπο ἀπόρρητο, ἀναλήφθηκε σήμερον. Ἄγγελοι πορευόμενοι ἐδείχναν αὐτόν στοὺς Ἀποστόλους ἐνῷ πορευόταν μὲ πολλὴ δόξα στοὺς οὐρανοὺς. Ἀφοῦ δὲ τὸν προσκύνησαν ἔλεγον. Δόξα στὸ Θεῷ ποῦ ἀναλήφθηκε).

«Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, χαροποιήσας τοὺς Μαθητάς, τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· βεβαιωθέντων αὐτῶν διὰ τῆς

εὐλογίας, ὅτι σύ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου».
(ἙΑπολυτικιον ἑορτῆς).

(ἙΑναλήφθηκες μέ δόξα Χριστέ ὁ Θεός μας, ἀφοῦ χαροποιήσες τοὺς Μαθητὲς μέ τὴν ὑπόσχεση τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτοὶ δὲ βεβαιώθηκαν μέ τὴν εὐλογία σου ὅτι σύ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Τί σημαίνει ἡ ἐντολή τοῦ Χριστοῦ στοὺς Μαθητὲς του: «Θά εἴστε οἱ μάρτυρές μου... ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς»;
- 2) Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Χριστοῦ «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι μαζί σας...»;

17.

Η ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΤΟΥ ΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

α) Ὁ ἀναμένόμενος Χριστός

Στό Σύμβολο τῆς πίστεως ὁμολογοῦμε πίστη στὸν ἐρχόμενο Χριστό: «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς...».

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μίλησε στοὺς Μαθητὲς του γιὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία του, πού συμπίπτει μέ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἀλλά καὶ οἱ δύο ἄγγελοι, πού παραβρέθηκαν κατὰ τὴν Ἀνάληψη, διαβεβαίωσαν τοὺς ἀποστόλους ὅτι ὁ Ἰησοῦς θά ἔλθει κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως τὸν εἶδαν νά ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανοὺς. (Πρ. 1, 11).

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως ἄρχισε γιὰ τὴν Ἑκκλησία μιά καινούρια ἡμέρα, ἡ ἡμέρα – περίοδος τῆς ἀναμονῆς τῆς Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ περίοδος αὕτη κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα. Ἡ χριστιανικὴ θεολογία εἶναι κυρίως θεολογία τῆς ἐλπίδας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Δέν ἔχουμε ἐδῶ μόνιμη πόλη (πατρίδα), ἀλλά μέ πόθο ζητοῦμε τὴ μέλλουσα» (ἙΒρ. 13, 14). Καὶ σὲ μιά ἄλλη ἐπιστολή του ὁμολογεῖ: «Λησμονῶ τὰ παλαιὰ καὶ προχωρῶντας πρὸς ἐκεῖνα πού εἶναι ἐμπρός, τρέχω πρὸς τὸ τέλος, πρὸς τὸ βραβεῖο τῆς ἐπουράνιας κλήσεως τοῦ Θεοῦ διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 13).

Τὰ χωρία αὐτὰ φανερώουν τὸ δυναμικὸ χαρακτῆρα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος παρουσιάζεται ἐδῶ νά ζεῖ καὶ

νά κινεῖται στή διάσταση τοῦ μέλλοντος, σάν νά χάθηκε κάθε ἄλλη χρονική διάσταση (παρελθόν - παρόν). Ὁ Χριστιανισμός εἶναι *προσδοκία*. Μολονότι δέν ἀδιαφορεῖ γιά τό παρόν, δέν ἀναφέρεται στό ἐδῶ, ἀλλά στό ἐκεῖ. Ἐτοι ἀνταποκρίνεται στή βασική ιδιότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, νά τείνει πρός τό μέλλον.

Ἡ χριστιανική ἐλπίδα καί προσδοκία ἀναφέρεται στόν ἐρχόμενο Κύριο, στή δευτέρα παρουσία του, στήν κρίση καί στό νέο αἰώνα, δηλαδή στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία, σύμφωνα μέ τή χριστιανική πίστη, προσανατολίζεται πρός τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

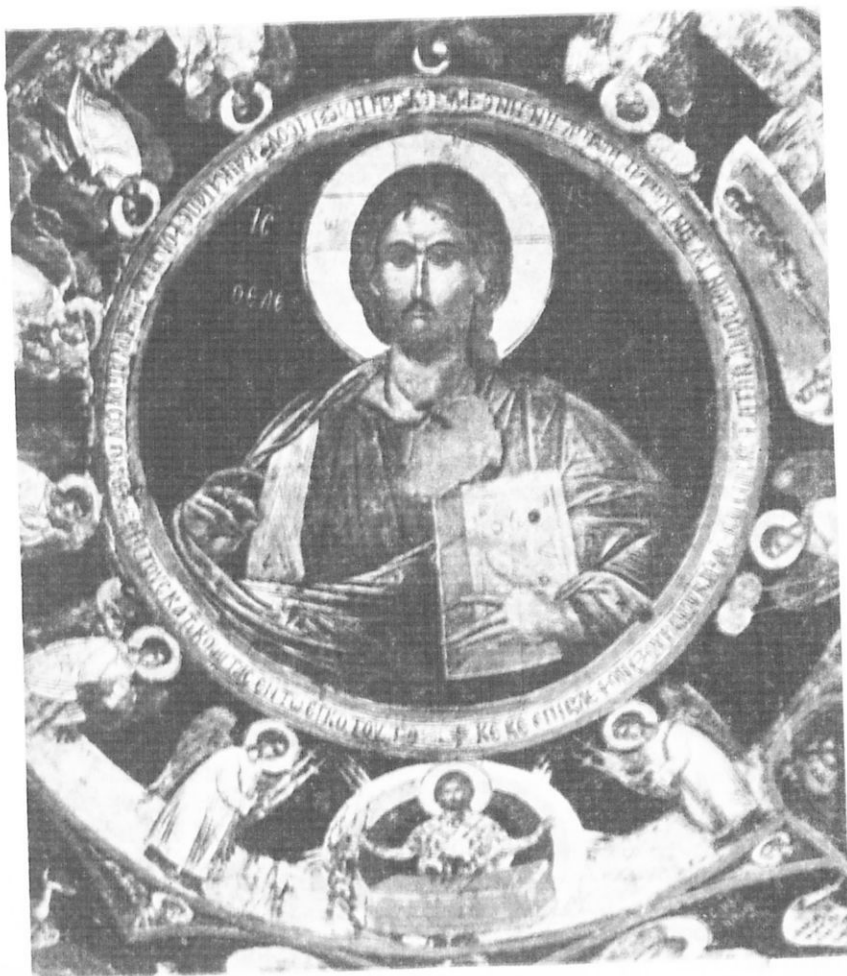
β) Ὁ Κριτής τῶν ζωντανῶν καί τῶν νεκρῶν

Κατά τήν Ἀγία Γραφή καί τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος θά ἔλθει μέ ὅλη τή δόξα του στόν κόσμο γιά δευτέρα φορά, γιά νά κρίνει τοὺς ζῶντες καί τοὺς νεκρούς. Ἡ *Δευτέρα Παρουσία* τοῦ Κυρίου προφητεύεται στήν Παλαιά Διαθήκη ἀπό πολλοὺς προφῆτες (Ἡσαΐας, Ἰωήλ, Μαλαχίας, Σοφονίας, κ.ά.). Καί στήν Καινή Διαθήκη βεβαιώνεται ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο καί τοὺς Ἀποστόλους.

Ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας δέν ἀποκαλύφθηκε. Κηρύττοντας πολλές φορές ὁ Κύριος ὅτι ἡ δευτέρα ἔλευση του θά παραμείνει ἀγνωστη στοὺς ἀνθρώπους, προτρέπει τοὺς Μαθητές του νά γρηγοροῦν καί νά εἶναι διαρκῶς ἐτοιμοί.

Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου συνδέεται μέ τή *γενική κρίση*. Πρὶν ὅμως ἀπ' αὐτή θά γίνει ἡ *ἀνάσταση* τῶν νεκρῶν καί ἡ *ἀλλαγὴ* τῶν ζώντων. Οἱ ψυχές ξαναβρίσκουν τὰ σῶμά τους. Ποιά θά εἶναι ἡ μορφή καί ἡ ἀκρίβης κατάσταση τῶν ἀναστημένων σωμάτων, ἡ ἡλικία τους κτλ., εἶναι ἐρωτήματα ἀναπάντητα. Ἡ ἀνάσταση εἶναι μιὰ ὑπέρτατη ἀνύψωση πού βγάζει τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ ἀπὸ τὰ γνωστά μέτρα τῆς. Ἡ θεία παντοδυναμία ὑπερυψώνει τὸν ἄνθρωπο σὲ μιὰ ἀγνωστὴ διάσταση. Τό μόνο πού μπορούμε νά ποῦμε εἶναι ὅτι τό ἀναστημένο ἀνθρώπινο σῶμα θά εἶναι παραπλήσιο μέ τό σῶμα τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ. Θά εἶναι ἀφθαρτο, τέλειο, χωρὶς ὑλικές ἀνάγκες. Τὴν κοινὴ ἀνάσταση ἀκολουθεῖ ἡ γενικὴ κρίση, ἡ πλήρης ἀπονομή καί ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης μέ γνώμονα τὰ ἔργα τῆς *ἀγάπης*, πού ἀποτελοῦν ἐκδήλωση τῆς *πίστεως*. Ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως εἶναι ἡ *αἰώνια ζωὴ* καί *μακαριότητα* τῶν δικαίων κοντά στό Θεό καί ἡ αἰώνια *δυστυχία* τῶν ἀμετανόητων ἀμαρτωλῶν μακριὰ ἀπὸ τό φῶς καί τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Μέ τή γενικὴ κρίση συνδέεται καί ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου, ὅχι ἡ καταστροφή καί ἐξαφάνισή του ἀλλὰ ἡ *ἀλλαγὴ* καί *ἀνακαινισμὸς* του.

Ο Παντοκράτορας. Τοιχογραφία Θεοφάνους του Κρητός στην Ί. Μονή αγίου Νικολάου Μετεώρων (1527)

Κατά τὸν ἀπόστολο Παῦλο ἀφοῦ μέ τῇ δευτέρῃ ἐλευσῇ τοῦ Χριστοῦ καταργεῖται τὸ κακὸ καὶ ὁ θάνατος, εἶναι ἀνάγκη καὶ ἡ φύσις, ποὺ εἶχε ὑποταχθεῖ στὴ ματαιότητα καὶ τῇ δουλείᾳ τῆς φθορᾶς, νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς φθορᾶς, γιὰ νὰ μετάρχει στὴν ἐνδοξὴ ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. 8, 21).

γ) Ἡ σημασία τῆς Δευτέρας Παρουσίας γιά μᾶς

Ἡ Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω, πρὶν ἀπὸ τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μέλλουσα κρίση. Ἡ Ἐκκλησία τὴν Κυριακὴ αὐτὴ προβληματίζει κυρίως τὶς ράθυμες ψυχές, γιὰ νὰ τὶς ἀφυπνίσει καὶ νὰ τὶς παρακινήσει σὲ μετάνοια. Ἡ προβολὴ τῆς δικαίης κρίσεως τοῦ παντογνώστη Θεοῦ προκαλεῖ κάποιο φόβο καὶ μᾶς κάνει νὰ σκεφθοῦμε σοβαρὰ τὸν ἐαυτὸ μας, τὴ συμπεριφορὰ μας καὶ τὴ στάση μας ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ καὶ στοῦ συνάνθρωπό μας. Τὴ μεγαλειώδη ἀλλὰ καὶ τρομερὴ σκηνὴ περιγράφει τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα (Ματθ. 25, 31-46) καὶ ἡ ὕμνολογία τῆς ἡμέρας. Ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ τροπάρια τῆς ἡμέρας εἶναι τὸ κοντάκιο:

«Ὅταν ἔλθῃς ὁ Θεός ἐπὶ γῆς μετὰ δόξης,
καὶ τρέμωσι τὰ σύμπαντα· ποταμός δὲ τοῦ πυρός
πρὸ τοῦ Βήματος ἔλκη, καὶ βίβλοι ἀνοίγνται,
καὶ τὰ κρυπτὰ δημοσιεύονται, τότε ρῦσαι με,
ἐκ τοῦ πυρός τοῦ ἀσθέστου, καὶ ἀξιώσον,
ἐκ δεξιῶν σου με στήναι, Κριτὰ δικαιοσύνης».

(Ὅταν ἔλθῃς Θεέ, στὴ γῆ μ' ὅλη σου τὴ δόξα,
καὶ τρέμουν τὰ σύμπαντα καὶ πύρινος ποταμός
ρέει μπρὸς στοῦ Βήμα, καὶ βιβλία ἀνοίγονται
καὶ τὰ κρυφὰ δημοσιεύονται, τότε σῶσε με
ἀπὸ τὴν ἀβυσσὸς φωτιά καὶ ἀξιώσέ με,
Δίκαιε Κριτῇ, νὰ σταθῶ στὰ δεξιὰ σου).

Ἡ πίστη στὸν ἐρχόμενο Χριστὸ ἔχει μεγάλη παιδευτικὴ σημασία. Ἐχοντας ὑπόψιν ὁ χριστιανὸς ὅτι ὁ κόσμος αὐτός δέν εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ συνεπῶς δέν ἀποτελεῖ τὴ μόνιμη κατοικία του, βρίσκεται σὲ διαρκὴ κατάσταση ἐργηγόρσεως καὶ μετάνοιας. Ξέρει ὅτι ἀπὸ τὸ παρὸν ἐξαρτᾶται τὸ αἰώνιο μέλλον του. Ἔτσι ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν ἁμαρτωλὴ προσκόλληση στὶς ἐφήμερες ἀξίες τοῦ κόσμου τούτου καὶ μὲ διαδοχικὲς ὑπερβάσεις προχωρεῖ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν τελείωσιν.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«ὦ, ποῖα ὦρα τότε καὶ ἡμέρα φοβερά,
ὅταν καθίσῃ ὁ κριτὴς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ!
Βίβλοι ἀνοίγνται, καὶ πράξεις ἐλέγχονται,
καὶ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους δημοσιεύονται».

ἄγγελοι περιτρέχουσιν
ἐπισυνάγοντες πάντα τὰ ἔθνη.
Δεῦτε ἀκούσατε,
βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι,
ἁμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι, πλούσιοι καὶ πένητες,
ὅτι ἔρχεται
ὁ μέλλων κρίναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.
Καὶ τὶς ὑποστήσεται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ,
ὅταν ἄγγελοι παρίστανται ἐλέγχοντες τὰς πράξεις,
τὰ ἐν νυκτί καὶ ἐν ἡμέρᾳ,
ᾧ, ποία ὥρα τότε!
Ἀλλὰ πρό τοῦ φθάσαι τὸ τέλος,
σπούδασον κρᾶζουσα ψυχή.
Ὁ Θεός, ἐπίτρεψον,
σῶσον με ὡς ὁ μόνος εὐσπλαχνός».

(ᾧ, τί ὥρα τότε καὶ φοβερὴ ἡμέρα,
ὅταν καθίσει ὁ Κριτὴς σὲ φοβερό θρόνο!
Βιβλία ἀνοίγονται καὶ πράξεις ἐλέγχονται
καὶ τὰ κρυφὰ τοῦ σκοταδιοῦ δημοσιεύονται.
Ἄγγελοι τρέχουν πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις
γιὰ νὰ συγκεντρώσουν ὅλα τὰ ἔθνη.
Ἐλάτε, ἀκούστε
βασιλιάδες καὶ ἄρχοντες, δούλοι καὶ ἐλεύθεροι,
ἁμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι, πλούσιοι καὶ φτωχοί,
ὅτι ἔρχεται
αὐτός πού θά κρίνει ὅλη τὴν οἰκουμένη.
Καὶ ποιός θά ἀντισταθεῖ ἐμπρὸς σ' Αὐτόν,
ὅταν εἶναι παρόντες ἄγγελοι πού ἐλέγχουν τὶς πράξεις,
αὐτά πού ἐγιναν τὴ νύκτα καὶ τὴν ἡμέρα;
ᾧ, ποία ὥρα τότε!
ἀλλὰ προτοῦ νὰ φθάσει τὸ τέλος,
βιάσου, φώναξε ψυχή.
Θεέ, συχώρεσε,
σῶσε με ὡς ὁ μόνος σπλαχνικός).

(Ἰδιόμελο Αἰνῶν Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Τί ἀναμένει καὶ τί ἐλπίζει ὁ χριστιανός;
- 2) Ποία εἶναι ἡ παιδευτικὴ σημασία τῆς πίστεως στὸν ἐρχόμενο Χριστό;

α) «Έκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε, Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου» (Ψαλμ. 129, 1.)

(Ἀπό τὰ βάθη μου κράζω πρὸς σέ, Κύριε! Κύριε εἰσάκουσε τῆ φωνῇ μου)

Μέ τόν ψαλμό αὐτό, πού ἀπαγγέλλουμε στήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, κάνουμε μιά ἐκκλήση στό Θεό τῆς εὐσπλαχνίας. Ὅλες οἱ προσευχές καί ὅλες οἱ λατρευτικές ἐκδηλώσεις, μεταξύ τῶν ὁποίων πρωτεύουσα θέση ἔχει ἡ θεία Λειτουργία, ἀπευθύνονται πρὸς τὸ Θεό τῆς ἀγάπης, πού προνοεῖ γιὰ ὅλα τὰ δημιουργήματά του καί περισσότερο γιὰ τὰ λογικά ὄντα. Ὅπως λέμε χαρακτηριστικά στήν προτελευταία εὐχή τῆς θείας Λειτουργίας, «πᾶσα δόσις ἀγαθῇ καί πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ Πατρός τῶν φώτων» (Κάθε ἀγαθὴ παροχή καί κάθε τέλειο δῶρο ἐρχεται ἀπὸ σένα πού εἶσαι ὁ Πατέρας τοῦ πνευματικοῦ φωτός). Στὴν πεποίθηση αὐτὴ στηρίζεται ὁ θρησκευτικὸς καί ἠθικὸς βίος. Ὁ ἄνθρωπος πιστεύει καί ἐλπίζει στό Θεό, τὸν ἀγαπᾷ καί τὸν λατρεύει, ἐπειδὴ ἔχει τὴ βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεὸς τὸν περιβάλλει μέ ἀγάπη.

β) Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμον

Ὁ κόσμος δημιουργήθηκε γιὰ ἓνα ὕψιστο σκοπό, *τῇ δόξᾳ τοῦ Θεοῦ*, ἡ ὁποία συμπίπτει μέ τὴ μακαριότητα τῶν λογικῶν ὄντων. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ κατευθύνει ὁ Θεὸς τὴν πορεία τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπίβλεψη τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸ Θεὸ ὀνομάζεται *Θεία Πρόνοια*. Ἡ Θεία Πρόνοια περιλαμβάνει τὴ *συντήρηση* τοῦ κόσμου καί τὴν *κυβέρνησή* του.

Ἐφόσον ὁ κόσμος δὲν εἶναι αὐτὺπαρκτος, βρίσκεται πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐνέργεια καί ἐξάρτηση τῆς θείας δυνάμεως. Ὁ Θεὸς περιβάλλει μέ ἀγάπη τὰ δημιουργήματά του, τὰ ὁποία συγκρατεῖ στήν ὑπαρξὴ καί συντηρεῖ, ἐφόσον ἐξυπηρετοῦν ἀνώτερους σκοποὺς. Ἡ Ἁγία Γραφή λέγει ὅτι τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου συνέχει τὰ πάντα (Σοφ. Σολ. 1, 7), ὅτι ὁ Κύριος κρατεῖ τὰ πάντα μέ τὸν παντοδύναμο λόγο του (Ἑβρ. 1, 3) καί ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, τῆς κινήσεως καί τῆς ὑπάρξεως τῶν πάντων: «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν» (Πράξ. 17, 28).

Κυβέρνηση τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ μέ τὴν ὁποία ὁ φυσικὸς καί πνευματικὸς κόσμος κατευθύνεται πρὸς τὸν τελικὸ σκοπὸ του, πού

είναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια συντηρεῖ καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον μὲ τοὺς νόμους καὶ τὶς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ Θεία Πρόνοια παρεμβαίνει καὶ θαυματουργεῖ χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῶν φυσικῶν νόμων καὶ δυνάμεων.

Τὰ ἄψυχα ὄντα καὶ τὰ ζῶα κατευθύνονται ἀναγκαστικά πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς δημιουργίας μὲ τὴ δύναμη καὶ ἐνέργεια τῶν φυσικῶν καὶ βιολογικῶν νόμων, στοὺς ὁποίους ὑπόκεινται. Ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο δὲν ἐξαναγκάζει ἡ Θεία Πρόνοια νὰ πράξει τὸ ἀγαθό. Διεγείρει μόνο καὶ ἐνισχύει τὴ διάθεση καὶ τὴν ἐλευθέρη βούλησή του νὰ πράξει τὸ ἀγαθό. Στὶς κακές πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ Θεία Πρόνοια δὲ συμμετέχει. Μολοντότι ὁ Θεός ἀποστρέφεται τὸ κακό, ἀνέχεται τὶς κακές πράξεις, πού κάνει ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ σέβεται τὴν ἐλευθέρη βούλησή του. Πάντως καὶ αὐτῶν τῶν πράξεων τὰ ἀποτελέσματα διευθύνει ἔτσι ἡ Θεία Πρόνοια, ὥστε τελικά νὰ ὑπηρετοῦν τὸ ἀγαθό.

γ) Ἡ εἰδική πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ λογικά πλάσματα του.

Ἡ Θεία Πρόνοια ἐκτείνεται σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο καὶ σ' ὅλα τὰ ὄντα, ἀνάλογα μὲ τὴ σπουδαιότητά τους. Ἰδιαίτερα ὁμως ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περιβάλλει τὰ λογικά πλάσματά του, ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους. Ἔργο τῆς Θείας Προνοίας εἶναι ἡ ἀπολύτρωση τῆς ἀνθρωπότητας διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν προσωπικὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν πνευματικὴ τους τελείωση ἐργάζεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος «ὁ Θεός εἶναι ἐκεῖνος πού ἐργάζεται μέσα μας καὶ τὸ νὰ θέλουμε καὶ τὸ νὰ ἐνεργοῦμε σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του», μὲ τρόπο βέβαια πού νὰ μὴν ἀναστέλλεται ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματός μας.

Ἀκόμη καὶ γιὰ τὶς ὑλικές ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων μεριμνᾷ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς στὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία του εἶπε πῶς ἐκεῖνοι πού ζητοῦν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη Αὐτοῦ, δὲ θὰ στερηθοῦν τὰ ὑλικά ἀγαθά.

Πιὸ αἰσθητὴ εἶναι ἡ Θεία Πρόνοια στὴ ζωὴ τῶν εὐσεβῶν. Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἦταν παρούσα καὶ στὶς πιὸ ἀσημαντες λεπτομέρειες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου ὁλων τῶν ἁγίων ἀνθρώπων.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν,
ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα»

ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ,
προσδέχονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν·
ἐπ' αὐτά τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει,
ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν
ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ,
ἀπό καρποῦ τῶν ἔργων σου
χορτασθήσεται ἡ γῆ.
ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι
καί χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων,
τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς
καί οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου,
τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ
καί ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηριζει.

.....
πάντα πρό σέ προσδοκῶσι
δοῦναι τήν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον.
δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσιν·
ἀνοίξαντός σου τῇ χειρᾷ
τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος
ἀποστρέψαντος δέ σου τό πρόσωπον
ταραχθήσονται·
ἀντανελεῖς τό πνεῦμα αὐτῶν
καί ἐκλείψουσι
καί εἰς τόν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν·
ἐξαποστελεῖς τό πνεῦμα σου
καί κτισθήσονται
καί ἀνακαινίεις τό πρόσωπον τῆς γῆς.

(Ψαλμ. 103, 10-14, 27-30).

(Αὐτός εἶναι πού ἐξαποστέλλει τίς πηγές νά ρέουν μέσα στά φαράγγια, διὰ μέσου τῶν βουνῶν διέρχονται τά νερά τους. Θά ποτίσουν ὅλα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, θά πιοῦν εὐχαρίστως οἱ ἄγριοι ὄνοι γιά νά σθῆσουν τή δίψα τους. Στούς θάμνους καί τά δέντρα, πού φύονται στίς ὀχθές τους, θά κατασκηνώσουν τά πουλιά τοῦ οὐρανοῦ, ἀπό τίς γύρω πέτρες θά δώσουν τό κελάδημά τους.

Αὐτός εἶναι πού ποτίζει τά βουνά μέ τίς βροχές πού πέφτουν ἀπό τό στερέωμα. Ἀπό τή βροχή, πού εἶναι καρπός τῶν ἔργων σου, θά χορτάσει ἡ γῆ.

Αὐτός εἶναι πού βλασταίνει ἀπό τή γῆ χορτάρι γιά τή διατροφή τῶν κτη-

νῶν καὶ χλόη γιά τίς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων. Ὡστε νά θγάξει ὁ ἀνθρωπος ἄρτο ἀπό τή γῆ καί κρασί ποῦ εὐφράνει τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ὥστε νά ἀπαλύνει μέ λάδι τό πρόσωπό του ὁ ἀνθρωπος καί ψωμί νά στηρίζει τήν καρδιά του.

Ὅλα τά ζῶα, ἀπό σένα περιμένουν νά τοὺς δώσεις τήν τροφή τους στήν κατάλληλη ὥρα. Καί ὅταν σύ τήν δώσεις, θά τρέξουν νά τή μαζέψουν. Ὅταν σύ θά ἀνοίξεις τό χέρι σου τά σύμπαντα θά γεμίσουν ἀπό τά ἀγαθά σου. Ἄν ὅμως ἀποστρέψεις τό πρόσωπό σου, θά κυριευθοῦν ἀπό ταραχή. Θά τοὺς ἀφαιρέσεις τή ζωτική πνοή τους καί ἀμέσως θά πεθάνουν καί θά ἐπιστρέψουν στό χῶμα. Θά ἐξαποστέλλεις τό ζωοποιό καί δημιουργικό πνεῦμα σου καί θά ἀναδημιουργηθοῦν καί θά ἀνακαινίσουν τό πρόσωπό τῆς γῆς).

«Γι' αὐτό σᾶς λέγω, Μή μεριμνᾶτε γιά τή ζωή σας τί θά φάγετε ἢ τί θά πιήτε, οὔτε γιά τό σῶμα σας τί θά φορέσετε. Δέν ἀξίζει ἡ ζωὴ περισσότερο ἀπό τήν τροφή καί τό σῶμα ἀπό τό ἐνδύμα; Κυττάξετε τά πτηνά τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε σπεύρουν οὔτε θερίζουν οὔτε ἀποθηκεύουν, καί ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος τά τρέφει. Δέν ἔχετε σεῖς μεγαλύτερη ἀξία ἀπό αὐτά; Ποιός δέ ἀπό σᾶς, ὅσο καί ἂν φροντίσει, μπορεῖ νά προσθέσει στό ἀνάστημά του ἓνα πῆχη; Καί γιατί μεριμνᾶτε γιά ἐνδύματα; Παρατηρήστε τά κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουν, οὔτε κοπιάζουν, οὔτε γνέθουν, ἀλλά σᾶς λέγω, ὅτι οὔτε ὁ Σολομώντας μέ ὅλη του τή δόξα δέν ντύθηκε σάν ἓνα ἀπό αὐτά. Ἐάν τό χορτάρι τοῦ ἀγροῦ, ποῦ σήμερα ὑπάρχει καί αὔριο τό ρίχνουν στό φεῦρνο, ὁ Θεός τό ντύνει τόσο ὡραία, πόσο περισσότερο ἐσᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μή μεριμνᾶτε λοιπόν καί μὴ λέτε «Τί θά φᾶμε ἢ τί θά πιούμε ἢ τί θά ντυθοῦμε.» Γιατί ὅλα αὐτά τά ἐπιδιώκουν οἱ εἰδωλολάτρες. Γνωρίζει ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος ὅτι ἔχετε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά. Ζητᾶτε πρῶτα τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί τή δικαιοσύνη του καί τότε ὅλα αὐτά θά σᾶς χορηγηθοῦν. Μή μεριμνᾶτε λοιπόν γιά τό αὔριο, γιατί ἡ αὐριανὴ ἡμέρα θά φροντίσει γιά τὰ δικά της πράγματα. Φτάνει ἡ στενοχώρια τῆς ἡμέρας».

(Ματθ. 6, 25-34).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ἡ Προσευχή καί ἡ θεία λατρεία προϋποθέτουν τήν πίστη στή Θεία Πρόνοια;
- 2) Τί διδάσκει γιά τή μέριμνα ὁ Κύριος;
- 3) Γιατί ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή Θεία Πρόνοια;

α) Τί είναι η Θεία Χάρη;

Κατά τη Θεία Λειτουργία και στην άρχή της 'Αναφοράς ο ιερέας εύχεται στο λαό: «'Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός καὶ ἡ κοινωνία τοῦ 'Αγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν» (... ἃς εἶναι μέ ὅλους σας).

Τί εἶναι ὁμως ἡ χάρη τοῦ Κυρίου;

Εἶδαμε ὅτι ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ ἀποκατέστησε τὴν κοινωνία ἀνάμεσα στοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἄνοιξε τὴν ὁδὸ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴν αἰωνιότητα. Δὲν ὑπάρχει πλέον κανένα ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἡθική καὶ θρησκευτική ἀνόρθωση τοῦ ἀνθρώπου. 'Αλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος μετὰ ἀπὸ τὴ φθορά τῶν πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν του δυνάμεων ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας δὲν μπορεῖ νὰ ἀνορθώσει τὸν ἑαυτό του, εἶναι ἀνάγκη ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ τὸν βοηθήσει. Καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀνόρθωσή του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ μετέπειτα πρόοδό του στὴ χριστιανικὴ ζωὴ ἔχει ἀνάγκη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ θεία ἀντίληψη καὶ βοήθεια. 'Η θεία αὕτη δύναμη, μέ τὴν ὁποία τὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, γίνεται δικό μας, ὀνομάζεται Θεία Χάρη.

Θεία Χάρη γενικά εἶναι ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ συγκεκριμένα ἡ σωτήρια δύναμη τοῦ Θεοῦ, πού γεννᾷ καὶ καλλιεργεῖ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴ χριστιανικὴ ζωὴ καὶ συντελεῖ, ὥστε νὰ οἰκειοποιηθεῖ αὐτὸς τοὺς καρποὺς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου.

Τὴν ἀναγκαιότητα τῆς Θείας Χάριτος γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴ θέωση τοῦ ἀνθρώπου διδάσκει ὁ Κύριος σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς 'Αγίας Γραφῆς. «Κανείς δὲν μπορεῖ, λέγει, νὰ ἔλθει σ' ἐμένα, ἂν ὁ Πατέρας πού μ' ἔστειλε δὲν τὸν ἐλκύσει» ('Ιω. 6, 44). Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἐργάζεται μέσα μας καὶ τὸ νὰ θέλετε καὶ τὸ νὰ ἐνεργεῖτε σύμφωνα μέ τὴ θέλησή του» (Φιλιπ. 2, 13).

'Η Θεία Χάρη εἶναι Θεία δωρεά. 'Η σωτηρία εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ, ὅσαδήποτε καλὰ ἔργα καὶ ἂν πράξει, νὰ ἀξιώσει ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ σωτηρία του. Γινόμαστε ἀξιοὶ τῆς Θείας Χάριτος ὄχι γιὰ τὰ καλὰ μας ἔργα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη.

'Η Θεία Χάρη εἶναι καθολικὴ ὄχι ὁμως καὶ ἀναγκαστικὴ. Προσφέρεται σ' ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους καλεῖ στὴ σωτηρία, ἐξαρτᾶται ὁμως ἀπὸ αὐτοὺς, ἂν θὰ τὴν ἀποδεχθοῦν ἢ τὴν ἀποκρούσουν.

β) Οί ενέργειες τῆς Θείας Χάριτος.

Στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου διακρίνουμε τρία στάδια: τὴν κλήση καὶ ἐπιστροφή στοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησία, τὴ δικαίωση καὶ τὸν ἀγιασμό καὶ τέλος τὴ θέωση καὶ τὴ δόξα κοντὰ στοῦ Θεοῦ. Καὶ σὰ τρία αὐτὰ στάδια ἡ Θεία Χάρη εἶναι παρούσα καὶ ἐνεργεῖ.

Κλήση εἶναι ἡ πρόσκληση γιὰ τὴ σωτηρία ποῦ ἀπευθύνει ὁ Θεός σὲ κάθε ἄνθρωπο. Ἡ Θεία Χάρη προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους τὴ δυνατότητα νὰ πληροφορηθοῦν τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια καὶ ν' ἀκούσουν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειτα ἡ Θεία Χάρη φωτίζει τὸν καλοπροαίρετο ἄνθρωπο καὶ ἐμπνέει σ' αὐτόν τὴν πίστη στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος, κατόπιν, μὲ τὴ βοήθεια πάντοτε τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, συναισθάνεται τὴν ἁμαρτωλὴ του κατάσταση, ἀποστρέφεται τὴν ἁμαρτία, μετανοεῖ εἰλικρινά καὶ ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψει στοῦ Θεοῦ, μεταβάλλοντας τὸν πνευματικὸ του προσανατολισμό.

Ἡ δικαίωση εἶναι πραγματικὴ ἐσωτερικὴ μεταβολή τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ συνίσταται στὴν ἀπόσβεση τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐνοχῆς καὶ τὸν ἀγιασμό. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ βοήθεια τῆς Θείας Χάριτος γίνεται «καινὴ κτίσις», νέα δημιουργία. Οἱ ἀρετὲς τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδας καὶ τῆς ἀγάπης κυριαρχοῦν στὴν ψυχὴ του καὶ ἔτσι εἰσέρχεται στὴν ὁδὸ τῆς ἀγιότητας.

Ὁ ἀγιασμός εἶναι τὸ ἀγαθὸ φρόνημα, ἡ ἀγία διάθεση ποῦ ἐκδηλώνεται στὴν προθυμία γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ θείου θελήματος. Ἡ ἀγιότητα διαβαθμίζεται, ἐπεὶ ἡ διάθεση γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ διαφέρει καὶ στοῦ ἴδιου τὸ ἄτομο ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή. Οἱ βαθμίδες τῆς ἀγιότητος δὲν ἔχουν τέλος, ἀφοῦ ἀγιότητα εἶναι ἐξομοίωση μὲ τὸ Θεό, ποῦ εἶναι ὁ ἀπόλυτος ἅγιος. Καὶ ὅπως εἶναι γνωστό, τὸν ἄπειρο Θεὸ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ φθάσει ὁ πεπερασμένος ἄνθρωπος.

Θέωση καὶ δόξα εἶναι τὸ τρίτο στάδιο τῆς σωτηρίας. Θέωση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ «μεταποίησή» του, ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν πρέπει νὰ νοηθεῖ ἡ θέωση σάν ταύτιση μὲ τὴ θεία οὐσία. Ἡ θέωση εἶναι μετοχή στὰ θεῖα ἀγαθὰ, ὅπως εἶναι ἡ ἀφθαρσία, ἡ μακαριότητα καὶ ἡ δόξα. Ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἐπιδεκτικοὶ θεώσεως. Ὁ Χριστὸς εἶπε: «Ἐάν κανεῖς μὲ ἀγαπᾷ, θά τηρήσει τὸ λόγο μου καὶ ὁ Πατέρας μου θά τὸν ἀγαπήσει καὶ θά ἔλθουμε σ' αὐτόν καὶ θά κατοικήσουμε μαζί του» (Ἰω. 14, 23). Ὁ θεωμένος ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὸ Θεὸ νὰ κατοικεῖ μέσα του. Τὴν ἐμπειρία αὕτῃ ἐκφράζουν οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Δὲν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ ζεῖ μέσα μου ὁ Χριστός» (Γαλ. 2, 20).

γ) Θεία Χάρη και προορισμός

3 Η Θεία Χάρη δεν αναστέλλει ούτε δεσμεύει την έλευθερία του ανθρώπου, ώστε οι πράξεις του να μην έχουν καμιά αξία και σημασία για τη σωτηρία του. Η Ορθόδοξη Εκκλησία διδάσκει ότι η Θεία Χάρη συνεργάζεται με την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου και για το λόγο αυτό η σωτηρία είναι αποτέλεσμα της συνεργίας και των δύο αυτών παραγόντων, δηλαδή της Θείας Χάριτος και της έλευθερίας του ανθρώπου.

4 Ο ιερός Αύγουστίνος διδασκε ότι ο άνθρωπος σώζεται μόνο από το Θεό, έπειδή με την έκπτωσή του στην άμαρτία έχασε ουσιαστικά την έλευθερία του. Ο Καλβίνος κατόπιν δίδαξε τον απόλυτο προορισμό, σύμφωνα με τον οποίο κάθε άνθρωπος προορίστηκε απόλυτα από το Θεό είτε για τη σωτηρία είτε για την απώλεια και γι' αυτό φέρεται αναγκαστικά είτε προς το αγαθό είτε προς το κακό. Επικαλείται δε ο Καλβίνος, και οι όπαδοί του, μερικά χωρία της Καινής Διαθήκης, για να στηρίξουν τις απόψεις τους (Ρωμ. 8, 30. Ίω. 6, 44. Β' Θεσσ. 2, 13 και Ρωμ. 7, 15-19). Προσεκτική όμως μελέτη των χωρίων αυτών δείχνει πως ούτε τον απόλυτο προορισμό εισηγούνται ούτε αποκλείουν την ανθρώπινη έλευθερία.

Αν ο άνθρωπος δεν είναι ελεύθερος, δεν έχει πλέον όργανο για να δεχθεί τη Θεία Χάρη. Στην περίπτωση όμως αυτή, σε ποιόν άπευθυνεται ο Θεός; Προς ένα όν αναισθητο και χωρίς καμιά θρησκευτική συνείδηση; Και πώς συμβιβάζεται η δικαιοσύνη και η αγάπη του Θεού με τον απόλυτο προορισμό; Η ιστορία αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος, αν και είναι ήθικα άσθενής και αδύνατος εξαιτίας της αποξενώσεώς του από το Θεό, διατήρησε τη θρησκευτικότητα και πνευματικότητά του.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Η στιγμή της κλήσεως του ιεροῦ Αύγουστίνου:

«... Όποτε άκούω μιά φωνή από ένα γειτονικό σπίτι, μιά φωνή άγοριου ή κοριτσιου, δε γνωρίζω, μιά φωνή, πού έψαλλε και επανελάμβανε: «Λάβε και άνάγνωσε! λάβε και άνάγνωσε!» Άμέσως, μεταβαλόν την όψι του προσώπου μου, έσυγκέντρωσα την προσοχήν μου, διά νά ένθυμηθώ αν ύπήρχε κανένα παιχνίδι, όπου τά παιδιά έλεγαν αυτές τάς λέξεις, αλλά δεν συνέπεσε ν' άκούσω ένα τέτοιο παιχνίδι πουθενά. Συγκρατήσας λοιπόν την όρμήν των δακρύων μου, σηκώθηκα και έρμήνευσα την φωνήν εκείνην άποκλειστικώς ως θεϊάν έντολήν, διά ν' άνοιξω τό ιερόν θιβλίον και ν' άναγνώσω τό πρώτον κεφάλαιον, πού θά προσέπιπτε στά μάτια μου. ...Κατά τόν τρόπον αυτόν παρακινήθεις, επέστρεψα εκεί όπου, όταν είχα άποσυρ-

θῆ ἀπό ἐκεῖ. ἄφησα τό βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου. Τό ἄρπαξα, τό ἀνοίξα καί ἐδιάβασα τό πρῶτον κεφάλαιον, ὅπου ἐστράφησαν τά μάτια μου: «Μή κώ-μοις καί μέθαις, μή κοιταῖς κα ἀσελγείαις, μή ἔριδι καί ζήλῳ· ἀλλ' ἐνδύ-σασθαι τόν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καί σαρκός πρόνοιαν μή ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίαν». Δέν ἠθέλησα νά διαβάσω περισσότερον, οὔτε ὑπῆρχε ἀνάγκη. Μετά τό τέλος τῆς παραινέσεως αὐτῆς διεχύθη τό φῶς θεβαιότητος εἰς τήν καρδίαν μου, πού διεσκόρπισε ὅλα τά σκότη τῆς ἀμφιβολίας μου»

(Αὐγουστίνου: Ἑξομολογήσεις. Μετάφρ. Α. Δαλεζίου, σελ. 191).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πῶς πετυχαίνεται ἡ ἀγιότητα μέσα στήν Ἑκκλησία.
- 2) Πῶς ἀντιμετωπίζει ὁ πιστός τήν κλίσιν καί ροπή πρός τό κακό.
- 3) Τί προσφέρει ὁ ἄνθρωπος στό ἔργο τῆς σωτηρίας του.

20. Η ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΗ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

α) Τί εἶναι Ἑκκλησία;

Οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας ὀνόμασαν Ἑκκλησία τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τό λαό τοῦ Θεοῦ, εἴτε βρίσκονται στήν παρούσα ζωή, εἴτε ἀπέθαναν καί ὑπάρχουν στούς οὐρανοῦς. Ὑποδιαίρουν, δηλαδή, οἱ Πατέρες τήν Ἑκκλησία σέ στρατευόμενη στή γῆ Ἑκκλησία καί σέ θρι-αμβεύουσα στούς οὐρανοῦς, πού περιλαμβάνει τοὺς ἀγγέλους, τοὺς δικαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί τοὺς ἁγίους ὅλων τῶν αἰώνων.

Ἑκκλησία εἶναι ἡ θεανθρώπινη κοινωνία πού ἰδρύθηκε ἀπό τό Χριστό γιά τή σωτηρία καί τόν ἁγιασμό τῶν ἀνθρώπων καί ἡ ὁποία ἀποτε-λεῖται ἀπό ἐκείνους πού ἀποδέχονται τόν Ἰησοῦ Χριστό ὡς Θεάνθρωπο Σωτήρα καί κοινωνοῦν τά ἴδια μυστήρια. Τά μέλη τῆς Ἑκκλησίας διαιροῦν-ται σέ λαό καί κλήρο, ὁ ὁποῖος κατάγεται μέ ἀδιάκοπη διαδοχή ἀπό τοὺς ἀποστόλους.

Ἡ Ἑκκλησία δέν εἶναι ἓνας συνηθισμένος κοινωνικός θεσμός. Ἐχει βέβαια ἡ Ἑκκλησία καί στοιχεῖο φυσικό, ψυχικό καί κοινωνικό. Ἐχει ναοὺς, ἐνορίες, ἱερατεῖο, δίκαιο καί ὀργάνωση. Αὐτά εἶναι στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιά τήν ὑπαρξή της. Ἀλλ' ἡ Ἑκκλησία εἶναι κυρίως πνευματική κοινωνία, ἀνήκει περισσότερο στόν κόσμον τῶν ἀόρατων πραγμάτων. Αὐτό δείχνουν τά ὀνόματα «σῶμα Χριστοῦ», «οἶκος Θεοῦ», «ἐκκλησία Θεοῦ ζῶν-

ζώντος», «πόλις ἁγία», «πολιτεία Θεοῦ» κτλ, πού χρησιμοποι-
οῦνται γιὰ νά δηλώσουν τήν οὐσία της. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι, λοιπόν, τό μυ-
στικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ νέα κτίσις, ἡ οἰκογένεια τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ σωτηρία καί ὁ ἁγιασμός τῶν πιστῶν
καί ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό *ταμεῖο* τῆς σωτηρίας. Σ' αὐτήν περιέχονται ὁ-
λες οἱ ἅγιες καί σωτηριῶδεις δυνάμεις, πού πηγάζουν ἀπό τήν ἀνεξάν-
τλητη πηγή τῆς σωτηρίας, τό Θεάνθρωπο Κύριο. Ἡ σωτηρία δέν εἶναι τί-
ποτε ἄλλο παρά ζωή στήν Ἐκκλησία, μέσα στήν ὁποία βιώνεται συνεχῶς
ὁλόκληρη ἡ ζωή τοῦ Σωτήρα ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τό τέλος. Ὁ σωζόμενος
ἄνθρωπος ζεῖ τή ζωή τοῦ Χριστοῦ καί σ' αὐτό ἐγκείται ἡ σωτηρία.

Ἡ διάδοσις τοῦ εὐαγγελίου συντελεῖται σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ
Χριστοῦ: «Πηγαίνετε καί κάνετε ὅλα τά ἔθνη μαθητές μου, βαπτίζοντας
αὐτούς στό ὄνομα τοῦ Πατέρα καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος...»
(Ματθ. 28, 19). Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά κηρύττει τό Εὐαγγέλιο σ' ὅλα τά
ἔθνη, δηλαδή στούς ἀνθρώπους ἐκείνους πού δέ γνώρισαν τό Χριστό. Ἀλλ'
ἐξίσου ὀφείλει διαρκῶς νά κηρύττει τό Εὐαγγέλιο καί νά ἀποκαλύπτει τό
Χριστό καί σ' ἐκείνους πού τόν ἄκουσαν καί βαπτίστηκαν στό ὄνομά του.
Ἡ πίστις εἶναι κάτι πού πρέπει νά ἀνανεώνεται συνεχῶς.

β) Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιά διαρκής Πεντηκοστή

Μερικοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (Εἰρηναῖος, Ἰππόλυτος, Τερτυλλιανός)
δίδαξαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀρχέγονη πνευματική κοινωνία καί ἀνάγεται
στή δημιουργία τῶν πρώτων ἀνθρώπων. Οἱ πρωτόπλαστοι καί ὅλοι οἱ δίκαιοι
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσοι πίστεψαν καί ἐλπισαν στόν ἐρχόμενο Λυτρω-
τή, ἀνήκουν στήν Ἐκκλησία. Ὁ Μέγας Βασίλειος εἶπε ὅτι τό οὐράνιο τμή-
μα τῆς Ἐκκλησίας δημιουργήθηκε πρὶν ἀπό τή δημιουργία τοῦ φυσικοῦ
κόσμου. Πρόκειται γιὰ τήν Ἐκκλησία τῶν ἀγγέλων. Ὡστε ἡ Ἐκκλησία ὡς
πνευματική κοινότητα προϋπῆρχε ἀπό ὅλα τά ὄντα καί ἦταν συνενωμένη
μέ τόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ὑπό τήν ὁλοκληρωμένη καί τέλεια μορφή της ἰδρύθηκε ἡ Ἐκκλη-
σία ἀπό τό Θεάνθρωπο Κύριο κατά τήν ἡμέρα τῆς *Πεντηκοστῆς* μέ τήν
ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στούς Ἀποστόλους.

Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει μέ λαμπρότητα καί κατάνυξη τήν Πεντηκοστή,
τή γενέθλιο ἡμέρα της. Γιατί ὅπως λέγει ὁ κατωτέρω ὕμνος, τήν ἡμέρα
τῆς Πεντηκοστῆς ἐορτάζουμε τήν ἐλευσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν προ-
θεσμία τῆς ὑποσχέσεως, τή συμπλήρωση τῆς ἐλπίδας, τό μεγάλο σεβά-
σμιο μυστήριο.

«Πεντηκοστήν ἑορτάζομεν
καὶ πνεύματος ἐπιδημίαν
καὶ προθεσμίαν ἐπαγγελίας
καὶ τὸ μυστήριον ὅσον;
Ὡς μέγα τε καὶ σεβάσμιον
Διὸ βοῶμέν σοι
Δημιουργέ τοῦ παντός
Κύριε δόξα σοι».

Ἀλλὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς δὲν ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία μόνο τὴ γέννησή της, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριο τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς της. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔζησε τὸ θαῦμα τῆς Πεντηκοστῆς σὲ μιά μόνο στιγμή τοῦ χρόνου κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη ἡμέρα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ζεῖ καθημερινὰ σὲ κάθε χρονικὴ ἡμέρα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη μέχρι τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιά διαρκὴς Πεντηκοστή. Γιατὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἦλθε τότε καὶ ἀπὸ τότε μένει καὶ θά μένει στοὺς αἰῶνες στὸν κόσμο γιὰ νὰ συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησία. Πνεῦμα καὶ Ἐκκλησία εἶναι ἐνωμένα. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχὴ τῆς Ἐκκλησίας.

γ) Ἡ Ἐκκλησία ὡς λατρευτικὴ κοινότητα

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κοινότητα ἀνθρώπων ποὺ λατρεύουν πνευματικὰ καὶ ἀληθινὰ τὸ Θεό. Ἡ προσευχὴ καὶ ἡ λατρεία μέσα στὴν Ἐκκλησία εἶναι τὸ πιὸ κατάλληλο πνευματικὸ κλίμα γιὰ τὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μοναδικὴ θρησκευτικὴ κοινωνία ποὺ γεννᾷ, αὐξάνει καὶ προάγει τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ. Ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει ἀληθινὸς θρησκευτικὸς βίος. Ἡ θρησκεία καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ δὲν εἶναι μόνο προσωπικὴ ὑπόθεση, ἀλλὰ καὶ κοινὴ. Ὁ ἄνθρωπος δὲ στέκεται ἐμπρὸς στοῦ Θεοῦ ὡς μονάδα, ἀλλὰ ὡς πρόσωπο καὶ ἀνθρώπινη φύση συγχρόνως, ὡς ἄνθρωπος συγκεκριμένος καὶ ὡς ἀνθρωπότητα. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ Θεὸ ἀποκλειστικὰ δικό του. Γι' αὐτὸ ὅλες οἱ προσευχὲς ἐκφέρονται σὲ πληθυντικό ἀριθμό. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι κοινὴ ὑπόθεση.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀτόμου στὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητά του. Μέσα στὴν Ἐκκλησία κάθε πιστὸς ἀναδεικνύεται καὶ διακρίνεται ἀνάλογα πρὸς τὰ ἰδιαίτερα προσόντα του.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Εἶναι ὁδυνηρὸ γιὰ σένα νὰ κλωτσᾷς μυτερά καρφιά. Δέ χαλᾷς τὴ μύτη

τῶν καρφίων, ἀλλά τὰ πόδια ματῶνεις· ἀφοῦ καί τὰ κύματα δέ διαλύουν τό θράχο, ἀλλά αὐτά γίνονται ἀφρός. Τίποτα δέν εἶναι πιό δυνατό ἀπό τήν Ἐκκλησία ἀνθρῶπε... Ἄν πολεμᾷς ἕναν ἀνθρῶπο ἢ θά τόν νικήσεις ἢ θά σέ νικήσει. Ἄν ὁμως πολεμᾷς τήν Ἐκκλησία, ποῖος τολμᾷ νά τήν κλονίσει; Δέ γνωρίζεις τή δύναμή Του; Ἐνα βλέμμα ρίχνει ἐπάνω στή γῆ καί τήν κάνει νά τρέμει· μιᾷ ἐντολῇ δίνει καί στερεώνονται αὐτά πού κλονίζονται. Ἄν κράτησε ὀρθία τήν πόλη πού σείεται, πολύ περισσότερο μπορεῖ νά κρατήσει ὀρθία τήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πιό ἰσχυρή ἀπό τόν οὐρανό· «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ θά ἔχουν κάποτε τέλος, οἱ λόγοι μου ὁμως θά εἶναι πάντα ἰσχυροί». Ποιοί λόγοι; «Σύ εἶσαι Πέτρος καί πάνω στό θράχο αὐτόν θά οἰκοδομήσω τήν ἐκκλησία μου, ὁ δέ θάνατος καί οἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ δέ θά τή νικήσουν».

Ἄν δέν πιστεύεις στά λόγια, νά πιστεύεις στά πράγματα. Πόσοι τύραννοι θέλησαν νά νικήσουν τήν Ἐκκλησία; Πόσα τηγάνια χρησιμοποιήθηκαν γι' αὐτό τό σκοπό; Πόσα καμίνια; Πόσα δόντια ἀγρίων θηρίων, πόσα ἀκοινισμένα ξίφη; Καί παρ' ὅλα αὐτά δέ νίκησαν. Ποῦ εἶναι ὅσοι πολέμησαν τήν Ἐκκλησία; Δέ γίνεται πιά λόγος γι' αὐτούς καί ἔχουν λησμονηθεῖ. Ποῦ εἶναι ὁμως ἡ Ἐκκλησία; Λάμπει περισσότερο καί ἀπό τόν ἥλιο».

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὁμιλ. Πρὸ τῆς ἐξορίας 52, 428-429).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία;
- 2) Ποῖος εἶναι ὁ σκοπός της καί πῶς ἐργάζεται γιά τήν πραγματοποίησή του;
- 3) Γιατί μόνο μέσα στήν Ἐκκλησία ἀναπτύσσεται ἀληθινός θρησκευτικός βίος;

21.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΓΙΟΡΤΗ

α) Ἡ χαρά τῆς κυριακάτικης γιορτῆς

Κάθε φορά πού οἱ χριστιανοί συγκεντρώνονται γιά νά τελέσουν τή Θεία Εὐχαριστία καί ἰδιαίτερα κάθε Κυριακή ἐπαναλαμβάνεται τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως καί τῆς Πεντηκοστῆς. Γι' αὐτό στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας ὁ λαός ψάλλει μέ ἐνθουσιασμό: «Εἵδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον». Πρόκειται γιά τό φῶς τῆς Ἀναστά-

σεως και τό Πνεῦμα τῆς Πεντηκοστῆς. Ἔτσι ἡ Κυριακή, ὅπως και τό Πάσχα, εἶναι «ἐορτῶν ἐορτή και πανηγυρις πανηγύρεων».

Τά θαυμαστά ὁμως αὐτά γεγονότα πρέπει νά ἐπηρεάζουν τήν καθημερινή ζωή τοῦ πιστοῦ και νά δίνουν νόημα σ' αὐτήν. Ἀλλ' αὐτό δέν εἶναι εὐκόλο. Γι' αὐτό κάθε τόσο ἐπιστρέφουμε στό λειτουργικό χώρο, δηλαδή στό ναό, γιά νά ζοῦμε τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως και μέ νέες δυνάμεις νά συνεχίζουμε τόν πνευματικό μας ἀγώνα, ἕως ὅτου ἡ ἔλευση τοῦ Κυρίου γίνει πραγματικότητα, ὅποτε ὁλόκληρη ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου και ὁ κόσμος ὁλόκληρος θά ζεῖ μέσα στή διαρκή χαρά και δόξα τῆς Ἀναστάσεως και τῆς Πεντηκοστῆς. (Ἀποκ. 21, 1-27).

β) Ἡ ὕλη και ἡ μορφή στήν Ὁρθόδοξη λατρεία

Λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκφραση μέ λόγους και πράξεις τῶν συναίσθημάτων τῆς ἀγάπης και τοῦ σεβασμοῦ πρός τό Θεό.

Ἡ Ὁρθόδοξη λατρεία εἶναι πνευματική και ἀληθινή. Στό διάλογο μέ τή Σαμαρειτιδα ὁ Χριστός καθόρισε τή θεία λατρεία ὡς ἐξῆς: «Πνεῦμα ὁ Θεός, και τοῦς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι και ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. 4, 24), δηλαδή ὁ Θεός εἶναι πνεῦμα και δέν περιορίζεται σέ τόπους, και ἐκεῖνοι ποῦ τόν λατρεύουν, πρέπει νά τόν προσκυνοῦν μέ τίς ἐσωτερικές τους πνευματικές δυνάμεις, μέ ἀφοσίωση τῆς καρδιάς και τοῦ νοῦ, ἀλλά και μέ ἀληθινή ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ἐν πνεύματι και ἀληθείᾳ» λατρεία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι μόνο ἡ δοξολόγηση Αὐτοῦ μέ λόγους και ὕμνους, ἀλλά και ἡ θερμή ἀγάπη πρός τό Θεό, ἡ ὁλοκληρωτική ἀφοσίωση σ' Αὐτόν, ὁ ἀγνός και ἅγιος φόβος και σεβασμός πρός Αὐτόν και, τέλος, ἡ μελέτη και ἐφαρμογή τοῦ θείου θελήματός του. Ἔτσι ἡ λατρεία ἀποκτᾷ εὐρύτερη σημασία και σημαίνει τήν ὑπαγωγή ὁλόκληρης τῆς ὑπάρξεώς μας στό Θεό.

Ἡ μορφή ποῦ παίρνει κάθε φορά ἡ ὀρθόδοξη λατρεία εἶναι διαφορετική. Ἡ ἀτομική και κοινή προσευχή, οἱ διάφορες ἀκολουθίες (ἐσπερινός, ὄρθρος, ὥρες, ἀπόδειπνο κτλ.) και ἐορτές εἶναι μορφές λατρείας. Ἡ σπουδαιότερη ὁμως μορφή λατρείας εἶναι ἡ θεία Λειτουργία.

Ἡ θεία λατρεία ἀπαιτεῖ και τή χρήση ὀρισμένων ὑλικῶν ἢ ἐξωτερικῶν μέσων, λ.χ. χώρων λατρείας, τυπικῶν διατάξεων, κειμένων, ἱερῶν σκευῶν και ἀμφίων κτλ. Τά ἐξωτερικά αὐτά μέσα χωρίς τό ἐσωτερικό περιεχόμενο δέν ἔχουν ἀξία, γιατί στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τό ἐξωτερικό εἶναι ἐκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ και πνευματικοῦ. Ἀλλά και ὁ ἐξωτερικός τύπος, ἐφόσον ἐκφράζει τή ζωή και τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀπαραίτητος, γιατί διεγείρει και καλλιεργεῖ τό θρησκευτικό συναίσθημα.

γ) Ὁ λειτουργικός χώρος

Λέγοντας λειτουργικό χώρο ἐννοοῦμε τὸ ναό, μέσα στὸν ὁποῖο συγκεντρώνονται οἱ χριστιανοί, γιὰ νὰ λατρεύσουν τὸ Θεό. Ὑπάρχουν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχήματα ἢ ρυθμοὶ ναῶν. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπικράτησαν οἱ ρυθμοὶ τῆς Βασιλικῆς, τῆς Βασιλικῆς μέ τρούλο καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ.

Κύρια γνωρίσματα τοῦ *βυζαντινοῦ ναοῦ* εἶναι ὁ θόλος ἢ τρούλος, πού συμβολίζει τὸν οὐράνιο πνευματικὸ κόσμο, πού περιβάλλει τὴ γῆ, καὶ τὸ σταυρικό σχῆμα, πού συμβολίζει τὸ μυστήριο τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀγιογραφία τοῦ ὁρθόδοξου ναοῦ παριστάνει τὴ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων, καὶ αἰσθητοποιεῖ τὸ στενὸ δεσμὸ ἀνάμεσα στὴ στρατευόμενη (ἐπίγεια) καὶ θριαμβεύουσα (οὐράνια) Ἐκκλησία. Ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα δὲν εἶναι μίμηση τοῦ φυσικοῦ κόσμου, οὔτε ἀντίγραφο φυσικῶν προτύπων. Ἀντίθετα εἰκονίζει ὅλο τὸ βάθος τῆς ὁρθόδοξης πνευματικότητας. Οἱ μορφές τῶν ἁγίων παρουσιάζονται ἐξαῦλωμένες, ἄσαρκες καὶ πνευματικές. Εἶναι μορφές πού ἔχουν θεωθεῖ καὶ ἔχουν περιβληθεῖ τὴ θεία δόξα. Ἔτσι ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα ἀποβαίνει μέσο καὶ γιὰ τὴν παρουσίαση τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας τῆς καὶ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς πνευματικῆς ὁλοκληρώσεως. Εἶναι τὸ ὁρθόδοξο πιστεῦμα εἰκονογραφημένο.

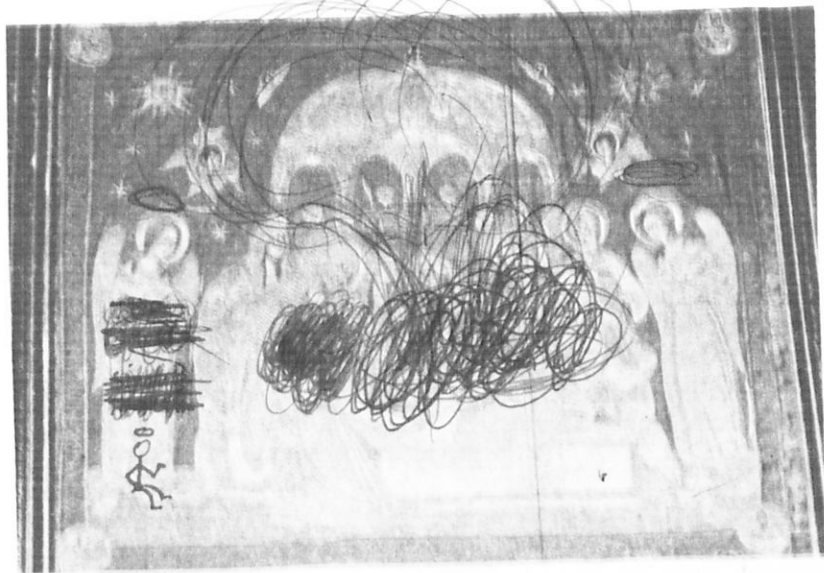
δ) Ὁ λειτουργικός χρόνος

Τὰ λυτρωτικά γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου (Σταύρωση, Ἀνάσταση κτλ.), καθὼς καὶ τὰ διδακτικά γεγονότα τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων ἡ Ἐκκλησία τὰ ἔκανε ὁρόσημα μέσα στὸ χρόνο. Ἔτσι ὁ ἀπλὸς χρόνος ἐγίνε *λειτουργικός* καὶ *λατρευτικός* χρόνος, δηλαδὴ πλουτίστηκε μέ τίς ἐορτές τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ λέξη *ἐορτή* σημαίνει τιμὴ, πανήγυρη καὶ συμπόσιο. Στὶς ἐορτές τῆς ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴ μνήμη τοῦ γεγονότος πού ἐορτάζει, τὸ ξαναζεῖ καὶ τὸ κάνει σύγχρονο, καὶ πανηγυρίζει μαζί του πνευματικά καὶ ὑλικά.

Ἡ Ἐκκλησία ὀργάνωσε τίς ἐορτές τῆς γύρω ἀπὸ δύο μεγάλους κύκλους: α) τὸν κύκλο τῶν *κινητῶν ἐορτῶν*, οἱ ὁποῖες δὲν ἐορτάζονται σὲ ὀρισμένη ἡμερομηνία, καὶ β) τὸν κύκλο τῶν *ἀκίνητων ἐορτῶν*, πού ἐορτάζονται σὲ σταθερές ἡμερομηνίες.

Ὁ κύκλος τῶν *κινητῶν ἐορτῶν* ἔχει ὡς κέντρο τὸ Πάσχα καὶ περιλαμβάνονται στὴν περίοδο τοῦ Τριωδίου (Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαιρσαίου, Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου, Κυριακὴ Ἀπόκρεω, Κυριακὴ Τυρινῆς, οἱ πέντε ἑβδο-

Χρυσοκέντητος Επιτάφιος του 18ου αιώνα ἡ Μονή Καρακάλλου ἁγ. Ὁρους.

μάδες, τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς) καί στήν περίοδο τῆς Πεντηκοστῆς (Πάσχα, Ἀνάληψη, Πεντηκοστή). Στόν κύκλο τῶν ἀκίνητων ἐορτῶν περιέχονται ἐορτές Δεσποτικές (Χριστούγεννα, Περιτομή, Βάπτισμα ἢ Θεοφάνεια, Ὑπαπαντή, Μεταμόρφωση, Ὑψωση Τιμίου Σταυροῦ), ἐορτές Θεομητορικές (Γενέθλιο Θεοτόκου, Εἰσόδια, Εὐαγγελισμός, Κοίμηση) καί ἐορτές ἁγίων.

ε) Ἡ χρήση καί ἡ σημασία τῶν ἱερῶν σκευῶν καί ἀμφίων

Γιά τή θεία Εὐχαριστία χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐξῆς ἱερὰ σκεύη: 1) Ὁ ἅγιος Δίσκος, πάνω στόν ὁποῖο τίθεται ὁ ἅγιος ἄρτος, καί συμβολίζει τή φάνη, στήν ὁποία ἀνακλήθηκε ὁ Σωτήρας. 2) Τό ἅγιο Ποτήριο, πού συμβολίζει τό ποτήριο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. 3) Ἡ λόγχη, πού χρησιμοποιεῖται γιά τήν ἐξαγωγή ἀπό τήν προσφορά τοῦ ἁγίου ἄρτου, καί συμβολίζει τή λόγχη τοῦ στρατιώτη, μέ τήν ὁποία αὐτός κέντησε τήν πλευρά τοῦ Ἰησοῦ. 4) Ἡ λαβίδα, μέ τήν ὁποία μεταδίδεται στούς πιστούς ἡ Θεία κοινωνία.

5). Ὁ ἀστερίσκος, πού τίθεται πάνω ἀπὸ τὸ ἅγιο ἄρτο στὸ Δίσκο, γιὰ νὰ στηρίζει τὸ κάλυμμα. 6) Ὁ σπόγγος, πού χρησιμεύει γιὰ τὸν καθαρισμὸ τοῦ Ποτηρίου, καὶ συμβολίζει τὸ σπόγγο, μὲ τὸν ὁποῖο πότισαν τὸ Χριστὸ μὲ χολή καὶ ξύδι. 7) Τὸ ζέον. Εἶναι μικρὸ μεταλλινὸ δοχεῖο γιὰ τὴ θέρμανση τοῦ νεροῦ, πού χύνεται στὸ Ἅγιο Ποτήριο κατὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ 8) Τὸ ἄρτοφόριο, μέσα στὸ ὁποῖο φυλάσσεται ὁ ἅγιος ἄρτος γιὰ ἑκτακτες ἀνάγκες.

Ἄμφια εἶναι τὰ ἰδιαίτερα ἐνδύματα, πού φοροῦν οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ θεία λατρεία καὶ τὰ ὁποῖα διακρίνονται σὲ ἄμφια τοῦ διακόνου (στιχάριο, ὀράριο καὶ ἐπιμάνικα), σὲ ἄμφια τοῦ πρεσβυτέρου (στιχάριο, ἐπιμάνικα, ἐπιτραχήλιο, ζώνη καὶ φαλόνιο) καὶ σὲ ἄμφια τοῦ Ἐπισκόπου (στιχάριο, ἐπιμάνικα, ζώνη, ἐπιγονάτιο, σάκκος καὶ ὠμοφόριο). Ὁ Ἐπίσκοπος φέρει στὴν κεφαλὴ τὴ μίτρα καὶ κρατεῖ στὸ δεξιὸ του χέρι τὴν ποιμαντικὴν ράβδο. Ἐξαρτήματα τῆς ἐπισκοπικῆς στολῆς εἶναι ὁ σταυρὸς καὶ τὸ ἐγκόλπιο.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου, εἰσάκουσόν μου, Κύριε. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ· εἰσάκουσόν μου Κύριε. Κατευθυνθῆτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἑπαροις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή· εἰσάκουσόν μου Κύριε»

(Ἀπὸ τὸν Ἑσπερινό)

(Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, ἄκουσέ με· ἄκουσέ με, Κύριε. Κύριε, σὲ σένα φώναξα δυνατὰ· πρόσεξε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ὅταν μὲ ἰσχυρὴ κραυγὴ σοῦ τὴν ἀπευθύνω. Ἄς ἀνέθει ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἡ ἱκετευτικὴ ἑπαρση τῶν χειρῶν μου ἄς γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ σέ ὡς θυσία ἑσπερινή. Ἀκουσέ με Κύριε).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά εἶναι ἡ σημασία τῆς λατρείας τῆς Κυριακῆς γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ πιστοῦ;
- 2) Ποιά εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς ἐσωτερικῆς λατρείας;
- 3) Ποιά σχέση ὑπάρχει μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς λατρείας;

α) Έννοια τῶν μυστηρίων

α) Ἡ λέξη μυστήριον σημαίνει γενικά κάθε τί πού εἶναι κρυμμένο καί ἀπόκρυφο καί δέν μπορεί νά ὑποπέσει στήν ἀμεση ἀντίληψη καί αἴσθη-
ση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ὡς μυστήρια χαρακτηρίζονται ὁρισμένες ἱερές πρά-
ξεις καί ἀντικείμενα, πού ὑποδηλώνουν ἢ συμβολίζουν μιά ἀνώτερη ἀλή-
θεια. Μυστήρια ἐπίσης ὀνομάζονται καί οἱ ὑπερφυσικές καί ἀπρόσιτες στόν
ἀνθρώπινο λόγο ἀλήθειες τῆς θείας ἀποκαλύψεως (Ἡ τριαδικότητα τοῦ
Θεοῦ, ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου κτλ). Ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησία εἶναι μυστή-
ριο, τό μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Τά πάντα στήν Ἐκκλησία εἶναι μυστήριον
γιατί τά πάντα εἶναι γεμάτα ἀπό τή χάρη καί τήν ἀγιότητα τοῦ Χριστοῦ, γιά
τόν ὁποῖο λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι εἶναι τό «μέγα τῆς εὐσεβείας
μυστήριον» (Α' Τιμ. 3, 16).

β) Εἰδικότερα ὁμως μυστήρια εἶναι οἱ θεοσύστατες τελετές, μέ τίς ὁ-
ποῖες μεταδίδεται στούς πιστούς ἡ ἀόρατη χάρη τοῦ Θεοῦ. Λέγονται θε-
οσύστατες οἱ τελετές αὐτές, ἐπειδὴ ἰδρύθηκαν ἀπό τόν Κύριο ἄμεσα ἢ
ἔμμεσα. Ἄμεσα ἰδρύθηκαν ἀπ' Αὐτόν τό Βάπτισμα καί ἡ Θεία Εὐχαριστία,
καί ἔμμεσα τά ὑπόλοιπα μυστήρια.

Τά μυστήρια εἶναι ἑπτά: τό Βάπτισμα, τό Χρίσμα, ἡ Θεία Εὐχα-
ριστία, ἡ Μετάνοια, ὁ Γάμος, ἡ Ἱερωσύνη καί τό Εὐχέλαιο.

β) Τό ὁράτο καί τό ἀόρατο στοιχεῖο

Σέ κάθε μυστήριον διακρίνουμε δύο στοιχεῖα, ἓνα ἐξωτερικό ἢ ὁράτο
καί ἓνα ἐσωτερικό ἢ ἀόρατο. Τό ἐξωτερικό καί ὁράτο στοιχεῖο ἀποτε-
λοῦν οἱ λόγοι, οἱ εὐχές καί οἱ πράξεις τῆς ἀκολουθίας τοῦ μυστηρίου. Τό
ἐσωτερικό καί ἀόρατο εἶναι ἡ θεία χάρη, πού ἐξαγιάζει μυστικά τοὺς ἀν-
θρώπους.

Ὁ στενός σύνδεσμος τῆς θείας χάριτος καί τοῦ αἰσθητοῦ μέρους τῶν
μυστηρίων στηρίζεται στή σχέση πνεύματος καί ὕλης, αἰσθητοῦ καί ὑπε-
ραισθητοῦ στό χριστιανισμό. Κατά τήν ὀρθόδοξη ἀντίληψη ἡ ὕλη δέν εἶναι
κάτι τό κακό οὔτε βρίσκεται σέ ἐξύτατή ἀντίθεση πρὸς τό πνεῦμα. Ἡ ὕ-
λη ὡς δημιουργημα τοῦ Θεοῦ μπορεί νά ἔλθει σέ ἀμεση ἐπαφή μέ τό
πνεῦμα, νά τό ἐκφράσει καί νά τό παρατηρήσει, ἀκόμη δέ καί νά τό ὑπε-
ρετήσσει καί νά τό βοηθήσει στήν τελειώσή του. Παράδειγμα ἄς εἶναι τό
σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, πού ὑπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τῆς ψυχῆς. Καί ὁ Υἱός

τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπαξίωσε νὰ λάβει ἀνθρώπινο σῶμα γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ τὸ ὑλικό στοιχείο, δηλαδή τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ὑπηρετοῦσε τοὺς σκοποὺς τῆς Θεότητος.

γ) Ἐγκυρότητα τῶν μυστηρίων

3) Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων προέρχεται ἀπὸ τὸ Χριστὸ ἢ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἢ ὁλόκληρη τὴν Ἁγία Τριάδα. Γιὰ νὰ μποροῦν ὅμως τὰ μυστήρια νὰ παρέχουν στοὺς πιστοὺς τὴν ἁγιαστικὴ τους ἐνέργεια, πρέπει νὰ ἐκπληρῶνται ὁρισμένες προϋποθέσεις. Πρωτίστως πρέπει νὰ τελεῖται κανονικὰ ὁλόκληρη ἡ ἐξωτερικὴ τελετουργία τους, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λόγους, εὐχὲς καὶ πράξεις. Ἡ ἀκολουθία τῶν μυστηρίων δὲν πρέπει νὰ ἐκκληφθεῖ ὡς ἐξωτερικὴ καὶ μηχανικὴ πράξη, ἀλλ' ὡς λογικὴ πράξη, ποὺ ἐκφράζει τὴν πίστη καὶ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Κατόπιν τὰ μυστήρια πρέπει νὰ τελοῦνται ἀπὸ κανονικοὺς ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ μόνα ἀρμόδια ὄργανα γιὰ τὴν τέλεσή τους. Πρέπει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ὑπογραμμιστεῖ καὶ πάλι ὅτι αὐτὸς ποὺ ἐνεργεῖ στὰ μυστήρια εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἢ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Οἱ ἱερεῖς δὲν εἶναι παρὰ ἀπλὰ μέσα καὶ ὄργανα τῆς ἐξωτερικῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων. Συνεπῶς ἡ ἐγκυρότητα τῶν μυστηρίων δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἠθικὸ ποιόν καὶ τὴν πίστη τῶν ἱερέων ποὺ τὰ τελοῦν. Καὶ ἀνάξιοι ἠθικὰ λειτουργοὶ τελοῦν ἔγκυρα μυστήρια. Ἄν τὸ κύρος τῶν μυστηρίων προερχόταν ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς, οἱ πιστοὶ δὲν θὰ ἦταν βέβαιοι γιὰ τὴ σωτηρία τους, ἐφόσον τὰ μυστήρια θὰ ἦταν πράξεις ἀμφίβολης ἀξίας. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν ἱερέα εἶναι ἡ πρόθεσή του νὰ τελέσει τὸ μυστήριό μέ σοβαρότητα καὶ σύμφωνα μέ τὸ τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ νὰ ἐπιδράσουν ὅμως ἀποτελεσματικὰ τὰ μυστήρια καὶ νὰ μεταδώσουν τὴν ἁγιαστικὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ποὺ τὰ δέχονται, πίστη καὶ ἠθικὴ προπαρασκευὴ ἀνάλογη πρὸς τὴ φύση τοῦ κάθε μυστηρίου.

δ) Ἡ ἀναγκαιότητα τῶν μυστηρίων

4) Ἡ σύσταση τῶν μυστηρίων ἀπὸ τὸ Χριστὸ ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ σωτηρία. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς συνέδεσε τὴ χάρη του μέ ὁρισμένες πράξεις, ἡ δὲ χάρη εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴ σωτηρία, εἶναι φανερό ὅτι ἡ στέρηση τῶν μυστηρίων εἶναι στέρηση τῆς σωτηρίας. Δὲν εἶναι βέβαια ὁ κάθε πιστὸς ὑποχρεωμένος νὰ κοινωνεῖ ὅλων τῶν μυστηρίων. Ὑπάρχουν μυστήρια ποὺ εἶναι ὑποχρεωτικά γιὰ τὴ σωτηρία καὶ ἄλλα ποὺ εἶναι

προαιρετικά. Ὑποχρεωτικά εἶναι τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ Μετάνοια. Προαιρετικά εἶναι ἡ Ἱερωσύνη, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιο.

Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοση διδάσκουν ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν προσέρχονται στὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ σωτηρία μυστήρια ἀπὸ ἀδιαφορία καὶ ἀμέλεια δὲ σώζονται. Βέβαια ὁ Θεὸς μπορεῖ ἐκτάκτως νὰ σώζει τὸν ἄνθρωπο καὶ χωρὶς τὰ μυστήρια, μὲ ἄλλο τρόπο, ὅπως δεῖχνει τὸ παράδειγμα τοῦ ληστοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ καὶ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ μέσα αὐτὰ τῆς θείας χάριτος δὲ συγχωρεῖται.

ε) Τὸ τελετουργικὸ πλαίσιο τῶν μυστηρίων

Κάθε μυστήριο ἔχει τὴ δική του ἀκολουθία, ποὺ περιέχεται στὸ Εὐχολόγιο τῆς Ἐκκλησίας. Κοινὸ γνῶρισμα ὅλων τῶν μυστηρίων εἶναι ὅτι τελοῦνται στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ τὰ αἰσθητὰ σημεῖα, οἱ εὐχές, τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ λόγοι εἶναι διαφορετικοὶ σὲ κάθε μυστήριο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἑπτὰ μυστήρια ποὺ ἀναφέραμε πρὶν πάντων, ὑπάρχουν καὶ πολλὲς ἱεροπραξίες ὅπως π.χ. ἡ καθαγίαση τοῦ ναοῦ, τῶν εἰκόνων, τοῦ νεροῦ (ἁγιασμός) καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ἡ κουρά τῶν μοναχῶν κτλ., ποὺ παρέχουν ἐπίσης τὴ χάρι τὸ Ἁγίου Πνεύματος.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Γιατί, ποῖο λιμάνι μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὴν Ἐκκλησία; Ποιὸς παράδεισος μοιάζει πρὸς τὴ δική σας σύναξη; Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει φιδὶ ποὺ σχεδιάζει τὸ κακό, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ποὺ ὁδηγεῖ στὴ μυστηριακὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχει ἡ Εὐα ποὺ σὲ ρίχνει κάτω μὲ τρικλοποδιά, ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία ποὺ ἀνορθώνει δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δέντρων, ἀλλὰ ὁ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράχτης μὲ ἀγκάθια, ἀλλὰ ἀμπέλι θαλερό. Ἄν βρῶ ἓνα ἀγκάθι, τὸ μετατρέπω σὲ ἐλιά· γιατί ὅσα ὑπάρχουν ἐδῶ δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τίς φυσικὲς δυσκολίες, ἀλλὰ ἔχουν μεταβάλλω σὲ πρόβατο, χωρὶς νὰ τοῦ ἀλλάξω τὴ φύση, ἀλλὰ μετατρέποντας τὴ θέληση. Γι' αὐτὸ δὲ θὰ ἔκανε κανεὶς λάθος, ἂν εἶπε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὴν κιβωτό. Γιατί ἡ κιβωτὸς ἔπαιρνε τὰ ζῶα καὶ τὰ διατηροῦσε, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παίρνει τὰ ζῶα καὶ τὰ μεταβάλλει. Ἄς χρησιμοποιήσω παραδείγματα. Ἐκεῖ, στὴν κιβωτό, μπῆκε γεράκι καὶ βγήκε γεράκι· μπῆκε λύκος καὶ βγαίνει λύκος. Ἐδῶ (στὴν Ἐκκλησία) μπῆκε κάποιος γεράκι καὶ βγαίνει περι-

στέρι· μπαίνει λύκος και βγαίνει πρόβατο· μπαίνει φίδι και βγαίνει άρνι, έπειδή δέν αλλάζει η φύση, αλλά διώχνεται η κακία».

(Ίωάννου του Χρυσοστόμου όμιλ. 8. εις μετάνοιαν, PG. 49, 335-337).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά είναι η σχέση έξωτερικού ή όρατου και έσωτερικού ή άόρατου στοιχείου των μυστηρίων;
- 2) Ποιά προπαρασκευή απαιτείται από τόν πιστό γιά νά προσέλθει στά μυστήρια,

23.

Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

α) Τό "Άγιο Βάπτισμα

Ο άνθρωπος γίνεται μέλος της Έκκλησίας μέ τό Βάπτισμα.

Στή συνομιλία του μέ τό Νικόδημο ο Χριστός είπε ότι γιά νά γίνει κανείς μέτοχος της Βασιλείας του Θεού πρέπει νά γεννηθεί «άνωθεν» (Ίω. 3, 3). Έπειδή όμως ο Νικόδημος δέν κατανόησε τή βαθύτερη σημασία της «άνωθεν» γεννήσεως, ο Κύριος πρόσθεσε: «Άλήθεια σοϋ λέγω, άν δέ γεννηθεί κανείς από νερό και Πνεϋμα, δέν μπορεί νά μπει στή Βασιλεία του Θεού» (Ίω. 2, 5). Η «άνωθεν» γέννηση, γιά τήν όποία όμιλεί ο Χριστός, είναι τό «λουτρό της άναγεννήσεως και άνακαινίσεως» (Τίτ. 3, 5), δηλαδή τό Βάπτισμα στό όνομα της Άγίας Τριάδος.

Τό Βάπτισμα ως μυστήριο ίδρυσε ο Χριστός μετά τήν Άνάσταση, όταν είπε στους Άποστόλους «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά έθνη βαπτίζοντες αυτούς εις τό όνομα του Πατρός και του Υιου και του Άγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19).

Όταν οι Ιουδαίοι άκουσαν τόν άπόστολο Πέτρο νά κηρύττει τό Εϋαγγέλιο του Χριστου τήν ήμέρα της Πεντηκοστής και έπειδή συγκινήθηκαν βαθιά, ειπαν στον Πέτρο και τους λοιπούς άποστόλους: «Τί πρέπει νά κάνουμε άνδρες άδελφοί;». Και ο Πέτρος άπάντησε: «Μετανοήσατε και ο καθένας από σάς άς βαπτισθεί στό όνομα του Ίησου Χριστου» (Πρ. 2, 37-38).

Κατά τήν άποστολική έποχή πριν από τό Βάπτισμα γινόταν ή κατήχηση, ή μύηση, δηλαδή, στό Χριστιανισμό του ανθρώπου, που ήθελε νά βαπτισθεί και νά γίνει χριστιανός. Η μύηση αυτή έκτός από τή διδασκαλία, πε-

ριελάμβανε την απάρνηση του διαβόλου και την όμολογία της πίστεως. Η προετοιμασία αυτή διαρκούσε αρκετό χρονικό διάστημα. Από τότε όμως που επικράτησε ο νησιοβαπτισμός ή προετοιμασία περιορίστηκε στην ειδική τελετή που γίνεται πριν από το βάπτισμα. Στην τελετή αυτή ο βαπτιζόμενος διά του ανάδοχου του «ἀποτάσσεται τῷ Σατανᾷ», ἀρνεῖται δηλαδή τὸ Σατανᾶ καὶ τὰ ἔργα του, «συντάσσεται τῷ Χριστῷ», δηλαδή ἔρχεται μετὰ τὸ μέρος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁμολογεῖ τὴν ὀρθή πίστη, τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως. Ὁ ἀνάδοχος ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὴ ὑποχρέωση νὰ διδάξει τὸ νηπιο, ὅταν μεγαλώσει, τίς ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀνάδοχοι λησμονοῦν τὸ καθήκον αὐτό, ὀφείλουν οἱ γονεῖς νὰ διδάξουν στὰ παιδιὰ τους τὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔρχεται νὰ βοηθήσει τοὺς γονεῖς στὸ καθήκον τους αὐτό μετὰ τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα καὶ ἡ Πολιτεία μετὰ τὴ διδασκαλία τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος στὰ σχολεῖα.

2

Τὰ ὁρατὰ σημεῖα τοῦ Βαπτίσματος εἶναι: 1) τὸ νερό, 2) ἡ τριπλὴ κατάδυση καὶ ἀνάδυση σ' αὐτὸ τοῦ βαπτιζόμενου, καὶ 3) οἱ λόγοι τοῦ ἱερέα: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Πρῶτα ἀγιάζεται τὸ νερό μετὰ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν εὐχὴ τοῦ ἱερέα. Ὁ ἀγιασμός αὐτὸς συμβολίζει τὸν ἀγιασμό τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνη ἀπὸ τὸν Κύριο. Κατόπιν τὸ νηπιο ἀλείφεται μετὰ λάδι, κ' αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς μεταφέρεται ἐκ τῆς ἀρχικῆς κατάστασης τῆς τελειότητος. Ἀκολουθεῖ ἔπειτα ἡ τριπλὴ κατάδυση καὶ ἀνάδυση τοῦ βαπτιζόμενου στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι σύμβολο τῆς τριήμερης ταφῆς καὶ Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ὁ Κύριος συμμετέχοντας στὸ θάνατό μας μᾶς ἐζώοποιησε καὶ μᾶς ἀνέστησε, ἔτσι κ' ἐμεῖς συμμετέχοντας μετὰ τὴν τριπλὴν κατάδυση στὸ θάνατο καὶ τὴν τριήμερη ταφὴν του, «ἀναδυόμενοι» συμμετέχουμε καὶ ἐν τῇ Ἀνάστασίν του.

3

Μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ ἄνθρωπος προσλαμβάνεται στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πολιτογραφεῖται ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν, ἀποβάλλει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπο καὶ ἐνδύεται τὸν νέον ἄνθρωπο, τὸ Χριστό. Ἔτσι μεταμορφώνεται ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ καὶ ἀναγεννᾶται.

β) Τὸ Ἅγιο Χρίσμα καὶ ἡ σημασία του

Τὸ Χρίσμα εἶναι τὸ μυστήριον μετὰ τὸ ὁποῖον ἐνισχύεται καὶ τελειοποιεῖται ἡ πνευματικὴ ζωὴ ποῦ ἄρχισε μετὰ τὸ Βάπτισμα. Γιὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται τὸ Ἅγιο μύρο, μετὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερέας χρίζει σταυροειδῶς τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ βαπτισθέντος ἐκφωνῶντας τίς λέξεις: «σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου, ἀμήν».

4

Κατά τήν ἀποστολική ἐποχή τό χρίσμα γινόταν μέ τήν ἐπίθεση τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων στίς κεφαλές τῶν χριστιανῶν. Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται τό γεγονός ὅτι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καί Ἰωάννης ἐπισκέφθηκαν τή Σαμάρεια γιά νά μεταδώσουν στούς ἐκεῖ χριστιανούς τό Ἅγιο Πνεῦμα μέ τήν ἐπίθεση τῶν χειρῶν τους (Πρ. 8, 15-17). Ἔτσι καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετέδωσε τό Ἅγιο Πνεῦμα στούς χριστιανούς τῆς Ἐφέσου (Πρ. 19, 5-7).

Ἡ χάρις πού μεταδίδεται μέ τό Χρίσμα εἶναι ἐκείνη πού στερεώνει καί αὐξάνει τήν πνευματική ζωή τοῦ νεοφωτίστου. Τό Βάπτισμα γεννᾷ τήν πνευματική ζωή. Γιά νά σταθεροποιηθεῖ ὁμως ἡ ζωή αὕτη εἶναι ἀνάγκη ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νά τήν ἐνισχύσει καί νά τήν ὁλοκληρώσει. Τό Χρίσμα δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις γιά τόν πνευματικό ἀγῶνα τοῦ πιστοῦ ἐναντίον τῶν πονηρῶν δυνάμεων. Γιά νά κατορθώσει ὁ ἄνθρωπος νά ὑπερνικήσει τό διάβολο εἶναι ἀνάγκη νά διαθέτει ἑκτακτες πνευματικές καί ἠθικές δυνάμεις. Ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἀγιασθεῖ καί νά σφραγισθεῖ ὡς κατοικητήριον καί Ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σφραγίζει μέ τό ἅγιο Μῦρο ὅλα τά μέλη τοῦ σώματος· γιά νά μεταδώσει σ' ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο τίς δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί νά τόν κάνει ὄν χαρισματικό ἔτοιμο γιά τή νέα «ἐν Χριστῷ» ζωή.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Δέν ξέρετε ὅτι ὅλοι ἐμεῖς πού βαπτιστήκαμε στόν Ἰησοῦ Χριστό, βαπτιστήκαμε στό θάνατό του; Ἐχουμε ταφεῖ λοιπόν μαζί του μέ τό βάπτισμα στό θάνατο, ὥστε, ὅπως ὁ Χριστός ἀναστήθηκε ἐκ νεκρῶν μέ τή δόξα τοῦ Πατέρα, ἔτσι κι ἐμεῖς νά ζήσουμε μιά νέα ζωή. Γιατί ἂν ἐνωθήκαμε μαζί του σ' ἓνα θάνατο σάν τό δικό του, τότε θά ἐνωθοῦμε μαζί του καί σέ μιά ἀνάσταση σάν τή δική του, γιατί γνωρίζουμε ὅτι ὁ παλαιός ἐαυτός μας σταυρώθηκε μέ τό Χριστό, γιά νά καταστραφεῖ τό ἁμαρτωλό σῶμα, ὥστε νά μὴν εἴμαστε πλέον δούλοι τῆς ἁμαρτίας, γιατί ἐκεῖνος πού ἔχει πεθάνει ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπό τήν ἁμαρτία. Ἀλλ' ἂν πεθάνουμε μαζί μέ τό Χριστό, πιστεύουμε ὅτι καί θά ζήσουμε μαζί του»

(Ρωμ. 6, 3-8).

«Σὺ ὁ ὁποῖος καί τώρα εὐδόκησες νά ἀναγεννήσεις τό δούλο σου τό νεοφώτιστο μέ νερό καί μέ πνεῦμα καί ὁ ὁποῖος τοῦ χάρις τῆ συχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων πού ἔπραξε θεληματικά ἢ ἀθέλητα, σὺ λοιπόν, Δέσποτα εὐσπλαχνε, Βασιλέα ὄλων, χάρισε σ' αὐτόν καί τή σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου καί παντοδύναμου καί προσκυνητοῦ σου Πνεύματος καί τή με-

τάληψη τοῦ Ἁγίου Σώματος καὶ τοῦ τίμιου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ Σου. Τήρῃσέ τον μέσα στό δικό σου ἀγιασμό, ἀσφάλισέ τον μέσα στήν ὀρθόδοξη πίστη. Λύτρωσέ τον ἀπό τόν πονηρό καί ἀπό ὅλα τὰ τεχνάσματά του· διατήρησε τήν ψυχή του μέ τό σωτήριό σου φόβο μέσα στήν ἀγνότητα καί τή δικαιοσύνη, γιά νά σέ εὐαρεστήσει μέ κάθε λόγο καί ἔργο, γιά νά γίνει υἱός καί κληρονόμος τῆς ἐπουράνιας βασιλείας σου»

(Εὐχή τοῦ Ἱεροῦ Χρίσματος)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιές εἶναι οἱ προϋποθέσεις τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως;
- 2) Ποιά εἶναι ἡ σημασία τοῦ Χρίσματος;

24.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

α) Τί εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ

Οἱ ὅροι «Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν», «βασιλεία τοῦ Θεοῦ» καί «βασιλεία τοῦ Χριστοῦ», πού χρησιμοποιοῦνται στήν Καινή Διαθήκη, ἐκφράζουν τό ἴδιο πράγμα, δηλαδή τήν πνευματική κοινωνία τῶν πιστῶν μέ τό Θεό.

Ἀπαντώντας ὁ Κύριος σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ Πιλάτου εἶπε ὅτι ἡ βασιλεία του δέν εἶναι ἀπό τόν κόσμον αὐτό. «Ἐγώ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καί εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τόν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς» (Ἐγώ γι' αὐτό γεννήθηκα καί ἀπό τήν ἀλήθεια, ἀκούει τή φωνή μου. Ἰω. 18, 36-38).

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι πνευματική καί ἠθική. Ὁ Κύριος μέ τό σταυρικό του θάνατο καί τήν Ἀνάστασι, ἀφοῦ ἐξαγόρασε τοὺς ἀνθρώπους ἀπό τή δουλεία τοῦ θανάτου καί τῆς ἁμαρτίας, ἱδρυσε τήν πνευματική του βασιλεία, τῆς ὁποίας μέλη εἶναι ὅλοι ὅσοι πιστεύουν σ' Αὐτόν καί κεφαλὴ ὁ ἴδιος. Ὁ Χριστός βασιλεῦει στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων καί στήν Ἐκκλησία του, μέ τήν ὁποία συνεχίζει τό κοσμοσωτήριο ἔργο του. Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἐνισχυόμενη μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου θά ὀλοκληρωθεῖ στή μέλλουσα ζωή. Γι' αὐτό καί ἡ Ἁγία Γραφή παρουσιάζει τή βασιλεία τοῦ Χριστοῦ παρούσα καί μέλλουσα.

Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ εὐτυχῆς ἀγγελία τῆς ἐλευσέως τῆς

9
βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ διδασκαλία περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ οὐσία ὄχι μόνο τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσονται ὑμῖν» (Ζητᾶτε πρῶτα τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του καὶ τότε ὅλα αὐτά θά σᾶς χορηγηθοῦν. Ματθ. 6, 33).

Ἡ ἀπόλυτη ζωὴ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ τέλεια ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ, εἶναι ἡ ζωὴ τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσότητος, τῆς διαθεσιμότητος τοῦ ἐνός πρὸς τὸν ἄλλο καὶ τῆς διαρκοῦς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ Θεό. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ χριστιανοὶ πολλές φορές μολύνονται ἀπὸ τὴ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. Ἐντούτοις ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μὲ τρόπο μυστικὸ καὶ ἄορατο μεταμορφώνει σιγά - σιγά ὅλες τὶς σφαῖρες τῆς ζωῆς, μεταβάλλει τὴ σύσταση τῆς ἐνθρῶπινης ψυχῆς καὶ διεγείρει σ' αὐτὴν νέες συγκινήσεις. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶπε ὁ Χριστὸς δὲν ἔρχεται μὲ τέτοιο τρόπο πού νά μπορεῖτε νά τὴν παρατηρήσετε: «Ἰδοὺ γάρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ὑμῶν ἐστὶ» (Γιατί ἰδοὺ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μέσα σας Λουκ. 17, 20-21). Τό Εὐαγγέλιο θεραπεύοντας καὶ ἀναγεννῶντας τὸν ἄνθρωπο λύνει τὰ περισσότερα κοινωνικὰ προβλήματα πού τὸν ἀπασχολοῦν καὶ γενικά μεταμορφώνει τὴν ἀνθρωπότητα.

β) Ἡ κλήση τοῦ ἀνθρώπου στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ

3
Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνοικτὴ γιὰ ὅλους. Ἀπὸ τὴν παραβολὴ τῶν προσκαλεσμένων σὲ δεῖπνο (Λούκ. 14, 15-24) βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι στὴ βασιλεία αὕτὴ καλοῦνται νά λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς καμία διάκριση. Πλούσιοι, ὑγεῖς καὶ εὐφυνεῖς, ἀλλὰ καὶ πτωχοὶ καὶ ἀνάπηροι, σοφοὶ ἀλλὰ καὶ ἀγράμματοι, δίκαιοι, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ὅλοι καλοῦνται στὸ δεῖπνο τῆς βασιλείας. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, στὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς δὲν ἀπευθύνει κάποτε τὴν κλήση του. Ἡ κλήση αὕτὴ μπορεῖ νά εἶναι ἄμεση καὶ φανερὴ, μπορεῖ νά εἶναι ἔμμεση καὶ μυστικὴ. Ὁ Θεὸς ἐπισκέπτεται τὸν ἄνθρωπο μὲ πολλοὺς τρόπους. «Ἰδοὺ ἔστηκα, λέγει ὁ Χριστὸς, ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ» (Ἰδοὺ, στέκομαι στὴν πόρτα καὶ κτυπῶ. Ἄν ἀκούσει κανεὶς τὴ φωνὴ μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν πόρτα, θά μπῶ καὶ θά δειπνήσω μαζί του καὶ αὐτὸς μαζί μου. Ἀποκ. 3, 20). Ὁ Θεὸς καὶ ὅλα τὰ πνευματικὰ αγαθὰ εἶναι στὴ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀποδοχὴ τῆς κλήσεως καὶ ἡ συμμετοχὴ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐ-

Ξαρτᾶται ἀποκλειστικά καί μόνο ἀπό τή διάθεση καί τήν ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου.

γ) Ἡ θεία Λειτουργία ὡς μετοχή τοῦ ἀνθρώπου στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ

Τό δεῖπνο τῆς ἀνωτέρω παραβολῆς εἶναι τό δεῖπνο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, στήν ὁποία προσφέρεται ὡς τροφή ὑπό τά εἶδη τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Στή θεία Λειτουργία ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ στούς οὐρανοὺς γίνεται ἓνα μέ τή βασιλεία τοῦ Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία. Αὐτό ἐκφράζει ἡ εὐχή τῆς θείας Λειτουργίας:

«Πρόσχε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν,
ἐξ ἁγίου κατοικητήριου σου
καί ἀπό θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου,
καί ἐλθέ εἰς τό ἀγιάσαι ἡμᾶς,
ὁ ἀνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος
καί ὡδε ἡμῖν ἀοράτως συνών.»

(Πρόσεξε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός μας,
ἀπό τό ἅγιο κατοικητήριό Σου
καί ἀπό τό δοξασμένο θρόνο τῆς βασιλείας Σου,
καί ἔλα νά μᾶς ἀγιάσεις,
Σύ πού κάθεσαι στόν οὐράνιο θρόνο μαζί μέ τόν Πατέρα Σου
καί ἐδῶ σ' ἐμᾶς εἰσαι ἀοράτως παρών...).

Ὁ λειτουργός ἱερέας ἀπευθύνεται στό Χριστό, πού εἶναι συγκαθήμενος μέ τόν Πατέρα στό θρόνο δόξας τῆς βασιλείας Του. Τώρα ὁ Θεός τῆς δόξας εἶναι πολύ κοντά μας. Ὁ μακρινός καί ἀπρόσιτος «άνω» κόσμος γίνεται οἰκεῖος σέ μᾶς. Ἡ ἀτμόσφαιρα πού βασιλεύει μέσα στή λειτουργική καθαγιασμένη πραγματικότητα ἔχει κάτι ἀπό τή δόξα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι «ὁ ὡδε ἡμῖν ἀοράτως συνών».

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἀνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καί ἐκάλεσε πολλούς· καί ἀπέστειλε τόν δούλον αὐτοῦ τῇ ᾠρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοίμα ἐστὶ πάντα. καί ἤρξαντο ἀπό μιᾶς παραιτησθαι

πάντες. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρόν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε· ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε· γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκείνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἐξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δούλος· κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστὶ. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον· ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκος μου...»

(Λουκᾶ 14, 16-23)

(Κάποιος ἤθελε νὰ παραθέσει μεγάλο δεῖπνο καὶ κάλεσε πολλοὺς. Καὶ ἔστειλε τὸ δούλο του κατὰ τὴν ὥρα τοῦ δεῖπνου νὰ πεῖ στοὺς καλεσμένους· «Ἐλᾶτε, γιατί ὅλα εἶναι πιά ἔτοιμα». Ἀλλ' ἄρχισαν διὰ μιᾶς ὅλοι νὰ δικαιολογοῦνται. Ὁ πρῶτος τοῦ εἶπε· «Ἀγόρασα κάποιο χωράφι καὶ πρέπει νὰ πάω νὰ τὸ δῶ· σέ παρακαλῶ, θεώρησέ με δικαιολογημένο». Ἄλλος εἶπε, «Ἀγόρασα πέντε ζευγάρια βῶδια καὶ πηγαίνω νὰ τὰ δοκιμάσω· σέ παρακαλῶ, θεώρησέ με δικαιολογημένο». Ἄλλος εἶπε· «Ἐνυμφεύθηκα γυναῖκα καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ ἔλθω». Καὶ ἦλθε ὁ δούλος καὶ τὰ εἶπε αὐτὰ στοῦ κυρίου του. Τότε ὀργίσθηκε ὁ οἰκοδεσπότης καὶ εἶπε στοῦ δούλου του· «Ἔβγα γρήγορα στὶς πλατείες καὶ τοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ φέρε ἐδῶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀνάπηρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς». Καὶ εἶπε ὁ δούλος· «Κύριε, ἐγὶνε ἐκεῖνο ποὺ διέταξες καὶ ὑπάρχει ἀκόμη χῶρος». Καὶ εἶπε ὁ Κύριος στοῦ δούλου· «Ἔβγα στοὺς δρόμους καὶ στοὺς περιφραγμένους τόπους καὶ ἀνάγκασέ τους νὰ μποῦν, γιὰ νὰ γεμίσει τὸ σπιτί μου. Διότι σὰς λέγω, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποὺ εἶχαν προσκληθεῖ, δὲ θὰ γευθεῖ τὸ δεῖπνο μου).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποίος εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ;
- 2) Πῶς ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἐπηρεάζει τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου τούτου;
- 3) Πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος μέτοχος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ;

α) Ἡ Ἀλήθεια ὡς Σοφία, Ζωή, Δύναμη καὶ Φῶς

Στὴ γλώσσα τῆς ἐπιστήμης ἀλήθεια εἶναι ἡ ιδιότητα ἐκείνου ποῦ πραγματικά ὑπάρχει ἢ πραγματικά συνέβη, δηλαδή τοῦ ἀληθινοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος σ' ὁλόκληρὴ τὴ ζωὴ του ἀναζητεῖ τὴ θεμελιώδη ἀλήθεια, πάνω στὴν ὁποία στηρίζονται τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτῶνται τὰ πάντα. Μὲ τὴ μυθολογία στὴν ἀρχὴ καὶ ἔπειτα μὲ τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἐπιστὴμὴ ὁ ἄνθρωπος προσπάθησε καὶ προσπαθεῖ ἀκόμη νὰ λύσει «τὸ πρόβλημα τῆς ἀλήθειας».

Στὸ Χριστιανισμό ἡ Ἀλήθεια δὲν εἶναι φιλοσοφικὴ ἔννοια οὔτε θεωρία οὔτε σύστημα διδασκαλιῶν· εἶναι ἡ ζωντανὴ Θεανθρώπινη ὑπόσταση, ὁ ἱστορικός Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σαρκωμένος Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό οἱ ἄνθρωποι δὲν κατεῖχαν τὴν ἀλήθεια, ἔκαναν μόνο ὑποθέσεις γι' αὐτήν. Μὲ τὸ Χριστό ἡ αἰώνια θεία ἀλήθεια εἰσέρχεται στὸν κόσμο τοῦτο. Γι' αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης σημειώνει στὴν πρώτη σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου του: «Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἦλθαν διὰ τοῦ Χριστοῦ» (Ἰω. 1, 17).

Οὐσιαστικά, λοιπόν, ὁ Θεάνθρωπος Χριστός εἶναι ἡ Ἀλήθεια ὃχι σὰν λέξη ἢ διδασκαλία, ἀλλ' ὡς Πρόσωπο. Ἡ προσωπικότητα τοῦ Θεανθρώπου εἶναι ἡ ἀλήθεια: «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, κανεὶς δὲν ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα παρὰ δι' ἐμοῦ» (Ἰω. 14, 6), εἶπε ὁ Χριστός γιὰ τὸν ἑαυτό του. Στὴν Ἀναφορὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁ Χριστός χαρακτηρίζεται ὡς Λόγος ζωντανός, Θεὸς ἀληθινός, ἡ προαιώνια Σοφία, Ζωή, Ἀγιασμός, Δύναμη καὶ Φῶς.

Ὅποιος δέχεται τὸ Χριστό δέχεται τὴν Ἀλήθεια ὡς Σοφία, Δύναμη, Ζωὴ καὶ Φῶς. Ἀλλ' ὁ Χριστός βεβαιώνει πῶς μόνο ὁποιος εἶναι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, δηλαδή ὁποιος ἔχει συγγένεια μὲ τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀγαπᾷ καὶ τὴν ἀναζητεῖ, ἀκούει τὴ φωνὴ του» (Ἰω. 18, 37).

β) Προσπάθειες γιὰ τὴ διατύπωση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἀλήθειας

Στὴν προηγούμενη παράγραφο εἶδαμε τὴν Ἀλήθεια ὡς ζωντανὴ Θεανθρώπινη ὑπόσταση. Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν παράγραφο ἡ λέξη ἀλήθεια ἔχει τὴν ἔννοια τῆς διδασκαλίας. Ἀφοῦ ὁ Χριστός εἶναι ἡ Ἀλήθεια, καὶ ἡ

διδασκαλία του είναι επίσης αλήθεια.

Ο Θεός αποκάλυψε στον άνθρωπο όχι μόνο αλήθειες ηθικής φύσεως, πού σχετίζονται με την πρακτική ζωή του ανθρώπου, αλλά και θεμελιώδεις θρησκευτικές αλήθειες, πού αναφέρονται στο Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο. Οι αλήθειες αυτές, πού αποτελούν τό θεωρητικό περιεχόμενο της πίστεως ονομάζονται *δόγματα*. Τά δόγματα περιέχονται στην Άγία Γραφή και την Ίερά Παράδοση και έχουν θείο κύρος, αφού έχουν αποκαλυφθεί από τό Θεό. Έπειδή όμως οι αποκαλυμμένες αλήθειες επηρεάζουν και καθορίζουν ολόκληρη την ύπαρξη του ανθρώπου και την τοποθέτησή του στον κόσμο αυτό, είναι ανάγκη νά διατυπωθούν με σαφήνεια και ακρίβεια. Τό έργο αυτό έπιτελεί ειδική θεολογική επιστήμη, πού λέγεται *Δογματική*.

Η Έκκλησία μέ τις Οίкуμενικές Συνόδους της προσπάθησε μέ την καθοδήγηση του Άγίου Πνεύματος νά διατυπώσει γλωσσικά τά δόγματα της πίστεως. Καρπός της προσπάθειας αυτής είναι και τό Σύμβολο της πίστεως, πού αποτελεί συνοπτική έκθεση της δογματικής διδασκαλίας της Όρθόδοξης Έκκλησίας.

Άλλ' όταν οι Πατέρες προσπαθούν νά διατυπώσουν όρθώς την αλήθεια πού αποκάλυψε ό Θεός, γνωρίζουν πολύ καλά πώς ούτε ό άνθρωπος νους είναι σέ θέση νά συλλάβει τό θείο μυστήριο ούτε ή ανθρώπινη γλώσσα έχει την ευχέρεια νά τό εκφράσει. Ό άγιος Γρηγόριος Νύσσης λέγει χαρακτηριστικά: «Τί μπορώ νά πω γιά εκείνο πού δέν μπορώ νά δω, ν' ακούσω και νά συλλάβω μέ οποιοδήποτε τρόπο; Πώς ν' αποφανθώ γιά τή φύση και την ουσία του Θείου Όντος, αφού ή γλώσσα μου δέ διαθέτει τίς κατάλληλες έννοιες και λέξεις; Είναι αδύνατο νά έπινοήσω λέξεις, γιά νά δηλώσω τό άνέκφραστο, τό άρρητο, αυτό πού είναι όλωσδιόλου διαφορετικό».

γ) Άποκαλυμμένη αλήθεια και ανθρώπινη γνώση. Δόγμα και Λογική σκέψη

Οι αλήθειες της πίστεως προέρχονται, όπως είπαμε, από τή Θεία Άποκάλυψη και γι' αυτό ξεπερνούν την ανθρώπινη αντίληψη και είναι προσίτες μόνο μέ την πίστη. Η διάνοια του ανθρώπου είναι τό όργανο της έκφράσεως, προσοικειώσεως και προασπίσεως των δογμάτων.

Η γνώση είναι αποτέλεσμα της λογικής σκέψεως και της έμπειρίας. Ό άνθρωπος δέν μπορεί νά γνωρίσει αλήθεια, πού δέ στηρίζεται στή νόηση. Οι χριστιανικές αλήθειες όμως στηρίζονται στην αύθεντία και αξιοπιστία του Θεού και ό άνθρωπος τίς αποδέχεται μέ την πίστη. Έργο του

Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Εικόνα Φωτίου Κοντογούλι και Πέτρου Βαρσιόλη
στην "Ι. Μονη Μεταμορφώσεως Βοστώνης (1963)

νοῦ εἶναι ἡ μελέτη τῶν πηγῶν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ἡ ἀνεύρεση τῶν ἀληθειῶν, ἡ ἐπισήμανση τῶν οὐσιωδῶν στοιχείων τους καί ἡ διατύπωσή τους σέ σύντομους τύπους, δηλαδή σέ δογματικές προτάσεις.

Μέ τή νόηση ἐμβαθύνει ὁ ἄνθρωπος στά δόγματα, ἀνακαλύπτει τίς ἐσωτερικές τους σχέσεις, κατανοεῖ τή σημασία καί τό νόημά τους καί ἔτσι τά κάνει κτῆμα του. Μέ τήν ἐμβάθυνση αὐτή καλλιεργεῖται καί προάγεται ἡ θεολογική γνώση καί σοφία.

Μέ τή νόηση ἀκόμη ὑπερασπίζει ὁ εὐσεβής ἐπιστήμων τίς θείες ἀλήθειες ἀνασκευάζοντας τίς ἐνστάσεις τῶν αἰρετικῶν καί ἀπίστων. Οἱ χριστιανικές ἀλήθειες ὑπερβαίνουν τήν ἀνθρώπινη διάνοια, ἀλλά δέν εἶναι ἀντίθετες πρὸς τή λογική. Εἶναι ὑπερλογικές, ἀλλ' ὄχι παράλογες. (ὑπέρ-λόγο ὄχι παρά-λόγο).

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ὁ μέντοι τῇ Θεότητι τοῦ Πνεύματος ἀνακραθεὶς νοῦς, οὗτος ἤδη τῶν μεγάλων ἐστὶ θεωρημάτων ἐποπτικός καὶ καθορὰ τὰ θεῖα κάλλη, τοσοῦτον μέντοι ὅσον ἡ χάρις ἐνδίδωσι καὶ ἡ κατασκευή αὐτοῦ ὑποδέχεται»
(Μέγας Βασίλειος, Ἐπιστολή 233).

(Ὁ νοῦς ὅμως, πού ἔχει ἐνωθεῖ μέ τή Θεότητα τοῦ Ἁγίου πνεύματος, εἶναι πλέον ικανός νά ἀντιλαμβάνεται μεγάλα θεάματα καί νά βλέπει τὰ θεῖα κάλλη, ἀλλά μόνο τόσος, ὅσο ἡ Χάρη τοῦ ἐπιτρέπει καί ὅσο ἀντέχει ἡ φυσική του κατασκευή).

«Οὐ τό γινῶναι τι περὶ Θεοῦ μακάριον ὁ Κύριος εἶναι φησιν· ἀλλά τό ἐν ἑαυτῷ σχεῖν τόν Θεόν»

(Γρηγόριος Νύσσης).

(Δέν λέγει ὁ Κύριος ὅτι τό νά γνωρίσει κανεὶς κάτι γιά τό Θεό, εἶναι εὐτυχές, ἀλλά τό νά ἔχει μέσα του τό Θεό).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί εἶναι προτιμότερο νά ἔχει κανεὶς τό Θεό μέσα του παρά νά ἔχει πολλές καί ἀξιόλογες γνώσεις γιά τό Θεό;
- 2) Πῶς ἐπηρεάζουν τὰ δόγματα τῆς πίστεως τήν ἠθική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου;
- 3) Τί εἶναι ἐκεῖνο πού κάνει τόν ἀνθρώπο νά ψάχνει γιά τήν ἀλήθεια;

α) Ἡ οὐσία τῆς Ὁρθοδοξίας

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης στήν Α' καθολική ἐπιστολή του λέγει: «Ἐκείνο πού ὑπῆρχε ἀπό τήν ἀρχή, ἐκείνο πού ἔχουμε ἀκούσει, ἐκείνο πού ἔχουμε δεῖ μέ τά μάτια μας, ἐκείνο πού παρατηρήσαμε καί τά χέρια μας ψηλάφησαν... σᾶς ἀναγγέλλουμε, γιά νά ἔχετε κοινωνία μαζί μας» (1, 1). Καί αὐτό εἶναι «ὁ Λόγος τῆς ζωῆς», ὁ Χριστός.

Ἄν ρωτηθεῖ ἓνας ὀρθόδοξος χριστιανός, τί εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία, ποιά εἶναι ἡ οὐσία καί τό κύριο γνῶρισμά της, θά ἀπαντήσει μέ τό *Συνοδικό τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου*:

«Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐδογμάτισαν, ἡ Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ χάρις ὡς ἔλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδεδείχθη, τό ψεῦδος ὡς ἀπελήλათαι, ἡ σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστός ὡς ἐβράβευσεν, οὕτω φρονούμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν Χριστόν τόν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν καί τοὺς αὐτοῦ Ἁγίους... Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τήν Οἰκουμένην ἐστήριξεν».

(Ὅπως εἶδαν (στίς ὁράσεις τους) οἱ προφῆτες, ὅπως διδάξαν οἱ ἀπόστολοι, ὅπως παρέλαβε ἡ Ἐκκλησία (τῇ διδασκαλίᾳ), ὅπως δογμάτισαν οἱ διδάσκαλοι, ὅπως ἔχει ὁμοφωνήσῃ ἡ Οἰκουμένη, ὅπως ἔλαμψε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ ἡ ἀλήθεια, ὅπως ἔχει ἐκδιωχθεῖ τό ψεῦδος, ὅπως ὁ Χριστός ἐπιβράβευσε, ἔτσι φρονούμε, ἔτσι λαλοῦμε, ἔτσι κηρύττουμε τό Χριστό, τόν ἀληθινό Θεό μας, καί τοὺς ἁγίους... Αὕτη εἶναι ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, αὕτη εἶναι ἡ πίστις τῶν πατέρων μας, αὕτη εἶναι ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων. Αὕτη ἡ πίστις στήριξε τήν Οἰκουμένην).

Τό νόημα τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία φυλάει τήν Παράδοση καί διατηρεῖ τήν πίστιν πού παρέλαβε ἀπό τοὺς Ἀποστόλους καθαρή καί ἀνόθευτη. Ὅποιος μελετᾷ τήν Ὁρθοδοξία χωρίς προκαταλήψεις ἀνακαλύπτει σ' αὐτήν τό Χριστιανισμό τῶν ἀρχῶν, τόν ἴδιο τό σπόρο τοῦ Εὐαγγελίου πού ἔσπειρε ὁ Χριστός, τό Λόγο τῆς ζωῆς, γιά τόν ὅποιο μίλησε ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης καί οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.

β) Τό μυστήριο τῆς Ἀλήθειας καί ὁ ὀρθολογισμός τῆς αἵρέσεως

Οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως, μολονότι δέν εἶναι ἀντίθετες στή λογική νόηση, εἶναι *μυστηριώδεις*, δηλαδή ἀπρόσιτες στόν ἀνθρώπινο λόγο. Π.χ. ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, δέν μπορεῖ νά ἐννοήσῃ, πῶς ὁ ἕνας κατὰ τήν οὐσία Θεός εἶναι τριαδικός στίς ὑποστάσεις.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει ἐπίγνωση ὅτι τά δόγματα σέ τελική ἀνάλυση εἶναι *ἀκατάλυτα* καί ἀνεξήγητα καί γι' αὐτό ὁμιλεῖ γι' αὐτά μέ μέτρο. Γνωρίζει ὅχι μόνο νά ὁμιλεῖ, ἀλλά καί νά σωπαίνει. Ἀρκεῖται στήν περιγραφή καί διατύπωση τῶν θεῶν ἀληθειῶν δέν προχωρεῖ στό πῶς καί τό γιατί.

Ἀντίθετα, οἱ αἵρετικοί ὁμιλοῦν χωρίς μέτρο. Ἐχουν τήν ἀφέλεια καί τήν ἐπιπολαιότητα νά πιστεύουν ὅτι μέ τήν ψυχρή λογική τους μποροῦν νά συλλάβουν καί νά ἐκφράσουν τήν οὐσία τῆς Θεότητος. Μιλοῦν λ.χ. γιά τό Θεό καί τό Χριστό σάν νά πρόκειται γιά κοινότατα πράγματα. Οἱ λύσεις πού προσφέρουν εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως εὐλογοφανεῖς. Ἄν ὅμως τίς ἐξετάσῃ κανεῖς μέ προσοχή θά διαπιστώσῃ ὅτι περιέχουν θρασεῖα ὕβρη. Πρῶτο, γιατί ἐπιδιώκουν νά εἰσχωρήσουν στό ἀπροσπέλαστο, δηλαδή στήν οὐσία τοῦ Θεοῦ καί, δεύτερο, γιατί *λογικοποιοῦν* τή θεία ἀλήθεια καί ἐτσι παραποιοῦν τό Χριστιανισμό, τόν ὁποῖο μεταβάλλουν σέ φιλοσοφική θρησκεία.

γ) Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν διαφόρων αἵρέσεων καί ἰδεολογιῶν

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει τίς αἵρέσεις μέ τήν *Ἁγία Γραφή* καί τήν *Ἱερά Παράδοση*. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας παραμένουν ἀμετακίνητοι πάνω στήν πέτρα τῆς πίστεως ἐπιμένοντες στό μυστήριο καί τό θαῦμα. Δέ δέχονται καμιά λογική ἐρμηνεία ἐκείνου πού εἶναι ἀπρόσιτο στόν ἀνθρώπινο λόγο. Αὐτοί πού ἐκήρυτταν τό θεῖο λόγο σέ κάθε στιγμή, σιωποῦσαν ὅταν ἐπρόκειτο γιά ζητήματα πίστεως, πού ξεπερνοῦν τήν ἀντιληπτική ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ὁρθόδοξος Θεολόγος σωπαίνει ἐμπρός στό ἀκατάληπτο καί ἀνέκφραστο. Ὅ,τι ἔγραψαν οἱ Πατέρες γιά τά δόγματα δέν ἀπέβλεπαν στήν ἐξήγησή τους, ἀλλά στήν ὀρθή διατύπωση καί διαφύλαξή τους.

Καί τίς διάφορες φιλοσοφικές ἢ θρησκευτικές ἰδεολογίες, πού ἐμφανίστηκαν στή διαδρομή τῶν αἰώνων ἀντιμετωπίζει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

μέ γνώμονα τή θεία ἀποκάλυψη καί τήν ἀπαλλαγμένη ἀπό μισαλλοδοξία καί προκαταλήψεις λογική σκέψη. Ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καί ἄλλοι ἀκόμη μεγάλοι Πατέρες καί διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας σπούδασαν τήν ἑλληνική φιλοσοφία καί ἐπιστήμη κοντά σέ ἐθνικούς φιλοσόφους. Ὁ Μέγας Βασίλειος μάλιστα συνιστᾷ στούς χριστιανούς νέους τή μελέτη ὄχι μόνο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλά καί τῶν συγγραμμάτων τῶν μεγάλων φιλοσόφων, ρητόρων καί ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Ὁρθόδοξος χριστιανός δέν εἶναι φανατισμένος, γιατί ὁ φανατισμός εἶναι ἐγωιστική ἐκδήλωση. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κρίνει τίς διάφορες ἰδεολογίες ἀπό τή σκοπιά τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ χωρίς ἐμπάθεια, μέ παρρησία, ψυχραιμία, λεπτότητα καί ἀνωτερότητα.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

«Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τήν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγώ γάρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετά τήν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μή φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου καί ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητάς ὀπίσω αὐτῶν. διό γρηγορεῖτε» (Πράξ. 20. 28-31).

«Προσέχετε λοιπόν τοὺς ἑαυτοὺς σας καί ὁλόκληρο τό ποιμνιο, στο ὁποῖο τό Πνεῦμα τό Ἅγιο σᾶς τοποθέτησε ἐπισκόπους, γιά νά ποιμαίνετε τήν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποία ἀπέκτησε μέ τό δικό του αἷμα. Γιατί ξέρω τοῦτο, ὅτι μετά τήν ἀναχώρησή μου θά μποῦν ἀνάμεσά σας λύκοι ἄγριοι καί δέ θά φεισθοῦν τό ποιμνιο, καί ἀπό σᾶς τοὺς ἴδιους θά σηκωθοῦν ἄνδρες, πού θά διστρέψουν τήν ἀλήθεια γιά νά παρασύρουν τοὺς μαθητές, ὥστε νά τοὺς ἀκολουθήσουν. Γι' αὐτό νά εἰστε ἀγρυπνοί...».

«Ἡ κακία μιμεῖται τήν ἀρετή καί τό βλαβερό ἄγριοχορτο κάνει ἀπόπειρα νά νομιθεῖ ὡς οἰτάρι, γιατί ἀποκτᾷ θέβαια κατά τό σχῆμα ὁμοιότητα πρὸς αὐτό, ἀλλά ἀπό τή γεύση ἐξακριβώνεται ἀπό ἐκείνους πού μποροῦν νά διακρίνουν τά πράγματα. Καί ὁ διάβολος μετασχηματίζεται σέ ἄγγελο φωτός, ὄχι γιά νά ἐπανεέλθει ἐκεῖ ὅπου ἦταν... ἀλλά γιά νά περιβάλλει αὐτούς, πού ζοῦν ἀγγελική ζωή, μέ τό σκοτάδι τῆς τυφλότητος καί μέ τή μολυσματική κατάσταση τῆς ἀπιστίας. Πολλοί λύκοι τριγυρνοῦν μέσα σέ ἐνδύματα προβάτων, γιατί ἔχουν μέν ἐνδύματα προβάτων, ἔχουν ὁμως καί δόντια καί νύχια. Καί ἐνῶ περιβάλλονται τό ἡμερο δέρμα καί μέ τό σχῆ-

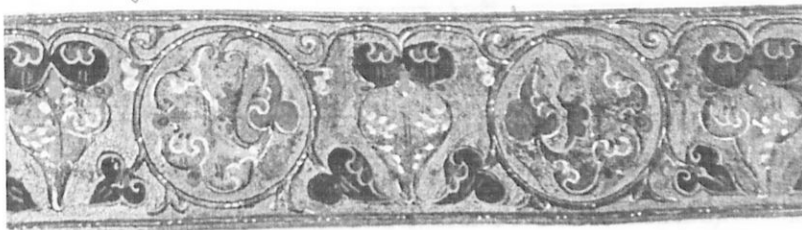
μα τους εξαπατούν τούς άθώους, ξεχύνουν από τά δόντια τους τό κατα-
στρεπτικό δηλητήριο τής ασέβειας. Έχουμε λοιπόν ανάγκη από θεία χάρη
καί από φρόνιμη διάνοια καί από μάτια, πού βλέπουν... γιά νά ή συλλη-
φθοῦμε ως λεία, άφοῦ νομίσουμε τό λύκο σάν πρόβατο... γιατί τριγυρνά
(ό διάβολος) «σάν λιοντάρι» πού ούρλιάζει καί ζητεί ποιόν νά καταπιεί,
όπως λέγει ή Γραφή».

(Κυρίλλου 'Ιεροσολύμων, Κατήχησις 4).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πώς οί αιρετικοί μεταβάλλουν τό Χριστιανισμό, πού είναι θεία άποκάλυψη, σέ
φιλοσοφική θρησκεία; *Με ισοδράση H_2SO_4*
- 2) Γιατί ή έμπάθεια καί ό φανατισμός δέ συμβιβάζονται μέ τό Χριστιανισμό;
- 3) Μέ ποιά όπλα άντιμετωπίζει ή 'Ορθόδοξη Έκκλησία τίς αίρέσεις καί τίς αντίχρι-
στιανικές ιδεολογίες;

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΑ Ζ ΟΡΘΟΠΡΑΞΙΑΝΙΣΜΟΣ
(Δείξον μοι τήν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου) 'Ιακ. 2, 18

27.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

α) Τά γνωρίσματα τῆς Ὁρθοδοξίας

1. Τό πρῶτο γνώρισμα τῆς Ὁρθοδοξίας βγαίνει ἀπό τήν ἀνάλυση τοῦ ὅρου «Ὁρθοδοξία».

Ἡ λέξη Ὁρθοδοξία σημαίνει τήν ὀρθή δόξα ἢ δοξασία, δηλαδή τήν ὀρθή γνώμη, τήν ὀρθή πίστη καί τήν ὀρθή διδασκαλία. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διαφύλαξε ἀνόθευτη καί ἀπαραχάρακτη τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ λέξη ὁμως Ὁρθοδοξία δέ σημαίνει μόνον τήν ὀρθή δόξα - γνώμη, ἀλλά καί τήν ὀρθή δόξα-δοξολογία, δηλαδή τήν ὀρθή ἐξύμνηση καί λατρεία τοῦ Θεοῦ. Στήν Ἐκκλησία μας ἡ ὀρθή πίστη καί ἡ ὀρθή λατρεία συμβαδίζουν. Ὅπως εἶπαμε καί σέ ἄλλο μάθημα, τό δόγμα δέν εἶναι μιᾷ ἀφηρημένη περί πίστεως θεωρία. Εἶναι ἀλήθεια πού βιώνεται ἀπό ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία καί πού διαποτίζει ὁλόκληρη τή ζωή της. Ἡ ὀρθή λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκφραση τῆς ὀρθῆς πίστεως. Γί' αὐτό οἱ ἀληθεις τῆς πίστεως, τά δόγματα, ἀποτελοῦν τόν πυρήνα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, τῶν ὕμνων καί τῆς θείας Λειτουργίας. Ὁλόκληρη ἡ δογματική καί ἠθική διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ὑπάρχει μέσα στήν Ὑμνολογία. Ἔτσι ἡ δογματική ἀλήθεια καί ἡ θρησκευτική ζωή συνυφαίνονται στήν ὀρθόδοξη λατρεία.

Αὐτὸν δὲ ἀγνῶσκον αὐτὰ

ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. (Φορητὴ εἰκὼν τῆς Παπαγεωργοπούλου - Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Βασίλειου ὁδοῦ Μετσόβου.)

2. Ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει χαρακτῆρα ἐλληνικό. Ὁλόκληρη ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἐλληνική, ὄχι μέ τήν ἐθνική ἢ γεωγραφική σημασία τοῦ ὅρου, ἀλλά τή μορφολογική. Φέρει, δηλαδή, τή σφραγίδα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ Καινὴ Διαθήκη καί τὰ ἔργα τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γράφτηκαν στήν ἐλληνική γλῶσσα. Τό ἐλληνικό πνεῦμα πρόσφερε τή μορφή καί τόν τύπο γιά τήν ἐκφραση τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλύψεως. Ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἀποδείχτηκε τό πιό κατάλληλο μέσο γιά τή διατύπωση τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

3. Ἡ ἐξοικείωση τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος μέ τή μεταφυσική δίνει στήν Ὁρθοδοξία, πού φέρει τή σφραγίδα αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ἕνα χαρακτῆρα βαθιά ἀνθρώπινο καί κοινωνικό. Στό Βυζάντιο γιά τὰ χριστιανικά δόγματα ἐνδιαφερόταν ὄχι ἕνας περιορισμένος κύκλος ἀνθρώπων, ἀλλά ὁλόκληρος ὁ λαός. Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία εἶναι πάντα ἀνοικτή σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως. Δέν παραμένει ὁμως ἡ Ὁρθοδοξία στό ἐπίπεδο τῆς ἐπιστημονικῆς ἢ φιλοσοφικῆς γνώσεως, ἀλλά ὑψώνεται βαθμιαία στή σφαῖρα τῆς ἀμεσης ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πέρασαν ἀπό τή φιλοσοφία καί προχώρησαν στή θεολογία.

4. Θεμελιῶδες γνώρισμα τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἡ δυναμικότητά της. Ἡ θρησκευτική ζωὴ στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν εἶναι παθητική καί στατική. Εἶναι ἕνα διαρκές ἀνέβασμα μιά συνεχῆς ἐπέκταση τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ἄνω. Τό ἀνέβασμα τοῦτο πρὸς τό Θεό δέν πραγματοποιεῖται αὐτόματα, σέ μιά στιγμή. Στήν Ὁρθοδοξία ὑπάρχουν ἀναβαθμοί. Ἀπό τίς κατώτερες βαθμίδες τῆς εὐσέβειας ἀνέρχεται ὁ πιστός στίς ἀνώτερες. Στίς κατώτερες βαθμίδες κυριαρχεῖ ὁ φόβος καί ἡ ἐλπίδα τῆς ἀμοιβῆς, ἐνῶ στίς ἀνώτερες ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη. Στίς πιό ψηλές βαθμίδες ὁ ἄνθρωπος νοιώθει τό Χριστό στήν ψυχὴ του, αἰσθάνεται τό Θεό δίπλα του, ἔχει κατὰ κάποιο τρόπο πνευματικὴ αἴσθηση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά καί σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴ βαθμίδα ὁ ἄνθρωπος δέ μένει ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος. Ἐξακολουθεῖ νά ποθεῖ καί νά ζητεῖ τό Θεό καί τὴν κοινωνία μέ αὐτόν. Αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πεπερασμένος, ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι ἀπειρος καί τέλειος. Ἔτσι ἡ πνευματικὴ ἀνάβαση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό Θεό δέν ἔχει τέλος.

β) Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδοξίας στό σύγχρονο κόσμο

Ὁ Χριστιανισμός δέν εἶναι ἰδιωτικὴ ὑπόθεση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καί κοινωνική. Συνεπῶς ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία δέν μπορεῖ νά ἀδιαφορήσει γιά τὰ πράγματα καί τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Δέν ὑπάρχουν

3 πράξεις και έκδηλώσεις των ανθρώπων, πού νά είναι ουδέτερες από ήθική άποψη. Όλες οι άνθρωπινες ενέργειες κρίνονται από τό θείο νόμο.

Η Όρθοδοξία δέν προτείνει βέβαια έπιστημονικές λύσεις των διαφόρων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτιστικών, πολιτικών κτλ. προβλημάτων. Όμιλεί όμως γιά τις θεμελιώδεις ήθικές και θρησκευτικές άρχές και προϋποθέσεις, πάνω στις όποιες πρέπει νά στηρίζονται οι λύσεις των προβλημάτων.

4 Η Όρθοδοξία διακηρύττει γενικά στό σύγχρονο κόσμο ότι καμιά άναμόρφωση της άνθρωπινης ζωής και της άνθρωπινης κοινωνίας δέν είναι δυνατή, άν δέν αναγεννηθεί έσωτερικά ό άνθρωπος. Υπάρχει όμως κοινωνική ή άλλη θεωρία, πού νά μπορεί νά μεταβάλει τό έσωτερικό του ανθρώπου. Τή δύναμη αυτή διαθέτει μόνο τό εύαγγέλιο του Χριστού. Ό Χριστιανισμός είναι άληθινή επανάσταση, πού συντελείται στην ψυχή του ανθρώπου και είναι διαρκής. Στο έσωτερικό του πιστού, ό «νέος» άνθρωπος, ό αναγεννημένος, επαναστατεί κατά του παλαιού ανθρώπου, κατά του έγωισμού του και των άλλων παθών. Άποτέλεσμα της επαναστάσεως αυτής είναι ή κάθαρση και ανακαίνιση του ανθρώπου. Μετά δέ από αυτό ακολουθεί και ή λύση των άλλων προβλημάτων. Μέ τήν επανάσταση αυτή καταργήθηκαν άπαράδεκτοι θεσμοί, όπως ό θεσμός της δουλείας, της υποτετιμής της γυναίκας και του παιδιού κτλ.

Η Όρθοδοξία έχει, γενικά, ύποχρέωση νά έξαγγείλει τό χριστιανικό μήνυμα στό σύγχρονο κόσμο. Ό κόσμος αυτός, όπως και όποιοσδήποτε άλλος κατά τό παρελθόν, έχει ανάγκη από τή χριστιανική αλήθεια. Πολλές φορές σέ έργα διαπρεπών έπιστημόνων, ψυχολόγων, κοινωνιολόγων, φιλοσόφων, θεατρικών συγγραφέων και λογοτεχνών της έποχής μας, διαβλέπουμε τή νοσταλγία του σύγχρονου κόσμου γιά τήν αλήθεια. Τό γεγονός αυτό ύπενθυμίζει στους πιστούς τό καθήκον τους.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ούτως ό πρός τό θεϊον εκείνο και άόριστον κάλλος βλέπων, έπειδή τό πάντοτε εύρισκόμενον, καινότερόν τε και παραδόξοτερον πάντως παρά τό ήδη κατειλημμένον όράται, θαυμάζει μέν τό άεί προφανόμενον, ούδέποτε δέ ίσταται της του ιδείν έπιθυμίας, διά τό πάντως του έωραμένου μεγαλοπρεπέστερόν τε και θειότερον είναι τό προσδοκόμενον».

(Γρηγορίου Νύσσης Άσμα, 9, PG. 44, 1000).

(Έτσι αυτός πού αποβλέπει πρός τό θείο και άκαθόριστο κάλλος, έπειδή αυτό πού βρίσκεται κάθε φορά φαίνεται πιά νέο και πιά παράδοξο

από αυτό που έχει ήδη κατακτηθεί, θαυμάζει μὲν αὐτό που ἐμφανίζεται από μακριά, ποτέ ὅμως δὲ σταματᾷ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ δεῖ, ἐπειδὴ αὐτό που ἀναμένει εἶναι πιό μεγαλοπρεπές καὶ πιό θεῖο ἀπὸ αὐτό που ἔχει ἤδη δεῖ).

«Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κήρυξον τὸν λόγον, ἐπιστηθὶ εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγχον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ· ἔσται γάρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κηθόμενοι τὴν ἀκοήν καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σύ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον».

(Τιμ. 4, 1-6).

(Σὲ ἐξορκίζω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού πρόκειται νὰ κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς τὴν ἡμέρα τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ τῆς βασιλείας του, κήρυξε τὸ λόγο, ἐπίμενε σὲ κατάλληλο καὶ ἀκατάλληλο καιρὸ, ἔλεγε, ἐπιτίμησε, ἐνθάρρυνε μὲ κάθε μακροθυμία καὶ διδασκαλία. Γιατί θὰ ἔλθει καιρὸς, πού δὲ θὰ ἀνέχονται τὴν ὑγὴ διδασκαλία, ἀλλὰ θὰ μαζεύουν διδασκάλους σύμφωνα μὲ τίς δικές τους ἐπιθυμίες, ἐπειδὴ θὰ αἰσθάνονται γαργαλισμὸ στὰ αὐτιά τους, καὶ ἀπὸ μὲν τὴν ἀλήθεια θὰ ἀποστρέψουν τὴν ἀκοή τους, θὰ τραποῦν δὲ πρὸς τοὺς μύθους. Σύ ὅμως νὰ εἶσαι σῶφρων σὲ ὅλα, κακοπάθησε, κάνε ἔργο εὐαγγελιστῇ, κάνε τὴν ὑπηρεσία σου στὴν ἐντέλεια».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά εἶναι ἡ σχέση πίστεως καὶ λατρείας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία;
- 2) Ποιὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ σύγχρονο κόσμο;
- 3) Γιατί ὁ σύγχρονος κόσμος νοσταλγεῖ τὴν ἀλήθεια;

**α) «Έλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν φιλόνητοπε
Δέσποτα τό τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς...»**

Στή θεία Λειτουργία, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ὁ ἱερέας λέγει τὴν εὐχή:

«Έλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόνητοπε Δέσποτα, τό τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διανοίξον ὀφθαλμούς, εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. Ἐνθες ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, πνευματικὴν πολιτείαν μετέλωμεν, πάντα τὰ πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρονούντες καὶ πράττοντες...».

(Λάμψε σὺς καρδίαις μας, φιλόνητοπε Κύριε, τό καθαρό φῶς τῆς θεογνωσίας σου καὶ ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς διανοίας μας, γιὰ νὰ κατανοήσουν τὰ εὐαγγελικά σου κηρύγματα. Σέ παρακαλοῦμε νὰ βάλεις μέσα μας καὶ τό φόβο τῶν μακαρίων ἐντολῶν σου γιὰ νὰ καταπατήσουμε τίς σαρκικές ἐπιθυμίες καὶ νὰ ζήσουμε ἔτσι πνευματικὴ ζωὴ, πράττοντας καὶ ἔχοντας ὡς φρόνημά μας ὅλα ὅσα ἀρέσουν σέ σένα...).

Ἀπὸ τὴν εὐχή αὕτῃ συνάγονται τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: 1) Γιὰ νὰ κατανοήσει ὁ ἄνθρωπος τό εὐαγγέλιο χρειάζεται τό φωτισμό τοῦ Θεοῦ. 2) Ὁ σεβασμός τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τοῦ θείου νόμου, ὁδηγεῖ στήν αὐτοκυριαρχία καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ. 3) Ἡ ζωὴ αὕτῃ συνίσταται στό νὰ φρονεῖ καὶ νὰ πράττει κανεῖς ὅ,τι εἶναι εὐάρεστο στό Θεό.

β) Ὁ φυσικός καὶ ἠθικός Νόμος

Ἡ λέξη νόμος σημαίνει τὴ σταθερότητα, τὴν κανονικότητα καὶ τὴν τάξη, ποὺ παρατηρεῖται σὺς σχέσεις τῶν φαινομένων. Καὶ ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα διακρίνονται σέ φυσικά καὶ ἠθικά, γίνεται λόγος γιὰ φυσικό καὶ ἠθικό νόμο. Φυσικός νόμος εἶναι ἡ σταθερὴ καὶ μόνιμη τάξη, κατὰ τὴν ὁποία τό ἴδιο φαινόμενο κάτω ἀπὸ τίς ἴδιες συνθήκες ἐκδηλώνεται πάντοτε μέ τὸν ἴδιο τρόπο. Ὁ φυσικός νόμος εἶναι ἑκφραση τῆς σταθερῆς καὶ ἀναγκαιᾶς σχέσεως ἀνάμεσα στό αἶτιο καὶ τό ἀποτέλεσμα. Γι' αὐτό οἱ φυσικοὶ νόμοι ἔχουν γενικὴ ἰσχὺ καὶ δὲν ἀφήνουν περιθώρια στήν ἐλεύθερη θέληση τοῦ ἀνθρώπου.

~~Ο ήθικός νόμος είναι κανόνας που υποδεικνύει και επιβάλλει αυτό που πρέπει να πράττει ή να αποφεύγει ο άνθρωπος χωρίς εξαναγκασμό.~~
Ο ήθικός νόμος προϋποθέτει την ἐλευθερία του ανθρώπου γι' αυτό ο άνθρωπος κάτω από τις ίδιες συνθήκες δεν πράττει πάντοτε κατά τόν ίδιο τρόπο.

Ο ήθικός νόμος είναι ἐμφυτος, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο άνθρωπος εκ φύσεως επιθυμεί το αγαθό, ἐγκρίνει και αποδοκιμάζει τις πράξεις που συμφωνούν με αυτό, ἐνώ αποδοκιμάζει τις πράξεις ἐκείνες που δὲ συμφωνούν με το αγαθό και τόν ήθικό νόμο. Τις πρώτες χαρακτηρίζει καλές και χρηστές. Τις δεύτερες, κακές και φαύλες.

Ο ήθικός νόμος κατάγεται από το Θεό. Είναι ἐκφραση τῆς θείας εικόνας και ὁμοιώσεως που ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο.

γ) Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Νόμου στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης στὴν Καινὴ Διαθήκη

Ο ήθικός νόμος διακρίνεται σὲ ἄγραφο και γραπτό. Ἀγραφος εἶναι ὁ ἐμφυτος ήθικός νόμος, που ὑπάρχει στὴν ψυχὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Γραπτός εἶναι ὁ ἀποκαλυμμένος νόμος τοῦ Θεοῦ. Ο γραπτός ήθικός νόμος διαιρεῖται στὸ νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης και στὸ Νόμο τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ο νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ λειτουργικό, ήθικό και ποινικό νόμο. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὸ δίκαιο και ἡ ήθική συνδέονται στενά. Πυρήνας τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι οἱ δέκα ἐντολές.

Ο νόμος τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ. Στὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλία ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συμπληρώνεται και τελειοποιεῖται. Ο παλαιός νόμος ὄχι μόνο δὲν καταργήθηκε ἀπὸ τὸ Χριστό, ἀλλ' ἀντίθετα θεωρήθηκε ἀπ' Αὐτὸν ἀπαραίτητος γιὰ τὴν εἰσοδο τοῦ ἀνθρώπου στὴν αἰώνια ζωὴ. Δὲν εἶναι ὅμως και ὁ μοναδικός ὁρος τῆς αἰωνιότητος και τῆς πνευματικῆς τελειοποιήσεως. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸν στέκεται ὁ νόμος τῆς ἀγάπης. Στὴν ἐρώτηση τοῦ πλοῦσιου νέου: «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί νὰ κάνω γιὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνια ζωή;» ὁ Κύριος ἐδῶσε τὴν ἀπάντηση: «Ἄν θέλεις νὰ εἰσέλθεις στὴ ζωὴ, φύλαγε τὶς ἐντολές» (Ματθ. 19, 17). Ἐτοί ἡ τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγνωρίζεται ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς σωτηρίας. Ἀλλ' ὅταν ὁ νέος διαβεβαίωσε τὸ Χριστό πὺς σὲ ὁλόκληρη τὴ ζωὴ του ἐφήρμωσε τὶς ἐντολές τοῦ νόμου και ρώτησε «τί ἐτι ὑστερῶ;» (Σὲ τί ἀκόμη ὑστερῶ; Ματθ. 19, 21), ἔλαβε τὴν ἀπάντηση: «Ἐνα σοῦ λείπει: πῆγαινε, πούλησε ὅσα ἔχεις και δός τα σὲ πτωχοὺς και θά ἔχεις θησαυρὸ στὸν

οὐρανὸ καὶ ἔλα νά μέ ἀκολουθήσεις, ἀφοῦ σηκώσεις τό σταυρό σου» (Μαρκ. 10, 21).

Ἰδοῦ ἡ συμπλήρωση καὶ τελειοποίηση τοῦ παλαιοῦ νόμου:

Τό περιεχόμενο τοῦ νόμου τοῦ Χριστοῦ συνοψίζεται σέ λίγες γραμμές: «Ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» (Νά ἀγαπήσεις Κύριον τό Θεό σου μέ ὅλη τήν καρδιά σου καὶ μέ ὅλη τήν ψυχή σου καὶ μέ ὅλη τή δύναμη σου καὶ μέ ὅλη τή διάνοιά σου καὶ τόν πλησίον σου ὅπως τόν ἑαυτό σου. Λουκ. 10, 17). Ἡ ἀγάπη πρὸς τό Θεό καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον εἶναι ὁ πυρήνας τῆς εὐαγγελικῆς ἠθικῆς.

Ὁ νέος ἠθικός νόμος εἶναι ὁ νόμος τῆς χάριτος, ἐφόσον διὰ τῆς πίστεως στό Χριστό ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται στήν κατάσταση τῆς χάριτος, δηλαδή τῆς ἀνώτερης μορφῆς τῆς θείας ἀγάπης. Ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀκόμη ὁ τέλειος νόμος τῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἐλευθερωτής τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό κακό καὶ τήν ἁμαρτία (Ἰω. 8, 36).

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τόν Θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τόν Θεόν, ὅτι ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τόν υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεός εἰς τόν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ... Θεόν οὐδεὶς πώποτε τεθέσται· ἐάν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεός ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστίν ἐν ἡμῖν... Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ».

(Α' Ἰω. 4, 9-17).

(Ἀγαπητοί, ὥς ἀγαπᾶμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο, γιατί ἡ ἀγάπη εἶναι ἀπό τό Θεό καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ ἔχει γεννηθεῖ ἀπό τό Θεό καὶ γνωρίζει τό Θεό. Ὅποιος δέν ἀγαπᾷ, δέ γνώρισε τό Θεό, γιατί ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη. Μέ τοῦτο φανερώθηκε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σ' ἐμᾶς: ὅτι τόν Υἱό του τόν μονογενῆ ἐστείλε ὁ Θεός στόν κόσμο γιά νά ζήσουμε δι' αὐτοῦ... Τό Θεό δέν τόν ἔχει δεῖ κανεὶς ποτέ. Ἐάν ἀγαπᾶμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο, ὁ Θεός μένει μέσα μας καὶ ἡ ἀγάπη του ἐγινε τέλεια μέσα μας... Ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη καὶ ὅποιος μένει στήν ἀγάπη μένει στό Θεό καὶ ὁ Θεός μένει σ' αὐτόν).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πῶς ἀποδεικνύεται ἡ καθολικότητα τοῦ ἠθικοῦ νόμου;
- 2) Πῶς γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τό Θεό κατὰ τόν εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη;

α) Ἡ ἔννοια καὶ ἡ λειτουργία τῆς συνειδήσεως

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νά μεταλάβει ὁ χριστιανός τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ καθαρότητα τῆς συνειδήσεώς του. Στὴ θεία Λειτουργία (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου) πρὶν ἀπὸ τὴν κοινωνία ὑπάρχει εἰδικὴ εὐχή πού ἀναφέρεται στὸ θέμα αὐτό:

«Καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς Τραπέζης μετὰ καθαροῦ συνειδότος...» (Ἀξιώσέ μας νά μεταλάβουμε μετὰ καθαρῇ συνείδηση τὰ ἐπουράνια καὶ φρικτὰ μυστήρια τῆς ἱερῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῆς Τραπέζης).

Πρὶν ὅμως δοῦμε τὴν καθαρῇ συνείδηση, εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐξετάσουμε τί εἶναι καὶ πῶς λειτουργεῖ ἡ συνείδηση:

Ὁ ὅρος συνείδηση ἔχει σημασία ψυχολογική καὶ ἠθική. Ὁ ψυχικός μας βίος ἀποτελεῖται ἀπὸ αἰσθήματα, παραστάσεις, ἀναμνήσεις, σκέψεις, ἐπιθυμίες, ὀρμές κτλ. Ἡ ὁμολογία ἀντίληψη καὶ γνώση τῶν φαινομένων αὐτῶν τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς καλεῖται συνείδηση.

Ἡθικὴ συνείδηση εἶναι ἡ ἐμφυτὴ ικανότητα τῆς ψυχῆς νά κρίνει τίς προθέσεις καὶ ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὴ συμφωνία ἢ ἀσυμφωνία τους μετὰ τὸν ἠθικὸ νόμο. Ἡ συνείδηση εἶναι ἑκφραση ὅλης τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ περιέχει ἠθικά συναισθήματα, ἠθικὲς παρρημίες καὶ ἠθικὲς κρίσεις.

Ἡ ἠθικὴ συνείδηση προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεό καὶ εἶναι τὸ ὄργανο, μετὰ τὸ ὁποῖο δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἐνεργεῖ στὴ συνείδηση καὶ τὴν διεγείρει. Γι' αὐτὸ ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως ὑπενθυμίζει στὸν ἄνθρωπο τὸ Δημιουργό του, τὴν καταγωγὴ του, τὸν προορισμό του καὶ τὴ συγγένειά του μετὰ τὸ Θεό.

Ἡ ἠθικὴ συνείδηση λειτουργεῖ ὡς ἑξῆς:

Πρὶν νά ἐκτελέσουμε μιά πράξη, ἐμφανίζεται ἡ συνείδηση στὸ ἐσωτερικό μας καὶ μᾶς προτρέπει νά ἐκτελέσουμε τὴν πράξη, ἂν εἶναι σύμφωνη μετὰ τὸν ἠθικὸ νόμο, ἢ μᾶς ἀποτρέπει καὶ μᾶς ἐμποδίζει, ἂν ἡ πράξη εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὸν ἠθικὸ νόμο.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς πράξεως ἡ συνείδηση ἢ ἐπιδοκιμάζει ἢ ἀδοκιμάζει. Μᾶς ἐπιδοκιμάζει, ὅταν ἡ πράξη πού ἐκτελέσαμε ἦταν ἀγαθή, καὶ μᾶς ἀποδοκιμάζει, ὅταν ἡ πράξη μας ἦταν κακὴ. Ἡ ἐπιδοκιμαστικὴ συνείδηση γεμίζει τὸν ἄνθρωπο μετὰ συναισθήματα χαρᾶς καὶ εἰρήνης. Ἡ ἀποδοκιμαστικὴ συνείδηση τύπτει, ἐνοχλεῖ καὶ δυσαρεστεῖ τὸν ἄνθρωπο.

Έως ότου μετανοήσει. Έτσι ή συνείδηση είναι ό φύλακας τής ήθικης τάξεως και ό όδηγός στη ζωή μας, ή πηγή τής ευτυχίας μας.

β) Γνωρίσματα τής καθαρής συνειδήσεως

Υπάρχουν δύο είδη συνειδήσεως, ή υγιής και ή άσθενής.

Υγιής είναι ή συνείδηση πού κρίνει όρθά τις πράξεις του ανθρώπου, σύμφωνα πάντοτε με τον ήθικό νόμο. Η πράξη, πού κρίνεται άπ' αυτήν ως αγαθή, είναι πράγματι αγαθή, και άντιστρόφως αυτή, πού κρίνεται ως κακή, είναι τέτοια.

4 Η υγιής συνείδηση είναι καθαρή, αγαθή και άγρυπνη. Παρακολουθεί τον άνθρωπο σε όλες τις έκδηλώσεις του.

Ανώτερη μορφή υγιούς συνειδήσεως είναι ή συνείδηση πού φωτίζεται άπό τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Αυτή αποβαίνει άληθινός φύλακας και αλάνθαστος όδηγός. Η χριστιανική συνείδηση δέν κατευθύνει άπλως τον άνθρωπο προς εκείνα πού επιβάλλει ό ήθικός νόμος, αλλά και προς ένα ιδιαίτερο τρόπο ζωής. Τόν κατευθύνει προς τό Θεό. Όταν ό άνθρωπος ένωθεί με τό Χριστό, τότε ό Χριστός γίνεται ή συνείδηση του ανθρώπου.

γ) Μορφές άσθενούς συνειδήσεως

Άσθενής είναι ή συνείδηση πού δέν αξιολογεί σωστά τις πράξεις του ανθρώπου. Οι κυριότερες παραλλαγές τής άσθενούς συνειδήσεως είναι οι εξής:

5 1. Η **στενή και φοβισμένη** συνείδηση, πού διεγείρεται και άπό άσήμαντες πράξεις και έλέγχει πολύ άυστηρά τον άνθρωπο, σάν νά πρόκειται γιά σοβαρότατες παραβάσεις του ήθικού νόμου. Στενή συνείδηση έχουν οι θρησκόληπτοι και θρησκομανείς.

2. Η **εύρεια** συνείδηση, ή όποία άντίθετα προς την προηγούμενη, άνέχεται, συγχωρεί και δικαιολογεί τά πάντα, όχι μόνο τά μικρά άμαρτήματα, αλλά και τά μεγάλα, όπως είναι ή άπάτη, ή άδικία, ή έκμετάλλευση, ή συκοφαντία κτλ. Η εύρεια συνείδηση διεγείρεται μόνο έμπρός στα βαριά έγκλήματα, όπως είναι ό φόνος, ή ληστεία κτλ.

3. Η **έλαστική** συνείδηση, πού κρίνει άλλοτε με έπιείκεια και άλλοτε με άυστηρότητα, ανάλογα με την ήθική κατάσταση και τά συμφέροντα του ανθρώπου. Π.χ. αυτός πού έχει έλαστική συνείδηση θεωρεί τό ψεύδος ως νόμιμη πράξη, όταν πρόκειται νά έξυπηρετήσει τους σκοπούς του. Όταν όμως άλλοι ψεύδονται εις βάρος του, θεωρεί τό ψεύδος άμάρτημα.

4. Ἡ ἀκαμπτῇ συνειδήσῃ, πού ἐπιμένει στήν κρίσιν τῆς καί ὅταν ἀκόμη διαπιστώσῃ, ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη. Τέτοια συνειδήσῃ ἔχουν οἱ ἐγνωστὲς καὶ ἰσχυρογνώμονες.

5. Ἡ φαρισαϊκὴ ἢ ὑποκριτικὴ συνειδήσῃ, πού ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν τυπικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου. Ἡ συνειδήσῃ αὐτὴ ἐλέγχει τὸν ἄνθρωπο μόνο γιὰ τὰ ἁμαρτήματα, πού πράττει μπροστὰ στοὺς ἄλλους. Σωπαίνει ὅμως ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ πολὺ σοβαρά ἁμαρτήματα, ἐφόσον γίνονται κρυφά καὶ ἐξυπηρετοῦν τοὺς πονηροὺς σκοποὺς τοῦ ὑποκριτῆ. Γιὰ κανένα ἄλλο ἁμάρτημα δὲ μίλησε ὁ Κύριος μὲ τόση αὐστηρότητα, μὲ ὅση μίλησε γιὰ τὴν ὑποκρισίαν τῶν φαρισαίων.

6. Ἡ πρωμμένη καὶ ἀνάληπτη συνειδήσῃ, πού δὲν ἐλέγχει οὔτε καὶ τὰ βαριά ἐγκλήματα. Ὁ πρωμένος ὄχι μόνο δὲν αἰσθάνεται τύψεις γιὰ τὰ κακουργήματά του, ἀλλ' ἀντίθετα εὐχαριστεῖται, ὅταν βασανίζει τὰ θύματά του. Ὁ πρωμένος εἶναι ἀδίστακτος.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Γιὰ ποῖό λόγο ὁ Θεός ἐγκατέστησε ἐξ ὁλοκλήρου μέσα στὴ διάνοιά μας ἓνα κριτὴ, πού τόσο ἀγρυπνεῖ καὶ ἔχει πνευματικὴ διαύγεια; Ὁμιλῶ γιὰ τὴ συνειδήσῃ. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἄνθρώπους κανένας δικαστὴς κατὰ τέτοιο τρόπο ἀγρυπνος, ὅπως ἡ συνειδήσῃ μας. Γιατὶ οἱ μὲν ἐξω ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ δικαστὲς καὶ φθείρονται ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ γίνονται χαλαροὶ μὲ τίς κολακεῖες καὶ ἀπὸ φόβο ὑποκρίνονται καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα, πού καταστρέφουν τὴν ὀρθὴ ἀπόφασή τους. Ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως σὲ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲ γνωρίζει νὰ ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ κ' ἂν δώσεις χρήματα, κ' ἂν κολακεύσεις, κ' ἂν ἀπειλήσεις, κ' ἂν κάνεις ὅ,τιδήποτε ἄλλο, θὰ ἐκφέρει δίκαιη τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τῶν λογισμῶν, πού ἔχουν ἁμαρτήσῃ. Καὶ αὐτὸς πού ἐπράξε τὴν ἁμαρτίαν, καταδικάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτοῦ, καὶ ὅταν κανένας ἄλλος δὲν τὸν κατηγορεῖ. Καὶ ὄχι μιὰ φορά, οὔτε δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλές φορές καὶ σ' ὅλη τὴ ζωὴ συνεχίζει νὰ πράττει αὐτό. Κ' ἂν περάσει πολὺς χρόνος, ποτὲ δὲ θὰ λησμονήσει αὐτὰ πού ἔχουν γίνῃ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνεται ἡ ἁμαρτία καὶ πρὶν γίνῃ καὶ ἀφοῦ γίνῃ, στέκεται ἀπέναντί μας ὡς αὐστηρὸς κατήγορος καὶ μάλιστα μετὰ τὴ διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. Διότι ὅταν ἁμαρτάνουμε, ἐπειδὴ εἴμαστε μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονή, δὲν αἰσθανόμαστε τόσο. Ἀλλ' ὅταν γίνῃ ἡ ἁμαρτία καὶ τελειώσει, τότε, ἀφοῦ σθῇσῃ ὅλη ἡ ἡδονή, εἰσορμᾷ τὸ πικρὸ κεντρί τῆς μεταμέλειας»

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Λογ. 4, PG. 48, 1011-1012).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιό είναι το έργο της καθαρής και φωτισμένης από το Άγιο Πνεύμα συνειδήσεως;
- 2) Πώς διατηρείται η υγεία της συνειδήσεως;
- 3) Πώς μπορεί να θεραπευθεί η ασθενής συνείδηση.

30.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α) Ἡ Ἐλευθερία στή φύση τοῦ ἀνθρώπου

Τό φαινόμενο τῆς ἐλευθερίας ἐξετάζεται ἀπό ψυχολογική καί ἠθική ἀποψη.

Ψυχολογικά ἐλεύθερος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν μπορεῖ νά αὐτοπροσδιορίζεται, ὅταν μπορεῖ νά καθορίζει τίς πράξεις του, χωρίς νά ἐπηρεάζεται ἀπό ἐσωτερική ἢ ἐξωτερική βία. Ἡ ψυχολογική ἐλευθερία εἶναι ἡ ικανότητα πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος νά ἐκλέγει τίς πράξεις του μέ δική του πρωτοβουλία, χωρίς κανένα ἐξαναγκασμό.

Ἀπό ἠθική ἀποψη ἐλεύθερος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἐπιβάλλεται στίς κατώτερες ὁρμές καί τά ταπεινά ἐλατήριά του καί καθορίζει αὐτό πού πρέπει νά κάνει, ἀποβλέποντας σέ ιδεώδεις σκοπούς. Ἀπόδειξη τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τίς ἠθικές ἀρχές.

Ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος εἶναι τό μεγαλύτερο γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ κυριότερη ἐκφραση τῆς θείας εἰκόνας πού φέρει μέσα του. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος, ἐπειδή καί ὁ δημιουργός του εἶναι ἐλεύθερος. Στή φύση τοῦ ἀνθρώπου ἀνήκει ἡ λογικότητα καί ἡ ἐλευθερία. Ἡ ἐλευθερία εἶναι θεία ιδιότητα. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει ὅτι τό «αὐτεξούσιον εἶναι ισόθεον», δηλαδή ἡ ἐλευθερία κάνει τόν ἄνθρωπο νά ὁμοιάζει μέ τό Θεό. Χωρίς τήν ἐλευθερία δέν ἐξηγοῦνται βασικές ἀλήθειες τῆς πίστεως, ὅπως εἶναι ἡ πτώση, ἡ σωτηρία, ἡ κρίση καί ἡ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ιδέα τῆς ἐλευθερίας κατακλύζει ολόκληρη τήν Ἀγία Γραφή. Στήν Παλαιά Διαθήκη παρουσιάζεται ἡ ἐλευθερία ὡς δυνατότητα ἐκλογῆς ἀνάμεσα στό ἀγαθό καί τό κακό, τή ζωή καί τό θάνατο (Δευτ. 30, 15-19). Στήν Καينὴ Διαθήκη ὁ Κύριος καί οἱ ἀπόστολοι ὄχι μόνο προϋποθέτουν τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί εὐαγγελίζονται αὐτήν καί παρακινοῦν

τόν άνθρωπο νά ἀποδεχθεῖ καί νά ζήσει τή ζωή τῆς «ἐν Χριστῷ» ἐλευθερίας.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ὑπαρξη πεπερασμένη δέν ἔχει ἀπόλυτη καί ἀπεριόριστη ἐλευθερία, γιατί μόνο ὁ Θεός εἶναι τό ἀπόλυτο ἐλεύθερο ὄν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει σχετική ἐλευθερία. Πολλοί παράγοντες, ἐσωτερικοί καί ἐξωτερικοί, περιορίζουν τήν ἐλευθερία του. Οἱ κυριότεροι περιορισμοί προέρχονται ἀπό τή λογική σκέψη, ἀπό τό σῶμα, πού ἔχει διάφορες κλίσεις καί πάθη, καί ἀπό τό φυσικό καί κοινωνικό περιβάλλον. Οἱ περιορισμοί ὅμως αὐτοί δέν εἶναι ἀπόλυτοι, ἀλλά σχετικοί. Δέν ἔχουν δηλαδή δύναμη νά ἀναστείλουν τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ὑψωθεῖ πάνω ἀπό ὅλους τούς περιορισμούς καί νά μείνει ἐλεύθερος σέ ὑψηλό βαθμό.

β) Ἡ ἀμαρτία ὡς στέρηση τῆς ἐλευθερίας

Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσεται μέ τήν ἡλικία καί εἶναι κάθε φορά ἀνάλογη πρὸς τή διανοητική καί ψυχική του κατάσταση, πρὸς τή μόρφωση καί τήν πνευματική του καλλιέργεια. Τά μικρά παιδιά δέν εἶναι ἐλεύθερα στό βαθμό πού εἶναι οἱ ὥριμοι ἄνθρωποι. Εἶναι ἐπίσης γεγονός πῶς ὀρισμένες ψυχικές ἀσθένειες ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τή μείωση ἢ καί τήν ἐξαφάνιση τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειδὴ καί ἡ ἀμαρτία δέν εἶναι φυσική κατάσταση, ἀλλά ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τή βαθμιαία στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νά ἐκλέγει καί νά πράττει εἴτε τό ἀγαθό εἴτε τό κακό, ἀλ' ὅταν πράττει τό ἀγαθό, ἡ ἐλευθερία του, ὅπως καί ὁλόκληρος ὁ ψυχικός του κόσμος, αὐξάνει καί ἀναπτύσσεται, ἐνῶ στήν ἀντίθετη περίπτωση μειώνεται. Ὅσο δέ περισσότερο δοῦλος στήν ἀμαρτία εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τόσο πιο μειωμένη εἶναι ἡ ἐλευθερία του: «Καθένας πού κάνει τήν ἀμαρτία, εἶπε ὁ Χριστός, εἶναι δοῦλος τῆς ἀμαρτίας» (Ἰω. 8, 34).

γ) Ἀγώνας καί ἀγωγή γιά τήν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας

Ἡ ἐλευθερία δέν εἶναι μόνο πραγματικότητα, εἶναι καί ὑποχρέωση. Δέν εἶναι κάτι πού τό κατέχει κανείς, ἀλλά καί κάτι πού πρέπει διαρκῶς νά τό ἐπιζητεῖ καί νά τό ἐπιδιώκει. Ὁ Χριστός μᾶς καλεῖ στή ζωή τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας. «Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ἡ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καί μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (Στήν ἐλευθερία, λοιπόν, στήν ὁποία ὁ Χριστός μᾶς ἠλευθέρωσε, σταθῆτε σταθεροί καί μὴ θέλετε

νά υποταχθῇτε πάλι σέ ζυγό δουλείας. Γαλ. 5, 1).

4 **Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καθῆκον νά εἶναι ἐλεύθερος.** Ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἐλεύθερο καί ἀπαιτεῖ ἀπ' αὐτόν νά παραμένει ἐλεύθερος. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἀγωνίζεται ἐναντίον τοῦ κακοῦ, νά νικᾷ τὰ πάθη του, ν' ἀπαλλάσσεται ἀπό τὰ δεσμά τῆς ἁμαρτίας καί νά ὑψώνεται ἀπό τό ἐπίπεδο τῆς ἀπλῆς ψυχολογικῆς ἐλευθερίας στό ἐπίπεδο τῆς ἠθικῆς καί πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ἐταί θά γίνει αὐθεντικά ἐλεύθερος.

Ὁ Χριστός ἔχει τή δύναμη νά ἐλευθερώνει ἐσωτερικά τόν ἄνθρωπο. «Ἐάν οὖν ὁ Υἱός ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσσεσθε» (Ἐάν λοιπόν ὁ Υἱός σᾶς ἐλευθερώσει, θά εἴστε πραγματικά ἐλεύθεροι. Ἰω. 8, 36). Γιατί ὅπου εἶναι τό πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐλευθερία (Β' Κορ. 3, 17).

Ὁ Χριστός θέλει νά τόν ἀποδεχόμαστε μέ ἐλεύθερη ἀγάπη. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συνδέει τήν ἐλευθερία μέ τήν ἀγάπη (Γαλ. 5, 13).

Ἡ οἰκογένεια, ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Πολιτεία, πού ἔχουν τήν εὐθύνη τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνθρώπων καί μάλιστα τῶν νέων, ὀφείλουν νά παρέχουν ἀγωγή πρὸς ἐλευθερία. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἀγωγή πρέπει νά ἀποβλέπει ὄχι μόνο στήν παροχή γνώσεων καί τήν ἀνάπτυξη τῶν δεξιοτήτων, ἀλλά καί στήν καλλιέργεια ὅλων τῶν ἀνώτερων ψυχικῶν λειτουργιῶν, δηλαδή τῆς νοήσεως, τῆς βουλήσεως, τοῦ συναισθήματος, τῆς φαντασίας, τῆς ἠθικότητας, τῆς θρησκευτικότητας κτλ. Ἐταί ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται ἀπό τίς ἀδυναμίες του, τίς προλήψεις του, τὰ ἐλαττώματά του καί γίνεται ἀληθινός ἄνθρωπος.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ὁ Νῶε παρουσίασε στή ζωὴ του τήν τέλεια ἀρετὴ, ὥστε καί τήν εὐνοία τοῦ Θεοῦ προσέλκυσε καί μόνο αὐτός μαζί μέ τοὺς δικούς του σώθηκε, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐγίναν ἐνοχοὶ γιὰ τιμωρία... Εἶδες πῶς ὁ Κύριος δημιούργησε αὐτεξούσιο τό γένος μας; Γιατί, πές μου, πῶς ἐκείνοι ἐπρεχαν πρὸς τήν ἁμαρτία καί γίνονταν ἐνοχοὶ γιὰ τιμωρία, ἐνῶ αὐτός δέν τιμωρήθηκε, ἐπειδὴ προτίμησε τήν ἀρετὴ καί δέν τοὺς συναναστρεφόταν; Δέν εἶναι φανερό ὅτι τοῦτο ἐγινε, ἐπειδὴ ὁ καθένας ἐκλέγει τήν κακία ἢ τήν ἀρετὴ μέ τή δική του ἐλεύθερη ἀπόφαση; Γιατί ἂν δέ συνέβαινε αὐτό καί δέν ὑπῆρχε στή φύση μας ἡ ἐξουσία τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς, οὔτε ἐκείνοι ἐπρεπε νά τιμωροῦνται οὔτε τοῦτοι θά λαβαίνουν τίς ἀμοιβές τῆς ἀρετῆς; ἀλλὰ ἐπειδὴ (ὁ Θεός) μετὰ τῆ χάρις, πού ἔρχεται «ἀνῶθεν», ἄφησε τό καθετὶ στή δική μας ἐλεύθερη ἀπόφαση, γιὰ τοῦτο ἐκείνους πού ἁμαρτάνουν, τοὺς περιμένουν τιμωρίες, ἐνῶ ἐκείνους, πού εἶναι ἐνά-

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί οι βασικές αλήθειες της πίστewς για την πώση του ανθρώπου και τη λύτρωση προϋποθέτουν έλευθερία;
- 2) Πώς μπορεί ο άνθρωπος να προσδεύσει στην έλευθερία;
- 3) Πότε έλαττώνεται ή έλευθερία του ανθρώπου;

31.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α) Η ζωή του ανθρώπου και τό "Άγιο Πνεύμα

Στήν άκολουθία του Όρθρου της Μεγάλης Δευτέρας γίνεται μνεία του θαύματος της σκυιάς που ξεράθηκε, έπειδή την καταράστηκε ο Χριστός. "Η γεμάτη φύλλα, άλλ' άκαρπη σκυιά συμβολίζει τη συναγωγή των "Ιουδαίων, που δέν είχε να έπιδείξει καρπούς άρετης, αλλά μόνο έξωτερικούς τύπους. "Ο ύμνογράφος της Έκκλησίας μας προτρέπει να φοβηθούμε την τιμωρία της σκυιάς και να προσφέρουμε στο Χριστό καρπούς άξιους της μετανοίας, δηλαδή άρετές.

Οι άρετές είναι έκδηλώσεις της πνευματικής ζωής.

Στή γλώσσα της πίστewς λέγοντας πνευματική ζωή έννοούμε τη ζωή εκείνη που είναι καρπός της έπικοινωνίας του ανθρώπου με τό "Άγιο Πνεύμα. Όπως είδαμε σέ προηγούμενο μάθημα, τό "Άγιο Πνεύμα δημιουργεί στον άνθρωπο και την κοινωνία μία νέα ζωή, που καταυγάζεται από τη θεία χάρη και γι' αυτό ονομάζεται χαρισματική ζωή.

Τά ιδιαίτερα γνωρίσματα της πνευματικής ζωής είναι ή έμπιστοσύνη στο Θεό, ή διαρκής έπικοινωνία με Αυτόν, ή συμμετοχή στή λατρευτική ζωή της Έκκλησίας, ή άγάπη, ή χαρά, ή ειρήνη, ή ειλικρίνεια, ή δικαιοσύνη, ή μακροθυμία, ή πραότητα, ή άφοσίωση του ενός προς τον άλλο και γενικά, ή όλόψυχη άποδοχή και έκτέλεση του θελήματος του Θεού.

Άλλά ή πνευματική όλokλήρωση του ανθρώπου προϋποθέτει όχι μόνο την καλλιέργεια της θρησκευτικότητας, ήθικότητας και κοινωνικότητας, αλλά και όλων των άλλων έφέσεων και δυνάμεων της ψυχής, μεταξύ των

ὁποῖον προέχει ἡ ἐφεσως τῆς γνώσεως.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς γνώσεως εἶναι ἔμφυτη. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶπε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκ φύσεως ἐπιθυμοῦν τῇ γνώσῃ. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη, ὅπως καὶ ὅλες οἱ εὐγενεῖς ἐφέσεις τοῦ πνεύματος, εἶναι ἔκφραση τῆς συγγένειας τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό. Μέ τό νοῦ του ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τό Θεό, κυριαρχεῖ πάνω στόν κόσμο καί πραγματοποιεῖ τόν ὑψηλό του προορισμό. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος, γιά νά ζήσει μιά ὀλοκληρωμένη πνευματική ζωή, ὀφείλει νά ἀναπτύξει τό νοῦ του μέ τήν παιδεία. Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶχαν κανένα ἐνδοιασμό ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀπόκτηση τῆς γνώσεως. Μελέτησαν φιλοσόφους, ποιητές, ρήτορες καί δέχτηκαν ἀπ' αὐτοῦς ὅ,τι ἦταν ἀξιόλογο καί μπορούσε νά προσαρμοστεῖ στή χριστιανική πίστη. Ὁ Μέγας Βασίλειος παραδεχόταν ὅτι ἡ ἑλληνική σοφία συντελεῖ στή βαθύτερη κατανόηση τῆς θείας σοφίας.

β) Ἡ πραγματοποίηση τῆς πνευματικῆς ζωῆς

Τήν πνευματική ζωή δέν πραγματοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος μόνος, ἀλλά πάντοτε μαζί μέ ὅλους τούς πιστούς καί ὅλους τούς ἁγίους στήν Ἐκκλησία. Ἐφόσον ἡ πνευματική ζωή εἶναι ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πραγματοποιεῖται μέσα στό χώρο τῆς Ἐκκλησίας μέ τή συμμετοχή τοῦ χριστιανοῦ στά *μυστήρια* καί μάλιστα στήν ἐξομολόγηση καί στή Θεία Εὐχαριστία.

Πρέπει ὅμως νά τονισθεῖ ὅτι ἡ πραγματοποίηση τῆς πνευματικῆς ζωῆς δέν εἶναι εὐκόλη. Προϋποθέτει ἀδιάκοπο ἀγώνα κατά τῆς ἁμαρτίας, κατά τῶν κακῶν κλίσεων πού ὑπάρχουν μέσα μας. Τό νά νικήσει δέ κανεῖς τόν ἐγωισμό του καί τά ἄλλα πάθη εἶναι πραγματικός ἄθλος. Ὁ Χριστός παρομοιάζει τή ζωή τῆς ἀρετῆς μέ στενή πύλη καί στενόχωρο δρόμο, τόν ὁποῖο λίγοι ἀκολουθοῦν. Ἐντούτοις ἡ πνευματική ζωή εἶναι ἡ περισσότερο πραγματική ζωή. Οἱ ἀληθινοί χριστιανοί ἔχουν ἐσωτερική αἴσθηση καί ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ. Ἐχουν προσωπική βεβαιότητα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁμιλοῦν γιά τό Θεό, τήν ψυχή, τήν αἰωνιότητα καί γενικά γιά τόν κόσμο τοῦ πνεύματος, δίνουν τήν ἐντύπωση πῶς ὁμιλοῦν γιά αἰσθητά καί ἐμπειρικά γεγονότα καί πράγματα. Ἀλλά καί ἡ ζωή τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων εἶναι ζωντανή ἀπόδειξη τῆς ὑπάρξεως καί τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ.

γ) Ὁ δυναμικός χαρακτήρας τῆς πνευματικῆς ζωῆς

Ἡ πνευματική ζωή δέν εἶναι παθητική καί στατική, ἀλλά *δυναμική*. Δέν πραγματοποιεῖται μιά μόνο φορά καί ἔκτοτε παραμένει ἀμετάβλητη.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ πραγματοποιεῖται κάθε στιγμή καὶ διατηρεῖται ἐφόσον ἀνανεώνεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται διαρκῶς. Δὲ φθάνει λ.χ. νά συμμορφωθεῖ κανεὶς μιά μόνο φορά πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ συμμόρφωση αὕτη πρέπει νά ἐπαναλαμβάνεται διαρκῶς. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι μιά ἀδιάκοπη πορεία πρὸς τὴν τελειότητα πού εἶναι ὁ Θεός.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Εἰσεέλθετε, διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν».

(Ματθ. 7, 13-14).

(Νά μπαίνετε ἀπὸ τὴ στενὴ πύλη, γιατί εἶναι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρη ἡ ὁδὸς πού ὁδηγεῖ στὴν καταστροφή καὶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, πού μπαίνουν ἀπὸ αὐτή. Στενὴ εἶναι ἡ πύλη καὶ στενόχωρος ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ καὶ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πού τὸν βρίσκουν).

«Τῆς ξηρανθείσης συκῆς διὰ τὴν ἀκαρπίαν, τὸ ἐπιτίμιον φοθηθέντες, ἀδελφοί, καρπούς ἀξιους τῆς μετανοίας, προσάξωμεν Χριστῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».

(Ἀπόστιχο Ὁρθρου Μεγ. Δευτέρας).

(Ἄς φοηθοῦμε, ἀδελφοί, τὴν τιμωρία τῆς συκῆς πού ξεράθηκε ἐπειδὴ ἦταν ἀκαρπη, καὶ ἄς προσφέρουμε καρπούς ἀξιους τῆς μετάνοιας στοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς παρέχει τὸ μεγάλο ἔλεος του).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διαρκὴ ἀνανέωση;
- 2) Πότε ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ὀλοκληρωμένη;

«Ὁδηγήσον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»
(Ἀπό τῆ Θεῖα Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων)

α) Τό νόημα τῆς ἠθικῆς ζωῆς

Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ ἠθικὴ ζωὴ, δηλαδή ἡ ζωὴ σύμφωνα μὲ τὸν ἠθικὸ νόμο, εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ. Ὁ ἄγραφος ἠθικός νόμος, πού ὑπάρχει στὸ ἐσωτερικὸ μας, καὶ ὁ γραπτὸς ἠθικός νόμος τῆς Ἁγίας Γραφῆς προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἐκφράζουν τὸ θέλημά του.

Στὴν Ἁγία Γραφή, ἡ πίστις στὸ Θεὸ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θελήματός Του. Ὁ Χριστὸς διαβεβαίωσε ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθει στὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν καθένας πού τοῦ λέγει Κύριε, Κύριε, ἀλλ' ἐκεῖνος πού κάνει τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα του (Ματθ. 7, 21). Ἔτσι ἡ ἠθικὴ ζωὴ ἀποβαίνει «κατὰ Χριστόν» ζωὴ.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ διαφέρει ἀπὸ κάθε ἄλλη ἠθικὴ διδασκαλία στὸ ὅτι ἔχει ὡς πρότυπο τὸ Χριστό. Ὁ Κύριος μᾶς ἀποκάλυψε ὄχι μόνον μιὰ θεῖα ἠθικὴ θεωρία, ἀλλὰ καὶ ἓνα τρόπο ζωῆς, τὸν ὁποῖο πρῶτος αὐτὸς πραγματοποίησε. Γι' αὐτὸ ἀπαραίτητη προϋπόθεση μιᾶς ἠθικῆς ζωῆς στὸ χριστιανισμὸ εἶναι ἡ μίμηση τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία δὲ μᾶς καλεῖ ἀπλῶς νὰ ἐφαρμόσουμε ὁρισμένους ἠθικοὺς κανόνες, ἀλλὰ νὰ μιμηθοῦμε τὸ θεῖο πρότυπο καὶ νὰ βαδίσουμε πάνω στὰ ἴχνη του. «Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ» (Ὁ Χριστὸς ἔπαθε γιὰ χάρις σας καὶ σᾶς ἄφησε παράδειγμα, γιὰ νὰ ἀκολουθήσετε τὰ ἴχνη του. Α' Πέτρου 2, 21).

Ὁ χριστιανὸς καλεῖται νὰ μιμηθεῖ τὴν ἀγάπην, τὴ δικαιοσύνην καὶ τὴ φιλάνθρωπιάν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει χαρακτηριστικά: Νὰ γίνεις στὸ δυστυχισμένο ἄνθρωπο Θεὸς καὶ νὰ μιμηθεῖς τὴ φιλάνθρωπιάν τοῦ Θεοῦ. Γιατί τὸ νὰ εὐεργετῇ κανεὶς εἶναι ἡ κυριότερη ιδιότης τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία μπορεῖ ν' ἀποκτήσει καὶ ὁ ἄνθρωπος. Μὲ τὴν ἀσκηση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλάνθρωπίας ὁ ἄνθρωπος παίρνει ἀπέναντι στὸ συνάνθρωπό του τὴ θέσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι μιμεῖται τὸ Θεό.

Ἀλλὰ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐκτός ἀπὸ τὸ Χριστό, καὶ οἱ ἅγιοι προβάλλονται ὡς παραδείγματα πρὸς μίμηση. Οἱ ἅγιοι ἐπαναλαμβάνουν καὶ παρατείνουν τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελοῦν τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ πού συνεχίζεται διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων.

β) Ὁ λειτουργικός χαρακτήρας τῆς ἠθικῆς ζωῆς καὶ πράξεως

Στὴν παράγραφο αὐτὴ ἐξετάζουμε τὴ σχέση τῆς ἠθικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἠθικῆς πράξεως μὲ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Κύριος μακάρισε τοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν καθαρὴ καρδιά, γιατί αὐτοὶ μόνο θὰ δοῦν τὸ Θεό (Ματθ. 5, 8). Πιὸ συγκεκριμένα γιὰ τὴ σχέση τῆς ἠθικῆς πράξεως μὲ τὴ θεία λατρεία εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἐάν, ὅταν προσφέρεις τὸ δῶρο σου στὸ θυσιαστήριο, θυμηθεῖς πὼς ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, τότε ἄφησε τὸ δῶρο σου ἐμπρὸς στὸ θυσιαστήριο καὶ πήγαινε πρῶτα νὰ συμφιλιωθεῖς μὲ τὸν ἀδελφό σου καὶ τότε ἔλα νὰ προσφέρεις τὸ δῶρο σου» (Ματθ. 5, 23-24). Οἱ λόγοι αὐτοὶ σημαίνουν πὼς γιὰ νὰ λατρεύσει ὁ ἄνθρωπος τὸ Θεό πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχει καθαριστεῖ ἀπὸ κάθε ἁμαρτία.

Ὁ Θεός εἶναι τὸ ἀπόλυτο ἀγαθὸ καὶ ἡ ἀπόλυτη ἠθικὴ καθαρότητα. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατο νὰ πλησιάσει ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀγαθὸ, ἂν προηγουμένως δὲν ἀπομακρυνθεῖ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ κακὸ, πού ρυπαίνει τὴν ψυχὴ. Ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ πρέπει σάν ἄλλο κάτοπτρο νὰ ἀντικατοπτρίζει τὸ Θεό καὶ τὴ θεία ὠραιότητα. Ἄλλ' ὅπως τὸ ἀκάθαρτο κάτοπτρο δὲ δέχεται τίς εἰκόνες τῶν ἀντικειμένων ἐστὶ καὶ ἡ ψυχὴ ἀπορροφημένη ἀπὸ τίς βιοτικές μέριμνες καὶ σκοτισμένη ἀπὸ τὰ πάθη δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ὑποδεχθεῖ τίς ἐκλάμψεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀποχή ἀπὸ τὸ κακὸ γιὰ νὰ λατρεύσει ὁ ἄνθρωπος τὸ Θεό. Παράλληλα πρέπει νὰ ἐκτελεῖ καὶ τὸ ἀγαθόν. Οἱ πράξεις τῆς ἀγάπης συνοδεύουν τὴν ἀληθινὴ λατρεία. Στὴ θεία λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεό νὰ καθαρίσει τὰ χεῖλη τῶν πιστῶν πού τὸν δοξολογοῦν καὶ νὰ τοὺς βοηθήσει ν' ἀπέχουν ἀπὸ φαῦλες πράξεις καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐκεῖνα πού εἶναι εὐάρεστα σ' Αὐτόν. Παρόμοια αἰτήματα βλέπουμε καὶ στίς ἄλλες λειτουργίες, πού χρησιμοποιεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Μεγ. Βασιλείου, Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοφθέου) καὶ στίς ἀκολουθίες τῶν Μυστηρίων.

γ) Ἡ ἄσκηση τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἠθικὴ ζωὴ

Ὁ χριστιανικὸς βίος ἀρχίζει μὲ τὸ βάπτισμα καὶ τελειώνει μὲ τὴ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μεταξὺ ἀφετηρίας καὶ τέρματος παρεμβάλλεται ὁλόκληρη ζωὴ ἀσκήσεως καὶ ἀδιάκοπης προπαρασκευῆς.

Ἡ λέξη ἄσκηση χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸ φιλοσοφικὸ βίον. Ὁ φιλόσοφος παραβάλλεται συνήθως πρὸς ἀθλη-

τή. Ὅπως ὁ ἀθλητὴς γυμνάζεται διαρκῶς, ἔτσι καὶ ὁ φιλόσοφος ὀφείλει νὰ ἀσκεῖται πνευματικά καὶ νὰ γυμνάζεται σκληρά, γιὰ νὰ πετύχει τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀσκήση εἶναι διαρκὲς ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν παθῶν καὶ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀρετῆς. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς διεξάγεται στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ διάφορα πάθη, καὶ κυρίως ὁ ἐγωισμὸς, καταπολεμοῦν καὶ διαφθείρουν τὴ θεία εἰκόνα μέσα μας. Ἡ ροπή πρὸς τὸ κακὸ εἶναι τόσο ἰσχυρή, ὥστε ὁ ἄνθρωπος μὲ δυσκολία κατορθώνει μὲ συνεχή ἀσκήση νὰ τὴν καταστέλλει.

Στὸν πνευματικὸ αὐτὸ ἀγῶνα ὁ πιστὸς χρησιμοποιεῖ ὡς ὄπλα τὴν προσευχή καὶ τὴν ἐγγήγορη. Μὲ τὴν προσευχή ζητεῖ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἰσχυρότερο ὄπλο στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κακοῦ.

ΜΕΙΜΕΝΑ

«**Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετός, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς μεταστήσας, σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἐνδοθεν λογισμόν ἐπιστήσας καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντός πονηροῦ βλέμματος, ἀκοή δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπιβάτος, ἡ δὲ γλῶσσα καθαρευέτω ῥημάτων ἀπρεπῶν. Ἀγνισον ἡμῶν τὰ χεῖλη, τὰ αἰνοῦντά σε Κύριε· τὰς χεῖρας ἡμῶν ποιήσον, τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα· πάντα ἡμῶν τὰ μέλη, καὶ τὴν διάνοιαν, τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι.**

(Εὐχή πιστῶν α' Λειτουργίας Προηγιασμένων).

(Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ἄξιος ὑμνήσεως, ποῦ μᾶς μετέθεσες μὲ τὸ ζωοποιὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ σου ἀπὸ τῆ φθορᾶ στὴν ἀφθαρσία, σὺ ἐλευθέρωσες ὅλες τὶς αἰσθήσεις μας ἀπὸ τὴν ἐμπαθὴ νέκρωση καὶ ὄρισε ὡς ἀγαθὸ ἡγεμόνα αὐτῶν τὸ λογισμόν ποῦ ὑπάρχει μέσα μας. Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς μὲν ἄς ἀπέχει ἀπὸ κάθε πονηρὸ βλέμμα, ἡ δὲ ἀκοή ἄς ἀποφεύγει τοὺς μάταιους λόγους, ἡ δὲ γλῶσσα ἄς εἶναι καθαρὴ ἀπὸ ἀπρεπῆ λόγια. Ἀγνίσέ μας τὰ χεῖλη ποῦ σέ δοξάζουν Κύριε. Τὰ χεῖρα μας κάνε νὰ ἀπέχουν ἀπὸ κακὰς πράξεις, νὰ ἐνεργοῦν δὲ μόνο ἐκεῖνα ποῦ σέ εὐχαριστοῦν. Ὅλα τὰ μέλη μας καὶ τὴ διάνοια ἀσφάλισε μὲ τὴ χάρη σου).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ἡ ἠθικὴ καθαρότητα εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ θεία λατρεία;
- 2) Γιατί ἡ ἀσκήση εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἠθικοποίηση τοῦ ἀνθρώπου;
- 3) Σέ τί συνίσταται ἡ μίμησις τοῦ Χριστοῦ;

«Ἡ ἐλπίς μου, ὁ Πατήρ, καταφυγή μου ὁ Υἱός, σκέπη μου τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον...»
(Ἀπὸ τὸ Μ. Ἀπόδειπνο)

α) Τό Πρωτευαγγέλιο. Ἡ θεία οἰκονομία καὶ ἡ φι- λανθρωπία τοῦ Θεοῦ

Μέ τὴν πώση τῶν πρώτων ἀνθρώπων στὴν ἁμαρτία εἰσῆλθε στὸν κόσμον τὸ κακὸ μὲ ὅλες τὶς συνέπειές του. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ποῦ εἶναι ἀγάπη δὲν καταδίκασε τὸ ἀνθρώπινο γένος σὲ αἰώνιο πνευματικὸ θάνατο, οὔτε τὸ ἄφησε χωρὶς κανένα φῶς καὶ καμιά ἐλπίδα. Ἀντίθετα, ἀμέσως μετὰ τὴν πώση ἔδωκε στοὺς πρωτόπλαστους τὴν ὑπόσχεση τῆς λυτρώσεως, ποῦ περιέχεται στὸ τρίτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως:

«Καὶ ἐχθρὰν θῆσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναίκας καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ εὐ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν» (Θά θέσω ἐχθρὰ ἀνάμεσα σὲ σένα καὶ τὴ γυναῖκα καὶ ἀνάμεσα στὸν ἀπόγονό σου καὶ τὸν ἀπόγονο αὐτῆς. Αὐτὸς θά σου συντρίψει τὸ κεφάλι, ἐνῶ σύ θά τοῦ κεντῆσεις τὴ φτέρνα).

Τὰ λόγια αὐτά τοῦ Θεοῦ ἀπευθύνονται στὸ διάβολο, ποῦ παρέσυρέ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἁμαρτία καὶ τὴν πώση. Ὁ ἀπόγονος τῆς γυναίκας ποῦ θά συντρίψει τὸ κράτος τοῦ Σατανᾶ εἶναι ὁ Χριστός.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πρωτευαγγέλιο, ἡ πρώτη εὐχάριστη ἀγγελία καὶ ὑπόσχεση γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐλπίδα τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀγάπη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία διὰ τοῦ Χριστοῦ ονομάζεται θεία οἰκονομία. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ δόθηκε ἡ ὑπόσχεση αὕτῃ ἀρχίζει ἡ περίοδος τῆς προσδοκίας γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶναι πρόγευση καὶ προεικόνιση τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ ἀπογόνου τῆς γυναίκας, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς νέας κοινωνίας, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας.

β) Ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα

Ἐλπίδα, γενικά, εἶναι ἀναμονὴ καὶ προσδοκία ἀγαθῶν. Χριστιανικὴ ἐλπί-

Θαυματουργή εικόνα της Παναγίας «ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ». Είναι άγνωστο πότε αγιογραφήθηκε. Τό 980 μεταφέρθηκε στον 'Ιστορικό Ναό του Πρωτάτου του 'Αγ. Όρους.

9
δα είναι η προσδοκία της αιώνιας ζωής και μακαριότητας κοντά στο Θεό. Κατά την Καινή Διαθήκη η έλπιδα είναι άναμονή και προσδοκία της αναστάσεως των νεκρών (Πρ. 23, 6 και 24, 15), της δόξας του Θεού (Ρωμ. 5, 2 και Κολ. 1, 27) και της αιωνιότητας (Τιτ. 1, 2). Έγγύηση δέ της έλπιδας είναι ο Κύριος Ήσους Χριστός και η έκ νεκρών ανάστασή του (Α' Τιμ. 1, 1 και Α' Πέτρ. 1, 3).

Θεμέλιο της έλπιδας είναι η πίστη στο Θεό και τη θεία Πρόνοια ή ό- ποια έκδηλώθηκε και μέ την άποστολή στον κόσμο του Υιού και Λόγου του Θεού και την παράδοσή Του στο σταυρικό θάνατο για τη σωτηρία του γέ- γους των ανθρώπων. Για τό λόγο αυτό ο άπόστολος Παύλος όνομάζει τό Χριστό «έλπιδα ήμων». "Όταν λέμε πώς ο Χριστός είναι η έλπιδα μας έν- νοούμε ότι σ' Αυτόν όφείλουμε τά πάντα και ότι άναμένουμε άπ' Αυτόν όλα

ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ μας τελειοποίησι καὶ γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Καρποὶ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας εἶναι ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς, ἡ χαρὰ, ἡ ὑπομονὴ καὶ τὸ θάρρος στὴν ἀντιμετώπισι τῶν θλίψεων καὶ δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς. Αὐτὸς ποὺ ἐλπίζει στὸ Θεὸ ἔχει τὴ βεβαιότητα ὅτι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἔχουν καμιά ἀξία, δὲν εἶναι τίποτε, συγκρινόμενα μὲ τὴ δόξα, ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς ἀποκαλυφθεῖ (Ρωμ. 8, 18). Ἡ ἐλπίδα σ' ὅλες τὶς φάσεις τῆς ἐπίγειας ζωῆς τόσο τὶς εὐμενεῖς ὅσο καὶ τὶς δυσμενεῖς, εἶναι «ἀγκυρα τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆς τε καὶ βεβαία» (Ἑβρ. 6, 19).

Ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα δίνει στὴ ζωὴ ἓνα δυναμικὸ χαρακτῆρα, ἀφοῦ τὴν κάνει νὰ κινεῖται κυρίως στὴ διάστασι τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ φανερῶναι ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «~~ἐν δὲ τὰ μὲν ὅπῃ ἐπιλανθόμενος τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ~~» (Ἐνα πράγμα κάνω: λησμονῶ τὰ παλαιὰ καὶ προχωρῶντας πρὸς ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἐμπρός, τρέχω πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς τὸ βραβεῖο τῆς ἐπουράνιας κλήσεως τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ. Φιλιπ. 3, 13).

γ) Ἡ ἀπελπισία καὶ τὸ ἀδιέξοδο τοῦ ἀνθρώπου

Στὴν ἀπελπισία ὁδηγοῦνται ἡ ἀπιστία ἢ ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ ἢ γιὰ τὴ θεία Πρόνοια, ἢ ὑπερβολικὴ προσκόλλησι στὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ καὶ μερικές φορές ἡ συναισθησι μεγάλῃς ἐνοχῆς καὶ εὐθύνης, οἱ φοβερές τύψεις τῆς συνειδήσεως, ποὺ δὲν καταλήγουν στὴν εἰλικρινὴ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ στὸ Θεό.

Ἡ ἀπελπισία φέρνει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀδιέξοδο, ὅπως δεῖχνουν οἱ περιπτώσεις τῆς αὐτοκτονίας, ἀκόμη καὶ ἀνθρώπων ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους ἀφθονα ὑλικά ἀγαθὰ. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχασαν τὴν ἐλπίδα τοὺς στὸ Θεὸ δοκιμάζουν πλήξη, ἀνία, ἀγωνία καὶ ἀγχος. Αἰσθάνονται ἀποξενωμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ διασπασμένοι ἐσωτερικά. Καὶ πολὺ συχνὰ καταλήγουν σὲ νευρικές καὶ ψυχικές ἀσθένειες.

Ἡ ἀπελπισία εἶναι ἀπαράδεκτη ἀπὸ τότε ποὺ ἀκούστηκε ἡ εἰδησι: «~~Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην~~» (Λουκ. 2, 10). (Μὴ φοβόσαστε, γιατί σὰς φέρνω εὐχάριστη εἰδησι ποὺ θὰ σὰς προξενήσῃ μεγάλη χαρὰ). Ἡ εἰσοδος καὶ ἡ παρουσία τοῦ Θεανθρώπου στὸν κόσμον ἐξαφανίζει κάθε ἀπαισιοδοξία σκέψῃ καὶ θεραπεύει τὴ μελαγχολία. Ἡ νύκτα τῆς ἀπελπισίας πέρασε καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἐλπίδας ἀνέτειλε. Καθένας ποὺ πιστεύει στὸ Χριστὸ μετατίθεται ἀπὸ τὸ θάνατο στὴ ζωὴ. Ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπόγνωσι εἶναι ὄχι μόνο ἀδικαιολόγητη, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται ἁμαρτία. Ὁ

χριστιανός δεν πρέπει να απελπίζεται και όταν ακόμη αμαρτάνει επανειλημμένως. Οι Πατέρες της 'Εκκλησίας διδάσκουν ότι η απόγνωση είναι η άλλη όψη της αμαρτίας.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Καί ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται καὶ αὐτός ὁ Θεός ἔσται μετ' αὐτῶν καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεός πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ ὁ θάνατος οὐ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον»

(Ἀποκ. 21, 3-5).

(Καὶ ἄκουσα φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ νὰ λέγει: «Ἰδοὺ, ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ εἶναι μεταξύ τῶν ἀνθρώπων· θὰ κατοικήσῃ μαζί τους καὶ αὐτός θὰ εἶναι ὁ λαὸς τοῦ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός θὰ εἶναι μαζί τους. Θὰ ἐξαλείψῃ ὁ Θεός κάθε δάκρυ ἀπὸ τὰ μάτια τους· ὁ θάνατος δὲ θὰ ὑπάρχει πλέον, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγὴ, οὔτε πόνος θὰ ὑπάρχει πλέον, γιατί τὰ παλαιὰ περῆλθαν.»).

«Ἡ ἐλπίδα στὸν Κύριο ἔχει μεγάλη δύναμη· εἶναι φρούριο ἀπόρθητο, τείχος ἀκαταμάχητο, συμμαχία ἀκατανίκητη, λιμάνι γαλήνιο, πύργος ἀκαταγώνιστος, ὅπλο ἀνίκητο, δύναμη ἀκαταμάχητη, ἡ ὁποία ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα βρίσκει διέξοδο. Μὲ τὴν ἐλπίδα στὸν Κύριο, ὅπλα νίκησαν ὀπλισμένους καὶ γυναῖκες τοὺς ἀντρες· ἐπίσης μὲ τὴ δύναμη αὐτὴ παιδιὰ ἀναδείχθηκαν μὲ πολλὴ εὐκολία πρὸ ἰσχυρά καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού εἶχαν σπουδάσει τὴν πολεμικὴ τέχνη.

Καὶ γιατί ν' ἀπορεῖ κανεὶς γιὰ τὸ ὅτι νίκησαν τοὺς ἐχθρούς, τὴ στιγμὴ πού νίκησαν τὸν ἴδιο τὸν κόσμο μὲ τὰ ἀπατήλια τοῦ θέληγτρα;... Πράγματι, ἡ ἐλπίδα σὸ Θεὸ μεταμορφώνει τὰ πάντα»

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, Ἑρμηνεῖα εἰς τὸν Ψαλμὸν 10. PG. 55, 140).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιό εἶναι τὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος;
- 2) Ποιές εἶναι οἱ συνέπειες τῆς ἀπελπισίας;
- 3) Γιατί ἡ ἀπελπισία εἶναι ἀμαρτία;

«Εἰ οὖν ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ, ἐμέ μισεῖσθε...»
(Ἀπό τον Ὁρθρο τῆς Μεγ. Περμπτης)

α) Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ

Ἐξω ἀπό τό Χριστιανισμό ἡ ἀγάπη θεωρεῖται ὡς ἐσωτερική εὐάρεστη διάθεση τῆς ψυχῆς πρὸς ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πράγμα. Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοποθετεῖ τὴν ἀγάπη σὲ ψηλότερο ἐπίπεδο· τῆς δίνει μεταφυσικὲς διαστάσεις. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». (Α' Ἰω. 4, 9). Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἡ ἀγάπη ἀπλὴ ἀνθρώπινη διάθεση καὶ σχέση· εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Δηλαδή, ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη ὅχι μόνο σὲ σχέση μὲ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ σὲ σχέση μὲ τὸν ἑαυτό του. Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀγάπη. Οἱ σχέσεις τῶν τριῶν προσώπων τῆς θεότητος μεταξύ τους εἶναι σχέσεις ἀγάπης. Στὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ, ποῦ μᾶς διέσωσε ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἀποκαλύπτονται οἱ σχέσεις Πατέρα καὶ Υἱοῦ: «Πάτερ, ὅς ~~δὲ~~ δώκας μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ κάκεινοι ὡς μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκας μοι, ὅτι ἀγάπῃς με πρὸς τὸν κόσμον» (Πατέρα, θέλω ὅπου εἰμαι ἐγὼ, νὰ εἶναι μαζί μου καὶ ἐκεῖνοι ποῦ μοῦ ἔδωκες, γιὰ νὰ βλέπουν τὴ δόξα ποῦ μοῦ ἔδωκες, ἐπειδὴ μὲ ἀγάπῃς πρὶν δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος. Ἰω. 17, 24). Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἀποκαλύπτεται ἡ αἰωνιότητα τῆς ἀγάπης. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, αἰωνίως. Καὶ τό αἰώνιο ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης του εἶναι ὁ Υἱός.

Ὁ ἴδιος Εὐαγγελιστὴς συνδέει τὴν ἀγάπη μὲ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Ὅποιοι ἀγαπᾷ, λέγει, ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Θεό καὶ γνωρίζει τὸ Θεό, ἐνῶ ὅποιοι δὲν ἀγαπᾷ, δὲ γνώρισεν τὸ Θεό (Α' Ἰω. 4, 7). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὅσο πιο πολὺ ἀγάπη ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τόσο πιο κοντὰ στὸ Θεό βρίσκεται, γιατί ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός καὶ ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ὁ Χριστός.

Ἡ ἀγάπη, λοιπόν, ἔχει τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν πηγὴ τῆς ὅχι στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ στὸ Θεό: «ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ» (Α' Ἰω. 4, 7).

β) Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φυσικὴ ἐκδήλωση τῆς κοινωνικῆς του φύσεως. Γιὰ τὸ χριστιανό ὅμως ἡ φυσικὴ αὐτὴ ἐκδήλωση τῆς ψυχῆς εἶναι καὶ ἐντολὴ Θεοῦ.

Όταν ρωτήθηκε ο Κύριος από το νομικό για τη μεγαλύτερη εντολή του νόμου απάντησε: «Νά αγαπήσεις Κύριο το Θεό σου με όλη σου την καρδιά και με όλη σου την ψυχή και με όλο σου το νοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δεύτερη ὅμοια με αὕτη εἶναι τὸ νά αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτό σου. (Ματθ. 22, 37-39).

9
Ο ἄνθρωπος ὀφείλει ν' αγαπᾷ τὸ Θεὸ με ὅλο τὸ εἶναι του, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ αἰτία τοῦ παντός. Πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὑπάρχει μόνο ὁ Θεός. Στὸ Θεὸ βρίσκεται τὸ νόημα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου.

Ο ἄνθρωπος ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη του στὸ Θεὸ με τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἀφοσίωσή του σ' Αὐτόν, με τὴν προσευχή καὶ τὴ λατρεία καὶ με τὴ συμμόρφωση τῆς ζωῆς του πρὸς τὸ θέλημα Αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη με τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Δέ φθάνει κανεὶς στὸ Θεό, ἂν δέν περάσει ἀπὸ τὸ συνάνθρωπο. Διὰ τοῦ συνανθρώπου καὶ μαζί με αὐτόν πορευόμαστε πρὸς τὸ Θεό.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἡ δεύτερη μεγάλη ἐντολή. Εἶναι ἡ νέα ἐντολή ποὺ ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν χριστιανῶν (Ἰω. 13, 35).

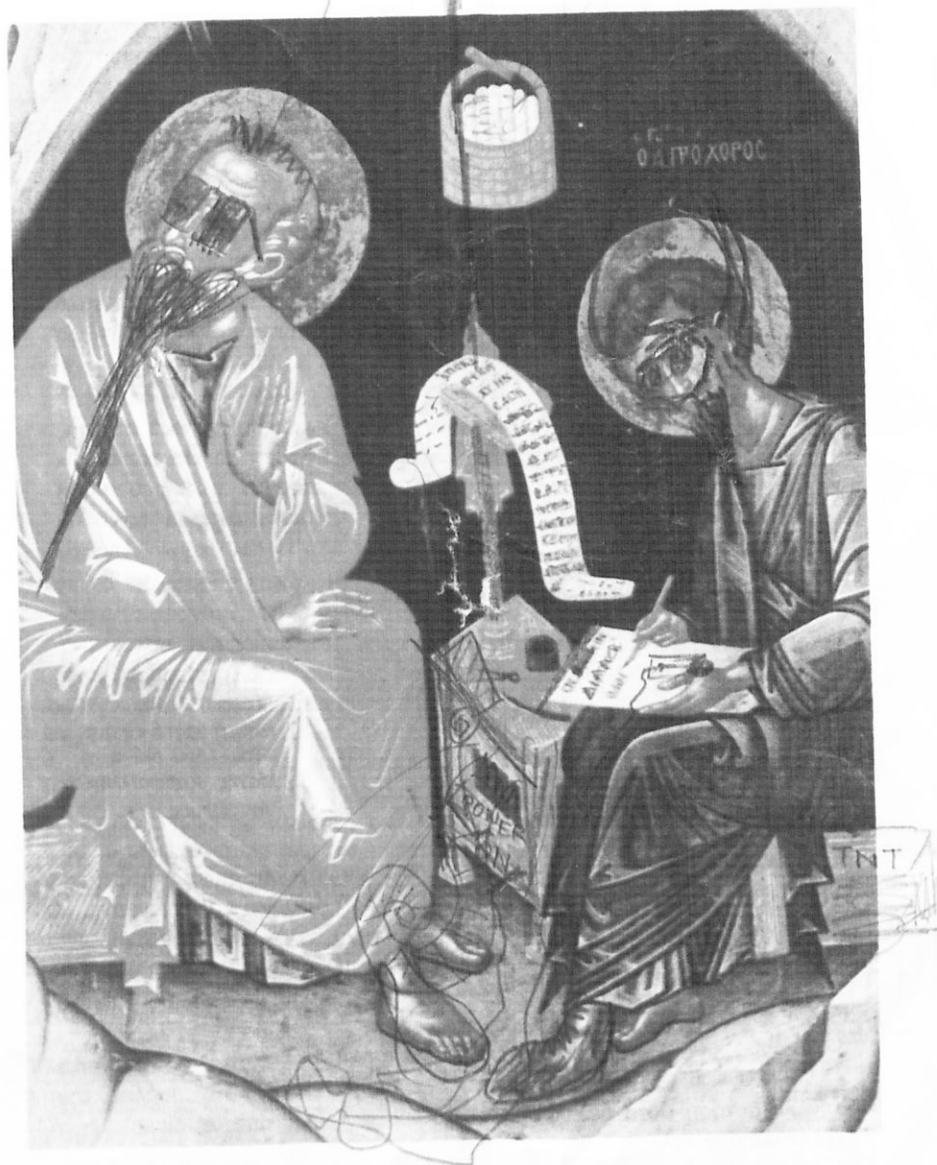
3
Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἐκδηλώνεται ὡς ἀφοσίωση πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ πραγματικὴ συμμετοχὴ στὴ χαρὰ καὶ τὴ λύπη του. Ἡ ἀγάπη αὕτη δέν προέρχεται ἀπὸ χλιαρὸ καὶ ἐπιπόλαιο αἶσθημα, ἀλλὰ ἀπορρέει ἀπὸ βαθιὰ συμπάθεια καὶ θερμὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἄλλο. Εἶναι δέ καὶ ἀνιδιοτελής, γιατί δέν ἐπιζητεῖ τὸ δικό της συμφέρον, ἀλλὰ μόνο τὴν ὠφέλεια τοῦ ἄλλου. Ὁ χριστιανὸς ποτὲ δέ θεωρεῖ τὸ συνάνθρωπό του ὡς μέσο, ἀλλὰ πάντοτε ὡς σκοπὸ.

«Πλησίον» εἶναι ὁ ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος, ἀκομή καὶ ὁ ἐχθρός μας. Ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ νά αγαπᾶμε καὶ τοὺς ἐχθρούς μας, νά εὐεργετοῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς μισοῦν καὶ νά προσευχόμαστε γι' αὐτοὺς ποὺ μᾶς καταδιώκουν. Αὕτη ἡ ἀγάπη (πρὸς τοὺς ἐχθρούς) εἶναι ἡ τελειότερη.

Απὸ τὴ χριστιανικὴ ἀγάπη ἔχουν περισσότερη ἀνάγκη οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δέ γνώρισαν τὸ Χριστό. Ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νά μισεῖ τὴν ἁμαρτία καὶ νά ἀποκρούει τὴν ἄρνηση καὶ ἀθεΐα, ἀλλὰ νά αγαπᾷ τὸν ἁμαρτωλὸ καὶ τὸν ἄρνητὴ, «ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν» (γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου ἀπέθανε ὁ Χριστός).

γ) Ἡ «ἐν Χριστῷ» ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων

Ο ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸ ὄν καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δέν μπορεῖ νά ζή-

Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος υπαγορεύει στον Πρόχορο. Εικόνα του Έμμανουήλ Λαμπάρδου στον Άγιο Γεώργιο Βενετίας (1602).

Οἱ πρωτοκορυφαῖοι Ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος. Φορητὴ εἰκόνα τοῦ 14ου-15ου αἰῶνα τῆς Ἱ. Μονῆς Καρακάλλου τοῦ Ἁγ. Ὁρους.

4
 σει μόνος ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία. Ἡ τέλεια ἀπομόνωση, δηλαδή ἡ ζωὴ χωρὶς τὸ Θεὸ καὶ τὸ συνάνθρωπο, εἶναι κατάσταση ἀφύσικη καὶ ἀδιανόητη. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο κοινωνικό: «Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν» (Γεν. 2, 18. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος· ἄς τοῦ δημιουργήσουμε ἓνα βοηθὸ ὅμοιο μ' αὐτόν).

Ὁ ἄνθρωπος περιορίζεται συνήθως ἐγωιστικά στὸν ἑαυτό του καὶ ἀδυνατεῖ νὰ ἀναγνωρίσει στὸ πρόσωπο τοῦ συνανθρώπου του τὸν ἀδελφὸ του. Στὴν κατάσταση αὕτῃ ὀφείλονται οἱ διαιρέσεις, οἱ ἀδικίες, οἱ διακρίσεις, ἡ ἐκμετάλλευση κτλ.

Ὁ Χριστὸς καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ἀδελφοποίησι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἔνωση μὲ τὸ Χριστὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔνωση τῶν ἀνθρώπων στὴν κοινω-

νια. Στην Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχουν διακρίσεις. Οἱ χριστιανοὶ συνδέονται μετὰ τοὺς μὲ δεσμούς πνευματικούς. Ὁ πιστὸς εἶναι διαθέσιμος τόσο ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ, ὅσο καὶ ἀπέναντι στοὺς συναθρώπους του.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐάν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. καὶ ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐάν παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα καυθῇσμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἄσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖα, καταργηθῇσονται· εἴτε γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται, ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήρηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη»

(Α΄ Κορ. 13, 1-13).

(Ἐάν ὁμιλῶ τίς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη ἐγὼ χαλκὸς ποὺ δίνει ἤχους ἢ κύμβαλο ποὺ βγάζει κρότους. Καὶ ἐάν ἔχω χάρισμα προφητείας καὶ γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια καὶ ὅλη τὴ γνώση, καὶ ἂν ἔχω ὅλη τὴν πίστη, ὥστε νὰ μεταθέτω θουνά, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, δὲν εἶμαι τίποτε. Καὶ ἐάν μοιράσω σὲ ἐλεημοσύνες ὅλη μου τὴν περιουσία, καὶ ἐάν παραδῶσω τὸ σῶμα μου γιὰ νὰ καεῖ, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, καμιά ὠφέλεια δὲν ἔχω. Ἡ ἀγάπη εἶναι μακρόθυμη, εἶναι γεμάτη ἀπὸ εὐμένεια, ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ζηλότυπη, ἡ ἀγάπη δὲν καυχᾶται, δὲν εἶναι ὑπερήφανη, δὲν κάνει ἄσχημιες, δὲ ζητεῖ τὸ συμφέρον της, δὲ ἐρεθίζεται, δὲ λογαριάζει τὸ κακό, δὲ χαίρει γιὰ τὸ κακό, ἀλλὰ συγχαίρει σὴν ἀλήθεια. Ὅλα τὰ ἀνέχεται, ὅλα τὰ πιστεύει, ἐλπίζει γιὰ τὸ καθετί, ὑπομένει τὸ καθετί. Ἡ ἀγάπη ποτὲ δὲ θὰ παύσει νὰ ὑπάρχει. Ἐάν εἶναι προφητεῖες, θὰ καταργηθοῦν· ἐάν εἶναι γλώσσες, θὰ παύσουν· ἐάν εἶναι γνώση, θὰ καταργηθεῖ. Γιατί ἔχουμε μερικὴ γνώση καὶ μερικὴ προφητεία. Ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειο, τότε τὸ μερικὸ θὰ κα-

ταρτηθεῖ. "Όταν ἤμουν νήπιο, μιλοῦσα σάν νήπιο, σκεπτόμουν σάν νήπιο, συλλογιζόμουν σάν νήπιο. "Όταν ἔγινα ἄνδρας, κατήργησα τοὺς νηπιακοὺς τρόπους. Τώρα βλέπουμε σάν σέ καθρέφτη ἀμυδρῶς, τότε ὅμως θά βλέπουμε πρόσωπο πρὸς πρόσωπο. Τώρα γνωρίζω μερικῶς, ἀλλὰ τότε θά ἔχω πλήρη γνώση, ὅπως εἶναι καὶ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ γιὰ μένα. ὥστε αὐτά τὰ τρία μένουν: πίστη, ἐλπίδα, ἀγάπη· μεγαλύτερη ὅμως ἀπὸ αὐτά εἶναι ἡ ἀγάπη).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί προηγείται ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό;
- 2) Πῶς ἐκδηλώνεται ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον;
- 3) Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀγαπήσει τὸ συνάνθρωπό του;
- 4) Πῶς μπορεῖ νὰ αὐξηθεῖ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον;

35. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

α) Τί εἶναι πολιτισμός

Πολιτισμός εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἐνεργειῶν μέ τις ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος μετασχηματίζει τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ συγχρόνως ἀναπτύσσεται ὁ ἴδιος σέ ἐλεύθερο καὶ πνευματικὸ ὄν μέ τὴν καλλιέργεια τῶν ἐμφύτων πνευματικῶν ιδιοτήτων του. Δηλαδή ὁ πολιτισμός περιλαμβάνει δύο στοιχεῖα, τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ μεταβολὴ τοῦ περιβάλλοντος.

Ὁ πολιτισμός διακρίνεται σέ ὕλικό καὶ πνευματικό. Ὑλικός πολιτισμός εἶναι ἡ τεχνικὴ πρόοδος. Μὲ τὴν τεχνικὴ κατακτᾶται ἡ φύση καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ δυνάμεις τῆς γιὰ τὴ συντήρηση καὶ προαγωγή τοῦ ὕλικου βίου. Ὁ πνευματικός πολιτισμός ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, τὴν τέχνη, τὴ θρησκεία, τὴν οἰκονομία, τὴν κοινωνία, τὴν πολιτεία, τὴν παιδεία, τὸ δίκαιο καὶ τὴ φιλοσοφία. Καθένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτά εἶναι ἰδιαίτερη καὶ αὐτοτελὴς περιοχὴ τοῦ πολιτισμοῦ, στήν ὁποία ἰσχύει ἰδιαίτερη ἀξία. Λόγου χάρι στήν ἐπιστήμη ἰσχύει ἡ ἀξία τοῦ ἀληθοῦς, στήν τέχνη τοῦ ὡραίου, στήν ἠθική τοῦ ἀγαθοῦ, στή θρησκεία τοῦ ἀγίου κτλ.

β) Ἡ θεμελίωση καὶ τὸ νόημα τοῦ πολιτισμοῦ

Θεμέλιο τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ φύση τοῦ

ανθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τὴ γνώση, τὸ ὥραιο, τὸ ἀγαθὸ, τὸ ἅγιο, τὸ δίκαιο, μὲ μιά λέξη τίς ἀξίες, καὶ θέλει νὰ πραγματοποιήσῃ στὴ ζωὴ τίς ἀξίες αὐτές. Καρπὸς αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας καὶ προσπάθειας εἶναι ὁ πολιτισμὸς.

Ὁ πολιτισμὸς εἶναι κοινωνικὸ φαινόμενο καὶ δημιουργεῖται μὲ τὴ συνεργασία τῶν ἀνθρώπων. Κοινωνία χωρὶς πολιτισμὸ εἶναι ἀμορφη, δηλαδὴ ἀβροισμα ἀτόμων. Ἡ γλῶσσα, πού θεωρεῖται ἡ στοιχειωδέστερη μορφή καὶ ἀναγκαία βάση τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι φαινόμενο κοινωνικόν. Εἶναι τόση ἡ σημασία τῆς γλῶσσας γιὰ τὸν πολιτισμὸ, ὥστε πολλὰς φορές οἱ πολιτισμοὶ διακρίνονται μὲ βάση αὐτή. Μιλοῦμε π.χ. γιὰ ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, λατινικὸ κτλ.

Οὐσιώδεις γνώρισμα κάθε πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξη ὅλων τῶν συστατικῶν του. Ἐάν ὁρισμένες μόνον ἀξίες ἀναπτυχθοῦν περισσότερο ἀπὸ ἄλλες, τότε διαταράσσεται ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γίνεται μονομερής. Αὐτὸ συμβαίνει ὅταν ἡ ἐπιστὴμὴ ἀποξενώνεται ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ ἢ ἡ τέχνη καλλιεργεῖται γιὰ τὴν τέχνη καὶ ὄχι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἢ ὅταν ἡ τεχνικὴ εἰσορμᾷ ἀκάθεκτὴ στὶς ἄλλες περιοχὰς τοῦ πολιτισμοῦ μὲ σκοπὸ τὴ μηχανοποίηση τῶν πάντων.

Ὁ ἄνθρωπος ζεῖ τίς πολιτιστικὰς ἀξίες καὶ ἐστὶ προάγεται. Οἱ ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ γίνονται ἐνεργητικὲς, ὅταν βιώνονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν οἱ ἄνθρωποι ἀδιαφοροῦν γιὰ ὁρισμένες πολιτιστικὰς ἀξίες, αὐτὲς παραμένουν σὲ κατὰστασιν ληθάργου, ἕως ὅτου μεταγενέστερες καὶ ὠριμότερες γενεὲς τίς ἀνακαλύψουν. Τότε ἔχουμε τίς ἀναγεννήσεις, τίς μεταρρυθμίσεις καὶ τίς πνευματικὰς ἐπαναστάσεις.

γ) Ἡ χριστιανικὴ θεώρηση τοῦ πολιτισμοῦ

Ἐφόσον ὁ πολιτισμὸς εἶναι κυρίως πραγματοποίηση πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν, οἱ ὁποῖες σὲ τελικὴ ἀνάλυση πηγάζουν ἀπὸ τὸ θεῖον Ὅν, εἶναι φυσικὸ ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον νὰ μὴν ἀντιτάσσεται στὸν πολιτισμὸ, ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ τὸν θεωρεῖ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πνευματικὴ ὁλοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς παρέχει στὸν πολιτισμὸ ὑψηλοὺς στόχους. Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας μαρτυρεῖ ὅτι ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς δεχόταν ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ παρορμήσεις. Ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ προκαλεῖ πάντοτε καὶ διεγείρει τὴν ἀνθρώπινη σκέψη. Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες ὅλων τῶν ἐποχῶν δέχθηκαν τὴν ἐπίδραση τῆς θρησκείας. Τὰ μεγαλύτερα ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔχουν θρησκευτικὸ χαρακτῆρα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς χρησιμοποίησε τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Θεὸς ἀποκαλύφθηκε διὰ τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τῶν προ-

φητών καί τέλος διά τοῦ Χριστοῦ μέ τή χρήση ἀνθρώπων μέσων. Γιά νά πραγματοποιήσῃ ὁ Κύριος τό ἀπολυτρωτικό του ἔργο στή γῆ μεταχειρίστηκε τά στοιχειώδη πολιτιστικά ἐπιτεύγματα, δηλαδή τή γλώσσα καί τήν κοινωνική ὀργάνωση. Ἐκτοτε ἡ Ἐκκλησία, γιά νά ἐκπληρώσῃ τήν ἀποστολή της, χρησιμοποιοῖ ὅλα τά μέσα, πού διαθέτει κάθε φορά ὁ πολιτισμός.

Ὁ Χριστιανισμός δέν ὑπάρχει ἐξω ἀπό τήν ἱστορία καί τήν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ θρησκευτική ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπό τή συνολική ἀνάπτυξη αὐτοῦ. Ἀνάπηρη ἀπό πολιτιστική ἀποψη κοινωνία δέν προσφέρεται γιά θρησκευτικά βιώματα ὑψηλῆς ποιότητος.

δ) Ἡ πολιτιστική δημιουργία καί ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν

Ὁ χριστιανός ὀφείλει νά καλλιεργεῖ τίς ἰδιαίτερες ικανότητες μέ τίς ὁποῖες τόν προίκῃ ὁ Θεός καί νά τίς διαθέτῃ γιά τήν πρόοδο τῶν συνανθρώπων του καί τή δόξα τοῦ Θεοῦ. Καμιά ἀξία δέν ὑπάρχει γιά τόν ἑαυτό της. Δέν ὑπάρχει γνώση γιά τή γνώση ἢ τέχνη γιά τήν τέχνη κτλ. Ὅλα ὑπάρχουν γιά τόν ἄνθρωπο καί ἔχουν νόημα καί ἀξία μόνο ἐφόσον ἐξυπηρετοῦν τίς ὕλικές, πνευματικές καί ἠθικές ἀνάγκες του.

Οἱ μεγάλες μορφές τῆς Ἐκκλησίας διέθεσαν στήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία ὅλες τίς δυνάμεις τους, σωματικές καί πνευματικές, τήν ἀπέραντη μόρφωση, τήν ὁποία πολλοί ἀπ' αὐτούς ἀπέκτησαν, καί τίς ἰδιαίτερες ικανότητές της. Γι' αὐτό καί παρουσίασαν τεράστιο ἔργο πνευματικό, συγγραφικό καί κοινωνικό.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ποιός διδάξε τή μέλισσα νά κατασκευάζει τό κερί καί μαζί μ' ἐκεῖνο τό μέλι; Ποιός ἔκανε τήν κουκουναριά καί τήν κοκκορεβιθιά καί τό μαστιχόδεστρο νά στάζουν τό λιπαρό ἐκεῖνο χυμό; Ἡ ποιός ἔκανε τή χώρα τῶν Ἰνδῶν μητέρα τῶν ξηρῶν καί ἀρωματικῶν καρπῶν; Ποιός φύτεψε τήν ἐλάα, πού μᾶς βοηθεῖ στούς σωματικούς πόνους καί τίς ἀλγηδόνες; Ποιός ἔδωκε σέ μᾶς τή διάκριση τῶν ριζῶν καί τῶν βοτάνων καί τή γνώση τῶν ιδιοτήτων τους; Ποιός ἱδρυσε τήν ἱατρική, πού δίνει τήν ὑγεία; Ποιός ἐβγαλε ἀπό τή γῆ τίς ἱαματικές πηγές τῶν θερμῶν ὑδάτων; Καί ταιριάζει στόν κατάλληλο καιρό νά ποῦμε τό λόγο τοῦ Βαρούχ. Αὐτός (ὁ Θεός) ἐφεῦρε κάθε ὁδὸ ἐπιστήμης καί τήν ἔδωσε στό παιδί του Ἰακώβ καί στόν ἀγαπημένο του Ἰσραήλ.

Γι' αὐτό ὑπάρχουν τέχνες, πού ἀσκοῦνται μέ φωτιά καί χωρίς φωτιά καί ἄλλες μέσα στό νερό, ὡς καί ἀναρίθμητες ἐφευρέσεις τῶν ἐπαγγελεμάτων,

γιά νά ἐξυπηρετοῦνται χωρίς ἑλλειψη οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Καί μέ τόν τρόπο αὐτό ὁ Θεός εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῶν καλῶν ἔργων καί ὁ πλοῦσιος μαζί καί στοργικός χορηγός σέ μάς τῶν ἀναγκαίων).

• (Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ φιλοπτωχεῖας καί Εὐποίας, 46, 464)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πότε δημιουργοῦνται ἀντιθέσεις μεταξύ θρησκείας καί πολιτισμοῦ;
- 2) Πότε ἡ τεχνική γίνεται τεχνοκρατία;

36..

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΑΘΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

α) Ὁ εὐχαριστιακός χαρακτήρας τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν

Σύμφωνα μέ ἀρχαῖο λειτουργικό ἔθιμο, στὸν ἐσπερινό ἡ τὸν ὄρθρο με-
γάλων ἑορτῶν ἢ ἑορτῶν ἀγίων οἱ πιστοὶ προσφέρουν πέντε ἄρτους καί
λίγο κρασί καί λάδι γιά νά τιμήσουν τὴν ἑορτή. Τότε γίνεται ἡ σύντομη
ἀκολουθία τῆς ἀρτοκλασίας σέ ἀνάμνηση τῆς εὐλογίας καί τοῦ πολ-
λαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων στήν ἔρημο ἀπὸ τὸν Κύριο. Ὁ ἱερέας ἐκφωνῶντας
τὴν εὐχή «Ὁ εὐλόγησας τοὺς πέντε ἄρτους ἐν τῇ ἐρήμῳ ... εὐλόγησον καί
τοὺς ἄρτους τούτους, τὸν σῖτον, τὸν οἶνον καί τὸ ἔλαιον κτλ.» εὐλογεῖ τὰ ὑλικά
αὐτὰ ἀγαθὰ, πού ἀποτελοῦν βασικά στοιχεῖα τῆς διατροφῆς τῶν ἀνθρώ-
πων.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀρτοκλασία ὑπάρχουν καί πολλές εὐχές μέ τίς ὁποῖες
ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τὰ διάφορα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς.

Λέγοντας ὑλικά ἀγαθὰ ἐννοοῦμε τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά
τὴ διατήρηση τῆς σωματικῆς μας ζωῆς. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη παρουσιάζεται ὁ
Θεός νά προνοεῖ γιά τὴ διατροφή τοῦ ἀνθρώπου: «Ἰδοὺ, σὰς ἔδωσα ὅλα
τὰ σπερματοφόρα φυτὰ, πού βρίσκονται σέ ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς,
καί ὅλα τὰ δέντρα, πού παράγουν σπερματοφόρους καρπούς· ὅλα αὐτὰ εἶναι
γιά διατροφή σὰς» (Γεν. 1, 29).

Ἀνέκαθεν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νά εὐχαριστεῖ τὸ Θεό ὄχι
μόνο γιά τὰ πνευματικά ἀγαθὰ, πού δέχεται ἀπ' Αὐτόν, ἀλλὰ καί γιά τὰ ὑλικά.
Ὁ Κύριος πρὶν ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων εὐλόγησε καί
εὐχαρίστησε τὸ Θεό – Πατέρα του. Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος μιλώντας γιά

2
τά αγαθά εκείνα που χρησιμεύουν για τη διατροφή του ανθρώπου λέγει ότι καθετί που δημιούργησε ο Θεός είναι καλό και τίποτε δεν είναι ακάθαρτο και άξιο να πεταχθεί μακριά, αρκεί να λαμβάνεται με ευγνωμοσύνη και ευχαριστία προς το Θεό. «Αγιάζεται γάρ δια λόγου Θεού και εντεύξεως» (Α' Τιμ. 4, 4). (Διότι αγιάζεται με το λόγο και την προσευχή).

Συνεπώς η χρησιμοποίηση των υλικών αγαθών για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών της ζωής μας πρέπει να έχει ευχαριστιακό χαρακτήρα, να αποτελεί δηλαδή ευκαιρία εκφράσεως της ευγνωμοσύνης μας προς το Θεό. Γιατί ο,τιδήποτε κάνει ο άνθρωπος πρέπει να συντελεῖ στη δόξα του Θεού: «Εἴτε ᾧν ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ Ποιῶ-
τε» (Α' Κορ. 10, 31). (Εἴτε, λοιπόν, τρώγετε εἴτε πίνετε εἴτε κάνετε κάτι, ὅλα νὰ τὰ κάνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ).

β) Τά αγαθά της ζωής και ἡ σωστή ἀπόλαυσή τους

3
Ο χριστιανός ὀφείλει νὰ κάνει λογικὴ καὶ συνετὴ χρῆση τῶν υλικῶν αγαθῶν γιὰ τὴν ικανοποίηση τῶν ἀναγκῶν του. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχει στὴ διάθεσή του ἄφθονα αγαθὰ πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγαρκής καὶ νὰ μὴ λημονεῖ τὸ μέτρο. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι ὅλα μᾶς ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ δὲν μᾶς συμφέρουν ὅλα. Ὅλα μᾶς ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ ἐμεῖς δὲ θὰ ἀφήσουμε τὸν ἑαυτό μας νὰ ἐξουσιασθεῖ ἀπὸ τίποτε (Α' Κορ. 6, 12). Ἐκεῖνο πού προέ-
χει εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος. Καὶ ἡ ὑπερβολικὴ προ-
σκόλληση στὴν υλικὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς μειώνει τὴν ἐλευθερία καὶ ἀποχαυ-
νώνει τὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὴ μέριμνα πού καθηλώνει
τὸν ἄνθρωπο στὰ ἐφήμερα. «Μὴ μεριμνᾶτε, λέγει, καὶ μὴ λέγετε: Τί θὰ φᾶ-
με ἢ τί θὰ πιοῦμε ἢ τί θὰ ἐνδυθοῦμε. Γνωρίζει ὁ Πατέρας ὅσας ὁ οὐράνιος
ὅτι ἔχετε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά. Ζητᾶτε πρῶτα τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴ δικαιοσύνη του καὶ τότε ὅλα αὐτά θὰ σᾶς δοθοῦν. Μὴ μεριμνᾶτε λοιπὸν
γιὰ τὸ αὐριο, γιατί ἡ αὐριανὴ ἡμέρα θὰ φροντίσει γιὰ τὰ δικά της πράγματα»
(Ματθ. 6, 31-34).

Σωστὴ λοιπὸν ἀπόλαυση τῶν αγαθῶν τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μετρημένη καὶ
λογικὴ ἀπόλαυσή τους. Ἡ χρῆση τῶν αγαθῶν τῆς ζωῆς πού ξεπερνᾷ τὸ
μέτρο εἶναι ἐπικίνδυνη καὶ ἀπὸ ἠθικὴ καὶ ἀπὸ ὑγιεινὴ ἀποψη. Ὅταν τὰ υλικά
ἀγαθὰ γίνουν σκοπὸς τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀνθρώπου περιορι-
σθεῖ σ' αὐτὰ ἔχουμε ἀπολυτοποίηση τοῦ σχετικοῦ. Γιατί τὰ υλικά ἀγαθὰ δὲν
εἶναι σκοπός, ἀλλὰ μέσον γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὑψηλοτέρων σκοπῶν. Καὶ τὸ
μέσον εἶναι πάντοτε σχετικό. Ἀκόμη καὶ τὰ ἄλλα αγαθὰ τῆς ζωῆς, ἡ υγεία, ὁ
πλοῦτος, ἡ δύναμη κτλ. εἶναι σχετικὰ καὶ ἡ ἀξία τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ χρῆ-

ση τους. Όταν π.χ. χρησιμοποιεί κανείς τόν πλοῦτο γιά τήν ὠφέλεια τῶν ἄλλων καί τῆς κοινωνίας, τότε ἀποβαίνει ἀγαθό. Στήν ἀντίθετη περίπτωση καταντᾶ κακό.

γ) Ὁ κίνδυνος τοῦ πρακτικοῦ ὕλισμοῦ

Ἡ ἀπολυτοποίηση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ὁδηγεῖ στόν πρακτικό ὕλισμό. Στήν περίπτωση αὕτη ὁ ἄνθρωπος ζεῖ σάν νά μήν ὑπάρχει Θεός καί πνευματικός κόσμος καί σάν νά εἶναι αἰώνια ἡ παρούσα ζωὴ καί τὰ ἀγαθὰ τῆς.

Καί ὁ χριστιανός διατρέχει τόν κίνδυνο νά γίνει ὕλιστῆς στήν πράξη. Ἄν προσκολληθεῖ σέ ἓνα ἀγαθό τοῦ κόσμου τούτου, π.χ. τόν πλοῦτο ἢ τή δόξα ἢ τή δύναμη, ἐξαρτᾶ πλέον τή ζωὴ του ὀχι ἀπό τό Θεό, ἀλλά ἀπό τό ἀγαθό αὐτό. Ἐχει περισσότερη ἐμπιστοσύνη στό ὑλικό ἀγαθό, στό ὁποῖο ἔχει προσκολληθεῖ. Ἔτσι ὅμως γίνεται ὕλιστῆς καί εἰδωλολάτρης, χωρίς νά τό ἔχει συνειδητοποιήσει. Ὁ Χριστός λέγει ὅτι ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός μας, ἐκεῖ εἶναι ἡ καρδιά μας (Ματθ. 6, 21).

Ἄλλ' ὁ χριστιανός, ἐφόσον ἔχει πνευματικά ἀναστηθεῖ μαζί μέ τό Χριστό, πρέπει νά φρονεῖ καί νά ζητεῖ τὰ ἄνω, δηλαδή τίς πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες (Κολ. 3, 1), οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν θησαυρό ἀναλλοίωτο (Ματθ. 6, 21).

ΒΒΙΒΒΒΒΑ

«Εἴτε τρώγετε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνετε κάτι, ὅλα νά τὰ κάνετε γιά τή δόξα τοῦ Θεοῦ». Ὁταν κάθесαι στό τραπέζι, νά προσεύχεσαι ὅταν δίνεις στόν ἑαυτό σου τόν ἄρτο, νά εὐχαριστεῖς ἐκεῖνον, πού σου τόν ἔχει δώσει ὅταν τενώνεις μέ οἶνο τήν ἀσθενή φύση τοῦ σώματος, νά ἐνθυμίσαι ἐκεῖνον, πού σου παρέχει τό δῶρο γιά ψυχική ἀγαλλίαση καί γιά ἀνακούφιση τῶν ἀσθενειῶν. Πέρασε ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν; Ἄς μήν περνάει ὅμως ἡ μνήμη τοῦ εὐεργέτου. Ὁταν ντύνεσαι μέ τό χιτῶνα, νά ἐκφράζεις εὐχαριστία σ' ἐκεῖνον πού τόν ἔχει δώσει ὅταν φορᾷς τό ἱμάτιο, νά αὐξήσεις τήν ἀγάπη στό Θεό, ὁ ὁποῖος καί τό χειμῶνα καί τό καλοκαίρι μάς χάρισε τὰ κατάλληλα καλύμματα, πού συντηροῦν τή ζωὴ μας καί ἀποκρύπτουν τή δυσμορφία. Τέλειωσε ἡ ἡμέρα; Νά εὐχαριστεῖς Αὐτόν, πού μάς χάρισε τόν ἥλιο γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας καί μάς χορήγησε τή φωτιά, γιά νά μάς φωτίζει τή νύκτα καί γιά νά ἐξυπηρετεῖ τίς ὑπόλοιπες ἀνάγκες τῆς ζωῆς» (Μεγάλου Βασιλείου, Εἰς τήν Μάρτυρα Ἰουλίτταν. PG. 31, 244).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί η άμετρη χρήση των υλικών αγαθών είναι ήθικά επικίνδυνη;
- 2) Πότε απολυτοποιούνται τα υλικά αγαθά;
- 3) Γιατί ο Κύριος συνιστά την αποφυγή της μέριμνας;

37.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

α) Ἡ κοινωνική ἀθλιότητα καί ἡ αἰτία της

Λέγοντας κοινωνική ἀθλιότητα ἐννοοῦμε τήν οικονομική ἀνισότητα τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀδικία, τήν ἐκμετάλλευση, τόν ἐξευτελισμό τῆς προσωπικότη-
τας, τήν ἠθική ἐξαθλίωση. Στόν αἰῶνα μας, αἰῶνα τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας καί
τῶν δισστημικῶν ταξιδίων, πλάι στήν καταναλωτική κοινωνία ἡ κοινωνία τῆς
ἀφθονίας ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι πού πεινοῦν καί πεθαίνουν ἀπό
τήν πείνα.

Πολλοί κοινωνιολόγοι καί οικονομολόγοι ἀναζητοῦν τήν αἰτία τῆς κοινωνι-
κῆς ἀθλιότητος στόν οικονομικό παράγοντα. Κατ' αὐτούς τό κοινωνικό πρό-
βλημα εἶναι οικονομικό πρόβλημα. Κατά τήν χριστιανική διδασκαλία ἡ κοινωνι-
κή ἀθλιότητα ὀφείλεται στήν ἠθική ἀθλιότητα τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή
στήν ἁμαρτία καί στήν ἔλλειψη ἀγάπης. Ὁ ἀχαλίνωτος ἐγωισμός τῶν ἀνθρώ-
πων, ἡ ἀκόρεστη πλεονεξία καί ἰδιοτέλεια δημιουργεῖ τά κοινωνικά προβλή-
ματα καί τίς κοινωνικές ἀναστατώσεις. Τό πρόβλημα τῆς κοινωνίας καί τῆς
ἀνθρωπότητος βασικά δέν εἶναι οικονομικό, ἀλλά ἠθικό.

β) Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στήν κοινωνική ἀθλιότητα

Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ δέν ἀποβλέπει κατά πρῶτο καί κύριο λόγο στή
λύση τῶν κοινωνικῶν καί οικονομικῶν προβλημάτων. Ὁ Χριστός κηρύττει τή
βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ἐνδιαφέρεται γιά τήν πνευματική καί ἠθική ἀναγέν-
νηση τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τά κοινωνικά καί οικονομικά προβλήματα
εἶναι σέ τελική ἀνάλυση ἠθικά προβλήματα, εἶναι φανερό ὅτι ἡ διδασκαλία
τοῦ Εὐαγγελίου γιά τήν ἀγάπη καί τή δικαιοσύνη ἔχει κεφαλαιώδη σημα-
σία ὄχι μόνο γιά τήν προσωπική ζωή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί γιά τήν κοι-
νωνική συμβίωση.

Ὁ Χριστός ἀπαιτεῖ ἀπό μᾶς νά βλέπουμε στό πρόσωπο ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί ἰδιαίτερα τῶν δυστυχισμένων αὐτόν τόν ἴδιο. Μιλώντας λ.χ. ὁ Κύριος γιά τήν μέλλουσα κρίση ἀποκάλυψε ὅτι τό κριτήριό μέ τό ὅποιο θά κριθοῦν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡ ἔμπρακτη ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς φτωχοὺς, τοὺς ἀδύνατους, τοὺς ἀδικημένους, τοὺς ὁποίους μάλιστα ὀνομάζει «ἐλαχίστους» (ἀσήμενους) ἀδελφούς του. Ὁ Χριστός στάθηκε δίπλα στοὺς πονεμένους ἀνθρώπους καί κάλεσε κοντά του ὅλους τοὺς κουρασμένους, εἴτε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία εἴτε ἀπὸ τίς θλίψεις καί δοκιμασίες τῆς ζωῆς (Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ματθ. 11, 28).

Καί ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς ἀποστολικούς ἀκόμη χρόνους ἔκανε τό πᾶν γιά νά ἀνακουφίσει τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀντιμετώπισε τὴ φτώχεια τῶν μελῶν τῆς μέ τὴν κοινοκτημοσύνη τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν (Πρ. 2, 42-47). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅπου κί ἄν βρισκόταν, φρόντιζε γιά τοὺς φτωχοὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ (Α' Κορ. 16, 1-4). Ἡ Ἐκκλησία καί στό Βυζάντιο καί κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς κοινωνικῆς μέριμνας. Εἶναι γνωστοί οἱ ἀγῶνες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τὴν παροχὴ ἠθικῆς καί ὑλικῆς βοήθειας στοὺς πάσχοντες. Τὴν ἀγωνία τῆς Ἐκκλησίας γιά τίς ὑλικές καί πνευματικές ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων διαβλέπουμε καί σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴ θεία λατρεία. Στὴ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁ ἱερέας προσεύχεται γιά τὰ νήπια, τὴ νεότητα, τὰ γηρατειά, τοὺς παραστρατημένους, τίς χῆρες, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς ἀρρῶστους, τοὺς αἰχμαλῶτους κτλ.

Ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἔχει κεφαλαιώδη σημασία ὄχι μόνο γιά τὴν πρόσκαιρη ἀντιμετώπιση τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος, ἀλλὰ καί γιά τὴ ριζικὴ θεραπεία τῆς, γιά τὴν καταπολέμηση τῶν αἰτίων πού τὴν προκαλοῦν. Καί τὰ αἴτια αὐτὰ εἶναι, ὅπως εἶπαμε, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς. Ὅταν αὐτὰ ἐκλείψουν ἡ περιορισθοῦν, περιορίζεται καί ἡ κοινωνικὴ ἀθλιότητα. Χωρὶς τὴν ἠθικὴ ἀναγέννηση δὲν μπορούμε νά ἔχουμε κοινωνικὴ ἀναγέννηση. Δὲν ὑπάρχει μεταμόρφωση τοῦ κόσμου χωρὶς μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου.

γ) Ἡ διακονία τοῦ χριστιανοῦ στό σύγχρονο κόσμο

Ἡ ὑπηρεσία, πού εἶναι ὑποχρεωμένος νά προσφέρει ὁ χριστιανός στό σύγχρονο κόσμο, εἶναι ἡ ἐξῆς: Μὲ τό λόγο του καί πρωτίστως μέ τό ζωντανό παράδειγμά του πρέπει νά ἀποδείξει ὅτι ὁ Χριστός μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπο ριζικά καί τὸν κάνει δικαίو, ἀνιδιοτελή, φιλόανθρωπο, γενναϊόδωρο, γεμάτο ἀπὸ ἀγάπη γιά τοὺς συνανθρώπους του. Γιατί, ἂν θέλουμε νά συμβάλουμε προσωπικά καί θετικά στὸν περιορισμό τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος καί

στην ἀναγέννηση τῆς κοινωνίας, πρέπει πρῶτα ἐμεῖς νά ἀναγεννηθοῦμε πνευματικά.

Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς δὲν μπορεῖ νά ἡσυχάσει, ὅταν ὑπάρχουν στὸν κόσμον ἄνθρωποι ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ ἐλλείψη ἀναγκαίων ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἄνθρωποι ποὺ ἀδικοῦνται, ποὺ δὲν εἶναι ἐλεῦθεροι, ποὺ δὲ γινώρισαν τὴν Ἀλήθεια. Ὁ χριστιανὸς ποὺ δὲν ἀγωνιᾷ γιὰ τοὺς «ἐλαχίστους» ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι χριστιανός.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλοῦτου ἀδολότητι, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοῦς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς»

(Α' Τιμ. 6, 17-19)

(Στοὺς πλουσίους τοῦ κόσμου αὐτοῦ, παράγγελλε νά μὴν εἶναι ὑπερήφανοι οὔτε νά ἔχουν τὴν ἐλπίδα τους στὴν ἀβεβαιότητα τοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ στὸ ζωντανό Θεό, ποὺ μᾶς παρέχει ὅλα πλούσια γιὰ ἀπόλαυση· νά κάνουν τὸ καλὸ, νά πλουτίζουν μὲ καλὰ ἔργα, πρόθυμοι νά μεταδίδουν, γενναιοδωροί, καὶ ἔτσι νά ἀποταμιεύουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους ἓνα καλὸ θεμέλιο γιὰ τὸ μέλλον, γιὰ νά λάβουν τὴν αἰωνία ζωή).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί δὲν ὑπάρχει κοινωνικὴ ἀναγέννηση χωρὶς τὴν ἠθικὴ ἀναγέννηση τῶν ἀνθρώπων;
- 2) Πῶς συμβάλλει ὁ χριστιανὸς στὴν καταστολὴ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος;

38.

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ

α) Ὁ Κύριος ὡς χορηγὸς τῆς ὑγείας

«Ταχύς εἰς ἀντίληψιν, μόνος ὑπάρχων Χριστέ, ταχεῖαν τὴν ἀνωθεν δεῖξον ἐπίσκεψιν»
(Ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου)

Ὁ Κύριος κατά τὸ διάστημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς του περιόδευε κηρύττωντας τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καὶ θεραπεύοντας τοὺς ἀνθρώπους σωματικά καὶ ψυχικά. Γιά τόν Ἰησοῦ ἡ ὑγεία εἶναι μεγάλο ἀγαθὸ καὶ γι' αὐτὸ θεραπεύει τοὺς ἀρρώστους πού τὸν πλησιάζουν καὶ ζητοῦν ἀπ' Αὐτόν τὴ λύτρωσή τους. Ὄταν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἀπὸ τῆ φυλακῆς πού ἦταν φυλακισμένος ἔστειλε δύο μαθητὲς του γιὰ νὰ ρωτήσουν τόν Ἰησοῦ ἂν ἦταν ἐκεῖνος πού ἀναμενόταν ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ περιμένουν ἕναν ἄλλο, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποκρίθηκε: «Πηγαίνετε νὰ πεῖτε στὸν Ἰωάννη ἐκεῖνα πού ἀκούτε καὶ βλέπετε: Τυφλοὶ ξαναβλέπουν καὶ χωλοὶ περπατοῦν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κουφοὶ ἀκούουν, νεκροὶ ἀνασταίνονται καὶ φτωχοὶ εὐαγγελίζονται» (ἀκούουν, τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα) (Ματθ. 11, 2-6).

Τὰ λόγια αὐτὰ φανερώνουν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲ χωρίζει τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τις θαυματουργικὲς θεραπείες. Τὰ θαύματά του ἐπιβεβαιώνουν καὶ συνεχίζουν τὴ διδασκαλία τῆς ἀγάπης, τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Θεραπεύει καὶ τὰ ἀρρώστα σώματα καὶ τις ἀρρωστες ψυχές τῶν ἀνθρώπων πού τὸν πλησιάζουν, γιὰ τὸν ἄνθρωπος εἶναι ψυχοσωματικὴ ὑπαρξὴ καὶ πολὲς φορές οἱ ἀρρώστιες τοῦ σώματος ὀφείλονται σὲ ψυχικά αἷτια.

Ὁ Χριστὸς δὲν ἀρνεῖται τὴ ζωὴ, ἀλλὰ τὴ θεραπεύει, τὴν ἀνυψώνει καὶ τὴν τελειοποιεῖ ἀπὸ κάθε ἀποψη. Τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου εἶναι ἓνα δῶρο ὑγείας, δυνάμεως, ἀγάπης, ἀγνότητος, πνευματικοῦ πλοῦτου, ἐλευθερίας καὶ χαρᾶς.

β) Τὸ ἀγαθὸ τῆς ὑγείας καὶ ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ἀσθένειας

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑγεία, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις ὅλων τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου, ἔχουν μεγάλη ἀξία καὶ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ἡ ἠθικοποίηση του καὶ ἡ ἐνωσὴ του μὲ τὸ Θεό. Ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι τὸ στάδιο τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς πραγματοποιεῖται πρὶν εὐκόλα, ὅταν ἡ ζωὴ δὲν παραλύει ἀπὸ ἀσθένειες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ χριστιανὸς δὲν περιφρονεῖ οὔτε ὑποτιμᾷ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑγεία, οὔτε ἐκθέτει τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ σὲ κίνδυνο, ἀλλὰ θεωρεῖ καθήκον του νὰ τὰ προφυλάττει ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅτου κληθεῖ νὰ τὰ ἀποδώσει σ' Εκκεῖνον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμπιστεύθηκε αὐτά.

Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ὑγεία του καὶ ν' ἀποφεύγει ὅτι τὴν βλάπτει. Γιὰ νὰ εἶναι τὸ σῶμα ὑγιὲς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κατάλληλη

3
τροφή, ένδυμασία, άσκηση και άνάπαυση. Ἡ πολυφαγία και πολυποσία, οι άμετρες διασκεδάσεις και άπολαύσεις, οι υπερβολικοί σωματικοί και πνευματικοί κόποι, τό άγχος και ή άγωνία άποτελούν βαριά άμαρτήματα κατά του σώματος, που είναι ναός του Θεού. Ὁ άπόστολος Παύλος λέγει: «Δέν ξερετε ότι είστε ναός του Θεού και τό Πνεύμα του Θεού κατοικεί μέσα σας; Ἐάν καταστρέψει κανείς τό ναό του Θεού, θά τόν καταστρέψει ὁ Θεός, γιατί ὁ ναός του Θεού είναι άγιος, και ὁ ναός αὐτός είστε σεις» (Α' Κορ. 3, 16-17).

4
Γιά τήν ύγεια του ανθρώπου, όχι μόνο τήν ψυχική, αλλά και τή σωματική, καταβάλλει ή Ἐκκλησία ιδιαίτερη μέριμνα. Στή θεία Λειτουργία ζητοῦμε τή θεραπεία τών αρρώστων από τόν «ιατρόν» τών ψυχών και τών σωμάτων ἡμῶν». Στό εύχολόγιο τής Ἐκκλησίας υπάρχουν ειδικές εύχές για όρισμένες ασθένειες. Ἀκόμη και ιδιαίτερο μυστήριό ἔχει στή διάθεσή της ή Ἐκκλησία για τήν ίαση σωματικῶν ασθενειῶν και τή συχώρηση τών άμαρτιῶν. Τό μυστήριο αὐτό είναι τό Εὐχέλαιο.

Ὁ άδελφός Ἰάκωβος συνιστά στούς πιστούς, όταν άσθενεῖ κάποιος, νά καλοῦν τούς πρεσβυτέρους τής Ἐκκλησίας νά προσευχηθοῦν, αφού αλείψουν τόν άσθενή μέ λάδι και ή εύχή τής πίστεως θά τόν σώσει. Μέ τήν εύχή λοιπόν του ιερέως και τήν επάλειψη τών μελῶν του σώματος μέ άγιασμένο έλαιο ή Ἐκκλησία μεταδίδει ιαματική χάρη σωματικῶν ασθενειῶν, αλλά και συγχωρητική χάρη άμαρτιῶν, εφόσον βέβαια πιστεύει και μετανοεῖ ὁ άσθενής.

γ) Τό πρόβλημα τής ύγείας στό σύγχρονο κόσμο

Σε παλαιότερες εποχές ή Ἐκκλησία είχε ενεργό ρόλο στήν αντιμετώπιση τών προβλημάτων ύγείας τών ανθρώπων. Στήν Καισάρεια τής Καππαδοκίας ὁ Μέγας Βασίλειος είχε κτίσει, μεταξύ πολλών άλλων φιλανθρωπικῶν ιδρυμάτων, και νοσοκομεῖο, στό όποιο πρόσφερε ὁ ίδιος τίς υπηρεσίες του. Κατά τούς νεώτερους χρόνους τήν εύθύνη τής ύγείας του λαοῦ ανέλαβε ή πολιτεία.

5
Τό πρόβλημα τής ύγείας στό σύγχρονο κόσμο είναι ὅξυ και δέν λύνεται εύκολα, μολονότι ή έπιστήμη ἔχει καταπολεμήσει άποτελεσματικά πολλές αρρώστιες. Ἡ ὀξύτητα του προβλήματος ὀφείλεται στήν ύπαρξη μεγαλοπόλεων μέ έκατομμύρια κατοίκους και στή μόλυνση του περιβάλλοντος. Ὁ ζωτικός χώρος του ανθρώπου μόλυνεται διαρκῶς από τήν ανάπτυξη τής βιομηχανίας και τή χρησιμοποίηση τών μηχανῶν. Οἱ άνθρωποι σήμερα κινδυνεύουν από τά δικά τους έργα, άλλ' ή μόλυνση του περιβάλλοντος δέν είναι θέμα άσχετο πρός τήν ήθική. Δέν ἔχει τό δικαίωμα ὁ άνθρωπος για λόγους

ύλικου συμφέροντος ή άγέσεων στή ζωή νά μολύνει άσυλλόγιστα τό ζωτικό χώρο. Ή άνθρωπότητα όφείλει νά άντιμετωπίσει τό κοινωνικό αυτό πρόβλημα ως ήθικό καί άνθρωπινό. Ή υγεία τών ανθρώπων είναι άνώτερη από τά ύλικά συμφέροντα.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ήσθενεί τις έν ύμίν, προσκαλεσάσθω τούς πρεσβυτέρους τής έκκλησίας καί προσευξάσθωσαν έπ' αυτόν άλείψαντες αυτόν έλαίω έν τώ όνόματι του Κυρίου καί ή εύχή τής πίστεως σώσει τόν κάμνοντα καί έγερεί αυτόν ό Κύριος καν άμαρτίας ή πεπονηκώς, άφεθήσεται αυτόν»

(Ίακ. 5, 14-16).

(Ήσθενεί κανείς μεταξύ σας; Άς προσκαλέσει τούς πρεσβυτέρους τής Έκκλησίας καί άς προσευχηθούν έπάνω του, άφού τόν άλείψουν μέ λάδι στο όνομα του Κυρίου, καί ή προσευχή που έγινε μέ πίστη, θά θεραπεύσει τόν άσθενή· ό Κύριος θά τόν σηκώσει καί, άν έχει διαπράξει άμαρτίες, θά του συγχωρεθούν).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ή υγεία είναι αγαθή;
- 2) Γιατί ή μόλυνση του περιβάλλοντος είναι πρόβλημα ήθικό καί κοινωνικό;

39.

Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

α.) Ή προσευχή στή ζωή του ανθρώπου

Στή ζωή του πιστού ή προσευχή είναι φυσική έκδήλωση τής ζωντανής πίστεως, έλπίδας καί αγάπης πρós τό Θεό. Θρησκεία καί θρησκευτικός βίος χωρίς προσευχή δέν υπάρχουν. Ό ποιητής Νοβάλις έλεγε ότι ή προσευχή είναι για τή θρησκεία ό,τι είναι ή νόηση για τή φιλοσοφία.

Η προσευχή είναι άμεση επικοινωνία καί έπαφή μέ τό Θεό, διάλογος, κοινωνία καί ένωση μέ Αυτόν. Μέ τήν προσευχή του εκφράζει ό άνθρωπος στο Θεό τά αισθήματα αγάπης, θαυμασμού καί εύγνωμοσύνης.

Ὁ Προφήτης Ἡλίας. Εἰκόνα τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν (16ος – 17ος αἰώνας).

πού πλημμυρίζουν την ψυχή του, και παρακαλεί για τις ανάγκες και τα προβλήματά του.

Ἡ προσευχή περιλαμβάνει δύο στοιχεία, τό ένα είναι ἡ διάθεση τῆς ψυχῆς νά ἐπικοινωνήσῃ μέ τό Θεό καί τό ἄλλο εἶναι ἡ πεποίθηση καί ἡ συναίσθηση ὅτι ὁ προσευχόμενος βρίσκεται ἐμπρός στό Θεό.

β) Εἶδη προσευχῆς καί τό περιεχόμενό τους

Ὡς πρὸς τό περιεχόμενό τῆς ἡ προσευχή διακρίνεται σέ δοξολογία, εὐχαριστία καί δέηση. Στή δοξολογία ὁ ἄνθρωπος αἰνεῖ καί δοξάζει τό Θεό γιά τά θαυμαστά ἔργα του καί τίς ἀπειρες ἐκδηλώσεις τῆς παντοδυναμίας καί πανσοφίας του. Στήν εὐχαριστία εὐγνωμονεῖ καί εὐχαριστεῖ τό Θεό γιά τίς πλούσιες δωρεές καί εὐεργεσίες τοῦ γενικά πρὸς τό ἀνθρώπινο γένος καί πρὸς αὐτόν ἰδιαίτερα. Μέ τή δέηση ζητεῖ ἀπό τό Θεό ἔλεος γιά τίς ἁμαρτίες του καί βοήθεια καί δύναμη γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν πειρασμῶν, τῶν ἠθικῶν καί τῶν ἄλλων κινδύνων καί γενικά τῶν δύσκολων περιστάσεων τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀνωτέρω διάκριση δέν εἶναι αὐστηρή, ἐπειδὴ πολλές φορές καί τά τρία ἢ δύο εἶδη τῆς προσευχῆς συνυπάρχουν. (Πρβλ. Φιλ. 1, 3-4, Β' Κορ. 1, 11, Α' Τιμ. 2, 1).

Ἀνάλογα μέ τό ἂν προσευχόμαστε μόνοι ἢ μαζί μέ ἄλλους ἡ προσευχή διακρίνεται σέ ἀτομική καί κοινή.

Ἡ ἀτομική προσευχή γίνεται σέ ὅποιοδήποτε τόπο καί σέ ὅποιαδήποτε ὥρα τῆς ἡμέρας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ προσευχή προϋποθέτει ἡσυχία καί περισυλλογή καλό εἶναι νά γίνεται σέ ἰδιαίτερο χῶρο τῆς οἰκίας καί σέ ὀρισμένο χρόνο. Ὁ προσευχόμενος ἀτομικά μπορεῖ νά χρησιμοποιεῖ τίς καθιερωμένες προσευχές τῆς Ἐκκλησίας ἢ αὐτοσχέδιες προσευχές ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις καί τίς ἀνάγκες τῆς ψυχῆς του.

Κοινή εἶναι ἡ προσευχή στήν ὁποία μετέχουν πολλοί ἄνθρωποι μαζί. Κοινή προσευχή εἶναι ἡ οἰκογενειακή προσευχή, ἡ προσευχή τῶν μαθητῶν στή σχολεῖα, τῶν στρατιωτῶν στούς στρατῶνες καί τῶν μοναχῶν στή μοναστήρια. Τό σπουδαιότερο εἶδος τῆς κοινῆς προσευχῆς εἶναι ἡ θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ἔχει ἀπροσμέτρητο πνευματικό βάθος.

Ἡ συμμετοχή τοῦ ἀνθρώπου στήν κοινή προσευχή καί λατρεία ἀνταποκρίνεται στήν κοινωνική του φύση. Ἐμπρός στό Θεό στεκόμαστε ὡς ἄτομα καί ὡς σύνολο. Στή θεία Λειτουργία καί μέ τή συμμετοχή στή θεία Εὐχαριστία οἱ πιστοί ἐνώνονται καί μέ τό Χριστό καί μεταξύ τους. Ἐμπρός στό Χριστό ὅλες οἱ κοσμικές διακρίσεις ἐξαφανίζονται καί αὐτό εἶναι γεγονός μέ ἀνυψολογιστή κοινωνική σημασία.

γ) Ἡ τέλεια προσευχή

Στὴ θεία Λειτουργία πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπαγγελία τῆς Κυριακῆς προσευχῆς ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ μᾶς ἀξιῶσαι νὰ τολμᾶμε νὰ τὸν ἐπικαλούμαστε μέ παρρησία καὶ ἀκατάκριτα (Καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι Σέ κτλ.). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἂν ἡ προσευχή δέ συγκεντρώνει ὀρισμένα προσόντα δὲν εἶναι εὐπροσδεκτη προσευχή.

Τοὺς ὅρους τῆς τέλειας προσευχῆς καθόρισε ὁ Χριστὸς στὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὁμιλία του.

Πρῶτος ὅρος εἶναι ἡ συγκέντρωση καὶ περισυλλογή: «Σὺ ὅταν προσεύχῃσαι, πῆγαινε στὸ πιὸ ἀπόμερο δωμάτιό σου, κλείσε τὴν πόρτα καὶ προσευχήσου στὸν Πατέρα Σου, πού εἶναι παρὼν ἐκεῖ στὸ κρυφὸ μέρος» (Ματθ. 6, 6). Στὸν ἰδιαίτερο αὐτὸ χώρῳ ἡ ψυχὴ κλείνεται ὡς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰ αἰσθητὰ πράγματα καὶ ἀνοίγεται ἐμπρὸς τὸ Θεὸ γιὰ νὰ τὸν δεχτεῖ. Ἡ προσευχή εἶναι πάντα μιά πνευματικὴ ἐξοδος ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἑαυτὸ μας πρὸς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ. Δεύτερος ὅρος εἶναι ἡ ποιότητα τοῦ περιεχομένου τῆς προσευχῆς: «Ὅταν προσεύχεσθε, μὴ λέτε πολλὰ καὶ ἀνόητα» (Ματθ. 6, 7). Ἡ ἀξία τῆς προσευχῆς δὲν ἐγκεῖται στὴν ποσότητα, ἀλλὰ στὴν ποιότητα τοῦ περιεχομένου τῆς καὶ στὴν ἀγνότητά της. Ὑπόδειγμα ὡς πρὸς τὴν ποιότητα εἶναι ἡ Κυριακὴ προσευχή (Πάτερ ἡμῶν) καὶ ὡς πρὸς τὴ διάθεσιν ἡ προσευχὴ τοῦ τελώνου «ὁ Θεὸς ἴλασθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Θεέ, ἐλέησέ με τὸν ἁμαρτωλό. Λουκ. 18, 14). Τρίτος ὅρος τῆς τέλειας προσευχῆς εἶναι τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι» τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δηλαδή τὸ νὰ προσεύχεται κανεὶς συνεχῶς. Ἀδιαλείπτως προσεύχεται ὁ πιστὸς ἐκεῖνος πού ἀπὸ ἀγάπην θυμᾶται τὸ Θεὸ καὶ στρέφεται νοερά πρὸς Αὐτόν ὅχι μόνο στίς δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ στίς καθημερινὲς ἐνασχολήσεις του.

δ) Ἀναγκαιότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα τῆς προσευχῆς

Ἡ Προσευχὴ εἶναι βαθιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ φυσικῶς φέρεται πρὸς Αὐτόν. Πολλὲς φορές καὶ ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ καταφεύγει σ' Αὐτόν καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν προσευχή, ὅταν αἰσθάνεται τὴν ὑπαρξὴ του νὰ κινδυνεύει. Γιὰ τὸν πιστὸ ἄνθρωπον ἡ προσευχὴ εἶναι τόσο ἀναγκαία, ὅσο εἶναι ἡ ἀναπνοὴ γιὰ τὸ σῶμα του. Δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει οὔτε μιά μέρα χωρὶς προσευχή.

Τό εσωτερικό τοῦ κεντρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἱ. Μονῆς ἀγ. Παντελεήμονος τοῦ ἀγ. Ὁρους.

Ἡ προσευχή ἐνισχύει τήν πίστη καί προάγει τόν ἠθικό βίο. Ἡ πίστη γεν-
νᾷ τήν προσευχή, ἀλλά καί ἡ προσευχή αὐξάνει τήν πίστη. Μὲ τήν προσευχή
ἐκδηλώνεται καί συγχρόνως ἀνανεώνεται ἡ πίστη καί διαφυλάσσεται πάντοτε
ζωντανή καί ἀκμαία. Καί τό ἥθος τοῦ ἀνθρώπου ἐκλεπτύνεται μέ τήν προ-
σευχή καί γίνεται περισσότερο εὐαίσθητο. Οἱ Πατέρες ὀνομάζουν τήν προ-
σευχή πηγή τῶν ἀρετῶν.

Τά ἀποτελέσματα τῆς θερμῆς προσευχῆς εἶναι πράγματι καταπληκτικά.
Ὅχι μόνο ἡ πνευματική καί ἠθική ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου προάγεται ἀλματωδῶς
μέ τήν προσευχή, ἀλλά καί αὕτη ἀκόμη ἡ σωματική του ὑγεία ἐπηρεάζεται
εὐνοϊκά. Ὁ μεγάλος ἱατρός καί βιολόγος τοῦ αἰῶνα μας ALEXIS CAREL
ὁμιλεῖ γιά τή δύναμη τῆς προσευχῆς σπὴν ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας ἀν-
θρώπων, στοὺς ὁποίους ἡ ἐπιστήμη δέν μποροῦσε νά προσφέρει καμιά βοή-
θεια.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Αἰτεῖτε, καί δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καί εὕρησете, κρούετε, καί ἀνοιγή-
σεται ὑμῖν» πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καί ὁ ζητῶν εὕρισκει καί τῷ κρούοντι

άνοιγθήσεται. ἢ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἐάν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐάν ἰχθὺν αἰτήσῃ μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;»

(Ματθ. 7, 7-11).

(Ζητᾶτε καὶ θά σᾶς δοθεῖ, ἐρευνᾶτε καὶ θά βρεῖτε, κτυπᾶτε καὶ θά σᾶς ἀνοίχῃ ἡ πόρτα. Γιατί καθένας πού ζητᾷ, λαμβάνει, καὶ καθένας πού ἐρευνᾷ, θρίσκει καὶ σ' ἐκείνον πού κτυπᾷ, θά τοῦ ἀνοίχῃ ἡ πόρτα. Ἡ ποιὸς ἀπὸ σᾶς, ὅταν τό παιδί του ζητήσῃ ψωμί, θά τοῦ δώσει πέτρα; Ἡ ἐάν τοῦ ζητήσῃ ψάρι, θά τοῦ δώσει φίδι; Ἄν λοιπόν σεῖς, πού εἶστε κακοί, ξέρετε νά δίνετε ὠφέλιμα πράγματα στά παιδιά σας, πόσο μᾶλλον ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θά δώσει ἀγαθὰ πράγματα σέ ἐκείνους, πού τόν παρακαλοῦν).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα στή θρησκευτικὴ ζωὴ καὶ τὴν προσευχή;
- 2) Πῶς ἡ προσευχὴ ἐπηρεάζει τὴν ἠθικὴ ζωή;
- 3) Τί σημαίνει ἀδιάλειπτη προσευχή;

40.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

«... ἄρμωσον τὸν δοῦλον σου... καὶ τὴν δούλην σου ... ὅτι παρὰ σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή»
(ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ Γάμου)

α) «Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς» (Γεν. 2, 21) – Τό μυστήριον τῆς ἀγάπης

«... Καὶ ἐπέφερε ὁ Θεὸς στὸν Ἀδὰμ ἐκσταση καὶ κοιμήθηκε. Καὶ ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὴς πλευρὲς του καὶ ἐκλείσσε τὴ θέση τῆς μέ σάρκα. Μετεσκέυασε δὲ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευρά, πού ἔλαβε ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ, σὲ γυναῖκα καὶ τὴν ἔφερε στὸν Ἀδὰμ. Καὶ εἶπε ὁ Ἀδὰμ: Αὐτὸ εἶναι ὅσπου ἀπὸ τὰ ὅστά μου καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα μου· αὕτὴ θά ὀνομαστῇ γυναῖκα, ἐπεὶ ἐλήφθη ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος θά ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θά προσκολλᾶται στὴ σύζυγό του καὶ θά εἶναι οἱ δύο μίαν σάρκα» (Γεν. 2, 21-24).

Από τό ἀποκαλυπτικό αὐτό κείμενο ἐξάγονται θεμελιώδεις ἀλήθειες, πού καθορίζουν τήν ἠθική τῶν δύο φύλων.

Ἡ πρώτη θεμελιώδης ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ γυναῖκα δημιουργήθηκε γιά νά μὴν εἶναι ὁ ἄνδρας μόνος χωρίς τόν ὁμοίό του καί χωρίς βοηθό. Ἐτοί ὁ ἄνδρας χωρίς τή γυναῖκα εἶναι ἐλλιπής καί ἀντιστρόφως. Στή γυναῖκα βρίσκει ὁ ἄνδρας κεντρικό καί οὐσιώδες μέρος τῆς υπάρξεώς του καί στόν ἄνδρα ἡ γυναῖκα τήν ὁλοκληρώσή της. Συνεπῶς οἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων εἶναι σχέσεις συμπληρωματικότητας.

Δεύτερη θεμελιώδης ἀλήθεια εἶναι ὅτι λόγω τῆς σχέσεως συμπληρωματικότητας ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναῖκα ἔλκονται ἀμοιβαίᾳ, γιά νά ἐνωθοῦν καί νά ἀποτελέσουν νέα οἰκογένεια. Εἶναι δέ τόσο ἰσχυρή ἡ φυσική αὐτή ἐλξη καί ἀγάπη, ὥστε νά ὑποχωρεῖ μπροστά της καί αὐτός ὁ ἰσχυρός δεσμός πού συνδέει τὰ παιδιά μέ τούς γονεῖς τους.

β) Τό μυστήριο τοῦ γάμου καί τῆς οἰκογένειας

α) Ὁ Θεός - Πατέρας νομοθέτησε τό γάμο ἀμέσως μετά τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ὁ Θεάνθρωπος Χριστός τόν καθιέρωσε ὡς μυστήριο μέ τήν παρουσία του στό γάμο τῆς Κανᾶ καί μέ τήν ἐπανάληψη τῶν λόγων τῆς Γενέσεως: «Ὁ Δημιουργός ἀπό τήν ἀρχή δημιούργησε ἄνδρα καί γυναῖκα καί εἶπε. Γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος θά ἐγκαταλείψει τόν πατέρα καί τήν μητέρα του καί θά προσκολληθεῖ στή γυναῖκα του καί οἱ δύο θά γίνουν μία σάρκα». Στούς λόγους δέ αὐτούς πρόσθεσε: «ὁ οὖν ὁ Θεός συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω», δηλαδή ἐκεῖνο πού ἔνωσε ὁ Θεός, ὁ ἄνθρωπος ἄς μὴ τό χωρίζει (Ματθ. 19, 5-7).

β) Ὁ ἀπόστολος Παῦλος παραλληλίζει τό μυστήριο τοῦ γάμου μέ τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ «νύμφη τοῦ Χριστοῦ». Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ συζύγου βυθίζει τίς ρίζες της στό μεγάλο μυστήριο τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφ. 5, 32). Οἱ σχέσεις τῶν συζύγων εἶναι ἀνάλογες πρός τίς σχέσεις Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας. Ὅπως ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι καί ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναίκας. Καί ὅπως ὁ Χριστός ἀγάπησε τήν Ἐκκλησία, ἔτσι ὀφείλει καί ὁ ἄνδρας νά ἀγαπᾷ τή γυναῖκα του. Ὁ γάμος ὡς μυστήριο προϋποθέτει τήν ἀγάπη.

γ) Ἡ οἰκογένεια ὡς κοινωνία ἀγάπης

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἐνότητα ἀνθρώπων βιολογική, κοινωνική καί πνευματική.

Ο γάμος στην Κανά. Τοιχογραφία Θεοφάνους του Κρητός στην Ί. Μονή Ἀγίου Νικολάου Μετεώρων (1527)

Ἡ διαίωνιση τοῦ ἀνθρώπου στή γῆ εἶναι δυνατή μόνο διὰ τοῦ βιολογικοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογένειας, ἐφόσον τὰ παιδιά γιά πολλά χρόνια δέν μποροῦν νά ζήσουν μόνα τους, γιατί ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια τῶν γονέων τους. Αὐτοί θά φροντίσουν γιά τή διατροφή, τήν ὑγεία καί τίς ὑπόλοιπες ἀνάγκες τῆς ζωῆς.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἀκόμη τό θεμέλιο τῆς κοινωνίας. Ὅπως ὁ ζωντανός ὀργανισμός ἀποτελεῖται ἀπό κύτταρα, εἶται καί ἡ κοινωνία ἀποτελεῖται ἀπό

οικογένειες. Ἡ κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσεται μέσα στήν οἰκογένεια, ἀφοῦ τὰ μέλη της ἔχουν τὰ πάντα κοινά: Κατοικία, τροφή, χαρές, λύπες, ἐπιδιώξεις κτλ.

Εἶναι ἀκόμη ἡ οἰκογένεια καί πνευματική ἐνότητα, γιατί μέσα σ' αὐτήν καλλιεργεῖται καί ὠριμάζει ἡ ψυχική ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θερμὴ ἀτμόσφαιρα τῆς οἰκογένειας συντελεῖ στήν ἀνάπτυξη ὁμαλῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς. Στὴν ἀτμόσφαιρα αὕτη ξεκουράζεται καί ἡρεμεῖ κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας, ὅταν ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν ἐργασία του.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω συμπεραίνουμε πὼς ἡ οἰκογένεια εἶναι μιὰ μικρὴ κοινωνία ἀγάπης. Μὲ τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας καί τίς εἰσχές τῶν γονέων, οἱ ὁποῖες στηρίζουν τὰ θεμέλια τῶν οἰκων, σύμφωνα μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ στεφανώματος, ἰδρύεται ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. Τῇ Χριστιανικῇ οἰκογένεια ὀνομάζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος «κατ' οἶκον ἐκκλησία». Ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς γονεῖς διδάσκονται τὰ παιδιά τίς ἀλήθειες τῆς πίστεως. Ἀπ' αὐτοὺς ὁδηγοῦνται στὸ ναό, στὴ θεία Εὐχαριστία, στήν ἐξομολόγηση καί στήν ἐκπλήρωση τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν καθηκόντων. Τὰ πρῶτα θρησκευτικὰ βιώματα δοκιμάζει ὁ ἄνθρωπος στήν οἰκογένεια καί γι' αὐτὸ εἶναι ἀνεξάλειπτα.

Οἱ χριστιανοὶ σύζυγοι συνδέονται μεταξύ τους μέ τοὺς ἀκατάλυτους δεσμούς τῆς ἀγάπης. Μὲ ἀγάπη ἀπεριόριστη περιβάλλουν τὰ τέκνα τους. Ἀλλὰ καί τὰ τέκνα ἔχουν καθῆκον νά τιμοῦν, νά σέβονται καί ν' ἀγαποῦν τοὺς γονεῖς τους. Ὁ Θεὸς στήν πέμπτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου συνέδεσε τὴν εὐτυχία καί τὴ μακροημέρευση τοῦ ἀνθρώπου στὴ γῆ μὲ τὴν τιμὴ καί τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς.

δ) Προβλήματα τῆς σύγχρονης οἰκογένειας

Ὑπάρχουν ὅπως ὅποτε στήν ἐποχὴ μας οἰκογένειες μέ χριστιανικὲς καί ἠθικὲς ἀρχές, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν τὰ ζωντανὰ καί ὑγιή κύτταρα τῆς κοινωνίας. Οἱ οἰκογένειες αὐτές ἐκπληρώνουν τὴν κοινωνικὴ, ἠθικὴ καί θρησκευτικὴ τους ἀποστολή.

Γενικότερα ὅμως ἡ σύγχρονη οἰκογένεια διέρχεται σοβαρὴ κρίση καί αὐτὸ ὀφείλεται στήν ἔλλειψη σταθερῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν θεμελιῶν. Πολλοὶ γάμοι διαλύονται ὄχι πάντοτε γιὰ σοβαροὺς λόγους μέ ἀποτέλεσμα τὰ παιδιά νά τραυματίζονται ψυχικὰ καί νά ὑποφέρουν σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ἐξάλλου σέ πολλὲς οἰκογένειες ἡ συμβίωση γίνεται προβληματικὴ μέ τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας ἢ καί τῶν δύο, μέ τὴν ἀδιαφορία τους γιὰ τὴ σωστὴ διαπαιδαγώγηση τῶν τέκνων τους, μέ τὸ κακὸ παράδειγμά τους, μέ τὴν ἀδυναμία κατανόησεως τῶν παιδιῶν ἐκ μέρους τῶν γονέων καί τῶν γονέων ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν κτλ. Βέβαια ἡ εὐθύνη δὲ βαραινεῖ πάντο-

τε τούς γονεῖς, ἀλλά καί τὰ τέκνα. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συνιστᾷ στούς γονεῖς νά μὴν ἐξοργίζουν τὰ παιδιὰ τους, ἀλλά νά τὰ ἀνατρέφουν μέ τὴν παιδεία καὶ τὴν νοουθεσία τοῦ Κυρίου, καὶ στὰ παιδιὰ νά τιμοῦν καὶ νά ἀγαποῦν τούς γονεῖς τους (Ἐφ. 6, 1-4).

ε) Ἡ τάση γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ ἀποδέσμευση

Ἡ τάση τοῦ ἐφήβου γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ ἀποδέσμευση εἶναι φυσικὴ καὶ δικαιολογημένη, ὅταν κινεῖται σέ ὁρισμένα ὅρια. Ὁ νέος πρέπει νά εἶναι ἐλεύθερος, νά ἔχει πρωτοβουλία, ἀλλά καὶ νά εἶναι ὑπεύθυνος ἄνθρωπος.

Οἱ ἐπιτυχημένοι στό ἔργο τους γονεῖς ξέρουν ὅτι τὸ παιδί δέν εἶναι ἰδιοκτησία τους καὶ ὅτι κάποτε θά χειραφετηθεῖ. Γι' αὐτό ὄχι μόνο φροντίζουν νά μὴν ὑποδουλώνουν συναισθηματικά τὸ παιδί τους, ἀλλά καὶ νά τὸ ἀφήνουν, ὅπου πρέπει, νά ἀναπτύσσει τὴν πρωτοβουλία του. Τοῦ καλλιεργοῦν τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου γιὰ νά μπορεῖ νά ἐκφρασθεῖ ἐλεύθερα σὸ σπίτι του πάνω σέ ζητήματα πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά κτλ. Ἔτσι θά συνηθίσει νά σκέπτεται, νά ἔχει ἐπίγνωση τῶν λόγων του καὶ θά βοηθηθεῖ νά ἀποκτήσει ὀρθές ἀντιλήψεις. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό προετοιμάζεται ὁ νέος ἄνθρωπος νά ἀντιμετωπίσει τίς δυσκολίες τῆς ζωῆς καὶ νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες του.

Ὅταν ὁμως ἡ τάση γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ ἀποδέσμευση περάσει τὰ ἐπιτρεπτά ὅρια, ἀποβαίνει ἐπικίνδυνη. Στὴν περίπτωση αὕτῃ ὁ νέος ἐκτίθεται σέ καταστρεπτικές ἐπιδράσεις. Πολλοὶ ἐπαναστατημένοι νέοι πέφτουν στὰ δίχτυα διεφθαρμένων ἀνθρώπων, ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀπειρία τους καὶ τοὺς μεταβάλλουν πολλές φορές σέ ἄβουλα ὄργανά τους γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀνήθικων καὶ ἀντικοινωνικῶν σκοπῶν τους.

Ὁ νέος δέν πρέπει οὔτε προσκολλημένος παθολογικά νά εἶναι στοὺς μεγαλύτερους του, οὔτε ἀσύδοτος.

Πρέπει ὁμως νά ὑπογραμμιστεῖ ὅτι γιὰ τὴν ἀσυδοσία καὶ τὴν ἐξαλλη συμπεριφορὰ πολλῶν νέων ὑπεύθυνη εἶναι πολλές φορές ἡ ἐκτροχιασμένη οἰκογένεια.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Οἱ γυναῖκες νά ὑποτάσσεσθε στοὺς ἄνδρες σας, ὅπως στὸν Κύριο, γιατί ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναῖκας ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸς εἶναι σωτήρας τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὅπως ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται σὸ Χριστό, ἔτσι πρέπει νά ὑποτάσσονται καὶ οἱ γυναῖκες

στους άνδρες τους στό καθετί. Οι άνδρες αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως και ό Χριστός αγαπήσε την Έκκλησία και παρέδωσε τόν έαυτό του γι' αυτήν, γιά νά την αγιάσει, άφού την καθάρισε μέ τό λουτρό του ύδατος, διά τού λόγου, γιά νά παρουσιάσει στόν έαυτό του την Έκκλησία ένδοξη, χωρίς νά έχει κηλίδα ή ρυτίδα ή τίποτε άλλο άπ' αυτά, αλλά νά είναι άγία και άψογη. Έτσι όφείλουν και οι άνδρες νά αγαπούν τις γυναίκες τους όπως τά δικά τους σώματα. Έκείνος πού αγαπά τή γυναίκα του, αγαπά τόν έαυτό του, γιατί κανείς ποτέ δέν μίσησε τή σάρκα του, αλλά την τρέφει και την περιποιείται, όπως και ό Κύριος την Έκκλησία, γιατί είμαστε μέλη τού σώματός του, άπό τή σάρκα και τά όστά του. Γι' αυτό ό άνθρωπος θά έγκαταλείψει τόν πατέρα του και την μητέρα του και θά προσκολληθεί πρός τή γυναίκα του και θά γίνουν οι δύο μία σάρκα. Τό μυστήριο αυτό είναι μεγάλο· έγώ τό έξηγώ ότι αναφέρεται στό Χριστό και στην Έκκλησία. Άλλά και σεις, άς αγαπά ό καθένας τή γυναίκα του, όπως τόν έαυτό του, ή δέ γυναίκα νά σέβεται τόν άνδρα της»

(Έφεσ. 5, 22-33).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πώς πραγματοποιείται ό πρωταρχικός σκοπός τού γάμου, δηλαδή ή ήθική τελείωση τών συζύγων;
- 2) Ποιά είναι τά αίτια τής κρίσεως τής οίκογένειας στην έποχή μας;
- 3) Πώς μπορούν τά παιδιά νά συμβάλουν στην άνύψωση τής οίκογένειας;

41.

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«... Τήν πόλιν σου διά τής Θεοτόκου συντήρησον Πολυέλεε»
(άπό την ύμνολογία τής έκκλησίας).

α) Τι είναι πολιτεία ή κράτος

Πολιτεία ή κράτος είναι κοινωνία ανθρώπων, οι όποιοι είναι όργανωμένοι σέ πολιτική κοινότητα. Ζοϋν μέσα στην ίδια γεωγραφική περιοχή και διέπονται άπό κανόνες δικαίου, πού άποβλέπουν στην ασφάλεια, την ειρηνική συμβίωση, την εύημερία και την ήθική και πνευματική προκοπή τών μελών της.

Η πολιτεία διαφέρει άπό τή φυλή και τό έθνος. Φυλή είναι φυσική ομάδα ανθρώπων πού συνδέονται, μεταξύ τους μέ όμοια φυσικά χαρακτηριστικά,

πού μεταβιβάζονται κληρονομικώς. Ἔθνος εἶναι ὁμάδα ἀνθρώπων, πού συνδέονται μεταξύ τους ἱστορικά.

Ο ἄνθρωπος εἶναι ὄν πολιτικό, οἰκονομικό καί κοινωνικό καί ἔχει ἐμφυτὴ τάση νά ζεῖ σέ κοινωνία καί νά δημιουργεῖ πολιτεία καί οἰκονομία. Προορισμός τῆς Πολιτείας δέν εἶναι μόνο ἡ συμβίωση, ἀλλά ἡ κοινὴ εὐδαιμονία πού εἶναι καρπὸς τῆς ἀρετῆς καί τῶν καλῶν πράξεων.

Ὁ Κύριος διαβεβαίωσε τόν Πιλάτο ὅτι ἡ πνευματικὴ βασιλεία του δέν εἶναι ἀπὸ τόν κόσμον αὐτό (Ἰω. 18, 36). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος διδάξε ὅτι ἡ πατριδα καί ἡ πολιτεία τῶν χριστιανῶν βρίσκεται στοὺς οὐρανούς, ἀπ' ὅπου ἀναμένουν μὲ πολὺ πόθο τὸ Χριστό (Φιλιπ. 3, 20).

Ἐντούτοις καί ὁ Κύριος καί ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν δέν ἀγνοοῦν τὴν ἐμπειρικὴ πραγματικότητα. Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ ρῆση του «ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Δώστε στὸν καίσαρα ὅσα ὀφείλονται στὸν καίσαρα καί στὸ Θεό ὅσα ὀφείλονται στὸ Θεό. Ματθ. 22, 21), ἀναγνώρισε τὸ χρέος τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν πολιτεία, ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ του ἀναγνώρισε ὅτι γενικὰ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Λέγοντας ὅμως αὐτὸ ὁ Παῦλος δέν ἐννοεῖ ὅτι οἱ πολιτικὲς ἐξουσίες καί οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες ἐκλέγονται καί ἐγκαθίστανται ἀπὸ τὸ Θεό, γιατί ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ πολιτικὲς ἐξουσίες πηγάζουν ἀπὸ τὸ λαό. Ἐννοεῖ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ὡς θεσμός πηγάζει ἀπὸ τὸ Θεό καί ἔχει σκοπὸ τὸ ἀγαθὸ καί τὴν ὠφέλεια τοῦ συνόλου καί τὴν τιμωρία τοῦ κακοῦ (Ῥωμ. 13, 4).

β) Τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχόντων καί τῶν ἀρχομένων

Πρωταρχικὸ καθήκον τῆς πολιτείας εἶναι ἡ ἀνύψωση τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ πράγμα πού πετυχαίνεται μὲ τὴν παιδεία.

Οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες δέν πρέπει νά λησμονοῦν ὅτι κυρίαρχος εἶναι ὁ λαός, ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν ψήφο του, μεταβιβάζει σ' αὐτοὺς γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα τὸ δικαίωμα νά ἀσκοῦν τὴν ἐξουσία. Οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες εἶναι θεράποντες τοῦ λαοῦ.

Οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες ὀφείλουν νά ζοῦν ζωὴ ἐνάρετη, νά λέγουν πάντοτε τὴν ἀλήθεια στὸ λαό, νά ἀποφεύγουν τὴν δημαγωγία, νά πειθαρχοῦν πρῶτοί στοὺς νόμους τοῦ κράτους καί νά εἶναι ὑποδείγματα τιμιότητος, δικαιοσύνης καί ἀξιοπρέπειας.

Τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχομένων πολιτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Ἡ ὑποταγή, ὅχι ἡ τυφλὴ καί ἄκριτη, ἀλλ' ἡ διακριτικὴ στήν πολιτικὴ ἐξουσία. Ὅταν δέν παραβιάζεται ὁ ἠθικὸς νόμος, ὁ χριστιανὸς πολίτης ὑποτάσσεται μὲ προθυμία. Ὅταν ὅμως κληθεῖ νά πράξει κάτι ἀντίθετο πρὸς θέλημα τοῦ Θεοῦ,

3
χωρίς κανένα ένδοιασμό, εκλέγει τον ήθικό νόμο και υποτάσσεται στο Θεό.
β) Η απόδοση του προσήκοντος σεβασμού προς τους φορείς της πολιτικής εξουσίας και η εκπλήρωση όλων των υλικών και ήθικών υποχρεώσεων του προς το κράτος. γ) Τό ενδιαφέρον και η φροντίδα για την πολιτική ζωή. Ο χριστιανός οφείλει να ενδιαφέρεται για την πρόοδο της πολιτείας και να εργάζεται για την κοινή ωφέλεια. Επειδή ο χριστιανός είναι πολίτης της βασιλείας του Θεού, δεν αδιαφορεί για τα κοινά. δ) Η αγάπη προς την πατρίδα. Ανέκαθεν η πατρίδα θεωρείται ως αξία, που βρίσκεται στην κορυφή των κοινωνικών αξιών. Ο χριστιανός αγαπά την πατρίδα του και είναι πρόθυμος και το αίμα του να θυσιάσει γι' αυτήν, αν χρειασθεί. Εκτροπή από την αληθινή φιλοπατρία είναι ο σωβινισμός. Ο σωβινιστής βλέπει όλες τις άλλες πατρίδες και όλα τα άλλα έθνη με περιφρόνηση. Ο άνθρωπος αυτός λόγω της στενότητας της αντίληψώς του δεν μπορεί να ύψωθεί στην ιδέα της ανθρωπότητας και ν' αναγνωρίσει και στους άλλους το δικαίωμα να αγαπούν και να τιμούν την πατρίδα τους. Ο σωβινισμός είναι ψυχική νόσος και μπορεί να προκαλέσει φοβερές καταστροφές, όταν επεκταθεί και αποβεί νόσος ολόκληρου λαού.

γ) Τό όραμα μιās παγκόσμιας κοινότητας

Σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία όλοι οι άνθρωποι είναι μεταξύ τους αδελφοί, εφόσον έχουν κοινή καταγωγή. Ο Χριστός διδάξε ότι ο πλησίον είναι ο οιοσδήποτε άνθρωπος χωρίς καμιά διάκριση. Η χριστιανική Εκκλησία αποβλέπει στο να περιλάβει στους κόλπους της ολόκληρη την ανθρωπότητα, για να γίνει μιά ποιμνη με ένα ποιμένα, τό Χριστό.

Τό όραμα, λοιπόν, μιās παγκόσμιας κοινότητας είναι χριστιανικό.

4
Αλλά ούτε η παγκοσμιότητα της χριστιανικής αγάπης ούτε η οικουμενικότητα της χριστιανικής διδασκαλίας σημαίνουν εγκατάλειψη της ιδέας της πατρίδας και του έθνους. Η ανθρωπότητα αποτελεί βέβαια φυσική ένότητα, και η συνεργασία όλων των λαών είναι αγαθό. Αλλ' ο χωρισμός των ανθρώπων σε λαούς και έθνη οφείλεται σε λόγους βιολογικούς, ψυχολογικούς, γεωγραφικούς και ιστορικούς. Τό όραμα της ένωσης των ανθρώπων σε μιά παγκόσμια κοινότητα δεν αποκλείει την ύπαρξη εθνοτήτων και πατριδων.

Όπως η οικογένεια δεν πρέπει να λησμονεί ότι αποτελεί μέρος και μέλος μιās μεγαλύτερης ομάδας ανθρώπων, της πολιτείας, έτσι και κάθε πολιτεία οφείλει να θυμάται ότι αποτελεί μέρος και μέλος της ανθρωπότητας. Κάι οφείλει ακόμη να έχει υπόψη της όχι μόνο τό δικό της συμφέρον, αλλά και των άλλων λαών της γής, καθόσον η υλική και ήθική πρόοδος της ανθρωπότητας έχει σημασία για κάθε πολιτεία και για κάθε λαό της γής.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Οἱ χριστιανοὶ δὲ διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους οὔτε στὴν ἐπίγεια πατρίδα, οὔτε στὴν ὁμίλια, οὔτε στὰ ἔθιμα. Γιατὶ πουθενὰ δὲν κατοικοῦν σὲ ἰδιαίτερες πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποια διαφορετικὴ γλῶσσα... Πλὴν ὅμως, ἐνῶ κατοικοῦν σὲ πόλεις ἑλληνικὲς καὶ βαρβαρικὲς – ἐκεῖ πού βρέθηκε ὁ καθένας – καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ἐγγύωρια ἔθιμα στὴν ἐνδυμασία, τὴ διατροφή καὶ τίς ἄλλες πλευρὲς τῆς ζωῆς, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοὺς εἶναι στ' ἀλήθεια θαυμαστός καὶ παράδοξος. Καὶ συγκεκριμένα, κατοικοῦν σὲ ἰδιαίτερες πατρίδες, ἀλλὰ ὡς περαστικοὶ ταξιδιώτες. Συμμετέχουν σὲ ὅλα ὡς πολῖτες, καὶ ὅμως ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς ξένοι. Κάθε ξένη χώρα εἶναι πατρίδα τοὺς καὶ κάθε πατρίδα τὴ θεωροῦν ὡς ξένη χώρα. Γεννοῦν παιδιὰ, ἀλλὰ δὲν τὰ πετοῦν (ὅπως οἱ εἰδωλολάτρες). Παραθέτουν τραπέζι, ἀλλὰ δὲν τό βεβηλώνουν μὲ ὄργια. Βρίσκονται μέσα σὲ σάρκα, ἀλλὰ δὲ ζοῦν ζωὴ σαρκική. Διαμένουν πάνω στὴ γῆ, ἀλλὰ ὡς πολῖτες τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπακούουν στοὺς νόμους πού ἔχουν ὀρίσει οἱ ἄνθρωποι, ἡ ζωὴ τοὺς ὅμως εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ τοὺς εἶναι περιττοὶ οἱ νόμοι. Ἀγαποῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅμως ὅλοι τοὺς καταδιώκουν. Τοὺς θεωροῦν ὡς ἀνύπαρκτους καὶ ὅμως τοὺς καταδικάζουν. Τοὺς θανατώνουν καὶ αὐτοὶ ἐμψυχώνονται. Εἶναι φτωχοὶ, καὶ ὅμως κάνουν πλούσιους πολλοὺς. Στεροῦνται τὰ πάντα, καὶ ὅμως ἔχουν ἐπάρκεια σὲ ὅλα. Τοὺς περιφρονοῦν, καὶ ὅμως μέσα στίς ἀτιμώσεις τοὺς δοξάζονται. Τοὺς βλασφημοῦν, καὶ ὅμως δικαιώνονται. Τοὺς βρίζουν καὶ ὅμως αὐτοὶ ἀπονέμουν τιμὴ. Ἐνῶ κάνουν τό καλὸ, τοὺς τιμωροῦν ὡς κακοὺς. Τότε, πού τοὺς τιμωροῦν, χαίρουν γιὰ τὴν εὐψυχία τοὺς. Οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς καταπολεμοῦν ὡς ἀλλόφυλους καὶ οἱ εἰδωλολάτρες τοὺς καταδιώκουν· αὐτοὶ ὅμως πού τοὺς μισοῦν, δὲν μποροῦν νὰ δικαιολογήσουν γιὰ ποῖό λόγο τοὺς μισοῦν»

(Ἀπὸ τὴν Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιά εἶναι ἡ διακριτικὴ ὑποταγὴ στὴν πολιτικὴ ἐξουσία;
- 2) Ποιά εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ φιλοπατρίας καὶ σωβινισμοῦ;
- 3) Μέ ποιούς τρόπους μποροῦμε νὰ δείξουμε τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὴν Πατρίδα;

α) Ὁ ὄρκος

Ὁ σεβασμός τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ εἶναι καθήκον πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν τρίτη ἐντολή τοῦ Δεκαλόγου: «Οὐ λήψη τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γάρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ». (Μὴν ἐπικαλῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου μέ κακῇ πρόθεσιν· γιατί ὁ Κύριος δέ θά θεωρήσει ἄθωο αὐτόν πού ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομά του μέ κακῇ πρόθεσιν, Ἐξ. 20, 7).

Ἡ λέξη Θεός ἐκφράζει ὁ,τι ἀνώτερο καὶ ἀγίωτερο μπορεῖ νά συλλάβει καὶ νά νοήσῃ ἡ ἀνθρώπινη διάνοια. Ὁ εὐσεβής ἄνθρωπος ἐκφέρει πάντοτε μέ εὐλάβεια τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Παραβάσεις τοῦ καθήκοντος τοῦ σεβασμοῦ τοῦ θείου ὀνόματος εἶναι ἡ ψευδορκία καὶ ἡ βλασφημία.

Ὁ ὄρκος εἶναι ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς ἀλήθειας τῶν λόγων μας ἢ τῆς εὐκρίνειας τῶν προθέσεων καὶ ὑποσχέσεων μας μέ τὴν ἐπικλήση τοῦ Θεοῦ ὡς μάρτυρα, κριτὴ καὶ ἀνταποδότη.

Υπάρχουν δύο εἶδη ὀρκων, ὁ ὄρκος τῆς *θεβαιώσεως* καὶ ὁ ὄρκος τῆς *ὑποσχέσεως*. Μὲ τὸν ὄρκο τῆς *θεβαιώσεως* βεβαιώνεται ἡ ἀλήθεια τῶν λεγομένων ἀπὸ τὸν ὀρκιζόμενο σχετικά μέ ἓνα γεγονός. Μὲ τὸν ὄρκο τῆς *ὑποσχέσεως* βεβαιώνεται ἡ εὐκρίνεια τῶν προθέσεων καὶ ὑποσχέσεων τοῦ ὀρκιζόμενου σχετικά μέ τὴν πιστὴ ἐκτέλεση ὀρισμένων ὑποχρεώσεων του στὸ μέλλον. Ὁρκο βεβαιώσεως δίνει ὁ μάρτυς στὸ δικαστήριο καὶ ὄρκο ὑποσχέσεως αὐτός πού ἀναλαμβάνει δημόσια ὑπηρεσία.

Ἡ παράβαση τοῦ ὀρκου τῆς ἀλήθειας λέγεται *ψευδορκία* καὶ ἡ ἀθέτηση τοῦ ὀρκου τῆς ὑποσχέσεως *ἐπιορκία*.

Ὁ ὄρκος ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη φιλαλήθειας στοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων καὶ εὐκρίνειας στὶς προθέσεις τους. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐπέτρεπε τὸν ὄρκο, ἀλλὰ ἀπαγόρευε τὴν ψευδορκία καὶ ἐπιορκία. Ὁ Κύριος σπὴν ἐπὶ τοῦ Ὅρους ὁμιλία εἶπε: «ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως», δηλαδή, ἐγὼ σὰς λέγω νά μὴν ὀρκίζεσθε καθόλου (Ματθ. 5, 33). Ὁ Μέγας Βασιλεὺς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσοστόμος ὑποστηρίζουν ὅτι μέ τὴν ἐντολή αὐτὴ ὁ Χριστὸς ἀπαγόρευσε τελείως τὸν ὄρκο.

Τὸ νά μεταχειρίζεται κανεὶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔστω καὶ εὐόρκως ὡς κοινὸ καὶ πρόχειρο μέσο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση διαφόρων συμφερόντων εἶναι ὀπωδῆποτε βεβήλωση τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἀκόμη καὶ ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας (Πυθαγόρας, Ξενοκράτης, Ἰσοκράτης) συνιστοῦσαν τὴν ἀποφυγὴ τοῦ ὀρκου.

3
Ἐντούτοις ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται στήν ἀνάγκη νά ἀνέχεται τόν ὄρκο ὡς ἀναγκαῖο κακό. Διάσημοι ἐκκλησιαστικοί ἄνδρες ἀναγκάστηκαν ἐνώπιον Συνόδων νά βεβαιώσουν ἐνὸρκως τοὺς λόγους καί ὑποσχέσεις τους. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ χριστιανὸς πρέπει νά ὀρκίζεται μόνο σέ ἐσχατὴ ἀνάγκη καί ἐφόσον οἱ δικαστικές καί πολιτικές ἀρχές ἀπαιτοῦν τόν ὄρκο. Σέ κάθε ἄλλῃ περιπτώσῃ ὁ ὄρκος ἀποτελεῖ βαρὺ ἀμάρτημα. Ὅταν ὀρκίζεται ὁ χριστιανὸς γιὰ νά ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀλήθεια πρέπει νά εἶναι ἀπόλυτα εἰλικρινής. Δέν ἐπιτρέπεται οὔτε ἡ ἀπόκρυψη οὔτε ἡ παραποίηση τῆς ἀλήθειας, ἐστω κι' ἂν πρόκειται νά ἐξυπηρετηθοῦν ὑψηλοὶ σκοποὶ. Ὁ χριστιανὸς μπορεῖ νά ἀθετῇ σὲ τόν ὄρκο τῆς ὑποσχέσεως μόνο στήν περίπτωση πού ἡ ἐκπλήρωση τῆς ὑποσχέσεως του ἐγίνετο στὸ μεταξὺ ἀπὸ τὰ πράγματα ἀδύνατη ἢ ὅταν ἐκ τῶν ὑστέρων διαπιστώσῃ ὅτι ἡ ὑπόσχεση πού ἔδωσε δέν εἶναι σύμφωνη μὲ τὸν ἡθικὸ νόμο.

β) Ἡ βλασφημία

4
Βλασφημία εἶναι ἡ προσβολὴ τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν ἁγίων ἢ τῶν ἱερῶν συμβόλων τῆς πίστεως μὲ χυδαῖες ἐκφράσεις ἢ χειρονομίες. Βλασφημία εἶναι καὶ ἡ εἰρωνικὴ ἢ ἀστεία ἐκφραση ἢ πράξη πού γίνεται ἀπὸ ἐπιπολαιότητα καὶ ἀναφέρεται στὸ Θεό ἢ τοὺς ἁγίους ἢ τὰ θεῖα γενικῶς πράγματα. Βλασφημία εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ ἀσυνέπεια πού παρατηρεῖται στὴ ζωὴ τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι πολλὰ φορὲς δέν πράττουν σύμφωνα μὲ τὴν πίστη τους. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς σκανδαλίζεται ἡ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων καὶ διασύρεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ βλασφημία εἶναι βαρὺτατο ἀμάρτημα καὶ δέν ἔχει θέση στὴ γλῶσσα καὶ τὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ γενικότερα τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου. Γιατὶ καὶ ἂν ἀκόμη δέν πιστεύει κανεὶς στὸ Θεό, δέν ἔχει δικαίωμα νά προσβάλλει καὶ νά ἐξευτελίζει μὲ τὴ βλασφημία, τίς πεποιθήσεις τῶν ἄλλων.

Ὁ χριστιανὸς δὲ πρέπει νά ἀνέχεται τὴ βλασφημία, πού προέρχεται ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ὀφείλει μὲ τὴν ὀλὴ στάση του κυρίως νά δείχνει ὅτι θίγεται καὶ τὴν ἀποδοκιμάζει. Καὶ ἓνα ἀκόμη βλέμμα ἢ μιά καὶ μόνη χαρακτηριστικὴ κίνησή μας ἀρκεῖ γιὰ νά ἐλέγξει τὸν ἀσεβῆ βλάσφημο.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐκεῖνος πού δέν φταίει στὰ λόγια του εἶναι τέλειος ἄνθρωπος καὶ μπορεῖ νά χαλιναγωγῇ καὶ ὅλο τὸ σῶμα του. Ἐὰν θάζουμε χαλινάρια στὰ στόματα τῶν ἵππων, γιὰ νά μᾶς ὑπακούουν, μποροῦμε νά διευθύνουμε ὁλόκληρο τὸ σῶμα τους. Ἀκόμη καὶ τὰ πλοῖα, ἂν καὶ εἶναι τόσο μεγάλα καὶ ὠθοῦνται

από δυνατούς ανέμους, όμως κατευθύνονται από ένα πολύ μικρό τιμόνι εκεί που θέλει ο πηδαλιούχος. Έτσι και η γλώσσα είναι μικρό μέλος και όμως καυχάται για μεγάλα πράγματα. Πόσο μικρή φωτιά κατακαίει ένα τόσο μεγάλο δάσος. Και η γλώσσα είναι μιά φωτιά, κόσμος κακίας. Μεταξύ των μελών μας, η γλώσσα είναι εκείνη που μολύνει ολόκληρο το σώμα και πυρακτώνει τον τροχό της ζωής και πυρακτώνεται και αυτή από τη γέεννα. Κάθε είδος θηρίων και πτηνών, έρπετων και θαλασσιών ζώων δαμάζεται και έχει δαμασθεί από τον άνθρωπο, αλλά τη γλώσσα κανείς από τους ανθρώπους δεν μπορεί να δαμάσει, είναι άσυγκράτητο κακό, γεμάτη από θανατηφόρο δηλητήριο. Με αυτήν εύλογοῦμε το Θεό και Πατέρα και με αυτήν καταριόμαστε τους ανθρώπους, που έχουν δημιουργηθεί «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ. Ἀπό τὸ ἴδιο στόμα βγαίνει εὐλογία καὶ κατάρα. Δέν πρέπει, ἄδελφοί μου, νά γίνεται αὐτό. Μήπως ἡ πηγὴ θγάζει ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος γλυκό καὶ πικρό; Μήπως μπορεῖ, ἄδελφοί μου, ἡ συκιά νά κάνει ἐλῆες ἢ ἡ κληματαριά σύκα; Ἔτσι καὶ καμιά πηγὴ δὲ θγάζει συγχρόνως νερὸ ἄλμυρο καὶ γλυκό»

(Ἰακ 3, 2-12)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πότε και πώς πρέπει να ὀρκίζεται ὁ χριστιανός;
- 2) Γιατί ἡ βλασφημία εἶναι ἀπολίπιση πράξη;

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ

α) Τί εἶναι ἀγωγή

Όταν λέμε ἀγωγή ἐννοοῦμε τὸ σύνολο τῶν ἐνεργειῶν, μέ τίς ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος ξεπερνάει τὸ φυσικὸ καὶ βιολογικὸ ἐπίπεδο τῆς ὑπάρξεώς του καὶ φθάνει στὴ σωματοψυχικὴ του ὠριμότητα καὶ τὴν πνευματικὴ του τελείωση. Ἡ ἀγωγή ἀποβλέπει στὴν παροχὴ γνώσεων, στὴν ἀνάπτυξη τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ δεξιοτήτων καὶ τέλος στὴν ἀφύπνιση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ νέου κυρίως ἀνθρώπου καὶ τὴν πνευματικὴ του καλλιέργεια. Πνευματικὰ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ σκέπτεται ὀρθά, ποῦ διαθέτει συναισθηματικὴ καὶ ἠθικὴ εὐαισθησία καὶ ἔχει ἰσχυρὴ βούληση. Ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει μέ θάρρος καὶ ὑπομονὴ τὰ προβλήματα καὶ τίς δυσκολίες τῆς ζωῆς, ἐργάζεται τίμια καὶ ἀποδοτι-

κά, γίνεται χρήσιμο μέλος της κοινωνίας και, τέλος, πραγματοποιεί τόν ύψιστο σκοπό για τόν οποίο ήλθε στον κόσμο.

Ἡ ἀγωγή εἶναι γενικότερο φαινόμενο πού ἀρχίζει ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες της ζωῆς καί τελειώνει μέ τό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή, παιδεύεται καί μορφώνεται διαρκῶς, σέ ὁλόκληρη τή ζωή του. Οἱ κυριότεροι παράγοντες της ἀγωγῆς εἶναι ἡ οἰκογένεια, τό σχολεῖο, ἡ Ἐκκλησία καί ἡ κοινωνία.

β) Ἡ χριστιανική ἀντίληψη της ἀγωγῆς

Στό Χριστιανισμό ἡ ἀγωγή θεωρεῖται ὄχι ἀπλῶς ὡς ἀνθρώπινη ὑπόθεση, ἀλλ' ὡς θεανθρώπινο γεγονός. Ἐντάσσεται, δηλαδή, στό σχέδιο της θείας Πρόνοιας καί συνυφαίνεται μέ τή θεία Ἀποκάλυψη. Βάση της ἀγωγῆς δέν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Θεός, «κατ' εἰκόνα» τοῦ ὁποίου πλάστηκε ὁ ἄνθρωπος.

Στό Χριστιανισμό «κατ' ἐξοχήν» παιδαγωγός εἶναι ὁ Θεός, παιδαγωγούμενος εἶναι ὁ ἄνθρωπος καί κυρίως μορφωτικό ἀγαθό εἶναι ὁ θεῖος λόγος.

Στήν Παλαιά Διαθήκη ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται ὡς παιδαγωγός τοῦ ἱσραηλιτικοῦ λαοῦ. Στήν Πεντάτευχο καί τούς Προφῆτες γίνεται λόγος πολλές φορές γιά τήν «παιδεία Κυρίου». Ἀπό τό Θεό πηγάζει ἡ γνώση, ἡ σύλληψη καί ἡ σοφία (Παροιμ. 2, 6). Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καί ἡ ὑπακοή σ' Αὐτόν εἶναι ἡ ἀρχή της σοφίας (Παροιμ. 1, 7).

Στήν Καινή Διαθήκη ὁ Χριστός εἶναι ὁ Διδάσκαλος πού ἀποκαλύπτει στούς ἀνθρώπους τήν ἀλήθεια καί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὡς διδάσκαλος ὁ Ἰησοῦς δέν ὁμιλεῖ ἀπλῶς γιά τό Θεό, ἀλλά μεταγγίζει στούς ἀνθρώπους τή θεία ζωή, διανοίγει τά μάτια της ψυχῆς τους καί τούς ὁδηγεῖ στίς ψηλότερες κορυφές της πνευματικῆς ζωῆς. Γιά τό λόγο αὐτό ὁ Χριστός εἶναι ὁ μοναδικός καί ἀνεπανάληπτος διδάσκαλος.

Ὁ παιδαγωγούμενος ἄνθρωπος εἶναι συγγενῆς καί οἰκείου τοῦ Μεγάλου Παιδαγωγοῦ καί μέ τή θεία εἰκόνα, πού ἔχει μέσα του, καί τή δυνατότητα της ὁμοιώσεως μπορεῖ νά δεχθεῖ τή θεία παιδαγωγία.

Ὁ δέ λόγος τοῦ Θεοῦ πού περιέχεται στήν Ἁγία Γραφή εἶναι τό τελειότερο μορφωτικό ἀγαθό. Τό ἀγαθό αὐτό μεταβάλλει καί μεταμορφώνει ριζικά τόν ἄνθρωπο. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει χαρακτηριστικά ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανός καί δραστικός καί πιό κοφτερός ἀπό κάθε δικοπο μαχαίρι καί εἰσχωρεῖ βαθιά στήν ψυχή κρίνοντας τούς συλλογισμούς καί τίς προθέσεις της καρδιάς (Ἐβρ. 4, 12). Μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ θείου λόγου μορφώνεται μέσα μας ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

“Ετσι ὁ Χριστιανισμός ὡς παιδεία εἶναι μίμηση Χριστοῦ καί ἀνάπτυξη τοῦ «κατ’ εἰκόνα» στοῦ «καθ’ ὁμοίωσιν».

Ἡ θεία αὐτὴ ἀγωγή πραγματοποιεῖται μέσα στὸν κόσμον ποὺ θεωρεῖται, ὅπως εἶδαμε σὲ προηγούμενον μάθημα, παιδευτήριο καὶ διδασκαλεῖο, ποὺ ἀνυψώνει τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου στοῦ Δημιουργοῦ.

γ) Τό σχολεῖο ὡς παιδευτικὸ ἴδρυμα. Πειθαρχία καὶ ἐλευθερία στοῦ σχολεῖο.

Τό σχολεῖο εἶναι κοινωνικός θεσμός μέ ἀνθρωπιστική καὶ κοινωνική ἀποστολή. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀποβλέπει στὴ δημιουργία ὕγιων καὶ τέλειων ἀνθρώπων καὶ ὕγιους κοινωνίας.

Ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ νέου ἀνθρώπου προϋποθέτει τὴ σύμμετρη ἀνάπτυξη καὶ καλλιέργεια ὅλων τῶν λειτουργιῶν καὶ ἱκανοτήτων του, σωματικῶν καὶ ψυχικῶν. Τό σκοπὸ αὐτὸ ἐξυπηρετεῖ ἡ διδασκαλία στοῦ σχολεῖο διαφόρων μαθημάτων, ἐπιστημονικοῦ, βιωματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ τύπου. Πρωτίστως τὸ σχολεῖο ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἡθους καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν τροφίμων του, γιατί ἂν ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωση δὲ συνοδεύεται ἀπὸ ἀρετὴ, εἶναι ὄχι μόνο ἄχρηστη, ἀλλὰ πολλές φορές καὶ ἐπιζήμια.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν ἐνδιαφέρεται τὸ σχολεῖο, γιατί ἡ θρησκεία δὲν εἶναι μόνο πρωταρχικὸ κοινωνικὸ φαινόμενο, ἀλλὰ καὶ φυσικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως θρησκευτικὸ ὂν καὶ γι’ αὐτὸ φέρεται ἀβίαστα καὶ αὐθόρμητα πρὸς τὸ Θεό.

Τὸ νεώτερο σχολεῖο εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τίς ἐλλείψεις τοῦ παλαιοῦ. Τό σύγχρονο σχολεῖο εἶναι περισσότερο παιδοκεντρικόν. Ἀφήνει πολὺ χώρον γιὰ τὴν πρωτοβουλία καὶ αὐτενέργεια τῶν μαθητῶν ὄχι μόνο στὴν ὀργάνωση τῆς σχολικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ σ’ αὐτὴν ἀκόμη τὴ διδακτικὴ ἐργασία.

Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο ὡς ὁργανωμένη μικρὴ κοινωνία ἔχει ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀπὸ τὴν πειθαρχία τῶν τροφίμων του. Ἐλευθερία καὶ πειθαρχία εἶναι οἱ βάσεις κάθε κοινωνικῆς ὁργανώσεως. Τό σχολεῖο διέπεται ἀπὸ ὀρισμένους κανόνες, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ σέβονται διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι, γιατί διαφορετικὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ σχολεῖο.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Νομίζω πὼς ἔχει γίνῃ παραδεκτὸ ἀπ’ ὅλους τοὺς συνετοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχουμε· καὶ ὄχι μόνο ἡ

χριστιανική μας παιδεία, πού είναι ή έκλεκτότερη καί ἐπιδιώκει τή σωτηρία καί τό κάλλος τῶν θεῶν πραγμάτων, ἀλλά καί ή ἐξωχριστιανική παιδεία, τήν ὁποία πολλοί χριστιανοί, ἔχοντας σχηματίσει λανθασμένη ἀντίληψη γι' αὐτήν, τήν περιφρονοῦν, ἐπειδή, λέγουν, κρύβει δόλιους σκοπούς, εἶναι ἐπικίνδυνη καί ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό. Γιατί ὅπως ἀκριβῶς δέν πρέπει νά περιφρονοῦμε τόν οὐρανό, τή γῆ καί τόν ἀέρα, καί ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτά ἐπειδή μερικοί ἔχουν σχηματίσει λανθασμένη ἀντίληψη, καί, ἀντί νά λατρεύουν τό Θεό λατρεύουν τά δημιουργήματά του· ἀλλά ἀφοῦ παίρνουμε ἀπ' αὐτά ὅ,τι εἶναι χρήσιμο γιά τή ζωή καί τήν ἀπόλαυσή μας, ἀποφεύγουμε ὅ,τι εἶναι ἐπικίνδυνο..., κατὰ τόν ἴδιο τρόπο καί ἀπό αὐτά πού μᾶς προσφέρει ή ἐξωχριστιανική παιδεία παραδεχτήκαμε ὅ,τι εἶναι χρήσιμο στήν ἐρευνα καί στίς θεωρητικές ἀναζητήσεις, ἐνῶ ἀποκρούσαμε καθετί πού ὁδηγεῖ στήν εἰδωλολατρία, στήν πλάνη καί στό βάθος τῆς καταστροφῆς. Μάλιστα ἀπό τήν ἐξωχριστιανική παιδεία ἔχουμε ὠφεληθεῖ στήν εὐσέβεια καί στή λατρεία τοῦ Θεοῦ, γιατί γνωρίσαμε καλὰ τό ἀνώτερο ἀπό τό χειρότερο καί ἔχουμε κάμει δύναμη τῆς διδασκαλίας μας τίς ἀδυναμίες ἐκείνης. Λοιπόν δέν πρέπει νά περιφρονοῦμε τήν παιδεία, ἐπειδή μιά τέτοια περιφρόνηση φαίνεται καλὸ σέ μερικούς· ἀντίθετα, πρέπει νά θεωροῦμε ἀμαθεῖς καί ἀμόρφωτους τοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν αὐτή τήν ἀντίληψη»

(Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἐπιτάφιος εἰς Μ. Βασίλειον, PG. 36, 508-509).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Πῶς μπορεῖ νά προετοιμαστῇ καλύτερα ὁ ἐφηβος γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιών τῆς ζωῆς;
- 2) Πῶς συνδυάζονται ἐλευθερία καί πειθαρχία;

44.

Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

α) Περί φόνου

Τό κυριότερο ἀγαθὸ γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι ἡ ζωή. Ὅλα τὰ ἄλλα ὑλικά ἀγαθὰ ὑπάρχουν γιά νά ἐξυπηρετήσουν τή ζωή. Κατὰ τή χριστιανική διδασκαλία ἡ ζωή εἶναι τό στάδιο τῆς ἠθικῆς προπαρασκευῆς καί τῆς βαθμιαίας τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνὸς ζεῖ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τή δυνατότητα

νά πραγματοποιήσει τό σκοπό τῆς υπάρξεώς του, νά ὁμοιάσει μέ τό Θεό, ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό στήν ἀνθρώπινη φύση.

Γιά τό λόγο αὐτό ἔχουμε ὑποχρέωση νά σεβόμαστε τή ζωή τῶν συνανθρώπων μας. Ὅπως προφυλάσσουμε καί φροντίζουμε γιά τήν προσωπική μας ζωή, ἔτσι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ἐνδιαφερόμαστε καί γιά τή ζωή τῶν συνανθρώπων μας. Γιά τή ζωή τῶν ἄλλων ὀφείλουμε νά φροντίζουμε θετικά καί ἀρνητικά. Θετικά φροντίζουμε ὅταν μέ προθυμία τοὺς βοηθάμε σέ ὅποια-δήποτε περίπτωση ἀνάγκης, καί ἀρνητικά, ὅταν ἀποφεύγουμε κάθε πράξη πού μπορεῖ νά ἐκθέσει τή ζωή τους σέ κίνδυνο. Τέτοιες πράξεις ἀμέλειας εἶναι λ.χ. ἡ παράλειψη λήψεως τῶν ἀναγκαίων μέτρων προστασίας τῆς ζωῆς καί τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος τῶν ἐργαζομένων σέ διάφορες ἐπιχειρήσεις, ἡ νοθεία διαφόρων βιοτικῶν ἀγαθῶν ἢ εἰδῶν διατροφῆς, ἡ υπερβολική ταχύτητα ὀχημάτων κτλ.

Ἄλλ' ἡ μεγαλύτερη παράβαση τοῦ καθήκοντος τοῦ σεβασμοῦ τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων εἶναι ὁ φόνος, δηλαδή ἡ σκόπιμη ἀφαίρεση τῆς ζωῆς ἑνός ἀνθρώπου.

Ὁ φόνος θεωρήθηκε πάντοτε ὡς ἕνα ἀπό τά πιό ἀπαίσια καί ἀπεχθῆ κοινωνικά ἐγκλήματα. Ὁ φόνος εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀδικία πού μπορεῖ νά κάνει κανεῖς σ' ἕναν ἄνθρωπο, ἀφοῦ τοῦ ἀφαίρει ἀγαθό πού δέν μπορεῖ νά τοῦ ἐπιστρέψει. Εἶναι ἀδικία καί κατά τῶν συγγενῶν τοῦ θύματος καί κατά τῆς κοινωνίας.

Ὁ Θεός ἀπαγορεύει τό φόνο μέ τήν ἐντολή τοῦ Δεκαλόγου «οὐ φονεύσεις». Ὁ Χριστιανισμός ἀναγνωρίζει τή ζωή ὡς προσωπικό δικαίωμα τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ἱερό καί ἀπαραβίαστο. Μόνο σέ περίπτωση πού δέχεται κανεῖς ἀδικη ἐπίθεση καί βρίσκεται σέ κατάσταση ἀμυνας ἔχει τό δικαίωμα σέ ἔσχατη ἀνάγκη νά φονεύσει τόν ἐπιτιθέμενο προκειμένου νά προστατεύσει τή ζωή τῆ δικῆ του ἢ τῆς οἰκογένειάς του.

Ἐγκλημα ἀπαράδεκτο καί ἀποτρόπαιο εἶναι καί ὁ δικαστικός φόνος, πού ἐπιβάλλεται γιά λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος σέ ὀρισμένα δικτατορικά καθεστώτα. Πρόκειται γιά τήν ἐπιβολή καί ἐκτέλεση τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου σέ ἄθώους ἀνθρώπους ἢ σέ πολιτικούς ἀντιπάλους δικτατόρων.

Ἀπαράδεκτα ἐγκλήματα εἶναι καί ὁ φόνος ἀνθρώπων εἴτε γιά λόγους ἐκδικήσεως εἴτε γιά λόγους ὕλικου συμφέροντος εἴτε γιά σκοτεινοὺς πολιτικούς σκοποὺς.

β) Περί πολέμου

Ὁ πόλεμος εἶναι πληγή καί μάστιγα τῆς ἀνθρωπότητος, γι' αὐτό οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις ἐναντίον τοῦ πολέμου καί

ιδρύουν διεθνείς οργανισμούς για την ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ των λαών.

Ο πόλεμος εκθέτει τη ζωή των ανθρώπων σε προφανή κίνδυνο και υποχρεώνει τον ήθικό άνθρωπο να φονεύσει. Έτσι ο πόλεμος αποτελεί άρνηση της χριστιανικής αγάπης. Ο επιθετικός πόλεμος δεν έχει καμιά λογική και ήθική δικαιολογία. Προξενεί την έκβαρβάρωση και αποθηρίωση των ανθρώπων. Καταστρέφει την υγεία, τη σωματική ακεραιότητα ή και τη ζωή των πολεμιστών και πολλές φορές του άμαχου πληθυσμού. Βυθίζει στο πένθος, τη φτώχεια και τη δυστυχία χιλιάδες ανθρώπους. Καταστρέφει μεγάλα έργα του πολιτισμού και, γενικά, μόνο συμφορές προκαλεί.

Ο πόλεμος είναι τέκνο της αμαρτίας και εκδήλωση του ανθρώπου που έχει απομακρυνθεί από το Θεό. Ο Χριστιανισμός απαιτεί την κατάργηση των πολέμων και στην ορθόδοξη λατρεία υπάρχουν ευχές για την εξάλειψη της μαστίγας αυτής. Στη Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου παρακαλούμε το Θεό να σβήσει τη μανιώδη όργη των λαών (... σβέσουν τά φρυάγματα των έθνων).

Αδικοιολόγητος και αθέμιτος είναι ο επιθετικός πόλεμος. Ο άμυντικός και απελευθερωτικός πόλεμος επιτρέπεται «κατ' ανάγκην», γιατί τον επιβάλλει η αγάπη προς την πατρίδα. Είμαστε υποχρεωμένοι να χρησιμοποιήσουμε όλα τα μέσα, για να προλάβουμε και αποφύγουμε τον πόλεμο. Όταν όμως ο πόλεμος εξαπολύεται και μάς επιβάλλεται, είμαστε ως χριστιανοί υποχρεωμένοι να αναλάβουμε το βάρος και την ευθύνη του πολέμου στο όνομα ύψιστων αξιών και σκοπών. Ο πιστός στον άμυντικό ή απελευθερωτικό πόλεμο αναγκάζεται να αφαιρέσει τη ζωή των έχθρων της πατρίδας του, αφού προηγουμένως κάνει το πάν για να αποφύγει το αναγκαίο αυτό κακό.

Οι άνθρωποι προσπαθούν με όρθολογιστικά μέσα να επιτύχουν την κατάργηση των πολέμων. Είναι αλήθεια ότι οι ανακαλύψεις όπλων μαζικής καταστροφής ανθρώπων απομακρύνουν κάπως τον κίνδυνο ενός νέου παγκόσμιου πολέμου. Αλλά ενόσω ο άνθρωπος παραμένει μακριά από το Θεό και είναι γεμάτος έγωισμό και σκληρότητα, ο πόλεμος με άλλη ίσως μορφή θα απειλεί μονίμως την ανθρωπότητα και θα δημιουργεί ομαδικές ψυχώσεις, φοβίες και ανταγωνισμούς. Ο φόβος της καταστροφής ολόκληρης της ανθρωπότητας από τη χρήση των ατομικών, πυρηνικών και χημικών όπλων σε ένδεχόμενη γενική σύρραξη των υπερδυνάμεων είναι άρνητική δύναμη, που δεν μπορεί να μεταβάλει τις αμαρτωλές διαθέσεις των ανθρώπων. Η εξάλειψη των πολέμων είναι συνδεδεμένη με την εξάλειψη του αμαρτωλού ανθρώπου που υπάρχει μέσα μας. Ο χριστιανός δεν είναι σε θέση να διανοηθεί τον πόλεμο κατά των συνανθρώπων του. Συνεπώς η κατάργηση των

πολέμων είναι ζήτημα ειλικρινούς αποδοχής και εφαρμογής του Εὐαγγελίου του Χριστοῦ.

ΚΕΙΜΕΝΑ

« Ἰδοὺ γάρ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι... καὶ αἱ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι ταχύ μαθήσονται λαλεῖν εἰρήνην... καὶ ἔσται τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης εἰρήνη καὶ κρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη ἀνάπαύσιν καὶ κατοικήσῃ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐν πόλει εἰρήνης»

(Ἡσαΐας 32, 1-18).

(Ἰδοὺ, βασιλιάς δίκαιος θά βασιλεύσει καὶ θά κυβερνήσουν ἄρχοντες μετὰ κρίση... καὶ οἱ γλῶσσες πού τραυλίζουν θά μάθουν γρήγορα νά μιλοῦν τὴν εἰρήνην... καὶ τὰ ἔργα (τὸ ἀποτέλεσμα) τῆς δικαιοσύνης θά εἶναι εἰρήνη καὶ ἡ ἡσυχία καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ θά κατοικεῖ σὲ πόλη εἰρηνική).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ὁ φόνος εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀδικία, πού μπορεῖ νά κάνει κανεὶς σ' ἓναν ἄνθρωπο;
- 2) Γιατί τὰ αἷτια τοῦ πολέμου εἶναι κατὰ βάθος ἠθικά;
- 3) Γιατί ὁ πόλεμος καταδικάζεται ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἠθική;

45. Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

α) Οἱ δεήσεις γιὰ τὴν εἰρήνην στὴ θεία λατρεία

Ἡ θεία Λειτουργία ἀρχίζει μὲ τὶς δεήσεις γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὴ δοξολογία τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ: «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς κτλ.», ὁ διάκονος ἀρχίζει τὰ *Εἰρηνικά* μὲ τὴ δέση: «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Ἡ λέξη εἰρήνη ἐδῶ σημαίνει τὴν ἡρεμία τοῦ πνεύματος, τὴ γαλήνη, τὴν ἡσυχία. Μᾶς προτρέπει λοιπὸν ὁ διάκονος νά προσευχηθῶμε «ἐν εἰρήνῃ» γιατί χωρὶς αὐτὴ δὲν μπορούμε νά συγκεντρωθῶμε στὸν ἑαυτὸ μας καὶ νά στραφοῦμε πρὸς τὰ ἄνω. Ἄν δὲν ἔχουμε εἰρήνην μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, μὲ τὸν πλησίον μας καὶ μὲ τὸ Θεό οἱ δεήσεις καὶ οἱ προσευχές μας δὲν εἰσακούονται ἀπὸ τὸ Θεό.

Συνεχίζοντας τὴν ἱκεσία ὁ διάκονος μᾶς προτρέπει νά προσευχηθῶμε «ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης». Πρόκειται γιὰ τὴν εἰρήνην πού πηγάζει καὶ δι-

νεται από τό Θεό καί ἡ ὁποία ξεπερνᾷ τό νοῦ καί τή φαντασία τοῦ ἀνθρώπου (Φίλιπ. 4, 7). Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής λέγει ὅτι ὅπως ὁ Θεός δέν τaráσσεται ἀπό τίποτα, γιατί ὅλα εἶναι πέρα ἀπ' αὐτόν, ἔτσι καί ὁ ἀνθρώπος πού μετέχει στήν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ δέν τaráσσεται ἀπό κάτι καί συγκεκριμένα ἀπό τήν ἁμαρτία καί τίς μέριμνες, πού προκαλοῦν ἀγχος καί ἀγωνία στήν ψυχή.

Καλοῦμεθα κατόπιν νά παρακαλέσουμε τό Θεό γιά τήν εἰρήνην ὅλου τοῦ κόσμου, τή σταθερότητα τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐνότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Δεήσεις γιά τήν εἰρήνην ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα ἀκόμη σημεῖα τῆς θείας Λειτουργίας. Ὁ ἱερέας συχνά εὐχεται στό ἐκκλησίασμα «εἰρήνην πᾶσι».

β) Ἡ εἰρήνη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων

Ἡ εἰρήνη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εἶναι φυσική συνέπεια τῆς ἀγάπης πρὸς τό Θεό καί τόν πλησίον καί γιά τό λόγο αὐτό ἡ εἰρήνη εἶναι κύριο γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν ὁπαδῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἀγάπη καί εἰρήνη συμβαδίζουν. Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη, ὑπάρχει καί εἰρήνη.

Πηγὴ τῆς εἰρήνης, ὅπως καί τῆς ἀγάπης, εἶναι ὁ Θεός.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὀνομάζει ἐν Χριστῷ ἄρχοντα εἰρήνης, οἱ δὲ ἄγγελοι κατὰ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ δοξολογοῦσαν τό Θεό γιά τήν εἰρήνην καί ἀγάπην, πού ἔφερνε στή γῆ ὁ Λυτρωτής. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος χρησιμοποιεῖ τίς ἐκφράσεις: «Κύριος καί δοτὴρ (χορηγός) τῆς εἰρήνης» (Β' Θεσσ. 3, 16), «Θεός τῆς εἰρήνης» (Α' Θεσσ. 5, 23) καί «Θεός τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης» (Β' Κορ. 13, 11). Ὁ Χριστός εἶναι ἡ εἰρήνη τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μέ τό ἀπολυτρωτικό του ἔργο ἀποκατέστησε τήν εἰρήνην μεταξύ ἀνθρώπων καί Θεοῦ.

Ἡ εἰρήνη, τήν ὁποία ἔφερε ὁ Χριστός στόν κόσμο, εἶναι βαθιά, σταθερή, ἀναφαίρετη. Ἀποχαιρετώντας τοὺς Μαθητές του, λίγο πρὶν συλληφθεῖ καί παραδοθεῖ στοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ γιά νά σταυρωθεῖ, ἔλεγε: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τήν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰω. 14, 27). Σὰς ἀφῆνω εἰρήνην, σὰς δίνω τὴ δική μου εἰρήνην. Ἐγὼ δέν σὰς δίνω (τήν εἰρήνην), ὅπως τήν δίνει ὁ κόσμος). Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐσωτερική, εἶναι ἡ εἰρήνη πού μένει ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τήν ἁμαρτία καί τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἡ εἰρήνη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐξωτερική, ἐπιφανειακή καί εὐθραυστη.

Γιά τοὺς χριστιανούς ἡ εἰρήνη εἶναι καθῆκον καί νόμος ζωῆς, ὅπως καί ἡ ἀγάπη. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ εἰρηνοποιοί, τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος μακάρισε στήν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία καί τοὺς ὀνόμασε υἱούς Θεοῦ

(Ματθ. 5, 9), είναι οι υιοί της ειρήνης (Λουκ. 10, 5) και οι απόστολοι της συνδιαλλαγής, της όμοφροσύνης και της ένότητας. Οι χριστιανοί όφειλουν να ειρηνεύουν όσο είναι δυνατό με όλους τους ανθρώπους, να επιδιώκουν την ειρήνη, να προσεύχονται και να εργάζονται γι' αυτήν, ώστε όλόκληρη η ανθρωπότητα να αποτελέσει ένα σώμα, την Έκκλησία, στο όνομα του Χριστού.

γ) Τά ανθρώπινα προβλήματα και η ειρήνη του Θεού

Τά ανθρώπινα προβλήματα είναι πολλά και ποικίλα, άτομικά, οικογενειακά, κοινωνικά, έθνικά και παγκόσμια. Υπάρχουν προβλήματα υγείας, επαγγελματικά, οικονομικά, προβλήματα σχέσεων κτλ. Η ύπαρξη όρισμένων προβλημάτων, π.χ. των οικονομικών και των προβλημάτων σχέσεων, υποδηλώνει την άπουσία αγάπης και ειρήνης μεταξύ των ανθρώπων.

Συνήθως οι άνθρωποι δέν έχουν άληθινή και πηγαία ειρηνική σχέση μεταξύ τους. Αυτό δέν παρατηρείται μόνο μεταξύ των κρατών, αλλά και μεταξύ των ανθρώπων μέσα στο κοινωνικό τους περιβάλλον, άκόμη και μέσα στην οικογένεια. Οι αντίθεσεις, οι ανταγωνισμοί, οι διαμάχες, οι αντιδικίες με όλα τά επακόλουθα είναι φαινόμενα καθημερινά. Τά φαινόμενα αυτά διαιρούν τους ανθρώπους και δημιουργούν μεταξύ τους έχθρική διάθεση. Τά βαθύτερα αίτια της καταστάσεως αυτής είναι ο έγωισμός, η ιδιοτέλεια, η τάση επιβολής και κυριαρχίας πάνω στους άλλους, η επιθετικότητα, η άκόρεστη επιθυμία της άποκτήσεως, ιδιοποιήσεως και κατοχής υλικών και οικονομικών αγαθών, η φιληδονία κτλ. Έτσι οι άνθρωπινες σχέσεις γίνονται προβληματικές και η συμβίωση με τους άλλους καταντά κόλαση.

Μέσα σ' ένα τέτοιο κόσμο ζούν οι όπαδοί του Χριστού, πού έχουν χρέος όχι μόνο να μήν παρασύρονται από τή δίνη των έγωισμών και των συμπεριόντων, αλλά να διατηρούν τή γαλήνη και ήρεμία της ψυχής τους και να συντελούν στην ειρήνευση των ανθρώπων.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Τό δέ τέλος, πάντες όμόφρονες, συμπαθείς, φιλάδελφοι, ευσπλαγχοι, φιλόφρονες, μή άποδιδόντες κακόν αντί κακού ή λοιδορίαν αντί λοιδορίας, τούναντίον δέ εύλογούντες, ειδότες ότι εις τούτο έκλήθητε, ίνα εύλογιαν κληρονομήσητε. ό γάρ θέλων ζωήν αγαπών και ίδειν ήμέρας αγαθάς παυσάτω πην γλώσσαν αυτού από κακού και χειλη αυτού του μή λαλήσαι δόλον, έκκλινάτω από κακού και ποιησάτω αγαθόν, ζητησάτω ειρήνην και διωξάτω αυτήν»

(Α' Πετρ. 3, 8-12)

(Τέλος, νά είστε ὅλοι τῆς ἴδιας γνώμης, συμπονετικοί, γεμάτοι ἀδελφική ἀγάπη, εὐσπλαχνοί, εὐγενικοί, χωρίς νά ἀποδίδετε κακό ἀντί κακοῦ ἢ ὕβρη ἀντί ὕβρεως, ἀλλ' ἀπεναντίας νά εὐλογεῖτε, γνωρίζοντας ὅτι σέ τοῦτο ἔχετε κληθεῖ, στό νά κληρονομήσετε εὐλογία. Γιατί ὁποῖος ἀγαπᾷ τή ζωή καί θέλει νά δεῖ ἡμέρες καλές, ἄς κρατεῖ τή γλώσσα του ἀπό τό κακό καί τὰ χεῖλη του ἀπό τό νά μιλοῦν δόλια, ἄς ἀποκλίνει ἀπό τό κακό καί ἄς κάνει τό καλό, ἄς ζητήσει εἰρήνη καί ἄς τήν ἐπιδιώκει...).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μόνιμη;
- 2) Πότε ἡ εἰρήνη τῶν ἀνθρώπων εἶναι σταθερή;
- 3) Ποιά εἶναι ἡ ἀποστολή τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ στό σύγχρονο κόσμο;

46. Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ

α) Τό μεγαλεῖο τῆς αὐτοθυσίας

Ἡ ζωὴ εἶναι τό μεγαλύτερο φυσικό ἀγαθό καί ἡ θεμελιώδης προϋπόθεση τῆς ἠθικῆς καί θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Γιά τό λογο αὐτό εἴμαστε ἀπό τόν ἠθικό νόμο ὑποχρεωμένοι νά σεβόμαστε τή ζωὴ μας καί νά ἐνδιαφερόμαστε γιά τήν ὑγεία τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς μας. Ἐχουμε ἀκόμη καί τό δικαίωμα τῆς ἄμυνας, ὅταν ἡ ζωὴ μας κινδυνεύει ἀπό ἀδίκη καί ἀπρόοπτη ἐπίθεση.

Ἀλλ' ἡ ζωὴ δέν εἶναι τό ὕψιστο ἀγαθό, ἡ ἀνώτατη ἀξία. Πιο πάνω ἀπ' αὐτὴ βρίσκονται οἱ ἐθνικές, ἠθικές, πνευματικές καί θρησκευτικές ἀξίες, γιά χάρη τῶν ὁποίων σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις ἐπιτρέπεται, καί πολλές φορές ἐπιβάλλεται, ἡ προσφορά τῆς ζωῆς μας. Ἡ πράξη αὐτὴ λέγεται *αὐτοθυσία*. Ἔτσι χάρη τῆς πίστεως στό Χριστό θυσιάστηκαν ἑκατομμύρια μάρτυρες. Γιά τήν εὐλευθερίαν τῆς πατρίδας χύνονται ποταμοὶ αἱμάτων σ' ὅλοκληρο τόν κόσμο καί σ' ὅλες τίς ἐποχές. Ἰδιαίτερα ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας εἶναι γεμάτη θυσίες.

Ὅχι μόνο ἐπίσημοι καί διακεκριμένοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ καί ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ προσφέρουν τό αἷμα τους γιά νά σώσουν ἀγαπημένα τους πρόσωπα. Δέ λείπουν καί τὰ παραδείγματα ἀπλῶν ἀνθρώπων, ποὺ θυσιάζονται σέ ἐξαιρετικές περιστάσεις γιά τή σωτηρία ἀγνώστων σ' αὐτοὺς προσώπων.

Ἀλλὰ, τό μεγαλύτερο καί λαμπρότερο παράδειγμα αὐτοθυσίας εἶναι τοῦ

Χριστού, ὁ ὁποῖος ὑπέστη τό μαρτυρικό θάνατο τοῦ σταυροῦ γιά τή σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος (Φιλιπ. 2, 8).

Ἡ αὐτοθυσία ὁμως ἐπιτρέπεται ὑπό ὀρισμένες προϋποθέσεις: Ἡ Ἐκκλησία δέν ἐπιδοκιμάζει τήν ἐπιζήτηση τοῦ μαρτυρίου ἢ τήν προσφορά τῆς ζωῆς χωρίς σοβαρό λόγο. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά θυσιάζεται γιά τίς ἀξίες τῆς πίστεως, τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδας, τῆς κοινῆς ὠφέλειας, τῆς σωτηρίας τῆς οἰκογένειας κτλ.

β) Αὐτοκτονία

Αὐτοκτονία εἶναι ἡ ἐκούσια καί ἐνσυνείδητη καταστροφή τῆς προσωπικῆς ζωῆς. Ἡ αὐτοκτονία εἶναι πολύ βαρὺ ἁμάρτημα, ἐπειδὴ εἶναι περιφρόνηση καί καταπάτηση τῆς ὁγδοῆς ἐντολῆς (οὐ φονεύσεις).

Ἡ ζωή εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο. Συνεπῶς δέν εἴμαστε κύριοι τῆς ζωῆς μας. Κύριος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ Θεός. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι κανεὶς ἀπὸ μᾶς δέ ζεῖ γιά τὸν ἑαυτό του καί κανεὶς δέν πεθαίνει γιά τὸν ἑαυτό του, γιατί ἂν ζοῦμε, ζοῦμε γιά τὸ Χριστό, κί ἂν πεθαίνουμε, πεθαίνουμε γιά τὸ Χριστό. Εἴτε λοιπὸν ζοῦμε εἴτε πεθαίνουμε ἀνήκουμε στὸ Χριστό (Ρωμ. 14, 7-8).

Ἡ ζωή εἶναι γεμάτη ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ Θεό, τὴν οἰκογένεια, τὴν κοινωνία καί τὴν πατρίδα. Αὐτός πού αὐτοκτονεῖ, ἀρνεῖται τίς ὑποχρεώσεις αὐτές. Ἀρνεῖται ἐπίσης καί τὸν ὕψιστο σκοπὸ τῆς ζωῆς, πού εἶναι ἡ ἠθικὴ καί πνευματικὴ τελείωση.

Ἡ αὐτοκτονία φαίνεται ἐκ πρώτης ὀψεως ἥρωικὴ πράξη, ἐπειδὴ αὐτός πού αὐτοκτονεῖ ὑπερνικᾷ τὴν ὁρμὴ τῆς αὐτοσυντηρητικῆς. Ἀλλ' ὅπως εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης τὸ νά πεθάνουμε θεληματικὰ γιά νά ἀποφύγουμε τὴ φτώχεια ἢ κάτι τὸ λυπηρὸ δὲ φανερώνει ἀνδρεία, ἀλλὰ δειλία. Γιατί ἀνδρεία καί ἥρωισμός εἶναι ὄχι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ἀγῶνα, ἀλλὰ ἡ διεξαγωγὴ τοῦ καί ἡ ἀντιμετώπιση τῶν δυσχερειῶν καί βασάνων τῆς ζωῆς μέχρι τὸ τέλος.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἄμεση αὐτοκτονία, ὑπάρχει καί ἡ ἔμμεση, δηλαδὴ ἡ βαθμιαία καταστροφή τῆς ζωῆς. Ἐμμεση αὐτοκτονία εἶναι οἱ διάφορες καταχρήσεις καί ἠθικὲς παρεκτροπές, ἡ ἀλόγιστη σπατάλη σωματικῶν δυνάμεων, ἡ ὑπερβολικὴ θλίψη κτλ.

γ) Ἡ εὐθανασία

Εὐθανασία εἶναι ἡ ἐπίσπευση τοῦ θανάτου ἀνθρώπου, πού ὑποφέρει ἀπὸ ἀνίατη καί βασανιστικὴ ἀσθένεια, γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἔτσι ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς

ἐπιθανάτιας ἀγωνίας. Οἱ συνήγοροι τῆς εὐθανασίας παρουσιάζουν τὴν ἐνέργεια αὐτὴ ὡς πράξη ἀγάπης καὶ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸν πάσχοντα.

Ἄλλ' ἡ καταστροφή τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς δὲν εἶναι ἐπιτρεπτή γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἐγίνε περιττὴ καὶ ἐπώδυνη. Καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἴδιος ὁ ἀσθενὴς ζητεῖ τὴν εὐθανασία, δὲν πρέπει ὁ ἱατρός νά ὑποχωρεῖ καὶ νά ικανοποιεῖ τὴν ἐπιθυμία του. Δὲν εἴμαστε βέβαιοι ἂν ἡ ἐπιθυμία τοῦ πάσχοντος νά πεθάνει ἀνώδυνα εἶναι προϊόν ὑγιοῦς καὶ διαυγοῦς λογικῆς σκέψεως καὶ ἐλευθέρης ἐκλογῆς καὶ ἀποφάσεως. Ἀλλωστε ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχει δικαίωμα πάνω στὴ ζωὴ του.

Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ θεωρεῖ τὴν εὐθανασία ὡς παραβίαση τῆς ἐντολῆς «οὐ φονεύσεις».

Οὔτε περιττὴ οὔτε ἄχρηστη εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ πάσχοντος ἀπὸ ἀνίατη ἀσθένεια ἀνθρώπου. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ἀξία μόνο ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι χρήσιμος στὴν κοινωνία. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει μόνο γιὰ νά προσφέρει στὸ σύνολο. Αὐτὸ βέβαια εἶναι βασικὸ καθῆκον του, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μοναδικό. Ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ξεπερνάει τὸν παρόντα κόσμο. Ὁ ἄνθρωπος προορίστηκε γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Συνεπῶς ἡ ἀξία του δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν προσφορά του στὴν κοινωνία. Τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία στὴν ἀνθρώπινη ὑπάρξη παρέχει ὁ Θεός. Καὶ ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι ἀνιάτως ἀσθενὴς μπορεῖ νά πετύχει τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκε. Εἶναι μάλιστα πολὺ πιθανὸ ἡ δοκιμασία τῆς ἀνιάτης ἀσθένειας νά τὸν διευκολύνει στὸ νά πλησιάσει πρὸς τὸν Θεό.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ποιμὴν ὁ καλός τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθει· σιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ μισθωτός δὲ καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν, οὐ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος, ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτός φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστὶ καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ· καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθηνι ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. 10, 11-16).

(Ἐγὼ εἰμαι ὁ καλὸς ποιμένας. Ὁ καλὸς ποιμένας θυσιάζει τὴ ζωὴ του γιὰ τὰ πρόβατα. Ὁ μισθωτός, πού δὲν εἶναι ποιμένας, καὶ τὰ πρόβατα δὲν εἶναι δικά του, βλέπει τὸ λύκο νά ἐρχεται καὶ ἀφήνει τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος τὰ ἀρπάζει καὶ τὰ σκορπίζει, διότι εἶναι μισθωτός καὶ δὲν τὸν μέλει γιὰ τὰ πρόβατα. Ἐγὼ εἰμαι ὁ καλὸς ποιμένας καὶ γνωρίζω τὰ

δικά μου και γνωρίζομαι από τὰ δικά μου –όπως μέ γνωρίζει ὁ πατέρας
και γνωρίζω κι ἐγώ τόν Πατέρα– και θυσιάζω τῇ ζωῇ μου γιά τὰ πρόβατα).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Ποιές εἶναι οἱ ἀξίες τῆς ζωῆς, γιά χάρη τῶν ὁποίων ἐπιτρέπεται ἡ αὐτοθυσία;
- 2) Πῶς πρέπει νά ἀντιμετωπίζει ὁ χριστιανός τήν ἀνίατη ἀσθένεια;

47. Ο Σ Ε Β Α Σ Μ Ο Σ Τ Η Σ Τ Ι Μ Η Σ

α) Ἡ ἠθική ἀξία και τό καλό ὄνομα

Τιμή εἶναι ἡ ἀξία πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος ὡς ἠθική προσωπικότητα. Ἡ ἐννοια τῆς τιμῆς περιλαμβάνει δύο στοιχεῖα, τήν *ἠθική ἀξία* τοῦ ἀνθρώπου και τήν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων *ἀναγνώριση* τῆς ἀξίας αὐτῆς.

Τό πρῶτο στοιχεῖο, ἡ ἠθική ἀξία, εἶναι τό πῶ οὐσιῶδες και μπορεῖ νά ὑπάρχει και χωρίς τό δεύτερο, δηλαδή και ὅταν ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι ἀρνοῦνται νά ἀναγνωρίσουν τήν ἠθική προσωπικότητα. Αὐτό βέβαια εἶναι σπάνιο φαινόμενο, γιατί ἡ ἠθική ἀξία ἐνός ἀνθρώπου γίνεται ἀμέσως αἰσθητή. Ἡ ἀρετή ἀκτινοβολεῖ και ἐπιβάλλεται και ἔτσι δημιουργεῖται τό *καλό ὄνομα*.

Ἡ τιμή διακρίνεται σέ *ἐσωτερική* και *ἐξωτερική*. Ἐσωτερική τιμή εἶναι ἡ γνώμη πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος γιά τόν ἑαυτό του και ἡ ἐξωτερική τιμή εἶναι ἡ γνώμη πού ἔχουν οἱ ἄλλοι γι' αὐτόν. Τά πολιτικά και κοινωνικά ἀξιώματα δέν τιμοῦν τόν ἄνθρωπο ἂν αὐτός δέν ἔχει ἠθική ἀξία.

Σύμφωνα μέ τή χριστιανική διδασκαλία ὁ ἄνθρωπος ἔχει τιμή, ἐπειδὴ εἶναι *εἰκόνα* και *ὁμοίωση* τοῦ Θεοῦ. Ὁ Δαυὶδ ἐξαίρει τήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ψάλλοντας. «Τόν ἐπλάσες λίγο κατώτερο ἀπό τοὺς ἀγγέλους. Τόν στεφάνωσες μέ δόξα και τιμή. Τόν ἔκανες βασιλιά ὅλων τῶν δημιουργημάτων σου πάνω στή γῆ. Ὑπέταξες ὅλα κάτω ἀπό τὰ πόδια του» (Ψαλμ. 8, 6-7). Καί ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπεσε στήν ἁμαρτία, δέν ἔχασε τήν ἀξία και τήν τιμή του και τοῦτο ἐπειδὴ ὁ Θεός ἐξακολουθεῖ νά τόν ἀγαπᾷ.

Ἡ σημασία τοῦ καλοῦ ὀνόματος γιά τήν κοινωνική ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου και τήν ἐπαγγελματική του σταδιοδρομία εἶναι μεγάλη. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νά ἐκτιμᾶται και γιά τό λόγο αὐτό φροντίζει νά ἀποκτᾷ και νά διατηρεῖ τό καλό ὄνομα. Ὁ χριστιανός εἶναι φιλότιμος, δηλαδή ἀγαπᾷ τήν τιμή και

τό καλό όνομα. Ἡ φιλοτιμία εἶναι ἀρετή. Ὁ χριστιανός ὅμως ἐνδιαφέρεται νά ἀρέσει κυρίως στό Θεό καί γι' αὐτό συμμορφώνεται μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ χριστιανική τιμή εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Καί εἶναι φανερό ὅτι αὐτός πού ζεῖ τή ζωή τῆς ἀρετῆς ἔχει κατά κανόνα καλό όνομα στήν κοινωνία.

Ἐφόσον λοιπόν ἡ τιμή εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τό δικαίωμα νά προστατεύει καί νά ὑπερασπίζει τήν τιμή του σέ περίπτωση κινδύνου μειώσεώς της. Ἡ ὑπεράσπιση ὅμως αὐτή πρέπει νά γίνεται πάντοτε μέ νόμιμα μέσα χωρίς μίσος καί διάθεση ἐκδικήσεως.

β) Ὁ θησαυρός τῆς ἀγνότητος

Ὅταν λέμε ἀγνότητα ἐννοοῦμε τήν ἠθική καθαρότητα ὄχι μόνο τῆς ψυχῆς, ἀλλά καί τοῦ σώματος. Ψυχή καί σῶμα μολύνονται ἀπό σαρκικές ἀμαρτίες.

Ἡ ἀγνότητα ἐπιβάλλεται καί γιά λόγους ὑγείας, καί γιά λόγους *θηρσκειυτικοῦς*. Ὁ ἐγκρατής νέος ἔχει ἰσχυρή βούληση, δυνατό χαρακτήρα, διαύγεια πνεύματος καί σῶμα ἀκμαῖο. Τά σαρκικά πάθη ρυπαίνουν τόν ἄνθρωπο καί φθεῖρουν πολλές φορές ἀνεπανόρθωτα καί τήν ψυχή καί τό σῶμα.

Ἡ ἀγνότητα καί καθαρότητα εἶναι συνέπεια τῆς πίστεως στό Χριστό καί τῆς ἐπικοινωνίας μέ Αὐτόν (Β' Κορ. 7, 1, Α' Ἰω. 3, 3 κτλ.). Ὁ ἀκάθαρτος ψυχικά καί σωματικά ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά συνδεθεῖ μέ τό Θεό, πού εἶναι ἡ ἀπόλυτη καθαρότητα καί ἀγιότητα. Ἡ ἀγνότητα δίνει στόν ἄνθρωπο τή δυνατότητα νά αἰσθανθεῖ κοντά του τό Θεό σύμφωνα μέ τή διαβεβαίωση τοῦ Χριστοῦ «Μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὁψονται» (Εὐτυχισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔχουν καθαρή καρδιά, γιατί αὐτοί θά δοῦν τό Θεό Ματθ. 5, 8). Γιά τό λόγο αὐτό ἡ ἀγνότητα θεωρεῖται ἀνεκτίμητος θησαυρός.

Γιά νά μείνουν ὅμως ἀγνοί οἱ νέοι πρέπει νά ἀναλάβουν σκληρό ἀγώνα. Ἡ ἀγνότητα δέν πετυχαίνεται εὐκόλα, ὄχι μόνο γιατί ὑπάρχει ἡ ἰσχυρή κλίση πρὸς τό κακό, ἀλλά καί γιατί οἱ πειρασμοί εἶναι πολλοί καί μάλιστα στήν ἐποχή μας. Ἐντούτοις ἡ ἀγνότητα εἶναι δυνατή, ὅταν ὑπάρχει ἀποφασιστικότητα, ἀγωνιστική διάθεση καί ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι εὐκόλη ἡ ἐγκράτεια καί ἡ ἀγνότητα ὅταν περιορίζεται μόνο στό σῶμα καί ὄχι στήν ψυχή. Ὅταν δηλαδή ὁ ἄνθρωπος μέ τή φαντασία του συνηθίζει νά ἀπασχολεῖται καί νά εὐχαριστεῖται μέ θέματα καί σκηνές ἡδονιστικές, εἶναι βέβαιο πώς θά ὑποχωρήσει στά σαρκικά πάθη. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ προσωπικότητα διχάζεται καί ἡ ὑγεία βλάπτεται. Ὅταν ὅμως ἡ ἀγνότητα

είναι πλήρης, δηλαδή σωματική καί ψυχική, όχι μόνο δέ βλάπτει τήν υγεία, αλλά αντίθετα συντελεῖ στή διατήρηση καί αύξηση τῆς νευροψυχικῆς ἰσορροπίας.

γ) Οἱ κλέφτες τοῦ θησαυροῦ

Ἔχουμε ὑποχρέωση νά προφυλάσσουμε καί νά διατηροῦμε όχι μόνο τό δικό μας θησαυρό τῆς ἀγνότητος, ἀλλά καί τῶν ἄλλων. Συνήθως ἐκεῖνος πού χάνει τήν ἀγνότητά του παρασύρει καί τούς ἄλλους στήν ἁμαρτία καί ἔτσι γίνεται κλέφτης τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ τους.

Ἡ ἀγνότητα τῶν σημερινῶν νέων κινδυνεύει όχι μόνο ἀπό μεμονωμένα διεφθαρμένα άτομα, ἀλλά καί ὀργανωμένους κύκλους διαφθοράς, ὅπως π.χ. οἱ ἐμποροὶ ναρκωτικῶν. Χιλιάδες ἀνύποπτοι νέοι καί νέες σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο μπλέκονται στά δίχτυα τοῦ ὀργανωμένου ἐγκλήματος, γίνονται ἀντικείμενα αἰσχροῦ καί ἀπάνθρωπης ἐκμεταλλεύσεως καί κατανοῦν σέ μικρό χρονικό διάστημα σωματικά καί ψυχικά ἐρείπια, χωρίς νά μποροῦν ν' ἀντισταθοῦν καί νά ἀπελευθερωθοῦν ἀπό τήν κατάσταση αὐτή τῆς δουλείας.

Γι' αὐτό οἱ νέοι καί οἱ νέες σήμερα πρέπει νά προσέχουν, ἰδιαίτερα, νά ἀποφεύγουν τίς ὑποπτες γνωριμίες καί συναναστροφές, νά ὀπλισθοῦν μέ θάρρος καί ἀποφασιστικότητα γιά νά λέγουν ΟΧΙ στούς δελεαστικούς πειρασμούς, ἂν θέλουν βέβαια νά διατηρήσουν τήν πνευματική καί ἠθική τους ἐλευθερία καί ἀξιοπρέπεια.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Αἰρετώτερον ὄνομα καλόν ἦ πλοῦτος πολὺς»

(Παροιμ. 22, 1)

(Εἶναι προτιμότερο τό καλὸ ὄνομα παρά ὁ πολὺς πλοῦτος.

«Φρόντισον περὶ ὀνόματος, αὐτό γάρ σοι διαμενεῖ ἡ χίλιος μέγαλος θησαυροὶ χρυσοῦ»

(Σοφ. Σειράχ 41, 12).

(Φρόντισε γιά τό (καλὸ) ὄνομα, γιατί αὐτό σοῦ μένει παρά χίλιοι μέγαλοι θησαυροὶ χρυσοῦ.

«Ταύτας οὖν ἔχοντες τάς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοὶ καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ»

(Β' Κορ. 7, 1).

(Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχουμε αὐτές τίς ὑποσχέσεις, ἀγαπητοί, ἅς καθαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε σαρκικὸ καί πνευματικὸ μολυσμό, τελειοποιούμενοι στήν ἀγιότητα μέ φόβο Θεοῦ).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί η εσωτερική τιμή έχει μεγαλύτερη αξία από την εξωτερική;
- 2) Ποιά είναι η σημασία του καλού ονόματος για τη ζωή του ανθρώπου στην κοινωνία;
- 3) Πώς αποκτάται το καλό όνομα;
- 4) Γιατί η αγνότητα χαρακτηρίζεται θησαυρός;

48. Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

α) Ἡ ἄμεση καὶ ἔμμεση κλοπὴ

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἐπιβάλλει τὸ σεβασμὸ ὅλων τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτόν, τῆς ἐλευθερίας, τῆς υἱείας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας του. Εἶναι φυσικὸ δικαίωμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων νὰ ἔχουν κάποια περιουσία σὲ στέγη, ἐνδύματα καὶ χρήματα, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διατηροῦνται καὶ συντηροῦνται στὴ ζωὴ. Καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπινος νόμος μᾶς υποχρεώνουν νὰ σεβόμαστε τὴν περιουσία τῶν συνανθρώπων μας. Ὅπως ἔχουμε τὴν ἀξίωση νὰ σέβονται οἱ ἄλλοι τὴν περιουσία μας, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ἔχουμε καθήκον νὰ μὴ βλάπτουμε καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζουμε τὴ διατήρηση τῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς περιουσίας τῶν ἄλλων.

Παραβάσεις τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ εἶναι ἡ κλοπὴ, ἡ ἀρπαγὴ, ἡ ληστεία καὶ ἡ ἀπάτη. Ὁ θεὸς νόμος ἀπαγορεύει ὄχι μόνο τὴν κλοπὴ μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου «οὐ κλέψεις», ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ξένων πραγμάτων: «Οὐκ ἐπιθυμήσεις... ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστιν» (Νὰ μὴν ἐπιθυμήσεις ὅσα ἀνήκουν στὸν πλησίον σου).

Ἡ κλοπὴ εἶναι ἄμεση καὶ ἔμμεση. Ἀμεση κλοπὴ εἶναι ἡ ἀφαίρεση ξένων πραγμάτων μὲ σκοπὸ τὴν ἰδιοποίηση, χωρὶς ὁ ἰδιοκτήτης τους νὰ ἔχει γνώση καὶ χωρὶς νὰ ἔχει δώσει τὴ συγκατάθεσή του. Ἀμεση κλοπὴ εἶναι καὶ ἡ νοθεία διαφόρων προϊόντων, ἡ λειψὴ ζύγιση καὶ μέτρηση, ἡ δόλια πώλησις κτλ. Ἐμμεση κλοπὴ εἶναι ἡ ἀφαίρεση ἢ κατακράτηση ἀγαθῶν ποὺ ἀνήκουν σὲ ἄλλους μὲ δική τους ἀναγκαστικὴ συγκατάθεση. Ἡ τοκογλυφία, ἡ ἐκμετάλλευσή τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, ἡ μὴ ἀπόδοση τῆς νόμιμης ἀμοιβῆς στὸν ἐργαζόμενο εἶναι οἱ πιὸ συνηθισμένες μορφές ἐμμεσῆς κλοπῆς.

Ἡ κλοπὴ καὶ ὅλες οἱ συναφείς πράξεις εἶναι βαρύντατα ἁμαρτήματα, ποὺ ἀποξενώνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του.

Ὁ κλέπτης εἶναι στοιχεῖο ἀντικοινωνικό καί ἐπικίνδυνον.

Ψυχικό ἐλατήριο τῆς κλοπῆς εἶναι ἡ πλεονεξία. Ὁ πλεονέκτης εἶναι ἰκανός γιά τή μεγαλύτερη ἀδικία, ἀκόμη καί γιά ἀποτρόπαια ἐγκλήματα. Παράδειγμα ὁ Ἰούδας πού πρόδωσε τό διδάσκαλό του γιά τριάντα ἀργύρια. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς συμβουλεύει νά ἀποφύεγουμε τή φιλαργυρία καί τήν πλεονεξία, πού σκότισε τό νοῦ τοῦ προδότη μαθητῆ καί τόν ὁδήγησε πρῶτα στήν πιό βδελυρή προδοσία, πού ἐγινε ποτέ στή γῆ, καί μετὰ στήν αὐτοκτονία. Στόν Ὁρθρο τῆς Μεγάλης Πέμπτης καί στό τροπάριο «Ὅτε οἱ ἐνδοξοί μαθηταί» ἀκούμε τήν παραίνεση: «Βλέπε, χρημάτων ἐραστά, τόν διά ταῦτα ἀγχόνῃ χρησάμενον» φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν, τήν διδασκάλῳ τοιαῦτα τολμήσασαν» (Βλέπε ἐραστή τῶν χρημάτων αὐτόν πού γιά τὰ χρήματα κρεμάστηκε. Ἀπόφυγε τήν ἀχόρταγῃ ψυχῇ, πού τόλμησε νά κάνει τέτοια στό διδάσκαλο).

β) Τό ψέμα

Ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως ἀγαπᾷ καί ἐπιθυμεῖ τήν ἀλήθεια. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, χωρίς τήν ὁποία δέν ὑπάρχει κοινωνική ζωὴ, βασιζέται στή φιλαλήθεια.

Ὡς χριστιανοὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά λέμε πάντοτε τήν ἀλήθεια. Ὁ Χριστός εἶπε «Ἐστω ὁ λόγος ὑμῶν ναί ναί, οὐ οὐ» (Ματθ. 5, 37). Ἐπομένως ἡ ἀλήθεια πρέπει νά ἀποτελεῖ τήν ἀφετηρία καί τό κέντρον τῶν σκέψεων, τῶν λόγων καί τῶν ἔργων μας.

Τό ψέμα εἶναι παράβαση τοῦ καθήκοντος πρὸς τήν ἀλήθεια καί τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου. Ὅταν μιλοῦμε γιά ψέμα ἐννοοῦμε ὄχι τό ἀναγκαῖον ψέμα, γιά τό ὁποῖο γίνεται λόγος παρακάτω, ἀλλά τό σκόπιμον καί δόλιο πού ἀποβλέπει στή διαστροφή τῆς ἀλήθειας εἴτε γιά τή ζημία καί βλάβη τοῦ πλησίον εἴτε γιά τήν ὠφέλεια τοῦ ψευδομένου. Τό ψέμα καταδικάζεται καί στήν Παλαιά καί στήν Καινὴ Διαθήκη. Στήν Παλαιὰ Διαθήκη τό ψέμα ἀπαγορεύεται μέ τήν ἐντολή «οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ» (Ἐξ. 20, 16) καί τήν προσταγή «οὐ ψεύσασθε· οὐ συκοφαντήσῃ ἐκάστος τόν πλησίον» (Λευϊτ. 19, 11). Στήν Καινὴ Διαθήκη ὁ Χριστός συνδέει τό δόλιο ψέμα μέ τό διάβολο, πού εἶναι ὁ πατέρας τοῦ ψεύδους, καί ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοῦς μαθητῆς του ἀπόλυτη φιλαλήθεια.

Τό ψέμα ἔχει ὀλέθρια ἀποτελέσματα καί γιά τό ἄτομον καί γιά τό σύνολο, γιατί κλονίζει τήν ἐμπιστοσύνη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ψεύτης δέ γίνεται πιστευτός ἀπὸ κανένα.

Ἄλλ' ἐνῶ τό δόλιο ψέμα εἶναι ἀθέμιτον καί ἀπαράδεκτον, τό ἀναγκαῖον ψέ-

μα θεωρείται από πολλούς ήθικολόγους, ακόμη και από μερικούς Έκκλ. Συγγραφείς ως δικαιολογημένο και θεμιτό. (Ώριγένης, Ίλλάριος, Κασσιανός κ.ά) Τό άναγκαίό ψέμα έχει θέση σέ έκτακτες πριστάσεις, όπου ή φανέρωση τής αλήθειας βλάπτει. Π.χ. ό αίχμάλωτος πολέμου δέν είναι υποχρεωμένος από σεβασμό πρός τήν αλήθεια νά παραδώσει στρατιωτικά μυστικά στους έχθρούς τής πατρίδας. Στήν Παλαιά Διαθήκη (Γεν. 12, 13· 20, 2 και έξοδ. 1, 2, 19) άναφέρονται παραδείγματα εύσεβών ανθρώπων, πού άναγκάστηκαν νά άποκρύψουν τήν αλήθεια, γιά νά προστατεύσουν τή ζωή και τήν τιμή συνανθρώπων τους από διαφόρους έχθρούς. Στήν κατηγορία του άναγκαιού ψεύδους άνήκουν και οι περιπτώσεις άποκρύψεως λυπηρών ειδήσεων γιά τήν κατάσταση τής υγείας προσφιλών μας προσώπων. Συνήθως δέ λέμε τήν αλήθεια σέ άνθρώπους πού πάσχουν από άνιστη άσθένεια.

Έννοείται ότι δέν έπιτρέπεται, τά ψέματα πού χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στήν καθημερινή ζωή γιά λόγους συμφέροντος, νά κατατάσσονται στήν κατηγορία του θεμιτού άναγκαιού ψεύδους.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Έσύ δέν είσαι πλεονέκτης; Έσύ δέν είσαι κλέφτης, άφου σφετερίζεσαι έκείνα πού δέχτηκες από τό Θεό γιά νά τά διαχειριστείς ως οίκονόμος; Μήπως νομίζεις ότι θά όνομαστεί λωποδύτης μόνο έκείνος πού γδύνει κάποιον και του άρπάζει τά ρούχα, ένώ έκείνος πού δέν ντύνει τόν γυμνό, άν και μπορεί νά τό κάμει, άξίζει νά πάρει άλλο όνομα; Πρόσεξε! τό ψωμί πού έσύ κατακρατείς, είναι του πεινασμένου· τό ένδυμα πού φυλάγεις στίς άποθήκες σου, είναι του γυμνού· τό παπούτσι πού σαπίζει στό σπίτι σου είναι του ξυπόλητου· τά χρήματα πού τά κατακρατείς χωμένα στή γή, είναι έκείνου πού έχει άνάγκη. Ώστε λοιπόν τόσους άδικείς, όσους θά μπορούσες νά βοηθήσεις».

(Μεγάλου Βασιλείου, Περί πλεονεξίας. PG. 31, 276-277).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ή πλεονεξία άδικεί τό κοινωνικό συνολο;
- 2) Γιατί τό ψέμα άδικεί τό συνάνθρωπο;
- 3) Ποιά διαφορά υπάρχει άνάμεσα στό σκόπιμο ψέμα και στό άναγκαίο;

α) «Δικαιοσύνην μάθετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς»

Στὴν ἀκολουθία τοῦ Νυμφίου τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀκοῦμε νά ψάλλεται τὸ ἀλληλοῦια μαζί μέ τὸ στίχο «Δικαιοσύνην μάθετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς» (Μάθετε τὴ δικαιοσύνη ὅσοι κατοικεῖτε πάνω στὴ γῆ).

Ἡ λέξη δικαιοσύνη ἐδῶ, ὅπως καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἔχει εὐρύτερη σημασία. Δέ σημαίνει ἀπλῶς τὴ συμμόρφωση πρὸς τὸ νόμο ἢ τὴν ἀπονομὴ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ γενικότερα τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπόκτηση ὅλων τῶν ἀρετῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ...» (Ματθ. 6, 33). Συνεπῶς ἡ λέξη δικαιοσύνη ἐδῶ σημαίνει τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, τὴν ἐπιείκεια, τὴν πραότητα, τὴν ἀνεξικακία, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, τὴν ὑπομονή, τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τὴν ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, τὴν εὐκρίνεια καὶ φιλαλήθεια στὶς σχέσεις μέ τοὺς συνανθρώπους, τὸ σεβασμὸ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων κτλ.

β) Ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη

Στὴν παράγραφο αὐτὴ ἡ λέξη δικαιοσύνη σημαίνει τὴν ἀπονομὴ τοῦ δικαίου, δηλαδὴ ἐκείνου ποῦ εἶναι νόμιμο καὶ πρέπον.

Θεία δικαιοσύνη εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς δέν εἶναι μόνον ἅγιος, ἀλλὰ καὶ δίκαιος. Εἶναι ἅγιος ὥς δημιουργὸς καὶ ἰδρυτὴς τῶν νόμων, ποῦ διέπουν τὴν ἡθικὴ τάξη, καὶ εἶναι δίκαιος καθόσον συγκρατεῖ τὴν ἡθικὴ τάξη καὶ διευθύνει τὰ πάντα πρὸς τὸν ὕψιστο ἡθικὸ σκοπὸ τους. Ἡ θεία δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ τὴν ἀμοιβὴ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν τιμωρία τοῦ κακοῦ. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ θά θριαμβεύσει τὴν ἡμέρα τῆς τελικῆς κρίσεως, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος θά κρίνει ζῶντες καὶ νεκρούς μέ κριτήριον τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ τὸ νόμον τῆς ἀγάπης.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι τέλεια καὶ ἀπόλυτη, ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη εἶναι σχετικὴ καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ οἱ κανόνες τοῦ δικαίου εἶναι πάντοτε ἐπιδεκτικοὶ βελτιώσεως.

Ὅπως ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι ἔκφρασις τῆς θείας ἀγάπης ἐστὶ καὶ ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη πρέπει νά εἶναι ἔκφρασις τῆς ἀγάπης. Ἀφοῦ ἡ δικαιοσύνη ἀποβλέπει εὐκρινῶς στὴν προστασία τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀπόκρουση τοῦ ἀδίκου ἀποτελεῖ ἐκδῶλωση τῆς ἀγάπης. Χωρὶς ἀγάπη ἡ δικαιοσύνη θά

ήταν αδιαφορία και ύποκρισία. Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ δικαιοσύνη ἀποτελεῖ τὴν πρώτη βαθμίδα τῆς ἀγάπης ἐκδηλώνεται ὡς σεβασμός τῶν δικαιῶν συμφερόντων τοῦ πλησίον καὶ ὡς προστασία τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδίκου.

γ) Ἀδικίες καὶ δικαστήρια

Δυστυχῶς ἡ ἀδικία ἔχει γίνει μόνιμη κατάσταση στό μεταπτωτικό κόσμο, στόν ὁποῖο ζοῦμε. Ἡ πολιτεία προστατεύει τὸ δικαίωμα μέ τοὺς νόμους τῆς καὶ ἀπονέμει τὴ δικαιοσύνη μέ τὴ δικαστικὴ ἐξουσία. Τὴν ἐξουσία αὐτὴ ἀσκοῦν οἱ δικαστικοὶ λειτουργοί.

Ὁ χριστιανὸς δικαστικὸς Λειτουργὸς ὀφείλει νὰ θεωρεῖ τὸ ἔργο του ὡς ἱεραρχία καὶ ἱεροπραξία. Ὅπως ὁ ἱερέας προσέρχεται στὴ θεία λειτουργία ἀφήνοντας κατὰ μέρος κάθε βιοτικὴ μέριμνα, ἔτσι καὶ ὁ λειτουργὸς τῆς δικαιοσύνης, ὅταν προσέρχεται στό δικαστήριο, ὀφείλει νὰ ἀποθέσει κάθε συμπάθεια ἢ ἀντιπάθεια ἢ ἄλλη ἀνθρώπινη ἀδυναμία, γιὰ νὰ ἐκτελέσει τὸ ἴδιο ἔργο, ποὺ ἐπιτελεῖ ὁ δικαιοκρίτης Θεός.

Κατὰ τῶν ἀδίκων ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐπιβάλλει ποινές. Οἱ ποινές δὲν ἔχουν χαρακτήρα ἐκδίκησης, ἀλλ' ἐπιβάλλονται γιὰ λόγους σωφρονιστικούς καὶ παιδαγωγικούς. Ἡ ποινὴ ἀποβλέπει στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἡθικῆς τάξεως, τὴν προφύλαξη τῆς κοινωνίας καὶ τὴν διόρθωση τῶν καταδίκων. Ἡ πολιτεία μέ τὴν συνεργασία τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ καταβάλλει κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ τὸ σωφρονισμό τῶν καταδίκων καὶ τὸν ὀρθὸ προσανατολισμὸ τους πρὸς τὶς ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἀξίες.

δ) Αὐτοδικία

Αὐτοδικία εἶναι ἡ ἀπόδοση τοῦ δικαίου ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀδικήθηκε χωρὶς τὴν ἐπικλήση τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

Ἡ αὐτοδικία εἶναι ἀπαράδεκτη ἡθικῶς ἐνέργεια, καθόσον ὄχι μόνον δὲν ἀποδίδει τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ μᾶλλον διαιωνίζει τὴν ἀδικία. Ἡ αὐτοδικία εἶναι ἐκδίκηση. Ὁ χριστιανὸς ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ αὐτοδικεῖ, ἀλλὰ πρὶν καταφυγεῖ στὴ δικαιοσύνη θὰ πρέπει, ἐφόσον εἶναι δυνατό, νὰ ἐξαντλήσει ὅλες τὶς δυνατότητες συνδιαλλαγῆς μέ τὸν ἀντίδικό του.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην καὶ μισῶν ἀρπάγματα ἐξ ἀδι-

κίας· και δώσω τόν μόχθον αὐτῶν δικαιοῖς καί διαθήκη αἰώνιον διαθήσομαι αὐτοῖς»

(Ἡσαΐας 61, 8)

(Ἐγώ εἰμι ὁ Κύριος πού ἀγαπῶ δικαιοσύνη καί μισῶ τήν ἀρπαγή καί τήν ἀδικία. Καί θά δώσω στούς δικαίους τήν ἀνταμοιβή τους καί θά συνάψω μέ αὐτούς αἰώνια διαθήκη).

«Δίκαιος δέ ὢν δικαίως τά πάντα διέπεις» (Σοφ. Σολ 12, 15)

(Ἐπειδή δέ εἶσαι δίκαιος, δίκαια διακυβερνᾷς τά πάντα).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί ἡ δικαιοσύνη χωρίς τήν ἀγάπη εἶναι ὑποκρισία;
- 2) Γιατί ἡ αὐτοδικία διαιωρίζει τήν ἀδικία;

50.

« Ε Ξ Η Μ Ε Ρ Α Σ Ε Ρ Γ Α »

α) Ἡ ἐργασία ὡς ἐντολή Θεοῦ

Ἐργασία εἶναι ἡ σωματική ἢ πνευματική προσπάθεια πού καταβάλλει ὁ ἄνθρωπος γιά τήν παραγωγή ἐνός ἔργου. Μέ τήν ἐργασία ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος τά ἀναγκαῖα γιά τή ζωή του ὑλικά καί πνευματικά ἀγαθά.

Ἡ ἐργασία ἔχει ἱερό χαρακτήρα. Στήν Ἁγία Γραφή ὁ Θεός παρουσιάζεται νά ἐργάζεται γιά τή δημιουργία τοῦ κόσμου, τή συντήρηση καί κυβερνήσή του καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀνθρώπινη ἐργασία νομοθετεῖται ἀπό τό Θεό πρῖν ἀπό τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Στή Γένεση ἀναφέρεται ὅτι «ἔλαβε Κύριος ὁ Θεός τόν ἄνθρωπο πού ἐπλάσε καί τόν ἔβαλε στόν κήπο τῆς Ἑδέμ γιά νά τόν καλλιεργεῖ καί νά τόν περιποιεῖται». (Γεν. 2, 15). Ἡ προπρωτική ἐργασία ἦταν συμμετοχή τοῦ ἀνθρώπου στό δημιουργικό ἔργο τοῦ Θεοῦ. Μετά τήν πώση ἡ ἐργασία ἄλλαξε χαρακτήρα, ὅπως ἄλλωστε ἄλλαξε χαρακτήρα ὁλόκληρη ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί ὁ κόσμος. Ἡ ἐργασία συνυφίνεται τώρα μέ τήν προσπάθεια, τόν πόνο, τήν ἀγωνία. Ἡ βιβλική κατάρρα «μέ τόν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θά τρώγεις τό ψωμί σου» (Γεν. 3, 19) συνοδεύει τόν ἐργαζόμενο ἄνθρωπο ἀπό τήν ἡμέρα ἐκείνη μέχρι σήμερα.

Ἐντούτοις ἡ μεταπτωτική ἐργασία εἶναι καί εὐλογία. Μέ τήν ἐργασία ὀρίσασε ὁ κόσμος πνευματικά καί ἠθικά, γιά νά ὑποδεχτεῖ τό Λυτρωτή. Ὁ Χριστός ἐργάστηκε ὡς ξυλουργός, ὡς διδάσκαλος καί ὡς σωτήρας τοῦ

κόσμου καί έτσι τίμησε καί ανύψωσε τήν ἐργασία. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐργαζόταν γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν του. Ὁ Μέγας Βασιλεῖος λέγει ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἀπαραίτητη ὄχι μόνο ὡς ἀσκησις τοῦ σώματος, ἀλλά καί ὡς μέσο γιά τήν ἀσκησις τῆς ἀγάπης.

Γιά τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νά καλλιεργοῦμε τὰ τάλαντα, δηλαδή τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα ποὺ μᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Στόν Ὁρθρο τῆς Μεγάλης Τρίτης ἀκοῦμε τό τροπάριο: «Τό τάλαντον ὅσαι πρὸς Θεοῦ ἐδέξασθε... αὐξήσατε ψάλλοντες» Εὐλογεῖτε τὰ ἔργα Κυρίου τόν Κύριον» (Ἵσοι δεχθήκατε τό τάλαντο ἀπό τό Θεό νά τό αὐξήσετε ψάλλοντας εὐλογεῖτε κτλ.)

β) Ἐκλογή καί ἀσκησις τοῦ ἐπαγγέλματος

Ἐπάγγελμα εἶναι ἡ εἰδικευμένη ἐργασία. Ἡ λέξις ἐπάγγελμα παράγεται ἀπό τό ρῆμα ἐπαγγέλλομαι ποὺ σημαίνει ὑπόσχομαι. Τό ἐπάγγελμα δηλαδή εἶναι μιὰ ὑπόσχεσις ποὺ δίνει ὁ ἄνθρωπος στό Θεό καί τήν κοινωνία, ὅτι θά ἐκτελέσει μέ εὐσυνειδησία μιὰ ἐργασία. Μέ τό ἐπάγγελμα προσφέρει ὁ ἄνθρωπος τίς ὑπηρεσίες του στοὺς συνανθρώπους του καί συγχρόνως προμηθεύεται τὰ ἀπαραίτητα γιά τή συντήρησή του ἀγαθά.

Ἡ ἐκλογή τοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι πρόβλημα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ ἐπαγγελματικός προσανατολισμός. Ἡ χριστιανική ἠθικὴ ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τὰ ἐλατήρια ποὺ ὠθοῦν τό νέο στήν ἐκλογή αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὁ νέος πρὶν ἐκλέξει ἐπάγγελμα πρέπει νά λάβει σοβαρά ὑπόψη του πρῶτα τήν ἰδιαίτερη ἐπαγγελματικὴ κλίσιν του καί τίς σωματικές καί πνευματικές του δυνάμεις. Μετά πρέπει νά ἐξετάσει τίς δυνατότητες σταδιοδρομίας, τὰ οἰκονομικά ὀφέλη καί τὰ ἄλλα προβλήματα. Ἄν ἐκλέξει ἐπάγγελμα ἀποβλέποντας μόνο στά οἰκονομικά ὀφέλη, χωρὶς νά ἔχει ἰδιαίτερη κλίσιν ἢ τίς ἀπαιτούμενες πνευματικές καί σωματικές δυνάμεις γιά τό ἐπάγγελμα αὐτό, δέ θά μείνι ποτέ ἱκανοποιημένος ἀπό τήν ἀσκήσιν του.

Ὁ χριστιανός πρέπει νά ἀσκεῖ τό ἐπάγγελμά του μέ εὐσυνειδησία, ἀφοσίωσι καί τιμιότητα ἔχοντας ὑπόψη αὐτό ποὺ λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Ὅ,τι κάνετε, νά τό κάνετε μέ τήν ψυχὴ σας, σάν ἐργασία πρὸς τόν Κύριο καί ὄχι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους» (Κολ. 3, 23). Ὁ χριστιανός βλέπει τό ἐπάγγελμα ὡς κλίσιν Θεοῦ καί ὡς μέσο διακονίας τῶν ἀνθρώπων καί δοξολογίας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ χριστιανικὴ δικαιοσύνη καί ἀγάπη ἐπιβάλλουν νά καταβάλλεται διαρκῶς προσπάθεια γιά τή βελτίωσι τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, ὥστε νά γίνονται πιό ὑγιεινές, πιό ἀνετες καί πιό πολιτισμένες. Κάθε ἐργαζόμενος πρέπει νά αἰσθάνεται ὅτι ὁ ἐργοδότης του τόν θεωρεῖ ὡς πρόσωπο.

γ) Τό δικαίωμα καί ἡ χρησιμότητα τῆς ἀναπαύσεως

Ἡ ἀνάπαυση εἶναι φυσική ἀνάγκη καί φυσικό δικαίωμα τοῦ ἐργαζομένου. Ἡ ἐργασία καταπονεῖ καί ἐξαντλεῖ τόν ἄνθρωπο. Ἐργαζόμενος ὁ ἄνθρωπος καταναλίσκει σωματικές καί πνευματικές δυνάμεις, οἱ ὁποῖες πρέπει νά ἀνανεωθοῦν, γιά νά μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ζήσει. Ἡ ἀνανέωση αὐτῇ γίνεται μέ τήν τροφή καί τήν ἀνάπαυση. Ἄν οἱ καταναλισκόμενες στήν ἐργασία δυνάμεις δέν ἀνανεώνονται ὁ ἄνθρωπος χάνει τήν ὑγεία του καί τήν ικανότητα γιά ἐργασία.

Γιά τούς λόγους αὐτούς ἡ Πολιτεία ἔχει καθιερώσει γιά τούς ἐργαζομένους ὥρARIO ἐργασίας καί ἡμέρες ἀργίας. Ἡ Κυριακή εἶναι ἡμέρα ἀργίας, γιά νά μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἐκτελεῖ τά θρησκευτικά του καθήκοντα καί νά ἀναπαύεται.

Ἡ ὑπερβολική καί ἐξαντλητική ἐργασία, πού ἔχει ὡς κίνητρο τήν πλεονεξία καί φιλοχρηματία, εἶναι ἀμάρτημα, ἐπεὶδή φθειρεῖ τήν ὑγεία.

ΚΕΙΜΕΝΑ

«Ἄς μὴν ντρεπόμαστε γιά τίς χειρωνακτικές ἐργασίες· οὔτε νά νομίζουμε ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι αἰτία γιά κατηγορία· Αἰτία γιά κατηγορία εἶναι ἡ ἀργία καί τό νά μὴν ἔχουμε νά κάνουμε κάτι. Γιατί, ἂν ἡ ἐργασία ἦταν ντροπή, δέ θά τήν ἐπιδίωκε ὁ Παῦλος, οὔτε θά παράγγελλε σ' ἐκεῖνους πού δέν ἐργάζονται νά μὴν τρῶνε. Ντροπή, πραγματικά, εἶναι μόνο ἡ ἀμαρτία. Τήν ἀμαρτία ὁμως, καί μάλιστα ὄχι μία ἢ δύο καί τρεῖς μορφές ἀμαρτίας, ἀλλά ὅλη μαζί τήν κακία, τή γεννᾶ συνήθως ἡ ἀργία... Λοιπόν, ὅ,τι εἶναι γιά τό ἄλογο τό χαλινάρι, τό ἴδιο εἶναι ἡ ἐργασία, γιά τή φύση μας. Δέν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως πού νά μὴν καταστρέφεται μέ τήν ἀργία. Πράγματι, καί τό νερό πού εἶναι στάσιμο, βρωμᾷ, ἐνῶ ἐκεῖνο πού τρέχει καί τριγυρίζει παντοῦ, διατηρεῖ τήν καλή του ποιότητα. Καί τό σίδερο, ὅταν δέν χρησιμοποιεῖται, γίνεται μαλακότερο καί ἀχρηστο ἐπεὶδή καταστρέφεται ἀπό τή σκουριά· ἐνῶ ἐκεῖνο πού χρησιμοποιεῖται στίς ἐργασίες, εἶναι πολύ χρησιμότερο, ἀλλά καί πῶς εὐπαρουσίαστο, ἀφοῦ δέ λάμπει λιγότερο ἀπό κάθε ἀσῆμι... Καί γενικά ἡ ἀργία καταστρέφει τό καθετί· ἀντίθετα, ἡ ἐργασία κάνει τά πάντα πῶς χρήσιμα. Γνωρίζοντας λοιπόν ὅλα τοῦτα, καθὼς ἐπίσης καί πόση εἶναι ἡ θλάβη ἀπό τήν ἀργία καί τό κέρδος ἀπό τήν ἐργασία, ἄς ἀποφεύγουμε τήν πρώτη καί ἄς ἐπιδιώκουμε τή δεύτερη».

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Λογ. 1. PG. 51, 194).

«Εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω» (Β' Θεσο. 3, 10).

(Ἄν δέ θέλει κανεὶς· νά ἐργάζεται, δέν πρέπει οὔτε νά τρώγει).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1) Γιατί η άργία είναι ντροπή;
- 2) Πώς βλέπει το έπάγγελμα ο χριστιανός;
- 3) Με ποιά κριτήρια πρέπει να γίνεται η εκλογή του επαγγέλματος;

51.

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

α) Τό άγχος της ζωής και η ανάγκη της χαλαρώσεως

Τό άγχος είναι συγκλονιστικό βίωμα έντονης δυσφορίας, ταραχής και απελπισίας που ζει ένα άτομο, όταν αναμένει κάποιο κίνδυνο. Τό βίωμα αυτό συνοδεύεται και από όρισμένα σωματικά ένοχλήματα, όπως είναι η δυσφορία, η ταχυκαρδία, η άρρυθμία, η εφίδρωση, η ώχρότητα κτλ.

Τά ψυχικά αίτια που προκαλούν τό άγχος και την άγωνία είναι τό συναισθημα της ένοχής, ό φόβος, η άνασφάλεια και η άβεβαιότητα για τό μέλλον. Οί έξωτερικές συνθήκες της ζωής που διευκολύνουν τή δημιουργία της άνώμαλης αύτης ψυχικής καταστάσεως είναι ό πόλεμος και οί άπειλές πολέμου, οί κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις, η καταπίεση, η βία, η μηχανοποίηση της ζωής, η άπομόνωση τών ανθρώπων ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, η άπομάκρυνση και τό ξεριζώμα του ανθρώπου από τή φύση, ό φόρτος εργασίας ή υπερβολική βιασύνη μέ τήν όποία άναγκαστικά γίνονται όρισμένες εργασίες κτλ. Πολλές φορές τό άγχος όφείλεται σέ ήθικούς και θρησκευτικούς λόγους και συγκεκριμένα στον έλεγχο της συνειδήσεως για άνήθικη συμπεριφορά και στην άπιστία ή στην άμφιβολία για τήν ύπαρξη του Θεού.

Στήν περίπτωση που τό άγχος και η άγωνία όφείλεται σέ ήθικούς και θρησκευτικούς λόγους η θεραπεία είναι μία και μόνη: Η μετάνοια και η έπιστροφή στο Χριστό. Στήν περίπτωση όμως που τό βίωμα αυτό όφείλεται σέ σωματική και νευρική υπερένταση και υπερκόπωση, είναι άπαραίτητη η χαλάρωση, η άνάπαυση, η άλλαγή παραστάσεων και περιβάλλοντος.

β) Τό πρόβλημα της καθημερινής ψυχαγωγίας

Μεταξύ τών άγαθών της ζωής κατατάσσεται και η ψυχαγωγία, η όποία είναι άναψυχή, τέρψη και εύθυμία, που προκαλείται κατά τήν ικανοποίηση τών φυσικών και πνευματικών έφέσεων του ανθρώπου. Η ψυχαγωγία είναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής